

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EMİN KARACA

—
İnceleme
Araştırma
—

"BAY ATAÇ GOCUNMASIN HiÇ"

Türk Edebiyatında Unutulmayan Kavgalar

Emin Karaca, 1 Ocak 1949'da Denizli'de doğdu. İlkokulu doğduğu yerde, ortaokul ve liseyi Aydın Lisesi'nde okudu. İstanbul'a geldi, Babiâli'de gazeteciliğe başladı (1968). 12 Mart 1971 darbe döneminde tutuklanıp yargılandı. Afla haptisten çıktı (1974). Gazeteciliğe devam etti. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin üyesi ve Sarı Basın Kartı (sürekli) sahibidir. 1980'li yıllarının sonundan başlayarak tüm zamanını yazarlığa ayırdı. Türkiye Yazarlar Sendikası'nda (TYS) iki dönem (1995-1998) Genel Sekreterlik yaptı. *Radikal* gazetesinde "Exlibris" köşesini (Ekim 1996-Ağustos 1999), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin (TGC) yayın organı *Bizim Gazete*'de "Unutmadan" köşesini (24 Ocak 1998-29 Ekim 2011) yazdı. Yol Televizyonu'nda, 9 Aralık 2011'den 15 Haziran 2012'ye kadar haftada bir "Emin Karaca ile Unutmadan" programını yaptı.

Ödülleri:

1993 Musa Anter Gazetecilik Yarışması'nda Köşe Yazısı Dalında Birincilik Ödülü

1996 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti İnceleme Dalında Mansiyon

2000 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Türkiye Gazetecilik Başarı Ödülü

2001 Cevdet Kudret Araştırma-İnceleme Ödülü

2006 Ayşe Nur Zarakolu Düşünce Özgürlüğü Ödülü

2012 Doğançayır Belediyesi-Yazılıkaya *Şiir Yaprığı* Dergisi Nâzım Hikmet Araştırmaları Ödülü

2019 İsmet Kemal Karadayı Deneme Onur Ödülü

Kitapları:

Edebiyat-ı Cedide'nin Felsefesi / Hikmet Kwılcımlı (1989); *Ağrı Eteklerinde İsyân / Bir Kürt Ayaklanmasının Anatomisi* (4. Basım 2013); *Yeraltı Dünyadan Başka Bir Yıldız Değildi / 1929 TKP İzmir Tutuklamasının Öyküsü* (2. Baskı 2001); *Nâzım Hikmet Şiirinde Gizli Tarih* (5. Baskı 2011); *Cumhuriyet Olayı / Bir Gazetenin Yaşamöyküsü* (1994); *Milliyet Olayı / Bir Gazetenin Yaşamöyküsü* (1995); *Kalaşnikof'a Güzelleme* (Dergi Yazıları, 1995); *Nâzım'ın Aşkları* (1995); *Eski Tüfeklerin Sonbaharı / Eski Kuşak 11 Türk Komünistiyle Röportajlar* (4. baskı 2013); *Türk Basınında Kalem Kavgaları / Ben Senin Cemaziyelevvelini Bilirim* (2. Baskı 2008); *Nâzım Hikmet'in Aşkları / Sevdâyım Tepeden Tırnağa* (6. Baskı 2010); *Sintinenin Dibinde / T.C.'nin Hukuksal Öyküsü* (3. Baskı 2013); *12 Eylül'ün Arka Bahçesinde / Avrupa'daki Mültecilerle Konuşmalar* (4. Baskı 2008); *Sosyalizm Yolunda İnadin ve Direncin Adı: Kwılcımlı* (İkinci Baskı 2011); *"Sevdalınız Komünisttir" / Nâzım Hikmet'in Siyasal Yaşamı* (5. Baskı, 2010); *Plazaların Efendisi Aydın Doğan / Bir Medya İmparatorunun Öyküsü* (3. Baskı 2004); *Kaybolan Babîâli'nin Ardından / Anılar, Portreler, Anekdotlar* (2004); *Vedat Türkalî Ansiklopedisi / Abdülkadir Pirhasan Hakkında Bilmek İsteddiğiniz Her Şey* (2006); *150'likler*, (Genişletilmiş 2. Baskı 2007); *Birinci Meclis'te Muhalipler* (2007); *Unutulmuş Sosyalist: Esat Adil / Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun Hayatı, Mücadelesi ve Eserleri* (2008); *Tepeden Tırnağa Nâzım Hikmet / Nâzım Hikmet'e Dair Yazılar* (2010); *Vaaay Kitabın Başına Gelenler!..* (Kasım 2012); *Romantik, Mistik, Ağır Mahkûm ve Göçmen Şair NÂZİM HİKMET* (2015); *İşçi Sınıfı "12 Mart Faşizmi"nde N'olmuştu Sana?.. / THKP-C İşçi Kesimi Davası* (2019).

“Bay Ataç Gocunmasın Hiç”

Türk Edebiyatında Unutulmayan Kavgalar

“BAY ATAÇ GOCUNMASIN HİÇ”

Türk Edebiyatında Unutulmayan Kavgalar

Yazan: Emin Karaca

Editör: Sevim Erdoğan

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Aralık 2019 / ISBN 978-605-09-6819-4

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Taylan Polat

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi. A Blok Kat: 2

34310 Haramidere-İstanbul

Tel. (212) 412 17 00

Sertifika no: 44452

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Bay Ataç Gocunmasın Hiç”

Türk Edebiyatında Unutulmayan Kavgalar

Emin Karaca

İçindekiler

Sunuş.....	11
“Yeni Ufuklar” eksenli edebiyat tartışmaları.....	23
“Köylü şivesi” yüzünden çıkan tartışma iki yıl sürüyor.....	48
Türk edebiyatında “İkinci Yeni Şiiri”yle ilgili bitmeyen kavga...	69
Abdülhak Şinasi Hisar’ın “Boğaziçi Yalıları”nın neden olduğu tartışma.....	115
Attilâ İlhan’ın kışkırtmasıyla genç edebiyatçıların yaşlıları “yuhalaması” olayı Sansaryan’da bitiyor... ..	135
“Haney Yaşamalı”nın Sait Faik Hikâye Armağanı’nı kazanması edebiyat dünyasını nasıl karıştırıyor?	145
“Şairlerin Sarhoşluğu” yazısının doğurduğu çatışma	151
Tahsin Yücel’in sataşmaları.....	160
Ölümünün ardından Ataç hakkında Peyami Safa’nın yazdıkları tartışma yaratıyor	177
Necip Fazıl ile Peyami Safa bir kez daha çatışıyor... ..	189
1960’ta Kemal Tahir’e açılan savaş	200
“1961’de Şiirimiz” değerlendirmesi, Ümit Yaşar ile Memet Fuat’ı kapıştırıyor... ..	221
Cevdet Kudret ile Behçet Kemal arasında çıkan “çamur”lu kavga... ..	240
Sevim Burak’ın “Yanık Saraylar”ı yüzünden Murat Belge ile Asım Bezirci birbirine giriyor.....	251
Edebiyatçıları arasında “Sait Faik Armağanı”nın neden olduğu tartışmalar	261

1970'lerde dergilerdeki edebiyat tartışmaları.....	279
Bekir Yıldız'ın "Sabahattin Ali-Sait Faik" karşılaştırmasından çıkan tartışmalar.....	290
Gene "intihal" kavgası... / Adalet Ağaoğlu'nun "Bir Düğün Gecesi" Aldous Huxley'den apartma mı?	301
Vedat Türkali'nin kavgaları.....	313
Fethi Naci, kendisine üstü kapalı sataşan şairin maskesini indiriyor	332
Hilmi Yavuz-Enis Batur savaşları.....	337
Arif Damar'ın ünlü bastonu bu kez Feridun Andaç'ın kafasına inmeye hazırlanıyor.....	345
Sıkıştırılmış "Mavi Hareketi" tarihi ve tartışmalar.....	351
"Eşcinsel sevişme"yi anlatan kitap yüzünden çıkan kavga... ..	357
Sonsöz.....	369
Kaynakça	371

Sunuş

Bu çalışmamı planlayıp hazırlıklarımı sürdürürken, hemen başlarda yer alacak 1950'lere ait kaynak konusunda önemli bir sıkıntıya girdim. Köklü ve büyük kütüphanelerimizde 1950'lerin edebiyat dergileri yoktu. 2015 yaz başıydı sanıyorum, basından haberini okumuştum: Kadıköy Belediyesi, eski Şehremaneti binasını kütüphane yapıyordu; Kadıköy ve civarında oturan pek çok yazar, sanatçı ve aydınımız ya da vârisleri kitaplarını buraya bağışlamıştı.

Tam da o günlerde; Avrupa yakasında bir etkinliğe giderken Kadıköy vapurunda değerli şair-yazar dostum Eray Canberk'le karşılaştım. Birbirimize hal hatır sorup “şimdi ne yazıp çiziyorsun”a geçtiğimizde ben çalışmakta olduğum elinizdeki kitabın projesinden söz edip, işi büyük oranda tamamladığımdan, ama 1950'lerin önemli dergileri, örneğin *a* dergisi, *Mavi*, *Yeditepe*, *Yenilik* vb. dergilere ulaşamadığımdan yakındım. Canberk, Kadıköy Belediyesi Kütüphanesi için kendisinin de dergi bağışında bulunduğunu, kendisinin kiler arasında olmasa bile sözünü ettiğim dergilere öteki bağışçılarınkinin içinde rastlayabileceğimi söyledi.

Bundan sonra birkaç ayda bir Kadıköy eski Şehremaneti binasına gidip, aradığım dergilerin, okuyucunun ya da araştırmacının hizmetine sunulma aşamasına gelip gelmediğini takip etmeye başladım. Nihayet 2017'nin yaz başında, Mayıs sonlarıydı sanıyorum, görevlilerden Eda Özcan Hanımefendi, “Buyurun, istediğiniz dergiden yararlanabilirsiniz” dedi. Binanın alt katına, kütüphaneci Helin İlcek Hanımefendi'ye yönlendirdi. Helin Hanım

çalışmamın başından sonuna güler yüzlü bir kütüphaneci sevecenliğiyle yardımcı oldu. Sonlara doğru, gene kütüphaneci Selin Dağ Hanımefendi katıldı kadroya. Hepsine ayrı ayrı teşekkürlerimi sunuyorum.

* * *

Elinizdeki kitapta okuyacağınız Hilmi Yavuz-Enis Batur kavgalarını ayrıntılandırmak epeyce uğraştırdı ve zamanımı aldı.

Bu çalışmaya hazırlanırken konuyla ilgili dosyalarımda 9 Ocak 2000 tarihli *Hürriyet* gazetesinin *Pazar Eki*'nden kestiğim bir kupür geçti elime. Edebiyatımızın iki kalem kavgacısının resimleriyle de görsellik verilen yazının tepesinde "Kalemleri Kılıç Oldu" diye bir başlık var. Soldaki resmin altındaki yazı: "Hilmi Yavuz'dan Batur'a: Geniş Kalçalı Baturus", sağdaki resmin altında da "Enis Batur'dan Yavuz'a: Bana Takıntılı" yazıyor.

Yazı şöyle:

Edebiyat dünyasının en sert kavgalarından biri, Hilmi Yavuz ile Enis Batur arasında geçti. İkisi de kalemlerini birer kılıç gibi kullanarak birbirlerine "kavgada söylenmeyecek" şeyler söylediler. 1990'ların başında Enis Batur derginin birinde bir yazı yazdı. Yazıda, tasavvuftaki "vahdet-i vücud" kavramından bahsediyordu. Bilmeyenler için söyleyelim, vahdet birlik, vücud da tasavvuf-taki anlamıyla varlık, var olmak. Batur ise vücudu beden (İngilizce'deki *body*) gibi yorumlamıştı. Şair ve denemeci Hilmi Yavuz, bu hatayı affetmedi ve bir kitapta topladığı *Okuma Notları*'nda Enis Batur'dan, "ne yazıp söylediğini bilmeyen biri" olarak söz etti: "... Adam Tasavvufta varlık anlamına gelen vücud'u gövde sanıp yazılar yazacak, üstüne üstlük, yalancı pehlivanlar gibi ortada arz-ı endam etmeye devam edecek. Vahdet-i vücuddaki vücud sözcüğünü, örneğin, Brigitte Bardot'nun vücudu tümcesindeki vücud'la eşanlamlı sanıyor!

Hepsi iyi güzel de; Enis Batur'un "vahdet-i vücud"tan söz ettiği yazısı hangi dergide çıkmıştı? Hilmi Yavuz ise, Enis Batur'u da

eleştirdiği ve sonradan bir kitapta topladığı “Okuma Notları”nı hangi dergide yayımlanmıştı?

İlk sayısından itibaren taramaya başladığım *Gösteri* dergisinin Şubat 1989’daki 99. sayısına gelmiştim ki Hilmi Yavuz’un “Okuma Notları” sayfası karşıma çıktı. Devam ettim. 1992’nin Mayıs sayısına ulaştığımda Hilmi Yavuz’un Enis Batur’u eleştiren satırları önümdeydi.

Gösteri’nin bir sonraki, yani Haziran 1992 tarihli sayısında da Enis Batur’un Hilmi Yavuz’a cevabı vardı: “Ya Nice Okumaktır.”

Bir iki yıl sonra Hilmi Yavuz, *Gösteri* dergisinde yazmayı bırakıyor, tam da o sıralarda Enis Batur *Aydınlık* gazetesinde yazmaya başlıyordu.

1994 yılı sonundan itibaren Doğan Grubu *Negatif* dergisini yayın yaşamına sokuyor, derginin yazar kadrosunda “İrfan Külyutmaz” müstear adıyla Hilmi Yavuz da yazmaya başlıyordu. *Hürriyet*’in ekinde kestiğim kupürde bu dönem şöyle anlatılıyor:

Daha sonraki yıllarda, artık yayımlanmayan *Negatif* dergisinde İrfan Külyutmaz takma adıyla yazılar yazan Hilmi Yavuz, Enis Batur'a Muhsin Paşazade (Enis Batur, General Muhsin Batur'un oğludur) diye laf atmaya devam etti. Atışmalar sürdü gitti. Görüldüğü gibi bu kavganın geçmişi on yıl öncesine dayanıyor, ancak taraflar birbirlerine öylesine karşı ki, herkes onları anılarının karından küs doğdular sanıyor. Biraz araştırdık, bu iki edebiyatçı bir araya gelince ne yapıyorlar diye. Aynı çevrelerde at koşturmaları na rağmen onları on senedir bir arada gören olmamış.

Bu kez, Hilmi Yavuz'un İrfan Külyutmaz nam-ı müstearıyla *Negatif* dergisinde yazdığı yazılarda Enis Batur aleyhinde neler dediğini bulabilmek için derginin peşine düştüm. Bizim Kadıköy Belediyesi'nin Şehremaneti binasında *Negatif* yoktu. Taksim Atatürk Kütüphanesi'nde bulabildim. Ancak ilk dört-beş sayıdan sonra zaman 1998 yılına sığıyor, o yılın sayılarında da İrfan Külyutmaz'ın yazıları yok oluyordu.

Zamanımızın teknolojik harikası internette dolaşırken Hilmi Yavuz'un İrfan Külyutmaz adıyla yayımlanan bir kitabından haberdar oldum. 1998 yılında *Memleketimin Münevverlerine Dair* adı altında *Cönk, Şiirâtı, Dünya Kitap* ve büyük oranda *Negatif* dergisinde yayımlanan yazılarını toplamış. Bir arkadaşım kanalıyla bir sahaftan edinince işin bu cephesi çözülmüş oldu. Kaldı geriye Enis Batur'un cevap yazdığı yayın organları...

* * *

Peki, iki yazar ya da şairin, özcesi edebiyat insanının, gazete ya da dergi sayfalarında karşılıklı atışmaları sürüp giderken yüz yüze geldikleri oluyor muydu? Oluyorduydu tavrı ve edaları ne oluyordu? Birbirlerinin gırtlığına mı sarılıyorlardı yoksa birbirilerini görmezden mi geliyorlardı?

Emekli, saygın gazeteci, aynı zamanda yazar bir ağabeyden (ne yazık ki bir yıl önce dünyamızdan ayrıldı) dinlemişim: Elinizdeki kitabın "Necip Fazıl ile Peyami Safa Bir Kez Daha Çatışıyor" bölümünde anlattığım kavga, 1959 Ağustosunda sürüp gitmektedir. Peyami Safa Bey, o sıralarda yazdığı *Tercüman* gazetesinde Necip Fazıl'a, Necip Fazıl da *Büyük Doğu* dergisinde Peyami Safa'ya veriyorsun etmektedir. Tam da o sıralarda bir gün, Babîâlî Yokuşu'nda, iki yazardan biri aşağıya inmekte diğeri de yukarı çıkmaktadır. Bizim ağabey ve yanındaki birkaç arkadaşı, uzaktan bu durumu görünce, "Eyvah" derler, "şimdi kıyamet kopacak!.." Oysa ki iki yazar birbirlerinin çok yakınına gelince, "Vay Necipciğim, Vay Peyamiciğim!.." çığlıklarıyla birbirlerinin boynuna sarılır, Necip Bey'in davetiyle Vilayet'in tam karşısındaki İzzettin Han'da bulunan *Büyük Doğu*'nun bürosuna çay içmeye çıkarlar.

Benzer bir olayı da Necip Fazıl Bey'in 1985'teki ölümünden sonra, Çetin Altan arkasından yazdığı bir yazıda anlatmıştı. 1960'ların ortasında basındaki ideolojik kampaşma sırasında Necip Fazıl Bey yazdığı yayın organında gündüz Çetin Altan'a küfrederek, akşam saatlerinde de yakın oturdukları Çetin Altan'ın evine koşup, "Çetin oğlum, çıkar şu viskiyi, vakt-i kerahet geçiyor!" dermiş.

Ya sille tokat dövüşler...

Değerli şair, edebiyat insanı, 2018'de kaybettiğimiz Ülkü Tamer'den okumuştum önceki yıllarda. (Bir dönem yazdığı *Sabah*'taki yazılarından birinde miydi yoksa *Aydınlık*'ın *Kitap Eki*'nde mi?) *Yeditepe* dergisinin yönetim yerinde, derginin sahibi Hüsamettin Bozok, Ülkü Tamer ve Ülkü Tamer'in adını vermek istemediği edebiyat dünyasından biri oturlurlarken, içeriye Yaşar Kemal girmiş. Epey zamandır hakkında dedikodu yapan kişiyi orada görüveren Yaşar Kemal adamı kucakladığı gibi açık olan pencereye yönelmiş, aşağıya atmak için... Ülkü Tamer'in adını vermediği o kişiyi zor almışlar Yaşar Kemal'in elinden...

* * *

Hıfzı Topuz da doğrudan tanık olduğu, sille tokat gerçek bir kavga olan Melih Cevdet-Çetin Altan kavgasını şöyle yazıyordu:

1981 yılının Noel gecesi idi. O günlerde Melih'in eşi Yaşar'la aralarında gerilimli bir hava vardı. Eve Melih'i yalnız çağırdım. Çetin Altan o günlerde arkadaşı Mine Kırıkkanat'la beraberdi, onları da davet ettim. Sofrada oturduk, mezeler yendi, içkiler içildi. O ara Çetin Melih'e, "Sen Yaşar'ı bırakamazsın," diye tutturdu da tutturdu. Melih bu konuyu konuşmak istemiyordu ama Çetin dayatıyordu ve, "Sen Yaşar'ı bırakırsan seni öldürürüm," gibi lâflar ediyordu. Ben sıklıkla bu kısır konuşmalardan. Zaten bütün gün çalışmış, eve yorgun dönmüştüm. Bu gerginlik sınırlarımı bozdu, saat gece 12'yi bulmuştu. Yan odaya gidip elbiselerimle yatağa uzandım, uyuyakalmışım. Bir ara, "Hıfzı Bey, Hıfzı Bey koşun, bunlar birbirlerini öldürüyorlar," sesleriyle uyandım. Bağırın Mine idi. Salona koştum, bir de ne göreyim, Melih yerde, Çetin onun üstünde, boğazını sıkırmaya çalışıyor. Mine de mutfaktaki kovayı alıp doldurmuş onları ayırmak için başlarından aşağı su döküyor. Ben araya girdim, ikisi de ayağa kalktılar. "Yapmayın, etmeyin, size hiç yakışır mı?" gibi sözlerle ikisini sofraya oturttum. Yeniden bir şey söylendi, güya barıştılar. Telefonla bir taksi çağırdım. Önce Çetin'le Mine gidecek, sonra da Me-

lih. Tam Çetin kapıdan çıkarken, Melih yeniden Çetin'e yüklenmez mi? Yumruk yumruğa geldiler, sıvalar döküldü. İkisi de kıpkırmızı, kan ter içinde. Artık öpüşüp barışmalarına gerek kalmadı. Bir daha hiç bir araya geldiler mi bilmiyorum.

Yıllar sonra Hıfzı Bey, kendi evinde yaşanan, gözünün önünde olup biten bu kavgayı Muzaffer Buyrukçu'nun bir yazısında farklı bir şekilde okumuş:

Oysa bana sunulan öykü çok değişti; Hıfzı Topuz, Hıfzı Topuz'un bir Fransız kız arkadaşı, Melih Cevdet Anday, Çetin Altan, Hıfzı Topuz'un evinde içki içiyorlardı. Söyleşinin koyulaştığı bir sırada bitmişti içki. Hıfzı Topuz fırlamış, almaya gitmişti, o günden de "Fransız kız senin mi olacak, benim mi olacak?" tartışması çıkmıştı aralarında ve yumruklaşmaya, alt alta üst üste yuvarlanmaya başlamışlardı. Hıfzı Topuz, şarap şişesiyle döndüğünde onlar masanın altındaydı ve kız katıla katıla gülüyordu. "Ne oluyor burada?" sorusunu soran Hıfzı Topuz'a Fransız kız, "Benim için kavga ediyorlar. Çok mutluyum," yanıtını vermişti. Ve ben bu uydurulmuş öyküyü gerçeğe ilintisi olandan daha çok sevmiştim. İçtik. Ama kafamdaki öykü temelinden yıkıldığı için sarsılmıştım..."¹

Yazarının kaleminden de okuduğumuz gibi, gerçekler kim bilir ne kadar saptırılıyor ki yukarıda anlattığımız gibi; *Yeditepe* dergisinin yönetim yerinde Yaşar Kemal'i, adamı kucaklayıp atmak için pencereye yöneltiyordu.

Peki, bastonla yapılan eleştiriler...

Ömür basamaklarını tırmandıkça, kadınıyla erkeğiyle hepimizin başına geleceği gibi, öyle bir zaman olur ki elimizdeki bir bastondan güç alma ihtiyacı duyarız. 1940'lı yılların devrimci şairler kuşağından Arif Damar (eski soyadıyla "Barikat") da son yıllarında baston taşıyordu. Bir süre sonra, bastonunu eleştiri aracı ola-

1. Hıfzı Topuz, *Eski Dostlar*, Remzi Kitabevi, Aralık 2005, 8.Basım, s. 234-235.

rak da kullandığını duymaya başladık. Kadıköy'deki bir içki evinde; şair-yazar Metin Cengiz'i bastonuyla eleştirmeye kalktığı, bazı gençlerin kulağını çektiği gibi haberler geldi kulağımıza. Elinizdeki kitaba, yazılı basına da yansıyan TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı'nda cereyan eden olayını aldım.

Aynı şekilde; internette gezinirken karşılaştığım ve Aynhan Bozkurt'un kendi anlatımından öğrendiğim Fazıl Hüsni Dağlarca'nın "bastonla eleştiri" olayına da yer verdim.

Sonuç olarak...

Elinizdeki "*Bay Ataç Gocunmasın Hiç...*" / *Türk Edebiyatında Unutulmayan Kavgalar* kitabı "*Yeni Ufuklar* eksenli edebiyat tartışmaları" ile başlıyor. Sonraki yıllarda edebiyat dünyasının adlarını sıkça duyacağı Fethi Naci ve Vedat Günyol'la karşılaşacaksınız ilkin... Vedat Günyol'un yılların kıdemli eleştirmeni Nurullah Ataç'la, *Varlık*'ın ve Varlık Yayınları'nın sahibi Yaşar Nabi'yle nasıl ilkeli ve düzeyli bir şekilde tartıştığını fark edip, bu tutumunu ömrü boyunca değiştirmedini göreceksiniz.

1950'lerin genç yazar ve eleştirmeni Memet Fuat'ın, 1952'de başlattığı; roman ve hikâyelerde "köylü şivesi" temalı tartışmayla girdiği eleştiri dünyasında sonuna kadar tutarlılığını hiç kaybetmediğini; Türk şiirinde "Ümit Yaşar var mı, yok mu"dan, İkinci Yeni Şiiri'nin akıbetine kadar pek çok konuda yazdıklarıyla nasıl göz doldurduğunu fark edeceksiniz.

"İkinci Yeni Şiiri"yle ilgili bitmeyen kavgayı, başından sonuna kadar takip ederken karşımıza başka olaylar da çıkıyor: Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda eski edebiyatçıların yuhalanması, "Sait Faik Hikâye Armağanı"nın Tahsin Yücel'in *Haney Yaşamalı* kitabına verilmesine yapılan itirazlar, "Şairlerin Sarhoşluğu" yüzünden Selahattin Batu-Can Yücel tartışması, Abdülhak Şinasi'nin *Boğaziçi Yalıları* kitabı yüzünden çıkan kavgaya, Tahsin Yücel'in Orhan Kemal'e, Muzaffer Erdost'a çatması gibi yoğunlaşan kavgalar nedeniyle *Varlık* dergisinin "ateşkes" teklifi...

Peyami Safa'nın Nurullah Ataç'ın ölümünün arkasından yazdıklarıyla ortalığı karıştırmaması, Necip Fazıl ile Peyami Safa'nın

ağır sövgülerle bir kez daha kapışması, Kemal Tahir'e karşı 1960'ta başlatılıp 1973'teki ölümüne kadar süren savaş, Cevdet Kudret ile Behçet Kemal arasında çıkan "çamur"lu kavga, Sevim Burak'ın *Yanık Saraylar*'ı yüzünden Murat Belge ile Asım Bezirci'nin birbirine girişi, 1969'da edebiyatçılar arasında Sait Faik Armağanı'nın neden olduğu tartışma, 1970'lerin edebiyat kavgaları, Bekir Yıldız'ın "Sabahattin Ali-Sait Faik" karşılaştırmasından çıkan tartışmalar, Adalet Ağaoğlu'nun *Bir Düşün Gece* romanının Aldous Huxley'den apartma olduğu iddiası, Vedat Türkali'nin hırçın kavgaları, Fethi Naci'nin kendisine üstü kapalı sataşan şairin maskesini indirmesi, Hilmi Yavuz-Enis Batur kavgası, Arif Damar'ın ünlü bastonunu bu kez Feridun Andaç'ın kafasına indirmeye hazırlanması, Dağlarca'nın da bastonuyla eleştiri yapması, sıkıştırılmış "Mavi Hareketi" tarihi ve tartışmalar...

En son 2009 yılı Eylül'ündeki, "eşcinsel sevişmeyi anlatan kitap yüzünden çıkan kavga..."yı sergileyerek, 1950'lerden bu yana süregelen Türk edebiyatındaki kavgaları burada sonlandırıyorum.

Bütün bu yazdıklarımla yetinmeyip, "Biz de filan zaman, falanca ile filan meseleden kapışmamış mıydık?" diye soracak olanlar da üzülmesin. Nasıl olsa birileri de o tartışmaları bulup çıkarır. Çıkarılmazsa da taraflara kendi bildikleriyle yetinmek düşer.

Emin KARACA / 1 Kasım 2019, Atakent

Matbuat âleminde en ziyade dikkati celbeden iğrenç bir his hü-küm sürüyordu: Hased. Herkes herkesi kısıkanıyor, herkes herke-sin Babîâli Caddesi'nde, şu kısacık yolun üç beş Ermeni kütüpha-nesi arasında sendeleyip düşmesini bekliyor denilebilirdi. Ortada dönen, nihayet ömrü beş on haftayı geçemeyecek mevkut unva-nından ziyade muvakkat tavsifine müstahak risaleciklerde intişar eden gülünç yazılardan, asırlardan beri çiğnene çiğnene usanılmış bir posa haline gelmiş şiirlerden ibaret iken, hased hücumları bir cılız tavuk cesedinin etrafına üşüşen çaylaklar hırsıyla gagalarını, pençelerini saldırıyordu.

Halit Ziya Uşaklıgil

Hepimiz aşağı yukarı, hafifinden veya sertinden bu çocuk has-talıklarından birine, birkaçına yakalanmıştık: Biz de humma tesi-riyle, epeyce sayıklayıp saçmalamıştık; mesela “Tevfik Fikret”e çatmış, “Hamid”e sataşmış, “Halid Ziya”ya dil uzatmış, çarpınmış çırpınmış, o üstadlardan başka türlü bir şey meydana koymak he-vesiyle birtakım yeniliklere, acayip örneklerle kapılmış, münase-betsizlikler yapmıştık. Zoraki orijinal görünmek, kendini beğen-mek, eskileri hiçe saymak edebî çocuk hastalıklarının karakteris-tik alâmetidir.

Refik Halit Karay

“Yeni Ufuklar” eksenli edebiyat tartışmaları...

Toplum kaygısı sanat kaygısı...

Şubat 1952’de, Orhan Burian’ın sahip ve yazı işleri yönetmenliğinde, *Ufuklar* adıyla bir sanat-edebiyat dergisi yayın hayatına atıldı. İlk sayılarından birinde Nurullah Ataç, Orhan Burian’a “bir mektup” göndererek “mükâfatları” tartıştı.

Orhan Burian’ın 1953 Mayıs’ında genç yaşta zamansız ölümünün ardından yakın dostu ve arkadaşı Muhtar Enata *Yeni Ufuklar* adıyla, *Ufuklar*’ın kaldığı yerden “Yeni Seri, Sayı: 1 (17)” olarak, Ekim 1953’te, bir sanat-edebiyat dergisini yayın hayatına soktu.

Yeni Ufuklar dergisinin yazarlarının önde gelenlerinden birisi olan Vedat Günyol, Mayıs 1954’ten itibaren bazı sayılarını “yayına hazırlamaya” başladı.

“Eleştirme” üst başlığıyla Fethi Naci’nin Ağustos 1954 tarihli “Köle Hanı Üzerine” yazısı derginin ilk tartışma yazılarından biriydi. Fethi Naci, İlhan Tarus’un *Köle Hanı* kitabını eleştiriyordu. Eleştirisini ertesi ayki sayıda da (Eylül 1954) sürdürdü: “Toplum Kaygısı, Sanat Kaygısı.”

Fethi Naci’nin, “Köle Hanı Üzerine” görüşlerini açıklamışken;

Orhan Burian (1914-1953)

bir sonraki ayın dergisinde tekrar aynı konuya dönmesine *Köle Hanı*'nın yazarı İlhan Tarus'un kendisiyle konuşma yapan gazeteci Mustafa Baydar'a söyledikleri neden olmuştu.

Fethi Naci şöyle giriyordu konuya:

Vatan gazetesinin 1 Ağustos 1954 tarihli *Sanat Sayfası*'nda Mustafa Baydar'ın İlhan Tarus'la bir konuşması çıktı. Tarus'un gerçek demokrasi hakkındaki fikirleri, sevdiği yabancı yazarlarla kendi sanat anlayışı arasındaki aykırılık, "edebiyatımızın tenkid yönü" üzerine düşünceleri de epey su götürüyor ama, ben burada Mustafa Baydar'ın ilk sorusuna verdiği cevap üzerinde duracağım. (Yalnız şunu söyleyeyim. Gerçekçi bir sanat yapmak istediği halde Tarus'un toplumu görüşü idealist! İdealist bir dünya görüşüyle gerçekçi sanat yapılamayacağını söylemeye lüzum var mı?) Mustafa Baydar soruyor: "Sosyal endişe ile mi yoksa sanat endişesi ile mi yazarsınız?" Tarus'un cevabı: "Tamamen sosyal endişe ile... Sanat endişesi diye de bir şey kabul etmem." Mustafa Baydar: "Sebebi?" İlhan Tarus: "Aksi takdirde edebiyat ve sanatın cemiyette fonksiyonu kalmaz: Bir çeşit zevk ve eğlence âleti mertebesine düşer..."

Mustafa Baydar'ın soruş şekline belli, meseleyi anlamamış. Anlamayabilir, o kadar önemli değil, Ama Tarus gibi bunca yıldır hikâye yazan, gerçekçi yazar tanınan birinin verdiği cevap, bana öyle geliyor ki, gerçekçi, millî edebiyatımızın gelişmesi bakımından zararlı olabilir. Gerçekçiliğin, halkçı sanatın yanlış anlaşılması, sanatın özel tabiatının gözden ırak tutulması, sanatın gerçek hakkındaki bilgimizin özel bir şekli olduğunun unutulması, sanatın yaratıcı yöntemiyle bilimin nazarî yönteminin birbirine karıştırılması İlhan Tarus'a o sözleri söyletmiş olacak. Kötü bir iş yaptı Tarus. Çünkü gerçekçiliğe saldırmak isteyenler de gerçekçilik diye hep böyle gerçekçilikle ilintisi olmayan görüşleri ileri sürerlerdi. Tarus, ister istemez, onların ekmeğine yağ sürüyor. Bunun için Tarus'un düşüncesinin gerçekçilikle bir ilintisi olmadığını belirtmek, herkesten önce, gerçekçi yazarlarımıza, gerçekçi edebiyatı savunanlara düşüyor sanıyorum.

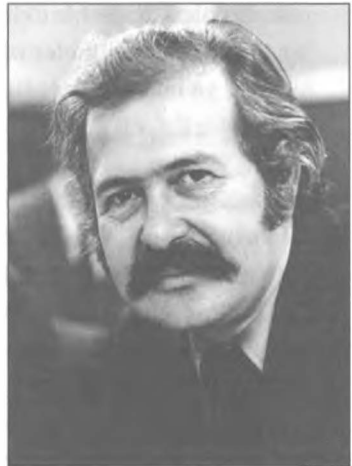
“Yazarın bütün kişileri birer kukla...”

Fethi Naci bundan sonra, “Edebiyat ve sanatın cemiyetteki fonksiyonu ancak yazarın ‘sosyal endişesi’ ile birlikte bir de ‘sanat endişesi’ olmasıyla mümkündür” diyor. Bu söylediklerini tartıştıktan sonra yazısının son bölümlerinde şunları yazıyor:

Sanat kaygısı taşımamak ister istemez şematizme götürür. Yaşayan kişiler yerine canlılıktan yoksun kuklalar. İlhan Tarus'un *Dünya* gazetesinde *Samancıpazarı* adlı romanı çıktı; yazarın bütün kişileri birer kukla, belirli gerçekleri göstermeye yarayan birer kukla. Tipik karakterler ferde irca edilmediği için, roman hayatiyetten mahrum, kuru. “İnsanlara yol göstermeğe kalkmadan önce insanları sevmek gerek” diyen düşünüre bir kere daha hak verdim. Tarus insanlara sadece bir ifade aracı olarak bakıyor, sevmiyor onları. İnsana araç diye bakılarak gerçekçi edebiyat yapılabileceğine Tarus inanıyor mu? Tarus'un içine düştüğü şematizmden kurtulabilmesi için “sanat endişesi” diye bir şey kabul etmesi gerek. Avrupalı bir yazarın bir sözünü hatırlıyorum: “...Bu şematizasyon temayülleri-ne karşı Aragon teknik mükemmelliği, kaliteyi en yüksek noktaya erdirmekle mücadele ediyor.”

İlhan Tarus “güzel yazmak kaygısı”nı galiba biçimcilik (*formalisme*) sanıyor. Oysaki biçimcilik başka şeydir, güzel yazmak kaygısı başka şey. [...]

Sanat eserinde öze önem vermemek, yalnız ustaca işlenmiş bir biçimle yetinmek yanlış olduğu gibi, yalnız öze önem vererek biçimi, sanat tekniğini umursamamak da yanlıştır. Gerçekçi bir eserde bu ikisi de birlikte bulunur. Birbirini tamamlar.

Fethi Naci (1927-2008)

Fethi Naci, 1956'da *İnsan Tükenmez* adıyla kitaplaşacak (ay-

nı zamanda toplatılıp yargılanacak) eleştiri yazılarında, o dönem için henüz Türkiye’de pek alışıldık olmayan objektif ve bilimsel eleştiriye edebiyata uygulamaya çalışıyor. Ancak edebiyat eserlerine ve yazarlarına yönelttiği eleştiriler, klasik kavra esprisini taşımadığından pek karşılık veren olmuyordu.

“Bölmeli kafalar” – “taşlaşmış inançlar” tartışması...

Yeni Ufuklar’ın Kasım 1955 sayısında Vedat Günyol’un “Bölmeli Kafalar” başlıklı bir yazısı yayımlandı. Günyol aydın ve düşünme biçimleri üzerine ilginç görüşler dile getiriyordu:

Adına aydın dediğimiz kişiler var, birbiriyle uzlaşmaz düşüncelere kafalarında yer vermeyi düşünce özgürlüğü sayıyorlar. Oysa, buna düşünce bozgunluğu demek daha yaraşır. Birbirine karşıt kavramları aynı zamanda, aynı inanışla düşünmekle fikir yobazlığından saklanacaklarını sananların zavallılığını bir düşünün hele. Ekinli bir kafanın övünebileceği biricik şey, birbiriyle uzlaşmaz düşüncelere yer vermemek, çelişmezlikleri ortadan kaldırmak, kısaca, düşüncelerini bir düzene sokabilmek yetkisi değil mi?

Düşüncelerimizi düzene sokmak için elimizde bir ölçü bulunacak. Bu ölçü, uzun bir ekin yolundan geçmiş bir kafanın varacağı bir takım müspet ilkeler olacak. Bu ilkeler sayesinde her yeni düşünceyi ya benimseyeceğiz ya kafamızın düzenine aykırı bulup geri çevireceğiz.

[...]

Değişmez birtakım ilkelere bağlanmak insanı, meselâ ahlâkta kırkırkyararlığa, düşüncede de yobazlığa götürmez mi? Böyle bir soru insanı bir an şaşırtabilir. Ama bir de bunun tersini düşünelim. Hiçbir ilkeye bağlanmamak, her türlü düşünceyi, davranışı benimsemek geniş fikirliliğin belirtisi midir?

[...]

Kafaya bir düzen verme yetkisi, bu gün halkta olsun, yarı-aydınlarda ve aydınlarda olsun git gide zayıflamış görünüyor. Yalnız, yarı-aydınlarla halk, kafalarındaki birbirine aykırı düşüncelerden ra-

hatsız olmuyor. Müspet bilgiyle hurafeleri aynı içtenlikle kabullenbiliyorlar.

Aydın dediklerimize gelince iş bambaşka. Bağdaşmaz düşüncelere kafalarını açık tutanları ikiye ayırmamız gerekiyor: Sırf kendi çıkarları adına her türlü düşünceye –yerine ve zamanına göre– güler yüz gösterenler; kafalarına düzen verme yolunda çaba göstermeyen namuslu kimseler.

Birinciler üzerinde durmaya değmez. Bunlar her gün rastladığımız, düşüncesiyle davranışı bağdaşmayan, akla karayı aynı şeytanlıkla savunan ama, her zaman refahın eşiğini aşmış, fikir namusundan yoksun kimselerdir. Bunların kafalarındaki çelişme istekli bir çelişmedir, onun için bundan rahatsız olanına pek rastlannuyor.

İkincilere gelince, bunlar samimi kimselerdir; samimi oldukları için de kafalarındaki çelişmezlikten üzüntü duyarlar. Yalnız bunların çoğu, Jules Romain'ın dediği gibi, kafalarını bölmelere ayırmak suretiyle, işin içinden çıkıyorlar. Meselâ, bu sayede, müspet bilime açık bölmelerin yanı başında dine, hurafeye açık bölmeler, birbirinden ayrı, ayrı kafada pekâlâ yer alabilmektedir. Yoksa astronominin evren bilgimize geniş ufuklar açtığı bu çağda, dünyamızı evrenin merkezi sayan din kitaplarının “tekvin”ine hâlâ inananlar çıkar mıydı? Üstünde yaşadığımız gezegenin, o uçsuz bucaksız yıldızlar âlemi içinde önemsiz bir zerreden başka bir şey olmadığını gösteren bu bilim, akli hurafe zincirlerinden hâlâ kurtaramadıysa, bu bölmeler yüzünden kurtaramanıştır.

Namuslu aydını, namussuzundan ayırt etmek...

J. Romain'e göre, bir insanın kafasında birbirine karşıt düşüncelerin barınabilmesi, o insanın kendisiyle birlik olmadığını açıkça gösterir. Böyle bir kimse, birçok ilkelerin ve çeşitli kanunların buyruğu altında bulunan sayısız bölmelerin varlığına göz yumar. Artık onun için çevresinin marazî davranışlarına, çılgınlıklarına, histerilerine o sayısız bölmeden herhangi birinin kapısını açmak işten bile değildir. Meselâ, din yobazlığı yoluyla devrim düşmanlığına ilk yüz verme hareketinin devrimci ilkelere bağlı sandığımız bir partiden gelmiş olması, ancak “bölmeli kafa” mantığına vurulursa in-

sanı şaşırtmayabilir. Yoksa bütün bu kimselerin dürüstlüğünden şüphe etmemiz gerekir. Oysa, haksız yargılar vermekten çekinen bir kimse için şüpheden önce yapılacak başka şeyler vardır. Böyle hallerde, bence, namuslu aydını namussuzundan ayırt etmek için “samimilik”ten başka bir ölçü bulamayız. Samimilik ise, zararlı, yıkıcı davranışlar için bir mazeret olamaz. Hele bu davranış bir aydından gelirse.

Aydın kafasındaki bu düşünce bozgunluğu nereden geliyor?

J. Romain, bu bozgunluğu, kültürün kökleşip katılaşmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak görüyor. Ona göre, bir kültür ne kadar uzun ömürlü olursa, çeşitli çağlardan gelen ve bir arada yaşamalarına imkân olmayan, birbirlerini yok etmesi gereken öğelerin yan yana bulunmalarını o derece kolaylaştırır. Bir kültürün içine tarihe mal olmuş öğeler ne kadar sızarsa, o kültür, bu çeşit soysuzlaşmalara o derece açık olur. Çünkü, bütün bu öğelerin bir bir etkisi altında kalır, çok geçmeden de –ne yazık ki– hiçbir taraf tutmadan, en ufak sistemli bir seçme yapmadan, hiçbir değer ölçüsüne varmadan onları taklit eder, yeniden moda haline sokar, diriltir.

Bu bakımdan Türk aydınının özel durumu vardır: O kurtuluşunu Batı kültüründe arayan, ama Doğu kafasıyla bir türlü ilişkisini kesemeyen bir toplumun insanıdır. Benimsediği Batı ekinine, Doğu’ya bağlı tarihe mal olmuş öğeleri eklemek durumundadır. Bu durumu Türk aydını, Batı’ya yöneldi yöneleli bölmeli bir kafanın bütün perişanlığı içinde tutmuştur. Bu perişanlık tâ Namık Kemal’e kadar çıkar. O Namık Kemal ki, hem bilime inanıyor, hem onu dinle bağdaştırmaya çalışıyordu. Din, çeşitli fenlerden ibaret bir bilgi özeti iken, bilim ile din arasında nasıl karşıtlık olur, sözü onun sözüdür. Cumhuriyete gelinceye kadar, aydınlarımız laiklikle milliyetçiliğin birbirine engel olmadıklarını anlayamamışlardır. Avrupa uygarlığını savunan Türk Yurdu etrafında toplanan aydınlar bir yandan da “İslâm beynelmilelciliği” fikrini savunmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu’nun bütün çöküş sırasında İslâm Doğu ile Hristiyan Batı arasında Türk aydını bocalamış durmuştur. Bu gün de devam eden bu bocalayış, aydınlarımızı birbirleriyle uzlaşmaz düşünceleri, kafalarında bölmeler halinde yaşatmaya zorlamıştır. Öyle olmasa; meselâ modernleşmenin ateşli taraftarı İçtihat dergisi C.

Nuri'nin İttihadı İslam'ını savunması gibi acayip bir duruma düşer miydi?

Sözün kısası, Türk'ün yakın düşünce tarihi sistemsiz, bölmeli kafaların, yurda katıksız olarak müspet düşüncüyü sokamayan aydınların sayısız örneği ile doludur. İleri bir millet olmamız, anlaşılıyor ki, "kendi kendisiyle birlik olan" sistemli, düzenli bölmesiz kafaların artışına bakıyor.

Yaşar Nabi'den cevap: "Taşlaşmış İnançlar"...

Vedat Günyol'un somut olarak hiç kimseyi hedef almayan bu yazısına, 1 Aralık 1955 tarihli, 425. sayılı *Varlık* dergisinde Yaşar Nabi bir cevap yazdı: "Taşlaşmış İnançlar"... Derginin 30. sayfasındaki, genel olarak her sayıda derginin sahibi Yaşar Nabi Nayır tarafından yazılan "Gazete ve Dergiler Arasında" sayfasındaki yazısında Yaşar Nabi; Vedat Günyol'un yazısının girişindeki ilk iki parafını alıntıladıktan sonra şöyle devam ediyordu:

Vedat Günyol'un bu sözlerle kimleri kastettiği son tartışmaların ışığında kolayca anlaşılıyor. Davayı ortaya böyle koyunca ilk bakışta haklı da görünüyor. Öyle ya, aynı kafada birbirini tutmayan, birbirinin tersi düşünceler nasıl yer bulabilir ve bulursa buna düşünce özgürlüğü mü denir?

Bu kadar önemli bir konuyu ele aldığına göre keşke, zahmete girip örnekler de gösterseydi. Aynı kafada yer alan çelişmeli düşüncelerin ne cinsten şeyler olduğunu öğrenseydik de kendisine daha rahatça hak verseydik.

Örnekleri o vermediğine göre, ne kastettiğini tahmin ederek biz verelim bari. Meselâ bir adam alalım. Bir sanatçının günüyle ilgilen-

Yaşar Nabi (1908-1981)

mesini, gününün meselelerini yakından bilmesini ve toplumun hayrına eserler vermesini faydalı bulmaktadır. Ama bir de bakıyorsanız, bu adam tutmuş hiç de toplumla ilgisi olmayan, kendi içine kapalı, hayal denizinde yüzen bir yazarın eserini göklere çıkarıyor. Oldu mu ya? İşte size mükemmel bir çelişme örneği. Bu adamın kafası bölmelere ayrılmış olmalı ki faydasına inandığı bir yolu tutmayan yazarı da beğenebiliyor.

Gerçekten böyle mi? Gerçekten bir çelişme var mı o kişinin yaptığında? Bence hayır. Çünkü bir tutumu, bir gidişi faydalı bulmak başka, ondan gayrisına hayat hakkı tanımamak başka şeydir.

Bu kişi toplumla ilgilenmeyi faydalı bulmakla beraber sanat değerini her şeyden üstün tutabilir, bunda hiçbir çelişme yoktur. Sanat değerini nerede görürse hatta topluma vasıtasız bir faydası olmasa bile, ögmekle çelişmeye düşmek şöyle dursun öz inancına bağlı kalmış görevini yapmış olur.

Günyol'un düşüncesine daha iyi nüfuz etmek için yazısının biraz aşağısında rastladığımız şu düşüncesini de ele alalım: "Değişmez birtakım ilkelere bağlanmak insanı, mesela ahlakta kılık kırk yararlığa, düşüncede yobazlığa götürmez mi? Böyle bir soru insanı bir an şaşırtabilir. Ama bir de bunun tersini düşünelim. Hiçbir ilkeye bağlanmamak, her türlü düşünceyi, davranışı benimsemek geniş fikirliliğin belirtisi midir?"

Yaşar Nabi'nin sorusu: "Ataç ilkesiz adam mıdır?"

Hiçbir ilkeye bağlanmamak şüphesiz bir aydın için büyük kutsurdur. Ama ilke derken ne kastediliyor, ona da bakmak gerek. Mesela bizde en çok kanaat değiştirmekle suçlandırılan Nurullah Ataç'ı ele alalım. Hiçbir ilkesi olmayan adam mıdır Ataç? Hürriyet fikrine inanmıştır. Toplumumuz gibi sanatımızın da ancak her bakımdan Batıya yönelmekle ilerleyebileceğine inanmıştır. Batı düşüncesi derken tâ kaynağa, eski Yunan ve Roma düşüncesine kadar gitmenin, kaynakla doğrudan doğruya temasa gelmenin gerekliliğine inanmıştır. Ataç'ın bu değişmeyen inançlarına da ilke demezseniz neye dersiniz? Bir inancın ilke sayılabilmesi için mutlaka belli bir ideoloji kalıbına girmesi şart mıdır? Bence bunun tam

tersi doğrudur. Yani mesela iskolastizm, komünizm, faşizm, ırkçılık gibi belirli ideolojilerden birini tümüyle benimseyip bunların kalıplaşmış ilkelerinden en küçük bir ayrılığa katlanamayanların, dünya görüşlerinde o ideolojinin yazılı kurallarından şaşmayı bir çeşit zındıklık sayanların kafaları belki bölmesizdir ama bu çeşit kafaların bir inanç sisteminden tam tersine pek kolaylıkla geçebildikleri, orada da aynı taassupla bağlılık ödevlerini yerine getirdikleri çok görülmüştür. Hür düşünmeye alışmış bir adam için böyle bir tehlike yoktur. O, her taassuba karşıdır. Dogmalara düşmandır. İnsanlığı birtakım dogmaların değil ancak tamamıyla hür düşünceli insanlardan mürekkep toplulukların kurtarabileceğine inanmıştır.

Bu adam sanatla ilgileniyorsa bilir ki, fildişi kule mutaassıpları kadar toplumculuk müteassıpları da sanatı zincirlemekten başka bir şey yapmamaktadırlar. Ama her iki tarafın düşüncelerinde de haklı noktalar bulunabilir. O, bu noktaları belirtir ve her çeşit doktrinci, nasçı taassuba cephe almakla kendi hür düşünme ilkesine sadık kalır. Asıl ilke, tek ilke de budur. Hür düşünebilmek mutluluğudur.

Vedat Günyol diyor ki: “Bağdaşmaz düşüncelere kafalarını açık tutanları ikiye ayırmanız gerekiyor: Sırf kendi çıkarları adına her türlü düşünceye –yerine ve zamanına göre– güler yüz gösterenler, kafalarına düzen verme yolunda çaba göstermeyen namuslu kimseler.”

Menfaat uğrunda her fikri benimseyen ahlak düşkünleri bu konunun tamamıyla dışında kalmak gerekir. Esasen bunların durumu Günyol’un daha yukarıdaki tarifine uymuyor: “Birbirine karşıt kavramları aynı zamanda, aynı inanışla düşünmekle” demişti, halbuki menfaat uğrunda çeşitli fikirleri benimseyenlerin bunu “yerine ve zamanına göre” yaptıklarını belirtmekle bunları o ilk tarifi dışında bırakarak haklarında daha müsamahalı davranıyor adeta. Bu çeşit insanlar savundukları fikirleri elbette ki aynı zamanda benimsemezler, yahut benimser görünmezler. Ama bunlar bir fikri benimsedikleri zaman en hararetle taraftarı olur, o inanışta en küçük bir çelişmeye düşmemeye çok dikkat ederler. Çünkü menfaatleri bunu emreder. Yalnız şunu da ekleyelim ki, görünür menfaatler yanında bir takım görünmezleri, gözden kaçanları da vardır. İlerde geçer akça olacağı tahmin edilen birtakım fikirlere şimdiden bağlanmayı ve o yolun fedaisi görünmeyi, birtakım şuuraltı hesaplarını göz

önünde tutarak, menfaat düşüncesine bağlanmak da pekâlâ kabil-
dir. Yalnız bu alanda samimi inanmışla gizli menfaatler hesabına
bağlanmış ayırdetmek elbette ki kolay iş değildir.

Demek istediğim aynı zamanda çeşitli inançları bir kafa için-
de bir araya getirmekle zaman içinde kanaat değiştirmek büsbütün
ayrı şeylerdir. O yüzden de birbirine karıştırılmaması gerekir.

[...]

Yobazlığın çeşitlisi var. O kadar ki müspet bilgi adına da kurul-
mak istenen bir yobazlık bazı memleketlerde bilgi hürriyetini bile or-
tadan kaldırmış bulunuyor. Voltaire sağ olsaydı yobazlığın bu çeşidi-
ne de karşı olacağından şüphe edebilir misiniz? Kabul etmediği fikir-
lerin yayılması hakkını ölünceye kadar savunacağını söylemesi de
bunu ispat eder. Bugün şaşmaz ilkelere bağlı insanların hükmü al-
tındaki hangi yerde aksi inanışların söylenmesine müsaade ediliyor.
Hür memleketlerde bu çeşit inançları güdenlerin ağzından düşme-
yen hürriyet parolasının samimiyetine ise inanan kalmış mıdır?

Vedat Günyol: “Özel Amaçlı Yorumlar”...

Vedat Günyol, Yaşar Nabi'nin bu yazısına karşılık olarak, *Yeni
Ufuklar*'ın Ocak 1956 sayısında, “Düşünceden Düşünceye” üst baş-
lığı altında verdiği cevaba “Özel Amaçlı Yorumlar” adını koymuştu:

Vartık dergisinin baş ve son yazarı Yaşar Nabi Nayır, aralık sayı-
sının dört beş yaprağını *Yücel*'de ve *Yeni Ufuklar*'da çıkan yazılarım
üzerinde, kendinin ve bir başkasının özel amaçlı yorumlarına ayır-
mış. “Taşlaşmış İnançlar” başlığı altında yazdığı yazıda, Yaşar Na-
bi Nayır, “Bölmeli Kafalar” konusunda kendisini savunmanın telaşı-
na düşmüş. Bu, tartışmada desteksiz kalmamak umuduyla da, aykırı
düşünceleri fikir özgürlüğü adına aynı ustalıklı inandırıcı biçimlere
bezeyen Bay Ataç'ın gölgesine sığınmış. Oysa bu gerekmezdi.

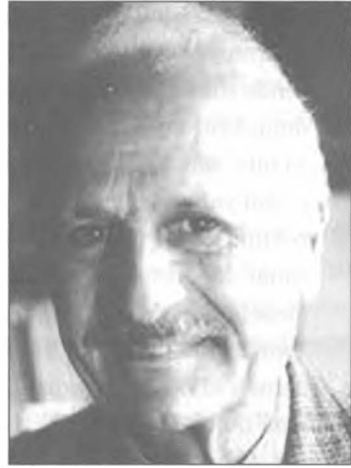
Yaşar Nabi'nin bu telaşını anlamıyorum. “Bölmeli Kafalar” ad-
lı yazımın hedefi kendisi değildi. Ama, ona bakarsanız, benim “bu
sözlerle kimleri kastettiğim son tartışmaların ışığında kolayca
anlaşıyor”muş. Öyle olsun, öyle istiyorsa.

Kendini savunma telaşına düşmek Yaşar Nabi'ye çok şeyler kay-

bettirmiş. Bunların başında, yersiz, haksız yorumlara sapmış olması geliyor. Onun ardından da, özgür düşünce payını kendisine ayırıp, dört bir yanında ideoloji yobazlığı görmek saplantısı. Bu saplantıyı da, bu saplantının yüz kızartıcı sonuçlarından biri olan karaçalma hastalığını da ben Yaşar Nabi'ye ya-
raştırmak istemem.

[...]

Örnek vermediğimi ileri sürerek kendi gönlünce örnek verme sevdasına düşmüş. Diyor ki: "Örnekleri o vermediğine göre, ne kastettiğini tahmin ederek biz verelim bari. Mesela bir adam alalım. Bir sanatçının günülle ilgilenmesini, gününün meselelerini yakından bilmesini ve toplumun hayrına eserler vermesini faydalı bulmaktadır. Ama bir de bakıyorsunuz bu adam tutmuş, hiç de toplumla ilgisi olmayan, kendi içine kapalı, hayal denizinde yüzen bir yazarın eserini göklere çıkarıyor. Oldu mu ya? İşte size mükemmel bir çelişme örneği. Bu adamın kafası bölmelere ayrılmış olmalı ki, faydasına inandığı bir yolu tutmayan yazarı da beğeniyor."

Vedat Günyol (1912-2004)

Dikkat ederseniz Yaşar Nabi, örnek olarak kendini vermiş. Yazar burada yayın hayatının geçmişini, bugününü adeta savunma kaygusuna düşmüş görünüyor. Demek istiyor ki, Sabahattin Ali gibi toplum gerçeklerine eğilmiş yazarlara dergisinde yer vermiş olan Yaşar Nabi bugün hayal denizinde yüzen yazarları tutmakla kafasını bölmelere ayırmış diye suçlandırılıyor. Oysa, Yaşar Nabi'ye göre, bunda gerçekten bir çelişme yoktur. Nasıl olabilir ki, "bir kişi toplumla ilgilenmeyi faydalı bulmakla beraber sanat değerini her şeyin üstünde tutabilir, bunda hiçbir çelişme yoktur. Sanat değerini nerede görürse, hatta topluma vasıtasız bir faydası olmasa bile, övmekle çelişmeye düşmek şöyle dursun, öz inancına bağlı kalmış, görevini yapmış olur."

Ben, daha önce de belirmiştin: Yazımda, müspet bilgiyle boş

inanlar üzerinde durmuştum. Yaşar Nabi ise konuyu sanat alanına getirmeyi daha uygun bulmuş. Yaşar Nabi'nin sanatı her şeyin üstünde tutması, kendinin bileceği bir iştir. Yalnız, bu "her şey" kaydının sınırları insanı şaşırtıyor. Topluma vasıtasız bir faydası olmasa bile, sanat değerini nerede görürse, onu övmekle Yaşar Nabi görevini yapmış oluyor. Bu görev bazen Yaşar Nabi'yi uzaklara götürebilir. Bu ölçüye göre, avarelik felsefesini öğütleyen, ama bunu sanat değerince yapan bir eseri övmekle görevini yapmış olacak. Mesela İspanya'daki o büyük camiler karşısında kendinden geçip "bunlar belki bir çok kölelerin kanları pahasına yükselmiş. Ama, demek ki böylesine güzeldirler, her şey onlara helal olsun" diyen, ama bunu ustaca diyen bir yazarı göklere çıkaracağız. Çünkü sanat değeri taşıyordur. Sanat değeri de, her şeyin üstündedir. Me-sele yok. Yaşar Nabi, yazarın topluma karşı bir sorum taşımadığına inanıyor olsa gerek. O, sanatçıya, sınırsız bir özgürlük, yani başıboşluk verilsin istiyor.

Yaşar Nabi'nin kendi düşüncesine ayrı her sözde bir ideoloji koku-su alma saplantısına gelince, bunu, elindeki yayın imkânlarını düşünce özgürlüğünü yok etmek gibi bir amaca yöneltmesinden korkulur. Tartışmayı, dürüst bir yoldan çıkararak, birtakım hesap-larla "bilgi hürriyetini ortadan kaldırmış", "bazı memleketler" ko-nusuna dökmekle kendisine yakışmayan bir hafifliğe düşmüş oldu-ğunun bilmem farkında mıdır?

"Ak mı Kara mı?"

Yeni Ufuklar'da Fethi Naci'nin eleştiri yazıları da sürüp gidi-yordu. Derginin Kasım 1955 sayısında, "Edebiyatımız Karamsar mı?" başlıklı yazısı yer almıştı. Yaşar Nabi, bu yazıya da *Varlık*'ın Aralık 1955 sayısında, "Gazete ve Dergiler Arasında" sayfaların-da, Vedat Günyol'a karşı yazdığı "Taşlaşmış İnançlar" yazısının ardından gelen "Anlaşamıyoruz" adlı yazısıyla cevap veriyordu.

Vedat Günyol'un "Bölmeli Kafalar" yazısına Nurullah Ataç da cevap vermişti, *Son Havadis* gazetesinin 18 Aralık 1955 tarihli nüshasında: "Bölmesizler".

Ataç'ın *Son Havadis*'teki bu yazısında neler dediğini bilmiyo-

ruz ama, 1 Ocak 1956 tarihli *Pazar Postası*'nın 6. sayfasında "Konuşu" sütun başlığı altında yazdığı yazı elimizin altında. Esasen 27 Aralık 1955'te kaleme alınmış olan yazının başlığı "Ak mı, Kara mı?" idi; Vedat Günyol'un *Yeni Ufuklar* dergisinin Kasım 1955 sayısındaki "Bölmeli Kafalar" yazısına bir cevaptı:

Fransızca bir derginin eleştirme yazılarını okuyordum; eleştirmen incelediği betiğin (kitabın) yazarının kesin bir kanıyı bir thèse'i savunmayıp ele aldığı, üzerinde düşündüğü için övüyor. Anlaşılan o yazar aktır, karadır diye saplanıp kalmıyor, düşünüp gördükçe akı da söylüyor kararı da...

Bunu okuyunca Bay Vedat Günyol'un kasım ayında *Yeni Ufuklar* dergisinde çıkan "Bölmeli Kafalar" yazısını ansıdım (hatırladım). İlginç bir yazıydı o, türlü bakımdan. O yazıda dediklerini doğru anlayabildimse Bay Vedat Günyol Fransızca derginin eleştirme-ni gibi değil, kesin bir kanıyı ileri sürmeyip ele alınan konu üzerinde düşünmeği, gördükçe akı da kararı da söylemeği beğenmek, övmek şöyle dursun, bir suç sayacak.

[...]

Doğru değil mi Bay Vedat Günyol'un söylediği? Doğru mu değil mi, kestiremem orasını. Bilirsiniz, bence doğru, yanlış pek yoktur. Bir düşünüyü, bir görüş büsbütün yanlış olabilir mi? Bir kişi inararak ileri sürüyor onu, demek bir kişiye olsun kendini belirten bir doğru yanı var, biz onu görmüyorsak yanlış olması, büsbütün yanlış olması gerekmez. Bay Vedat Günyol gibi olmayalım biz, eski, yeni herhangi bir düşünüyü, bir görüşü "kafamızın düzenine aykırı buluyoruz" diye "geri çevirmeğe" kalkmıyalım. Ne istediğini anlamağa çalışalım Bay Günyol'un. Şöyle kişiler istiyor o; ancak onlara aydın diyecek,

Nurullah Ataç (1898-1957)

yalnız adlarına değil, kendilerine aydın diyecek, gerçekten aydın. Oturup uzun uzun okuyacak, gezip yeryüzünü, hiç olmazsa kendi ülkelerini görecektir o kişiler, birtakım düşünceleri, ilkeleri inceleyecek, birbirleriyle karşılaştıracak, sonra o görüşlerden birini beğenecek, birbirleriyle çatışmayan ilkeler seçecek, bağlanacak onlara. Onlardan başkalarına da kapayacak kafasının kapılarını. Sonra başlayacak yargılamağa, öğretisini yaymağa. “Il pleut des verites premieres – Quveres ouvrez vos blancs tabliers” Verlaine’in bu köğükleri (mısraları) da şimdi nereden geldi usuma? Yeri değil, Türkçeye de çevrilemez... Bizim gençliğimizde daha büsbütün unutulmamış bir Fransız eleştirmeni vardı: Jean Dolent. Çok sevdiğim bir yazısında “Önütler (Üstadlar) bir inanca bağlanma başlar, sonunda şüpheye ererler” demişti. (Ah! Şu “şüphe” kavramına da Türkçe bir ad bulabilirsek!) Bay Vedat Günyol bunun tersini ileri sürüyor: ona göre önütler ya da gerçek aydınlar, şüpheyle yetinebilecekleri bir araştırma, anıklanma çağından sonra inanca, sarsılmaz inanca varırlar. Aydınlatırlar artık çevrelerini, birtakım gençler de gözleri parlayarak dinlerler onları, ak önlüklerini açıp onların ağızlarından doğrular, bir düzene dayanan şaşmaz doğrular dököldükçe toplayıverirler. (Verlaine’in köğükleri geldi bir yol usuma asılanmaz olur muyum?)

Dedim, bir güzelliği var bunun da, inanç dağları yürütürmüş. İnanmış önütlerin yetiştirdiği inanmış kişiler de büyük işler görebilir. Bakın Almanya’ya, İtalya’ya. Daha birkaç yıl önce oralarda birbiriyle uzlaşmaz düşüncelere yer vermeyen, çelişmeleri ortadan kaldırmış, düşüncelerini bir düzene sokabilmiş kimseler buyruklarını yürütüyorlardı. Almanya yenildi, İtalya yenildi, gene de bir nen (şey) kalmadı mı oralarda o önütlerden? Argentin’i (Arjantiu’i) iyi bilmiyoruz, orada da Peron aksayan çok işleri düzeltti, yoluna koydu deseler şaşmam.

Biliyorum Bay Günyol’un düşünüşünde, –görütünde (idee’sinde) doğru bir yan, bir güzellik bulunduğunu. Hiç değilse bir iç erincine (rahatına) kavuşturur kişiyi. Kendi bildiğinden, inandığından başkasını dinlemeyen, beğenmediği düşünülerin gelip de kafa düzenini bozmalarına bırakmayan kişinin erincini düşünün bir. Bir de türlü düşününün, görüşün doğru bir yanı olduğunu sezip de hiçbiri-

ni seçemeyen birine bağlanınca ötekini yadsımdan (inkâr etmekten) korkan kimsenin kıvrınmasını düşünün. Bozmayalım Vedat Günyol gibilerin erincini. Gene de, ne yalan söyleyeyim? İmrenmiyorum o erince, kıskanmıyorum Bay Günyol'u.

8 Ocak 1956 tarihli *Pazar Postası*'nda devam etti Nurullah Ataç, "Ak mı, Kara mı" yazısına:

Okuyalım daha Bay Vedat Günyol'un yazısını. Diyor ki:

"Ahlâk için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Gerek kendi davranışımızı, gerek başkalarınınkini değerlendirmek için elimizde bir takım ilkeler olacak. Sözünü tutmak gibi, güçsüzden yana olmak gibi, insanları birer vasıta derekesine düşürmemek gibi, dünyanın her yerinde her namuslu insanın vicdanında yeri olan ilkelere bağlanacağız. Bu açıdan bakınca her davranış bizde ya hayranlık uyandıracak ya tiksinti."

Anlaşıyor Bay Vedat Günyol sağ-töre alanında, düşünüy alanında olduğu kadar hoşgörür değil. Düşünü alanında –yanlış anlamadıksa– her aydın kişinin düşünüp doğru bulduğu ilkelere bağlanmasına izin veriyordu, sağ-töre alanında üç ilkeyi kesin olarak ileri sürüyor 'dünyanın her yerinde, her namuslu insanın vicdanında o üç ilkenin yeri olduğunu söylüyor. Demek onlara bağlanmayanları "namussuz" saymaktan çekinmeyecek. Doğrusunu söyleyeyim, birini hiç beğenmedim o ilkelerin. Verdiğimiz sözü tutalım, peki kişi oğlunun bir araç durumuna indirilmesine katlanmalıyım, ona da peki. Ama neden hep güçsüzden yana olalım. İspanya'da iç savaş olduğu günlerde Miguel de Unamuno'ya "Siz hangi yandansınız?" diye sormuşlar. "Hangisi yenilirse ondanım" demiş. Bunda bir yığıtlik, bir türlü güzellik olduğu yadsınamaz. Ancak bunu bir sağ-töre ilkesi saymak doğru mudur? Güçsüzler, yenilenler hep haklı mıdır? Hem bizde birtakım kişiler var: Kim başa geçerse geçsin, bugün tuttukları kimse yarın başa geçsin, ona karşın (muhalif) oluveriyor, onu taşlamağa başlıyorlar. Bay Vedat Günyol da onlardan mı? Söyledim, bunda da bir tür güzellik olduğu ileri sürülebilir, ana doğru bir davranış mıdır ki? Düşünmeden çok duyguya dayanan bir davranış değil midir?

Kimi, hangi yanı haklı buluyorsak, ondan yana olmamız gerek-

mez mi? Hak ile güç birbirinden ayrı değerlerdir. Birleştikleri de olur. Haklının güçlü olduğu görülmemiş midir? Son acun savaşında Almanya yenildi, İtalya yenildi, demek ki güçsüzmüş onlar. Karşılarındakiler, ileri sürdüğü 'güçsüzden yana olmak' ilkesi gereğince "Ben şimdi Hitler'den yanayım, Mussolini'den yanayım" diyerek onları savunmağa mı kalkacak? Yiğitlik olur doğrusu, chevalier olur, ancak doğru olmaz. Bay Vedat Günyol'un da böyle bir yiğitliğe böyle bir chevalier'liğe kalkacağını sanmıyorum.

(...)

Sonra ne diyor Bay Vedat Günyol? Daha çok nenler söylüyor, bırakacağım onları, yalnız biri üzerinde durmadan geçemeyeceğim. 'Müsbet bilgiyle hurafeleri aynı içtenlikle kabul etmek' sorunu (meselesi) (Bay Günyol "kabullenmek" diyor ya, ben "kabul etmek" diyeyim, "kabullenmek" tilciğinin büsbütün başkadır anlamı.) Bay Vedat Günyol'a göre çoğunlukta, yarı aydınlarda bir sıkıntı yaratmıyor bu. Aydınlara gelince, onları üzüyor. Onlar, ancak kafalarını bölmelere ayırmakla bir yandan bilime, bir yandan da yalanlara, uydurmalara inanabiliyorlarmış. Bay Vedat Günyol yukarıdan bakıyor onlara, monsieur Jules Romanins'in bir yazısını da anarak inancının bütün gücüyle eziyor onları. Hemen söyleyeyim. Bay Vedat Günyol'un "hurafe" dediği kanılara ben de bağlı değilim, ben de sevmem onları. Ancak onlara bağlı olanlar arasında da gerçekten çok değerli kişiler bulunduğunu bilirim. Örneğin büyük bilgin Pasteur (Birtakım ozanlar, öykücüler de sayabilirim, bırakalım onları, Pasteur yeter) Onun gibi bir bilgene yukarıdan bakmamız doğru mudur? Onu anlamağa, bizce birilerine uymaz kanıları nite bağdaştırabildiğini kavramağa çalışmamız gerekmez mi?

"Günyol'un kınadığı kişilerden miyim?"

Bitireceğim sözümü, yalnız şunu da söylemek istiyorum. Bay Vedat Günyol'un yazısını okuduktan sonra düşündüm: ben de Bay Vedat Günyol'un kınadığı kişilerden miyim? Benim de kafam "bölme kafalar"dan mı? Bay Günyol'un "hurafe" dediği konulara bağlı değilim, elimden geldiğince savaşırım onlarla. Örneğin, ben Bay Vedat Günyol'un yerinde olsam "İlet, gözyaşlarımı rahmetimi-

mekânı cennet olsun kalbince... Nur yağsın kabrine inceden ince” köğüklerini (mısralarını), güzel bulsam da, o konuların birer yan-kısı olduğu için, dergiye almazdım. O kanılarla savaşılan bir yazıdan sonra onları yazan köğüklerin ne yeri var? Atatürk’ü kendi inançla-rımıza uyacak yırlarla (şiiirlerle) övmeliyiz. O bakımdan bölmeli de-ğil benim kafam...

Gene de bölmeli. Hiçbir düşünüyü yanlışdır diye kolay kolay ata-manı. Aktır, karadır diye kestiremem. Bilirim ki ak dediğimizde bir karalık, kara dediğimizde de bir akılık bulunabilir. Ne yapayım? Öy-ledir benim kafamın kuruluşu. Karşımdaki kesin bir söz söyledi mi, onun yanlışını, çürütme-k istediği düşünün de doğru yanını aramak isterim. Bir betiğimin başına Jacques Rigault’nun “Kesin de söyle-sem gene sormaktayım” sözünü almıştım. Ben de sormaktan, bul-duğumla yetinmeyip gene aramaktan alamam kendimi. Bay Vedat Günyol “bölmeli kafa” diye kınayacakmış beni. Sağ olsun da var-sın kinasın!..

Biz, Ataç’ın “Kara mı, Ak mı” yazısının bittiğini sanırken 15 Ocak 1956 tarihli *Pazar Postası*’nda üçüncüsü karşımıza çıkma-sın mı?

Bitirdim sanıyordum. Bay Vedat Günyol’un “Bölmeli Kafalar” adlı yazısı üzerine diyeceklerimi, daha da varmış. Anlatayım. Ge-çen gün kendi betiklerimden birini, *Ararken*’i karıştırıyordum, “İf-tira Çağı” adlı yazı gözüme ilişti. Bay Vedat Günyol, *Ufuklar* dergi-sinin Eylül 1952 sayısında, ötekine berikine kara sürmeyi, “İftira”yı bir savaş aracı diye kullananlardan yakınmış, ben de bunun üzeri-ne yazmışım o yazıyı. *Ufuklar* dergisinin o sayısını saklamış olsam ne iyi ederdim! Şimdi bir daha okurdum Bay Vedat Günyol’un de-diklerini. Saklamadım, ancak kendi yazımı okuyabiliyorum. O da yeter büğünlük.

Bay Vedat Günyol yakınmış, ötekine berikine kara sürmeye kal-kanlardan. O kötü huydan silkinmenin yolunu da bulup göstermiş, (Ancak insanı her şeyin ölçüsü sayan geniş hümanizma terbiyesi uzaklığı, onunla birlikte iftirayı tesirsiz bıkebilir. Çünkü kültür in-sana çeşitliliği sevdire) demiş. 1952’den beri çok değişmiş Bay Ve-

dat Günyol: o günlere çeşitliliği sevmeyi bir üstünlük, bir erdem saymış. Şimdi öyle düşünmüyor, “kafaların bölmeli” olmasına boşluğu (izni) yok. Kafaların bölmeli olması, çeşitliliği sevmekten başka nedir ki? Kafaların bölmeli olması demek, kendi düşündüklerimizimizin, inandıklarımızın yanında başka inançlara da yer vermek, onları da anlamağa çalışmak demek değil midir? Uzaklık Bay Vedat Günyol’un yakındığı uzaklık böyle kalkmaz mı?

[...]

Bununla da kalmıyor Bay Vedat Günyol. Bana öyle geliyor ki –ekini, geniş ekini de gerekli görmüyor artık, iyiliğinden çok, en aşağı iyiliği kadar dokuncası (zararı) da olduğunu söylüyor. Monsieur Jules Romains’i tanık gösteriyor bunun için. Diyor ki: “Aydın kafasındaki bu düşünce bozgunluğu nereden geliyor? J. Romains, bu bozgunluğu, kültürün kökleşip katılaşmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak görüyor. Ona göre bir kültür ne kadar uzun ömürlü olursa, çeşitli çağlardan gelen ve bir arada yaşamalarına imkân olmayan birbirlerini yok etmesi gereken öğelerin yan yana bulunmalarını o derece kolaylaştırır. Bir kültürün içine tarihe mal olmuş öğeler ne kadar sığarsa, o kültür, bu çeşit soysuzlaşmalara o derece açık olur. Çünkü bütün bu öğelerin bir bir etkisi altında kalır, çok geçmeden de –ne yazık ki– hiçbir taraf tutmadan, en ufak sistemli bir seçime sapmadan, hiçbir değer ölçüsüne varmadan onları taklit eder, yeniden moda haline sokar, diriltir.”

Monsieur Jules Romains bunu hangi yazısında söylemiş bilmiyorum, Bay Vedat Günyol’un anlattığı gibi alıyorum. Bay Vedat Günyol doğru bulmuş, benimsemiş bu görüşü. Ekini pek gerekli bulmadığını, bir sakıma dokuncalı saydığını bundan çıkarıyorum. Yanıldığımı söyleyebilir. “Ben ekinin ancak tarihe mal olmuş öğelerini sürünleyip getirenine karşıyım, onu dokuncalı buluyorum” diyebilir. Ne yapalım ki ekin de budur işte: Kişi oğlunun yalnız bugün bildikleri, bugün inandıklarıyla getirmeyip geçmişteki düşüncelerine, beğenilerine, inançlarına da ilgilenmek, kışoğlunu elimizden geldiğince bütünü ile kavramakta özenmek demektir. Bir yana, bir öğretiye saplanan kimse bilgin olabilir, yaratıcı olabilir, büyük de olabilir, ancak ikinci bir kişi, ekini sever bir kişi sayılamaz. Bu “Bütün doğrular bizim öğretimizde vardır, ona uymayan ne söy-

lenmişse hepsine tıkayın kulaklarınızı” demeğe varır. Geçen yüzyıl Fıransız romancılarından biri, Charles-Louis Philippe, pek incelmış kişilerden yakınlıkla “Ah bir yabancılar (Barbare’ler) çağı gelsin!” dermiş. Bay Vedat Günyol’un dediklerinden anladığıma göre Monsieur Jules Romains’in yazısında o dileğin bir yankısı olacaktır, “İftira çağı” mı, “Yabancılar çağı” mı? İkisi de bir arada: yabancılıkla ötekine berikine kara sürmek, kolayca bağdaşırlar birbirile.

“Ben aka ak, karaya kara derim”

Vedat Günyol da, *Yeni Ufuklar*’ın Şubat 1956 tarihli sayısında “Tartışmalar” üst başlığı altında, “Aka Ak, Karaya Kara” adlı yazısıyla, Nurullah Ataç’ın *Pazar Postası*’nda üç hafta üst üste devam eden yazılarına cevap verdi.

Vedat Günyol’un yazısı şöyleydi:

Bay Ataç, *Yeni Ufuklar*’ın Kasım 1955 sayısında çıkan “Bölme-li Kafalar” adlı yazımı ele almış bu kez dört ayrı yazısını, bu meseleyi anlamaya, yer yer dolanlamalarla yorumlamaya, yavan kanılarla düşüncelerimi yermeye ayırmış. *Son Havadis* gazetesinin 18 Aralık 1955 günlü sayısındaki “Bölmesizler” adlı ilk yazısını, yazımı okumadan, *Varlık* dergisinde gözüne ilişen, *Yeni Ufuklar*’dan alınmış bir cümlem üzerine yazmış. V. Günyol “şöyle buyuruyormuş” diye başlamasından da anlaşılıyor: bana yıllanmış bir öfkesi olacak. Bay Ataç’ın öfkesi kutlu öfkelerdendir. Ona bazı bazı doğru, bazı bazı da olmayacak sözler söyler. Dolanlamalara saptırır. Saptırır da insanın gözünü açar.

Bay Ataç’ın öbür üç yazısı da, “Ak mı Kara mı?” başlığı altında *Pazar Postası*’nın 1, 8, 15 Ocak 1956 sayılarında çıktı.

(...)

Bu dört yazısında Bay Ataç, birçok şeyler söylüyor. Bunların en önemlileri üzerinde durayım.

Bay Ataç *Son Havadis*’teki yazısında şöyle diyor: “Ekinli bir ki-şi misiniz? Bay Vedat Günyol’un gönlünce bir aydın mısınız? Sizin gördüğünüz bir nenin (şeyin) başka türlü de olabileceğini, başka türlü de görülebileceğini usunuza getirmeyeceksiniz Getirseniz bi-

le durmayacaksınız bunun üzerinde, iki görünüşten birini seçecek, ötekini atacaksınız karıştırmayacaksınız düşüncenize.”

Bay Ataç bu sözlerle beni bir düşüncenin yobazı olarak göstermeye, ayrıca da “Gerçeğin yalnız bir yanını göreceğim, ötekilere bakmayacağım diyenler gerçeği, bin bir yüzlü gerçeği kavrayamazlar” diyerek, yergisinde haklı gözükmeye çalışıyor. Oysa, ben gerçeğin bir tek yüzü var dediğimi hatırlamıyorum. Bu yoruma neden varmış, anlayamadım. Yobazlığı, ben de Bay Ataç’ın anladığı anlamda, bir düşünceye körü körüne bağlanma olarak anlıyorum. Gerçeğin birçok yanları olduğunu biliyorum. Ne var ki, gerçeğin türlü yüzlerini görebilmek için, onun gerçekten peşine düşmek gerektiğine inanıyorum. Yoksa, gerçeğin bütün yüzlerinin varlığını kabul edip, gerek-tikçe hepsinden yanaymış gibi görünmek, gerçeği kavramak değildir. Ben gerçek arayıcılığına ciddiye almayanlara, hiçbir yüzünü derinleştirmeyenlere çatmıştım o yazımda. Benim bölmesiz kafadan anladığım şey, bir düşünceyi, bir davranışı, bütün sorumluluğuyla benimsemek ve geliştirmektir. Düpedüz bir din adamı, kendi inancının doğru olduğunu ömrü boyunca ispatlamaya çalışan, bu uğurda bütün sorumlulukları yüklenen bir adamı kınayamam.

“Ataç beni alaturka çalgıya benzetiyor...”

Bay Ataç, yine o yazısında, benim gibileri (yani gerçeğin bir yanını görenleri) alaturka çalgıya benzetiyor ve şöyle diyor: “Bay Vedat Günyol gibiler, alaturka çalgıya benzerler: tek-düzeli. Ezgiden uyuma (melodie'den harmonie'ye yükselmezler. Doğru ise ezgil (*melodique*) değil uyumsul (*harmonique*) dur türlü türlü sesler vardır içinde.”

Duralım bu söz üzerinde Bay Ataç, müzik alanında alafrangadan yana olduğunu açıklıyor burada. Bu bakımdan bölmesiz görünüyor. Böyle olduğuna göre, müzikte ahengi, onun deyişiyle uyumu, alaturkayla alafranganın birbirine karışmasında, erimesinde aramıyor olsa gerek. Ben, yurdumuzda müziğin gelişmesini, Batı müzik sisteminin kayıtsız şartsız müzik eğitimimize karışmasıyla mümkün görenlerden yanayım. Okullarda ud ile piyanonun, Doğu ile Batı müziğinin bir arada öğretilmesinden ahenk değil, curcuna doğacağına inanıyorum. Müzik dersinde, müzik de-

ğerlerinin çeşitli olmasını sağlamak için yapılacak şey, okullarda bütün müzik sistemlerinin bir arada öğretilmesi olmasa gerek. Gerekli olan şu: eğitimde *bir sistem* kabul edilsin, ondan sonra bu sistemden istendiği kadar çeşitli değerler çıksın. Ahenge ancak bu değerlerle varılabilir. Hatta ancak böyle sistemli bir eğitim, insanlardaki değişik eğilimlerin belirmesine yol açabilir. Sistemsiz eğitimde ise, ne kadar değişik şeyler öğretilirse öğretilsin, hiçbir derinlere inmeyeceği için, eskiyi tekrarlamaktan başka bir şey elde edilmez.

Bölmeli kafalar sözünü müzik eğitimine uygularsak, sanıyorum, ne demek istediğimi Bay Ataç anlayacaktır. Bay Ataç, yıllarca Radyomuzun başında bulunan, hem alaturkacı, hem alafrangacı geçinen kişilerden yana mıdır yoksa? Bunlar, Bay Ataç'ın tek düzeli dediği kimseler olmadıklarına, olamayacaklarına göre, birer bölmeli kafa örneği değiller midir? Acaba, bölmeliliğin avukatlığını yapan Bay Ataç, bunlardan yana mı çıkacak, merak ediyorum.

Bay Ataç yazılarından birinde, benim mantıkça çelişmeye düştüğümü göstermeye çalışmış. “Bölmeli Kafalar” adlı yazımda şöyle demiştim: “Ahlak için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Gerek kendi davranışımızı, gerek başkalarınınkini değerlendirmek için elimizde bir takım ilkeler olacak. Sözünü tutmak gibi, güçsüzden yana olmak gibi, insanları birer vasıta derekesine düşürmemek gibi, dünyanın her yerinde, her namuslu insanın vicdanında yeri olan ilkelere bağlanacağız. Bu açıdan bakınca, her davranış bizde ya hayranlık uyandıracak ya tiksinti.”

Bay Ataç bu ilkelerden ilk ikisini kabul ediyor da, üçüncüsünü yanlış buluyor. “Doğrusunu söyleyeyim, birini hiç beğenmedim o ilkelerin. Verdiğimiz sözü tutalım, peki, kişi oğlunun bir araç durumuna indirilmesine katlanmayalım ona da peki. Ama neden hep güçsüzden yana olalım? Güçsüzler, yenilenler hep haklı mıdır?” diyor.

Burada, doğrusunu söyleyeyim, güçsüz sözünü biraz çabuk kullanmışım. Bay Ataç'a, kolay ve ucuz bir yerme payı bırakmışım. Güçsüzden, ezilmişleri anladığımı açıklamalıyım. Ama çağımızda –belki de bütün çağlarda– ezilmişlerin hemen hep güçsüz olduğunu Bay Ataç'a burada açıklarken, onun adına üzüntü duyuyorum. Ay-

rica şundan da üzüntü duyuyorum: güçsüz örneği olarak karşımıza son dünya savaşında yenilen Hitler'le Mussolini'yi gösteriyor. Bay Ataç kanılarını desteklemek için, şimdiye kadar böylesine ucuz tutamaklara başvurmamıştı. Ondan, daha bir soylu, daha bir güçlü davranış beklerdim doğrusu.

Bay Ataç, benim de birbiriyle uzlaşmayan, birbiriyle çelişen değerlere, düşüncemde yer verdiğimi ileri sürüyor ve şöyle diyor: "İki ayrı anlamı birbirine karıştırıyor. Haklıyı, doğruyu aramak için düşünce işidir, güçsüze acımak ise olsa olsa, duygu buyruklarındandır."

Bir defa, ben saydığım o üç ahlak ilkesini mantıkça birbirine bağlı ilkeler olarak saymadım. Ayrıca, hak da bir duygu değil midir? Hakkı aramak bir düşünce işi oluyor da, ezilmişlerden yana olmak, bunu bir kuru acıma işi olmaktan çıkarıp bir "dava" haline sokmak neden düşünce işi olmuyor? Hem Bay Ataç gibi, duygu başka şey, akıl başka şeydir de demiyorum. Bence, aklın doğru bulduğunu kalb de sevebilir, benimseyebilir. Benim sıraladığım törelerin tümü, akılla birlikte duyguyu da hesaba katıyorlar.

Bay Ataç beni illâ da tek yanlı olarak göstermek istiyor. Güzelliği sadece bir yerde bulduğumu sanıyor ya da, öyle sanmak istiyor. Oysa benim zorum, düpedüz düşünce sağlığı olmayan insanlardı. Kimseyi dinlememeli, senin doğru bulduğun şeyleri dinlemem, demiş değilim. Bence, aynı dünya görüşü içinde de, birbirine karşıt düşünceler bulunabilir. Bunu da çağımızın bir hastalığı olarak belirtmeye çalışmıştım. Bu bakımdan Bay Ataç'ın hurafeler "bağlı olanlar arasında da gerçekten değerli kişiler bulunduğunu bilirim" demesini yersiz buluyorum. Pasteur'ü örnek göstererek bölmelileri beğendirmeyi neden gerekli görmüş? Pasteur dindarmış. Bölmeliymiş. Ben Pasteur'ü bu yönüyle tanıımıyorum. Başkaları da tanıımıyordur Ancak Bay Ataç gibi, her şeyi bin bir yanıyla görebilenler bunu bilebilirler Pasteur dine bağlı olabilir. Bu, onun daha çok duyguyu okşayan –bir baba armağanı– gelenekçi yanı olduğunu gösterir. Belki yirmi birinci yüzyılda gelmiş olsaydı, atabilirdi bunu. Ben Pasteur'ü bu yanıyla değil, hiç bölmesiz olan bilimci yanıyla tanıyorum. Pasteur deyince, aklıma bilgin Pasteur gelir: kendi alanındaki araştırmalarında, hekimlik-

te, boş inanlar yokmuş gibi davranmış olan Pasteur. Eğer Pasteur hurafeye dayanan hekimciliği de aynı zamanda kabul etmiş olsaydı, o zaman bölmeli olurdu. Bay Ataç'a göre acaba Pasteur, aşı ile uğraşırken, bir yandan da üfürükçülüğü hoş görüyor muydu? Ona göre kuduz hastalığı hem aşıyla, hem de üfürükle mi iyi olurdu? Acaba aynı Pasteur, Fransa'da, Kilise bütün ileri güçleri susturmaya kalksaydı onlardan yana olur muydu?

“Bay Ataç gocunmasın hiç...”

Evet, tarihte, gerçekten ileriliğe yardım etmiş birçok adamların günün birinde geri güçlerle anlaştığı görülmüştür. Ama, bu kendi hayatlarında bir ikiliktir; hem geçici, hem de örnek olmayacak, olmayan, olmamış kenarda kalmış yanlarıdır.

Bay Ataç'ın bölmeli kafaları tutarak, benim düşüncelerimi yobazlık, kendininkileri de hoşgörülükle, genişlikle niteliyor. Yine söyleyeyim, bölmeli kafahılar, illa da kötü kişilerdir, demedim. Bay Ataç gocunmasın hiç. Şunu da söyleyeyim: yine bu bölmeli kafalar yüzündendir ki, çağımızda, bir takım bilginler, Hitler'i, Mussolini'yi tutmuşlardır. Bay Ataç kendini hoşgörürler arasına, beni de yobazlar arasına katıyor. Oysa, haktan, doğrudan, ezilmiştense, ileriden yana olanların da hoşgörülükleri olabileceğini unuttuyor. Ben hiçbir düşüncenin yobazı değilim. Yaradılışım buna engeldir. Hiçbir şeyde, meselâ Bay Ataç'ın dil konusunda gösterdiği “mollahğı” göstermiyorum. Mesela kelimeler illa da Türk kökünden olacak demiyorum.

Bay Ataç, seri yazılarının sonuncusunda, benim çok eski bir yazımı ele alıp, 1952'den bu yana değiştiğimi, o günlerde çeşitliliği sevmeği bir üstünlük, bir erdem sayarken, bugün bir düşünceye saplanmayı salık verdiğimi söylüyor.

Sonuç olarak da “Bana öyle geliyor ki, ekini, geniş ekini de gerekli görmüyor artık” diyor. Bütün bu kanılara nasıl varmış Bay Ataç anlayamıyorum. Ben, “Bölmeli Kafalar” adlı yazımda, gösterdiğim örneklerden de anlaşılacağı gibi, daha çok siyaset adamlarımızın düşüncelerindeki eski deyimle “tavizcilik”ten yurdumun gördüğü kötülükleri düşünmüştüm. Bunlar arasında meselâ,

bizim anlayışımıza göre Atatürk laikliği ile din eğitimi uzlaştırmak isteyenler çıkmıştır. Bölmelilik sürüp gittikçe daha da çıkacaktır.

Bay Ataç da, böyle kişileri tutanlardan değildir. Öyle olsaydı, son yazısında “Atatürk’ü kendi inançlarımıza uyacak yırırlarla² övmeliyiz” der miydi, Bay Ataç bu bakımdan bölmeli değil. Dil konusunda da, müzik alanında da, eğitim sisteminde de bölmesiz.

Bölmesizliğine bölmesiz birçok alanlarda. Ama, ne var ki, herkese kendi savunduğu davalarda çelme takmadan edemiyor. “Öyledir benim kafamın kuruluşu” diyor. “Karşımdaki kesin bir söz söyledi mi, onun yanlısını, çürütmek istediği düşünün de doğru yanını aramak isterim.”

[...]

Bay Ataç ne derse desin, taraf tutma –bölmesiz olmak– değişikliği, çeşitliliği görmeye hiç de engel değildir. Tam tersine, belki de ancak taraf tutanlar bu çeşitliliği daha iyi görebilir, bunun tadına varabilirler. Dünyaya her noktadan birden bakılabilir mi? Bir insan hem yobazlara hak versin, hem bilimden yana olsun. Bu olmaz. Elektrik hem Kuran’dan çıkarılabilir hem de maddenin bilgisinden diyenlerden mi Bay Ataç?

Son olarak belirteyim, benim davam şu: gerilikle ilerilik savaşırken, o da haklı, bu da haklı; her ikisinde de ayrı değerler var, denemez. Bay Ataç akta kara, karada ak aramak sevdasında kalsın. Ben de aka ak, karaya kara diyebilmenin, bir karara varmanın mutluluğu üzerinde direniyorum.

Bundan sonra da *Yeni Ufuklar*’ın Mart 1956 tarihli sayısında Fethi Naci, “Değirmenlere Hücum” başlıklı yazısıyla, Yaşar Nabi ve Nurullah Ataç’la sanat-edebiyat üstüne tartışıyordu.

Yeni Ufuklar’ın Eylül 1956 tarihli sayısında Vedat Günyol’un “Kahramanlar” başlıklı yazısı Nurullah Ataç ile Adnan Benk arasında çıkan tartışmayı ele alıyordu. Kendisi doğrudan taraf olmadığından, yazısının üst başlığı “Tartışmaların Kıyıcığına” idi. Altı dergi sayfası boyutundaki bu yazısında Vedat Günyol’un

2. “Yır” da gene Nurullah Ataç Türkçe’sine göre: “şiiir” demek.

Ataç'ın karşısında, Adnan Benk'ten yana olduğu gözden kaçmıyordu.

Sonraki ayların sayılarında da, *Yeni Ufuklar*'ın yazarlarından bazıları Ataç'la, Yaşar Nabi'yle, vb. yazarlarla tartışmalara devam etti. Her ikisi de *Yeni Ufuklar*'ın yazarı olan Kemal Bilbaşar ile Ferit Edgü arasında bir tartışma çıktı. Nisan 1958'de de Halis Acarı (Asım Bezirci'nin takma adı) ile Ferid Edgü arasında tartışma yaşandı.

“Köylü şivesi” yüzünden çıkan tartışma iki yıl sürüyor...

1950’li yıllar özellikle Köy Enstitüsü çıkışlı yazarların (Mahmut Makal’ın *Bizim Köy*’ü anımsanmalı hemen) başını çektikleri bir köy edebiyatının neredeyse Türk edebiyatına egemen olduğu yıllardı. Bu tip eserlerde kimi yazarların kahramanlarını kendi şiveleriyle konuşturmaları “şive taklidi” tartışmasını doğurdu.

Tartışma başlamadan aylarca önce Memet Fuat, 1 Ağustos 1952 tarihli, *Yeditepe* dergisinin 18. sayısında Orhan Kemal’in *Murtaza* adındaki romanı üzerine yazdığı aynı adlı yazıda, “şive” konusunu gündeme getireceğinin ipucunu vermişti. Yazının “Romadaki kahramanların konuşma tarzlarına takılacağım” cümlesiyle başlayan paragrafı şöyle devam ediyordu:

Murtaza bir muhacir olduğu için o şive ile konuşabilir. Kabul. Fakat romanda, Fen Müdürü hariç hiç kimse doğru Türkçe ile konuşmuyor. Dörtte üçü konuşmalarla geçen eserde bu şive bolluğu yadırgatıyor insanı ve gayri ihtiyari, şu taklitleri romandan çıkarırsak elde ne kalır? diye düşündürüyor. Evet. Murtaza ve diğerleri İstanbul şivesi ile konuşsalar ne kalacaktır özellik olarak. İnsafsız olmayalım: Elbette kalacaktır bir şeyler. Amma başta Murtaza olmak üzere bütün diğerleri bir hayli sarsılacaklardır. Gerçi bu konuşma tarzını Orhan Kemal hiç de okuyucuya bıkkınlık vermeden devam ettirebiliyor, ama, sanki başka dilde bir kitap okuyormuş gibi oluyor insan. Murtaza için bu kabul edilir. Çünkü temel taşı kitabın. Ötekiler böyle konuşturulmamalı, hiç değilse sırf özellikleri belirtilmek için arada ufak tefek kelimeler konulmakla yetinilmeli idi.

Yazar, bundan sonra, romanla ilgili diğer söyleyeceklerine geçiyor:

Yılın sonuna doğru da, sorunu ilk ele alan ve karşı çıkan yazı Memet Fuat'ın oluyordu. Memet Fuat'ın yazısı, 15 Aralık 1952 tarihli *Yeditepe*'de yayımlanmıştı. Memet Fuat şive taklidini yanlış bir gerçekçilik anlayışı olarak gördüğünden karşı çıktığını söylüyor, bu tavrın dilin bozulmasına sebep olacağını ileri sürüyordu.

Memet Fuat'ın *Yeditepe* dergisinin 27. sayısında yayımlanan "Köylü Konuşması" başlıklı yazısı şöyleydi:

Roman ile hikâyenin piyese doğru gidişi bizde o kadar yadırganmadı. Yeni bir şey değil de ondan, eski yazıcılarımızın eserlerinde roman-piyes tarzını andıran parçalar pek çoktur. Yoksa "konuşma" böyle böyle hiç kimseye çaktırmadan baş köşeye geçip oturmazdı. Önceleri seviniyordum buna, yeni bir edebiyat çeşidine doğru gidişi hızlandıran bir tarzın kolayca kabul edilmiş olması ho-

SANAT DERGİSİ'NİN YAZI DİZİSİ: Edebiyat Tartışmaları (10)

Köy sorunlarını yansıtan eserler yayımlanmaya başlayınca «Şive taklidi» tartışması çıktı

KONUR ERTOP

1960'lerde, İstanbul'dan yetişmiş gerçekçi yazarların köy kesimini konu edinen, köy sorunlarını yansıtan hikâye ve romanları dikkat çekici bir "köy edebiyatı" oluştururken edebiyat çevremizde "şive taklidi" konusunda oldukça geniş bir tartışma da doğmuştu.

Şive taklidi, edebiyatımızın babotûna yabancı bir anlatım üslubu değildi. Meddah hikâyesi, Karagöz Ortayunu şive taklidine çok geniş ölçüde yer veriyordu; Kestemönü, Boku, Kayserili, Eğtink, Aydınlı, Trabzonlu, Harputlu, Rumelili vd. kişilerin İstanbul ağzına aykırı düşen konuşmaları önemli bir güldürücü öğe olarak kullanılıyordu. XIX. yy.da Abdülhalim Galip Paşa da Kestemönü ağzıyla yazdığı epik-şaklı şiirlerini "Türbce Şakalar" adını verdiği kitap-

Memet Fuat

Can Yücel

Orhan Kemal

Kemal Bilbaşar

Samim Kocagöz

Nurullah Ataç

şuma gidiyordu. Şimdi yeriniyorum, çünkü o kolaylığı sağlayan eski eserler yüzünden, daha doğrusu o eserleri yaratmış olan yanlış bir gerçekçilik anlayışı yüzünden olmayacak işlere girmiştik.

Biliyorsunuz, genç yazıcılar, çoğu zaman, konularını köyden alıyorlar. Bu yeni yazış tarzını da benimsemiş olduklarından şöyle bir soru çıkıyor karşlarına: Eserlerimizde köylüleri nasıl konuşturacağız? Edebiyatımız gerçekçidir diye düşünerek şu cevabı veriyorlar: Gerçekte olduğu gibi. Burada iş çatallaşıyor.

Sarı Sıcak adlı kitabı şöyle bir karıştırın da bakın: Köylü konuşmasının kendine göre bir tadı, bir şiirliği var. Eserin insanı hemen sarıveren havası yarı yarıya o kırık dökük konuşmalardan geliyor. Yaşar Kemal'in başarısında kullandığı dilin payı büyük. Bütün bunları biliyorum. Gene de söylerim: Bu iş kökünden sakat, sonu yok bu işin. Hele bir de alıp yürürse edebiyatımıza çok kötülüğü dokunur.

Neye dayanarak böyle kesin konuşuyorum? Onu aşağıda anlatacağım. Önce sanatçılara bir çağrı: Bu yazıyı daha çok sizler için yazıyorum. Yanılıyorsam susmayın, söyleyin niçin yanıldığımı. Büyük eserlerin yazılmasını beklediğimiz şu günlerde böyle önemli bir mesele üzerine tartışmak hiç de boşuna olmaz.

Bundan sonra madde madde sıralıyordu Memet Fuat söyleyeceklerini:

Gelelim benim diyeceklerime:

1) Dil insanların birbirleriyle anlaşmalarına yarar. Birine bir şey söylemek istediğimiz zaman onu kullanırız. Bakışlarla, hareketlerle yahut dilsizlerin yaptığı gibi belli işaretlerle, anlaştığımız da olur, ama bu iş için asıl araç dildir. Yazıya gelince, onun da gayesi aynı: Bir şey anlatmak. Gerçi edebiyat denilen yazı çeşidinde bu gayeden uzaklaşmak isteyenler, konuşurken çıkardığımız seslerin tadını söylediklerimize üstün tutmaya kalkışanlar olmuş, ama boşuna uğraşmışlar. Hele günümüzün edebiyatçısı bunun tam tersine inanmış görünüyor, seslerle pek oyalandığı yok, süssüz, yalın bir dil peşinde. Şairler bile öyle. Anlatılan, yani eserin söylediği "söz" el üstünde tutuluyor. Açık söylemek gerekirse, herkesin anlayacağı gibi

yazmak, yeni yetişen yazıcılar buna özeniyorlar. Bana sorarsanız, yürüdükleri yol doğru yoldur. Dilin okuyucuyu oyalamaması, kendi üstüne çekmesi gerektiğini anlamışlar. Köylü konuşması ise bunun tam tersini yapıyor; iki de bir durup bu da ne demek diye düşünüyorsunuz. Hele bazı yerlerde anlatılanı bir yana bırakıp dili çözmek için didindiğiniz, takılıp kaldığınız bile oluyor.

2) Yazıcı dili işleyen, güzelleştiren, kudretini artıran, yukarıda anlattığımız gayesine daha iyi hizmet etmesini sağlamaya uğraşan kimsedir. Okuyucular üzerinde büyük etkisi olur. Bu ödevini göz önünde tutmayıp halk böyle konuşuyor diye eserlerini kötü konuşma örnekleriyle doldurursa dilin bozulmasına yardım etmiş olur. Böyle bir ödevi karşı duran bir gerçekçilik ise yapıcılığını, yaratıcılığını kaybetmiş bir gerçekçiliktir, yol gösterme kudretinden yoksundur. Kısacası, yazıcının dili örnek bir dil olmalıdır.

3) Romanın bugün karşılaştığı bu dil meselesi aslında yeni bir şey değil. Piyes onunla yıllarca önce karşılaşmış, çok çekmiş elinden, sonunda çözmüş: Gerçekçi piyes yazarlarının dili nasıl işlediklerini göz önünde tutmamız gerek. Sahne dili ile konuşma dilinin alış veriş ne yolda? Bir yazının okunması başka, oynanması başka, doğrudur, gene de bu sorunun cevabını ararken bazı şeyler öğreniriz sanıyorum. Okuyucular belki böyle uzunca bir işe girişmek istemezler; köyde geçen bir piyesin bu yanlış gerçekçilik anlayışına göre sahneye konduğunu düşünsünler yeter.

4) Diyelim ki ben yanıliyorum, bütün bu söylediklerim ıvır zıvır, gerçekçi bir edebiyatın dilde bu yolu tutması doğrudur. Bir de buna göre düşünelim; yazıcılarımız bize yalnız Çukurova'yı anlatacak değiller a! Gün gelecek yurdumuzun başka yerlerini de anlatmak isteyecekler, o yerlerde yaşayan insanları konuşturacaklar. İyi ama Doğu ve Kuzey Anadolu halkının konuştuıkları Türkçeyi anlamak değme babayığidin harcı değildir, o zaman ne olacak? Onları bizim anlayacağımız gibi konuşturdular mı gerçekçilik gitti elden demektir. Ya biri çıkıp da şöyle derse: "Bu yazılar köylü konuşmasına bir çeşni, bir şiir havası getirdiği için kullanılmışlardır, gerçekçiliğin bu işle bir ilgisi yoktur." Yolun sonu buraya varıyor, ben çıkmaz diyorum, bakalım siz ne diyeceksiniz?

Bu yazıyı yazarken daha çok konularını köyden alan eserleri

göz önünde tuttum, ama öyle sanıyorum ki, söylediklerimden Orhan Kemal'in *Murtaza'sı* ile Ercüment Behzat'ın dergilerimizde yer yer yayımlanmış olan *Anadolu Destanı*'na da pay çıkar.

Tartışmaya Can Yücel de katılıyor...

Tartışma ertesi yıl da devam etti.

Yeditepe'nin 1 Şubat 1953 tarihli 30. sayısında, Can Yücel'in "Roman ve Hikâyemizde Konuşma Dili" başlıklı bir yazısı yayımlandı. Tartışmaya katılan Can Yücel şive taklidinin, "edebiyatı edebiyat olmaktan çıkarıp bir 'action' aracı haline getirmeyi hedef güden dünya çapında bir eğilimin memleketimizdeki yankıları" olduğunu ileri sürüyordu:

Son günlerde dilden düşmeyen sanat konularından biri de bu. Roman ve hikâyede konuşmayı kendine başlıca anlatış aracı seçen Üç Kemal'ler için çığırına yazılı sözlü, ileri geri çatılıp duruluyor. Bu, acaba dediğim nesir anlayışına öteden beri için için kaynayan bir tepkiden mi, yoksa bu anlayış ve tekniğin tümünü doğru bulup da son zamanlardaki uygulanmasını beğenmemelikten mi ileri geliyor? Orasını kestirmek güç. Yalnız öyle de olsa, böyle de olsa, üzerinde yargılar verildiğine göre, çığırın gerisindeki etkileri ve ilerisindeki amaçları anlamaya çalışmak gerekiyor. Ancak bundan sonra o da bu davranışın tümünü benimsediğimiz takdirde, şu veya bu sanatçıların şu veya bu eserindeki uygulamaya kadrosu olarak gördüğümüz şeyleri tenkid edebilir ve sanatçıdan açıklama isteyebiliriz.

Söz konusu olan hikâye ve romanlara bakacak olursak, içlerinde ne çevrenin üstüne çıkmış kahramanlar ne de Zola'da olduğu gibi bireyleri yerle bir eden alabildiğine güçlü bir çevre görürüz. Birey tek başına anlatılamadığı gibi, çevre de ancak bireylerin kişiliğinde elle tutulur hale gelen bir etkin; daha doğrusu etkinler bütünüdür. Öyle bir bütün ki ancak bireylerin hayatına karışarak var olabilir; bireyleri değiştirdiği nisbette değişebilir. Romancı ve hikâyeciye düşen, bireylerle çevre arasındaki alışverişi bütün canlılığı bütün hızıyla vermektir.

İşte burda roman ve hikâyede kişileri konuşturma işin içine giriyor. İki kişinin konuşması bir bakıma soyut iki bireyin kendi psi-

kolojik durumlarından çıkıp sosyal bir olayla yer alması, somutlaşması, sosyalleşmesidir. Yazar, bu bireylerin içinden doğru geçen sosyal etkinlikleri konuşmalarının tuttuğu ışık altında incelemekte ve bu sosyal olayı bütün hızıyla okuyucuya iletmeye çalışmaktadır. Anlatmaya çalıştığımız çığır, konuşmayı temel unsur olarak alan bir “action” hareket edebiyatıdır.

Bunu böylece belirttikten sonra hikâye ve romanda konuşmanın güzel nesir paralamak yahut bir mahallilik çeşnisi vermek için kullanılan devede kulak bir vasıta değil; konuşmakta olan kişilerin sosyal olaylar karşısındaki durumunu, edindiği şuur halini ortaya koyan, aydınlatan; kısaca kullandığı tilcikler, cümleler, değişler, deyimler ve bunların şu veya bu şekilde söylenişi sayesinde birey-çevre bütününe gözlerimizin önüne seren bir hareket, bir yaşama ve yaşatma aracı olduğunu gözden kaçırmamalıyız.

Can Yücel (1926-1999)

Can Yücel yazısına şöyle devam ediyordu:

Bu hikâye ve roman çeşidinin memleketimize vergi bir şey olmadığını ve en iyi örneklerinin Amerika’da verildiğine dokunmak gerekir. Bizde de bu anlayışta yazılan eserler, edebiyatı edebiyat olmaktan çıkarıp bir “action” aracı haline getirmeyi hedef güden dünya çapında bir eğilimin memleketimizdeki yankılarıdır. Tercüme yayınlarımızda baş köşeye oturttuğumuz Erskine Caldwell, Zencileri günlük hayatlarında kullandıkları kırık dökük, güç anlaşılır İngilizceleriyle konuştururken, örneğin Yaşar Kemal’i “Bebek” hikâyesinde kullandığı Çukurova ağzını anlamıyoruz diye kınamak bu hikâye ve roman çığırının tümünü ve amacını anlamazlıktan ile-

ri gelmektedir. Yaşar Kemal, Çukurova köylülerini bambaşka bir şuur planında yaşayan İstanbul lehçesiyle konuşturamazdı ya! “Pe-ki” diyorlar, “O zaman taklitçiliğe kaçılmayacak mı? Mesela bir yabancıyı nasıl konuşturacağız?” Belki aşırı bir cevap olacak ama il-le konuşturmak gerekiyorsa, yabancıları da kendi dilleriyle konuşturacağız, diyeceğim. Örneğin, İtalyan filmlerinde, altyazıda tercü-meleri verilmek şartıyla, kimi zaman beş altı dil konuşturulduğu oluyor. Sonra Tolstoy, romanlarının asilzade hayatını anlatan yap-raklarında asilleri Fransızca konuşturduğu zaman, herhalde bütün okuyucularının Fransızca bildiği sanısına kapılmadı. Fransızcanın bu kişilerin hayatında şuur bakımından tuttuğu yerin büyüklüğü-nü gördüğü için, onları başka türlü anlatmasına, konuşturmasına imkân olmadığına inandığı için bu yolu tuttu.

Orhan Kemal cevap veriyor...

Kimi roman ve hikâyelerinde köylüleri ele alan yazarlardan biri-si olan Orhan Kemal ise şive taklidinin zorunluluğu üzerinde duru-yordu: “Şive taklidi mutlaka lâzımdır. İfadeye kuvvet vermek, yaza-rın anlattığı insanları gerçekten tanıdığı hissini uyandırmak için ve çok ustaca yapıldığı takdirde, işin tuzu biberi kabilinden, az mik-tarda, yani anlaşılır şekilde, şiveden faydalanılmalıdır.”

Orhan Kemal; 15 Eylül 1953 tarihli *Dünya* gazetesinin *Sanat Eki*’nde yayımlanan yazısında, “şive” konusundaki eleştirilere şöyle cevap veriyordu:

Böyle de soruyorlar: “Hikâye ve romanlarınızda da mahalli şive-veye niçin önem veriyorsunuz? Tiplerinizi niçin İstanbul şivesiyle, mesela bizler gibi konuşturmuyorsunuz?”

Evet. Niçin?

Niçin benim köylü ve işçiler onlar gibi konuşmuyor?

Niçin, mesela “Geliyorum” yerine “Geliyom”, “Bilmiyorum” ye-rine “Bilmiyom” veya “Bilemiyom” diyorlar. Şöyle bir yazı yazdığını farz edin:

“Üstüaçık Köyü’nün zarif havaalanına uçağımız süzülerek in-di. Saçları briyantinden ıslıl ıslıl, üst başları pırıl pırıl köy halkı bi-

zi özel otolarıyla karşıladılar. Köyün beş katlı mükellef oteline misafir edildik. Banyomuzu aldık, kuştüyü yataklarımızda dinlendik, otel lokantasında şerefimize verilen ziyafette unutulmaz saatler geçirdikten sonra, köy üniversitesinde gene âlim Çopur Ali'nin, atmosferi bir anda aşıp, gezegenlere gidip dönecek füze hakkındaki ilmi çalışmalarıyla ilgili konferansını dinledik..."

Desem, bana inanır mısınız?

İnanmazsınız.

Orhan Kemal (1914-1970)

Çünkü bilirsiniz ki, ne Üstüa-
çık Köyü'nün havaalanı vardır ne de benim uçakla gitmeme imkân. Hele saçları briyantinden ıslıl ıslıl, üstleri başları pırıl pırıl, özel arabalı köylüler, köyde beş katlı mükellef otel, kuştüyü yatak, banyo, lokanta, şu bu masaldır. Köyde üniversite falan yoktur. Zavallı Çopur Ali de ne atmosferin farkındadır ne de füzenin. Sarı öküzün peşinde sürt Allah kerim, köseleye dönmektedir.

Ama günün birinde bütün köylerimizde havaalanları, üniversiteler, lokantalarında sanat veya aryalar dinleyerek karın doyuracak mesut köylüler ve nihayet en çapraşık bilimsel problemlerle uğraşan Çopur Ali'ler olacaktır. Bütün bunlar günün birinde olacak diye, olmuş gibi mi laf etmem lazım?

Hayır.

Gözleme dayanan, amacı, halkın ilerleyen uygarlığın yanı başında nasıl bir tarih öncesi yaşadığını belirtmek olan roman ve hikâyelerde, olması lazım geleni, olmuş gibi göstermek, yani uygarlığın yanı başındaki sefaletleri yumuşatıp hafifletmeye sanatçının hakkı yoktur. Yığınlar en basit anlamıyla, "ekmek için savaş" içindedirler. Soylarının üstün uygarlığını görmeye zamanları olmuyor. O kadar ki, kendi öz dillerini bile dosdoğru belleylemiyor, otomobille "tomofil", radyoya "iradyo", gramafona "fonoğraf" diyorlar. Geliyorum değil, "geliyom", gidiyorum değil "gidiyom".

Yalnız dil konusunda değil, her şeyde böyle, elektrik yerine yağ kandili, doymak yerine dolmak. Ayın boşlukta duruşunun basit iza-hını bilmezler. Onlarca ay, öküzün boynuzunda durur. Radyoya şeytan dolabı derler, parçalanın atomdan haberleri yoktur... Bütün bunlar yalnız köyde değil, kasaba, şehir, hatta her sengine yekpare Acem mülkünü feda ettikleri şehri Dilâra'da da böyledir.

Roman veya hikâyeleri bu türlü insanları konu olarak almışsa, namusu da gerçeği olduğu gibi yazmaya uygunsa, "Günün birinde insanlar insanlıklarını idrak edip her şeyin doğrusunu öğrenecekler!" diye öğrenmişler gibi yazmaz, gerçeği yazar, bu arada geri kalış veya bırakılış sebeplerini de ortaya kor.

Aksi halde, yukarıda yazıma başlarken verdiğim Üstüaçık Köyü ve Çopur Ali misalinde olduğu gibi hataya düşer. Okuyucu, "Hadi be sen de" der. "Bizde öyle köy nerde? Hangi Çopur Ali, hangi konferans?"

Dil de böyle. Ben şahsen hikâye ve romanlarımdaki tiplerin konuşmasına bunun için karışmam. Nasıl konuşuyorlarsa öyle konuşturur, yanlışlarını düzeltmem pek. Yani palaspareler içindeki insana, kostüm giymişti diye iftira etmem. Bu hareket tarzı, eserin hem havasını temin eder hem de okuyucuyu inandırır.

Eskiler, "Aldanma ki şair sözü elbette yalandır!" derlerdi. Biz, "Sanatçı yalan söylemez!" dedirtmek istiyoruz.

Orhan Kemal, şive konusundaki tezini, başından geçen bir olayla örnekliyordu:

Anlatacağım olay, öteki yazar arkadaşların da başından geçiyordur herhalde:

Bir gün Meserret Kahvesi'nde otururken, hiç tanımadığım, yaşlı bir zat masama geldi, benim Murtaza isimli kitabın yazarı olup olmadığını sordu. Olumlu cevap alınca aynen şöyle dedi:

"Yaşım altmış beş. Yedi yaşındaki torunumdan bana kadar, kızım, oğlum, gelinim, damadım, refika, hatta komşular, bu kitabı zevkle, defalarca okuduk. Ben Alasonya'da bulundum. Kitaptaki konuşmalar şaşılacak derecede doğru. Sizi tebrik ederim..."

Bu ne demektir bilir misiniz? "Sanatçı sözü elbette doğrudur,

sanatçı yalan söylemez” demektir. Oysaki ben ne Alasonya’da bulundum ne de Alasonyalılarla uzun zaman kaldım. Sadece, belirtmek istediğim öze en uygun biçimi vermek için didindim. Böyle dinip kendimi zora koşacağıma, Murtaza’yla beraber bütün tipleri durulmuş, tertemiz İstanbul şivesiyle konuştursaydım ne olurdu? Şu olurdu: Her tipin kendi iç âlemini belirtmeye yarayan kendine ait ifade tarzı kaybolur, eser hem havasından kaybeder hem de gerçek izlenimini vermezdi. Meselâ geçkin zat, “Hadi be” derdi, “Alasonyalı böyle mi konuşur?”

Bence yazar, öze en uygun biçimi bulmalı ve tiplerinin bütün sosyal durumlarıyla birlikte, dil özelliklerine de dikkat etmelidir. Her devrin insanı, yaşadığı devir ve şartların damgasını belirtecek şekilde konuşur.

İnsanlarımız günün birinde şive farklarından sıyrılıp ideal Türkçeyle konuşacaklar diye, öyle konuştuklarını farz edemem.

Peşin “olmakta olan”, sonra da “olması gereken!”. Olması gerekeni istemek, bu uğurda mücadele etmek, ileri sanatçının ödevidir. Benim anladığım sanatçı, bir doktor gibi hastalığı teşhis edip, tedavi için gerekli reçeteyi vermelidir. Dil, sefalet ve darmadağınlığının ortadan kalkması için, yazarın roman ve hikâyelerindeki diyalogları düzeltmesi yeter değildir. Anadilini olsun dosdoğru konuşmayan insanlardan bahseden bir yazar, onların konuşmalarını düzeltmekle yalan söylemiş ve kötü bir iş yapmış olur ki, bu nanuslu yazarın harcı değildir.

Orhan Kemal bu kez de *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanının kahramanlarını örnek gösteriyordu:

Mesela, *Bereketli Topraklar Üzerinde* isimli romanımdaki İlahsızın Yusuf, Pehlivan Ali, Köse Hasan, Halo Şamdin vs. İstanbul şivesiyle konuşmazlar. Şayet böyle bir şey yapsam da Halo Şamdin’i İstanbullu gibi konuştursam, o da duysa, akları kanlı gözleriyle yan yan bakıp, “Ula ne pok yedin? Bu ne incelişdür? Ben böyle konuşurem?” demez mi?

Bununla beraber romancı yahut hikâyeci, elbette dilini işleyecek, ona gücünün yettiği en iyi biçimi vermeye çalışacaktır. Ama

bu tiplerin bozuk düzen deyişlerini düzeltmekle olmaz. Diyaloglar dışında, söz sırası kendine geldikçe, dilinin en doğru ve en güzel örneğini verecektir. Böyle hareket etmekle yazar, dilin hem bugünkü durumunu göstermiş olur hem de nasıl olması gerektiğinin cevabını vermiş.

Ben böyle düşünüyorum. Zaten lüzumundan çok ağdalı şive ve taklitlerle anlaşılmazlığa düşmekte de mana yok.

Başarılı stilizasyon en doğrusu...

Tartışmaya Melih Cevdet de karışıyor...

Aynı zamanda *Akşam* gazetesinin Sanat-Edebiyat sayfasını yöneten Melih Cevdet, gazetenin 21 Eylül 1953 tarihli nüshasında “şive” tartışmasına katıldı. Melih Cevdet Anday’ın “Okurken” başlıklı yazısı şöyleydi:

Orhan Kemal’e, “Hikâyelerinizde, romanlarınızda mahalli şiveye niçin önem veriyorsunuz?” diye soruyorlarmış. Yalnız ona değil, birbirimize de soruyoruz, “Hikâyelerde, romanlarda bölge ağzı kullanmalı mı?” Dünya gazetesinin, 17 Eylül sayısındaki Sanat sayfasında arkadaşım bu sorunun karşılığını veriyor. Yeni hikâyeciliğimizin, romancılığımızın dertlerinden biri. Amma ne de güzel bir dert. Düşünün bir, hikâyecilerimiz, romancılarımız sadece İstanbul’u, İstanbulluları anlatmakla kalsaydılar böyle bir tartışma kapısı açılmayacak, ortaya böyle bir dert çıkmayacaktı. Şimdi yazarlarımız yurdun çeşitli bölgelerini, o bölgelerdeki insanları anlatmağa kalktıkları için yeni yeni güçlüklerle karşılaşılıyorlar. Büyük başın derdi. Kim bilir, daha niceleri çıkacak? Bu örnekte olduğu gibi, kimi şura ağzı bura ağzı hikâyeye girmez diyecek, kimi gırrer diyecek... Dert de öyle bir kalemde değil, yaza boza söktürülecek. Orhan Kemal, pek ustaca başardığı bölge ağzı taklidini savunurken bunu gerçekçi anlayışına bağlamak yolunu tutmuş. Üstü başı yırtık pırtık olan adama hikâyede kostüm giydirmek nasıl ona iftira etmek olursa, öyle, “Dilini olsun dosdoğru konuşamayan insanlardan bahseden bir yazar, onların konuşmalarını düzeltmekle yalan söylemiş ve kötü bir iş yapmış olur ki bu, namuslu yazarın

harcı değildir.' diyor. Kesin bir karşılık değil mi? Oysaki ben, daha Orhan Kemal de bu işi düşünüyor sanıyordum. Belki onun dediği doğrudur, amma, şimdilik beni kandırmadı. Taklide gidilmesin demiyorum. Bu gerekçe yetmiyor. Önce şu yüzden: İnsanın ada dili-ni dosdoğru konuşamaması başka, şive, ağız, başka. İçimizden biri Adana ağız ile konuşur, amma konuşması doğrudur. Burada da taklide izin var mı? Sonra Orhan Kemal bu işi, salt bizim köylümüzün, işçimizin ana dillerini iyi bilmediklerini göstermek bu yolla onların çizgilerini daha iyi belirtmek için mi yapıyor? Yoksa taklitten başka çıkarları da var mı? Çok sevdiğim Bereketli Topraklar Üzerinde'deki konuşmalar, anadillerini, insanı şaşırtacak bir inceliğe var-dırmış insanların konuşmalarıydı. Bu bakımdan köylü ağız, bizim gerçek dilimiz odur diye savunulsa da olur. Dahası var... Bunu gerçekçiliğe bağlamak doğru mu? Pelteklerin, hınhımların ş'leri s ile karıştıranların konuşmalarını ne yapacağız? Bence bir köylünün hikâyede, "geliyom" yerine "geliyorum" demesi hikâyenin gerçek-liğini bozmadığı gibi, "geliyorum" yerine "geliyom" demesi de ona bir şey eklemes. Yurdumuzda köylü ağız diye bir tek ağız yok; bölge ağızları var. Böyle olunca, hikâyecilerimiz, bölge bölge yurdu-muzu dile getirdikçe kaç çeşit hikâye, roman dili çıkacak ortaya? Yazarlarımızın bütün yurdu kucaklayan milli bir dil yapma ödevle-ri karşısında bu düğüm ne biçim çözülecek? Bir yığın soru ki uzun uzun konuşulması, tartışması gerek."

Orhan Kemal'le karşı karşıya...

12 Ekim 1953 tarihli *Akşam*'ın Sanat-Edebiyat sayfasında Melih Cevdet Anday, "şive" tartışması nedeniyle gündemde olan Orhan Kemal'le önce bir röportaj yayımladı. Röportaj "Orhan Kemal'le Karşı Karşıya" başlıktı ve şive konusuyla ilgili kısmı şöyleydi:

Ünlü hikâyecimiz Orhan Kemal –biliyorsunuz ama gene tazele-yelim– hikâyelerinde şive taklitleri yapar. Olur mu, olmaz mı? Tar-tışması da ikide bir canlanır. Laf gene ondan açıldı. Orhan Kemal şöyle diyor:

– Ben şive taklidi hikâyenin kaçınılmaz şartlarından biridir de-

medim. Kimseye karıştığım yok. Ben gerçeği daha iyi belirtmek için taklidi yardımcı alıyorum.

– Çok da işinize yaradığı belli. Şu Murtaza'nın konuşması, okuyanın gözünde onu çabucak canlandırıyor. Ama Murtaza başka dile çevrilse, ha Rumeli ağzı konuşmuş ha konuşmamış, fark kalır mı?

– Bu, eserin ana malzemesi ile ilgili bir iş. Eserde söylenmek istenen söz kuvvetle belirmişse yabancı bir dile çevrildiği zaman kendinden bir şey kaybetmez. Çeviren, o özel konuşmanın karşılığını, daha doğrusu o tipin karşılığını bulup aslını duyurabilir, duyurması gerekir.

– Ama bu kadar işe yaradığını belirttiğiniz bu taklit işi her yazarın başaracağı işler değil.

– Evet, özel bir kabiliyet ister. Kendine güvenen yapsın.

.

Bu konuda Tarık Buğra'nın görüşü

Ekim 1953'te *Yenilik* dergisinde konuyla ilgili yazdığı bir yazıyla Tarık Buğra da tartışmaya katıldı. Şunları diyordu Tarık Buğra:

Bir sanatkârın sanatın kanunlarını kendi tarzından çıkarmaya çalışmasını hoş görmeliyiz. Bu ona kuvvet olur ve o kuvvetlendikçe bizlere en güzel eserlerini verme şansına yaklaşır.

Fakat bir de tarzın kadroyu zorladığı haller var... O zaman iş değişiyor. Ben bunun son bir örneğini Orhan Kemal'in bir yazısında gördüm.

Orhan Kemal bir gün bir kahvede otururken karşısına yaşlıca bir adam gelmiş ve *Murtaza* isimli romanı için kendisini heyecanla tebrik etmiş. Fakat bu tebrik benim Sait Faik'i tebrik edişime veya benim tebrik edilişlerime benzemiyor. Çünkü bu tebrike sebep *Murtaza*'daki konuşmaların (şaşılacak derecede) Alasonyalıların konuşmalarına benzeyişidir.

Evet, yanılmıyorsunuz; mesele şive taklidinin yazı sanatlarında bir değer taşıyıp taşıyamayacağıdır.

Orhan Kemal (medeniyetin yanı başındaki sefaletleri yumuşatıp hafifletmeye sanatçının hakkı yoktur) diyor. Boş lâf tabii. O kadar boş ki, (sefaletin yanı başındaki medeniyeti küçümsemeye sanatçının hakkı yoktur) demek ondan daha boş olamaz. Gerçek bir değildir demek istiyorum. Bakış zaviyeleri vardır. Ve bize şu veya öteki bakış zaviyesini benimseten mizacımızdır, yani kaderimizdir. Kaderler üzerindeki çekişmelerin ne kadar boş olduğunu bir düşünün.

Fakat bizim için mühim olan Orhan Kemal'in yanılmaları değildir. Biz hikâyeciliğimizi tuluât sahnelerine çevirmek üzere olan mani'ye – mani değilse, zâf– bakalım. Tarz kadroyu zorlarsa.. demiştin:

Hikâye de, roman da dilde yaşar, dilin mükemmel, yâni değişmez haline yaklaştığı ölçüde yaşar. Bu kanunu ben keşfetmedim, bu kanunun münakaşa edilemeyeceğini de ben keşfetmedim. Ben sadece ve daha birçokları gibi, bu kanunun kelimelerle düşünülür sözüne olan mutlak benzerliğine dikkat ettim.

Beride romancı veya hikâyeci kendini şive taklidine mecbur etmişse, bu taklide mahkûmsa ne denir? Bu bir kader işidir. Ama biri çıkar da, roman ve hikâyede şive taklid edilmelidir derse buna kediler bile güler. Zaten bu işin iddia yönüdür, durmaya değmez. Çetrefillik şurada:

Şive taklidine razı olmayanlar veya bunu yapamıyanlar şiveleri olanlardan, şiveli yerlerden bahsedemeyecekler midir? Böylelerine –aldırmayın siz gerçek ve mühim tekdir demeye kalkışan mutaassıplara– dünyada bin bir konu var, gidin onları paylaşın mı diyeceğiz? Olmaz böyle şey elbette:

Ağız yönsemeleriyle filologlar uğraşsın. Köylünün lügati= düşünce seviyesi zayıftır dedikten sonra, bir sanatkârın üç yüz sayfasının iki yüz küsurunu onların konuşmalarına harcaayıp da aynı seviyeye düşmek için ne zoru var? Zaten bir roman veya bir hikâye için mühim olan köylünün konuşması değil, yaşayışı, sosyal kadrosu ve ilişkileridir. Az konuşan sınıf ise bahsetmez, fakat yaşar: Dinden bahsetmez, dine göre yaşar, tabiatten bahsetmez, tabiate göre yaşar ve bu bütün ilgileri için de böyledir. Bu işi ağız yönsemeleri ile yaptığını iddiaya kalkışacak olan bir yazarı gerçekçilik iddiasını peşin peşin baltalıyor demektir. İşçilerini yahut

rençberlerini çok konuşturan bir yazarı tam başarısını ancak Bay Karakurt'unkiler gibi bir vaka verebilmekle elde edecektir.

Orhan Kemal'den bir kez daha: "Notlar: Gene Şive Taklidi"

Orhan Kemal, 15 Ekim 1953'te konu üzerine bir kez daha yazıyordu. Orhan Kemal'in *Dünya* gazetesinin *Sanat İlâvesi*'nde yayımlanan yazısı şöyleydi:

Epeyce evvel Memet Fuat'ın *Yeditepe* dergisinde, yeni edebiyatımızın önemli problemlerinden birini elbirliğiyle çözmek gibi yapıcı bir zihniyetle ortaya attığı bu 'şive taklitleri' konusu üzerinde uzun uzun düşündükten sonra yayınladığım bir yazı akisler bulmaya başladı: *Akşam* gazetesinin 21 Eylül 953 günlü sayısında, "Sanat Edebiyat" sayfasında, Melih Cevdet Anday; *Yenilik* dergisinin Ekim 953 günlü sayısında da Tarık Buğra düşüncelerini belirttiler.

Gerek Melih Cevdet Anday gerekse Tarık Buğra, bu konuda benim gibi düşünmüyorlarmış. Düşünmeyebilirler. Belirtmek istediğim bu değil, şu:

Konumuzun sınırları belli. Şive taklitleri yapılmalı mı, yapılmamalı mı? Yapmakla ne kazanırız? Yapmamakla ne kaybederiz?

Sınırları bu kadar belli bir konuyu güzel güzel tartışıp Memet Fuat ve Melih Cevdet Anday'ın gösterdikleri iyi niyeti göstereceksek ne âlâ; yok, sınırı genişletip işi, "Neden roman ve hikâyelerinizde yerli ağızlarla konuşmaya mahkûm insanları seçiyorsunuz?"a döksek, o zaman işin rengi değişir.

Orhan Kemal bu yazısını daha ziyade Tarık Buğra'ya cevap mahiyetinde yazmıştı:

Evet, Tarık Buğra, konumuzun dar sınırlarını bu kadar genişletiyor. Bununla da kalmıyor, esasen çok yanlış anladığı yazımı büsbütün başka taraflara çekip götürmek istiyor.

Konumuzun dışında olmakla beraber, yeri gelmişken Tarık

Buğra'nın merakını gidereyim. Yani tiplerimi niçin yerli ağızlarla konuşmaya mahkûm insanlardan seçtiğimi söyleyeyim.

Bütün tiplerimin böyle olmadığı bilinmekle beraber, Tarık Buğra'ya sorabilir miyim:

Öz dilini doğru dürüst konuşamayanlarla yurdumuz dopdoluyken, bunlar da ezici çoğunluğu teşkil ederken, tiplerinizi niçin öz dilini doğru dürüst konuşan azınlıktan seçer yahut tipler uydurursunuz?

Canınız öyle istediği için değil mi?

Haklısınız. Fakat ben işi böylece kesip atmak istemeyeceğim. İstediğiniz cevabı vereceğim. Bakın:

Son üç yılım müstesna, bütün hayatım Anadolu, -sizin tabirinizle- yerli ağızlarla konuşmaya mahkûm insanlar arasında geçti. Küçük yaşımdan beri ekmeği onların arasında, onlarla birlikte, onlar gibi kazanmak zorunda kaldım. Onlarla haşır neşir oldum, tabii onlardan biriyim. Böylece onların, yani öz dilini olsun doğru dürüst konuşanlardan çok daha iyi tanıdığımı bırakıp, az tanıdığım yahut hiç tanımadıklarımı mı anlatmalıyım?

Sonra biliyorsunuz, edebiyatımızın hikâye ve roman tarafı başlangıçtan bu güne kadar, öz dillerini iyi konuşan azınlığın maceralarıyla dolu.

Berikilerse hiç de öyle değil. Perişan üst başları ve perişan dilleriyle hikâye ve romanlarımızda yeni yeni görünmeye başladılar. Bu kadarına olsun izin yok mu?

Bu konuyu burada keseceğim. Çünkü lâfın lâfı açması, bahsin yılan hikâyesi gibi uzaması ihtimali çok. Tarık Buğra'nın yazısında şahsıyla ilgili, konumuzla ilgisiz çok şey var. Cevap vermeyeceğim. (...)

Melih Cevdet'in ki bir dereceye kadar, fakat Tarık Buğra'nın ki beni kandırmadı. Anday arkadaşım la yaptığım son bir konuşmada belirttiğim gibi, şive ve taklidi mutlaka lâzımdır. İfadeye kuvvet vermek, yazarın, anlattığı insanları gerçekten tanıdığı hissini uyandırmak için ve çok ustaca yapıldığı takdirde, işin tuzu biberi kabinden, az miktarda, yani anlaşılır şekilde, şiveden faydalanılmalıdır inancındayım. Nitekim Anday da, *Berekettli Topraklar Üzerinde* isimli romanımı beğendiğini söylüyor ki, ben orada daha çok syntaxe'a dikkat etmek şartıyla, şiveden de faydalanmışım.

Fikret Otyam ne diyor?..

16 Aralık 1953 tarihli *Dünya*'nın *Sanat İlâvesi*'nde "Yarenlik" köşesindeki yazısıyla Fikret Otyam da katıldı "şive" tartışmasına... Yazı şöyleydi:

Orhan Kemal "şive taklidi" diye bir şey attı ortaya. Sanat çevrelerinde hâlâ günün konusu olarak devam ediyor. Şive taklidi yapılmalı mı, yapılmamalı mı? Her iki yön için epey söz edildi, içinden çıkılmadı!

Bizim gazetede Orhan Kemal'in *Bereketli Topraklar Üzerinde* isimli bir romanı yayımlanmıştı. Bir şair-eleştirmeci dostumuz, bu romanı çok sevmiş, bunu belirten bir yazı da yazmıştı. Şive taklidi üzerine fikirlerini söyleyen şair-eleştirmeci "şive taklidi" yapılmalı diyor. Şaşırdım birdenbire, zira Orhan Kemal'in o romanında bal gibi şive taklidi vardı, hatta yer yer ağır basıyordu! Herhalde, 'Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu' atalar sözü bu gibi şeyler üzerine söylenmiş olmalı değil mi?

Şimdi gelin de şair-eleştirmecinin yazılarına boş vermeyin! Samimiyetinden şüphe etmeyin... yalnız samimiyetinden mi?

Bu gibi iki taraflılıklar hiç olmamalı, hele sanatta...

Fahir Onger de, *Yenilik* dergisinin Kasım 1953 sayısında şunları yazıyordu:

Yazarın kaderle, mukadderle ne ilgisi var? Eser, yazarın kaderine bağlı bir sonuç mudur?

Biz insanları davranışları ve konuşmaları ile tanıyoruz. Yani biz insanı ancak dış görünüşleri ile kavrayabiliyoruz. Bunu en yakın olarak gene kendi konuşmalarından anlayabiliriz. Yazar konuşmayı ön plana aldığı anda, uzun tasvirlerden, âlimane açıklamalardan, hikâye ve romanın bünyesine yabancı daha birçok teferruatı kurtulmuş, konu ve meseleye en kestirme, en can alıcı noktadan girmiş olur. Böylece diyalogun hâkim olduğu eserlerde yerli şivenin kaçınılmaz bir zaruret olduğu apaçıktır.

Edebiyatı yerli şivenin işlenmesi üzerine bir kaide yoktur. İş, başarabilmekte...

Tarık Buğra, *İstanbul* dergisinin Kasım 1953 sayısında konuya tekrar değiniyordu.

Şive taklidinin edebiyat eseri için bir zaaf olduğunu ileri sürüyor, toplumcu yazarların gerçekçiliği yanlış anladıkları konusundaki iddiasını tekrarlıyordu:

Dümbüllü İsmail de dahil hiçbir şive taklitçisi küçümsenemez. Onların eğlendirdikleri, beğenildikleri bir çevre vardır. Fakat mesele hikâye, roman, tiyatro ise şive taklidi bir zaaf olarak kalacaktır. Bir sanat eseri için mühim olan, insanların yaşayışı, sosyal kadroları, ilişkileridir. Bu da foto şipşakçılıkla verilemez. Şive taklidi foto şipşakçılıkta bir konudur. Realizmin önce yanlış anlaşılıp sonra da putlaştırılması yüzünden bugünkü hikâye ve romanımız her şeyi tasviriden, foto şipşakçılıktan ibaret sanan kalemelerin çoğunluğu ile çocuksu bir sathiliğe düşmüştür. Ha Samipaşazade'nin Çamlıca tasvirleri, ha bugünün kılık kıyafet tasvirleri ile ağız taklitleri. Sanatın biricik probleminden, insandan ikisi de uzak.

Tartışmaya şive taklidini eserlerinde ilk uygulayanlar arasında olan Kemal Bilbaşar ve Samim Kocagöz de katılıyordu.

Yeditepe'nin 1 Kasım 1953 tarihli sayısında Samim Kocagöz "Haklı mıyız?" sorusunu soruyordu:

Şiddetle ısrar ederim ki, meselâ Malatyalı usta bir romancı, kitaptan öğrendiği İstanbul şivesiyle yazarken büyük bir müşkülât çeker. Onun Malatya şivesine göre dili çok daha zengindir. Ancak düzgün bir ifade tarzı içinde Orhan Kemal'in dediği gibi tadını kaçırmayan bu şivenin hususiyetlerini sırf taklit olsun diye değil, Türkçenin zenginleşmesi menfaatine kullanılmalıdır. İfadesine kuvvet vermek, yazısının havasını tamamlamak, tiplerini iyi çizmek için buna mecburdur.

Bir yazı, baştan sona kadar şive taklidi ile yazılırsa (...) başarı sağlayamaz. Okuyucu yorulur. Okumaz. Böyle yazan kimselerin ben de aleyhindeyim.

Nurullah Ataç da 25 Eylül 1953 tarihli *Ulus*'taki yazısında ko-

nuya değiniyordu. Ataç’a göre; şive taklidi, gerçeği inandırıcı biçimde dile getirmeye yetmiyordu:

Anlattıkları kişileri ille kendi bölgelerinin ağzıyla konuşturmak isteyen hikâyeciler, romancılar (...) gündelik gerçeklere, gösterilmesi kolay gerçeklere bağlanıyorlar, bunun için de onların arkasındaki doğruları gösteremiyor, kişilerin gerçekten yaşadığına okurları inandırmıyorlar.

Ataç, genç yazarlardan birçoğunun, köylüye; “geliyom”, “bi-lemiyom” dedirttiler mi yazdıklarının doğruluğuna kendilerinin kandiğini, bizim de kanmamızı istediklerini... söylüyordu. Şive taklidine tümüyle karşı değildi Ataç. “Hikâyelerde, romanlarda kişilerin bölge ağızlarıyla konuşmalarını büsbütün kaldırmalıdır demiyorum. O da olabilir, azı çekilir, hoş bile bulunur” diyordu.

Tartışmanın başlarındaki Tarık Buğra, “Karşılıklı münakaşalarla bu meselede doğru yolun bulunması zamanı gelmiştir kannaatındayız” (*Yenilik*, Ekim 1953) demişti. Ancak tartışma ilerledikçe konunun artık yeni yanları üzerinde durulmadığı, iki zıt görüşü savunanların da kendi düşüncelerini değiştirmedeği görüldü.

Nurullah Ataç, *Türk Dili*’nin 1 Ocak 1954 tarihli sayısında bu konudaki ikinci yazısını yazıyordu. Tartışmayı başlatan Memet Fuat’a da epeyce övgüler diziyordu Ataç. Sonuçta şöyle diyordu:

Hikâyelerini, romanlarını köylü ağzı konuşmalarla dolduran yazarlarımız kolay bir gerçekliğe gidiyorlar. Okuyorsunuz, köylülerin öyle konuştuklarını öğreniyorsunuz, ama köyleri, köylüleri, yaşamalarını iyice göremiyorsunuz.

Yeditepe dergisinin 1 Şubat 1954 tarihli sayısında Cengiz Tuncer, “İzmir’den İki Hikâyeci” başlıklı yazısında, Kemal Bilbaşar’ı konuşturdu. Bilbaşar şöyle diyordu:

Bizim hikâyeciliğimizin mazisi, halk hikâyeleri, meddah hikâyeleridir. Onların da en mühim özelliği şive taklidi değil mi?... Hikâyeci herhangi bir olayı anlatırken kahramanlarının kılık kıya-

fetlerini ve sosyal durumlarını olduğu gibi vermekle sorumludur. Bir adam nasıl konuşuyorsa hikâyesi de öyle konuşur.

Bundan sonra *Yenilik* dergisi, Tarık Buğra'nın Fahir Onger'e cevabını yayımlarken, artık bu konudaki yazılara yer vermeyeceğini duyurmuştu. Memet Fuat, bir yazısında, konu üzerinde sonuncu duruşu olduğunu belirtircesine, "Tartışmanın Son Yazıları" başlığını kullanmıştı.

Tartışmalar da böylece sona ermişti...

Türk edebiyatında “İkinci Yeni Şiiri”yle ilgili bitmeyen kavga...

1940'ta Türk edebiyatında, Orhan Veli-Oktay Rıfat-Melih Cevdet'in başını çektiği “Garip Şiiri”nin ortaya çıkışı gibi, on beş yıl sonra, 1950'nin ortalarında “İkinci Yeni Şiiri” akımı görüldü. Öyle “Garipçiler”in deklarasyonu gibi bir açıklamayla duyurmadı kendini. Bu şiir akımının başını Cemal Süreya-Edip Cansever-Turgut Uyar çekiyordu.

Önce, o sıralarda ürün veren kimi şairlerin şiirlerine ilişkin “anlam-anlamsızlık”, “kapalı şiir-açık şiir”, “süslü şiir-yalın şiir” ve “toplumcu şiir-bireyci şiir” gibi başlıklar altında tartışmalar başlamıştı. Bir süre sonra bu yeni şiirin adı konuldu: “İkinci Yeni”. Kendilerini “İkinci Yeni” olarak adlandıran bu şairlerden Sabahattin Kudret Aksal, “Şiir ne yargılar, ne açıklar. Sadece bir izdüşümü saptar” diyordu. İlhan Berk de şu görüşü ileri sürüyordu: “Şiir sezilen, duyulan bir sanattır. Şiirde anlam yoktur, aranmamalıdır.”

O yılların genç edebiyat kuşağının, kıt imkânlarla yayımlamaya çalıştıkları A dergisi adına Erdal Öz, akımın öncülerinden şair Turgut Uyar'la, derginin Aralık 1956 sayısında bir konuşma yayımladı. Bu konuşmada Turgut Uyar; “İKİNCİ YENİ (kuşağın) ana nitelikleri nelerdir?” sorusuna şu cevabı veriyordu:

“İkinci Yeni” iyi bir ad ama kullanışlı değil, önce onu diyeyim. Çünkü “yeni”nin arkası kesilmez. Sayılar yetmeyecek. “İkinci Yeni” henüz belirgin değil. Dün bir bugün iki. Orhan Veli'nin mürekkebi yeni kurudu. Şiirimizde bir yeniliğin, hem özlü bir yeniliğin baş-

ladığını sezmek, bilmek şimdilik yetmez mi? Ne var ki, bu yeniliği sezmek güç olacak bunca olanlardan sonra. On beş yıl bile geçmeden O. Veli'nin eskimeye başladığını görmek beni korkutuyor. Ama İkinci Yeni'nin Orhan Veli'den sonra bir devrim değil de bir evrim olarak geliştiğini düşünüyorum. Bu iyi.

Bununla beraber şimdiden belirmiş bir akım özellikleri de var. Bunların başında “zor” şiir olması geliyor. Okuyucusundan sıkı bir ilgi ve güç isteyen şiir. Evrimini usluca tamamlarsa, güç seviyecek ve kolay unutulmayacak şiir. Bir de toplumsal katlar içinde sınıflandırılmış insanlara değil, düpedüz Musa'dan. İsa'dan beri sürüp gelen “insana” açılmış olması.”

“İkinci Yeni” şiirinin “isim babası” Muzaffer Erdost, yeni bir şiir akımı pazarlıyor...

Çok değil daha bir on yıl kadar sonra; sol bir yayınevi kurup her yaştan ve cinsten Türkiye insanına Marxist-Leninist kitaplar satacak olan Muzaffer Erdost, haftalık *Pazar Postası* gazetesinde, 1956'da kendisinin “İkinci Yeni” adını vereceği, “anlamsız”, “kapalı” bir şiiri pazarlamaya çalışıyordu Türk edebiyatına...

Erdost, 26 Ağustos 1956 tarihli *Pazar Postası*'ndaki “Artı Bir” başlıklı yazısında şunları söylüyordu:

İlhami Soysal, geçen yazılarından birinde günümüz şiirinin duraklaştığını, giderek kötülediğini yazıyordu. Bilmem İlhami Soysal, şiirimizin ikinci bir yeniliğe girdiğinin farkında değil mi? Çünkü başka yazılarında da günümüz şiirinin güngüne kötülediğini yazarken, hep Fazıl Hüsnülerin, Attilâ İlhanların, Cahit Sıtkıların bazı şiirlerini örnek vererek ‘Böyle şiirler yazılıyor mu?’ diye soruyor. Yani bir şiirin sessiz sessiz gelmekte olduğunu bilse böyle bir yargı-lama yapmaz, son günlerin şiirini, bir önceki şiir tutumuyla, beğenisiyle değerlendirmez sanıyorum. Hep şunu soruyorlar: “Gençler, yeniler diyorsunuz; hani onlar bir Orhan Veli, bir Fazıl Hüsnü yetiştirdiler mi?” böyle diyenler sanıyorlar ki, gençlerin içinden adı sanı Orhan Veli gibi düşünen, Orhan Veli gibi yazan birisi gelecek...

Kafa tutanlar hep bu çeşit düşüncüler ileri sürüyorlar. Bu ku-

şak, ya da bu akım Orhan Veli'yi yetiştirmeyecektir. Bu kuşakla, bu akımla Turgut Uyar, Cemal Süreya gelecektir. Biz çıkıp da “Sizin Turgut Uyar’ınız var mıydı?” diyor muyuz? Orhan Veliler Divan şiirini savunanlara, “Evet bizim Fuzulî’miz yok, ama onların Orhan Veli’leri var mıydı?” dediler mi?

Diyeceğim, bugün yeni yeni kendini belli eden değişik bir şiiri, öncülerin şiirleri açısından değerlendirmeyelim. Öyle yaparsak elbette aradığımızı son günlerin şiirinde bulamayız, umutsuzluğa düşeriz. Yeni yeni beliren bu şiiri kendi içinden düşünmeli, değerlendirmeliyiz.

Öncülerin başarısı daha çok devrimci düşünceye dayanmaktadır. Devrimci düşünce, şiirimizi birden bire değiştirdi. Ama bu şiirin kolay bir ustalığı vardı. Bu çok zaman söylendi. Öncüler bu işin bir kere ustalığını kavradılar. Artık şiirin işçiliğini yapıyorlar. Örneğin, ünlü modacılar sık sık giysilere yeni biçimler veriyorlar. Modacıların yarattığı bu biçimleri ünlü terziler dikeyyorlar. Dior’un, Fath’ın işi bir yaratıcılık. Ötekilerin yaptığı işçilik... Öncüler başlangıçta bir Dior, bir Fath idiler. Sonraları sıra terzisi oldular. Ustalaştılar. Şiirlerini doldurdular.

“... Kolay şiire başkaldıranlar...”

İşte bugün, devrimci akımla gelişen şiir, iki kola ayrılıyor. Biri, bugüne kadar gelen şiiri devam ettirenler, ustalar. Ötekiler –ki daha yenidir– kolay şiire, ustalığa başkaldıranlardır.

İşin kolayına gidenler ne yapıyor. Şiirlerimi bir masalın, bir esprinin, bir düşünün (fikrin) üzerine kuruyorlar. Espriyi ya da düşünüyü bulacaksınız, sonra da bunu mısralara dökceksiniz. “Yersin içersin sofrasından üç yüz senedir / Kuvvetlisin ama kuvvet hak değil” (Fazıl Hüsnü) mısralarında esas olan düşündür. Ozan bu düşünüyü kavramış, sonra bunu şiir dilinde söylemiştir. Onun için önemli olan bu düşünüyü eksiksiz verebilmektir. Dolayısıyla şiir, düşünüyü sıkı sıkıya bağlıdır. Hatta şiirin olanakları, özgürlüğü bu düşünüyü sınırlanmış, bağlanmış. Orhan Veli’nin esprilerinden birini alalım: “Ne atom bombası / Ne Londra Konferansı / Bir elinde cımbız / Bir elinde ayna / Umurunda mı dünya?” şiirinde aynı şey var. Orhan Veli için önemli olan bu espriyi yakalamak. Ondan sonra, yakaladığı espriyi, ustası olduğu mısralarla anlatmak.

Bu çeşit şiire şimdi çekinmeden kolay şiir diyebiliriz. Zor olan yanı, o günlerde böyle bir şey düşünebilmek; şiir geleneğini kırıp, şiirimizin pek yabancı olduğu bir şeyi şiirde söyleyebilmek. Bunun uzasal (tarihi) bir önemi vardır; değeri geçicidir. Bugün Orhan Veli gibi espriler kuran, durmadan betik yayınlayan bir ozan var. Aslında o, işin ustalığını da başaramıyor ya, bir türlü de gittiği yolun bitip kapandığını, şiirin artık espri olmadığını bilemiyor.

Şiirimizde başlayan ilk değişiklik burdan geliyor. İ. Berk, T. Uyar, C. Süreya, T. Akdağ, Ece Ayhan, Y. Gruda ("Çoban Ateşi" şiirleriyle) gibi ozanlar şiiri artık başka çeşit düşünüyorlar.

Bir başka çeşit düşünme, birkaç yıldır sessiz sessiz gelişen akımın özelliklerinden biridir. Bizde başlayan ilk yenilik hareketi daha çok, doğasal gerçeği, gerçekliğe elinden geldiği kadar bağlı kaldı. Şiirin dili, mısra yapısı konuşma diline iyice yaklaştı. Bugünkü akım yıllardır süregelen gerçekçiliğin, şiir dilinin sınırlarını zorluyor. Bir kere mısra yapısı, konuşma dilinden giderek ayrılıyor. Bir şiir dili kuruluyor. İkincisi, doğasal gerçeği yer yer yıkan bu şiir, yeni bir evreni, ancak düşüncede var olabilecek bir evreni kuruyor. "Bu denizi Ayla ayaklarını soksun diye getirdim / Bu dünyaları onun için açtım, bu balıkları tuttum" (İlhan Berk) sözlerinde doğabilimin (biyolojinin) gerekleri yok. Ancak düşüncede tamamlanması gereken düzenler var. Matematik gibi. Matematik de yapısını kişioğlu kafasının uydurmasına, yaratmasına borçludur. "5"ler, "10"lar, "üçgenler" böyle akılcı çalışmaların yaratmasıdır. Son günlerin şiiri de öyle. Doğasal gerçeğe bağlı kalmıyor. Ancak düşüncede var olabilecek dünyalar kuruyor.

Şiiri böyle bir gerçek açısından düşününce, şiir mısra yapısıyla, diliyle, özüyle yeni olanaklara (imkânlara) kavuşacak, yeni bir yola girecektir. Hatta yoluna girmiş gibidir de...

Bu akımı getiren ozanlardan söz açarken, bu düşünülerimi örnekleriyle göstereceğim.

İlhan Berk'in "M." şiiri...

Muzaffer Erdost bundan sonra da; "bu akımı getiren" ozanları tek tek ele alıp pazarlamaya başlıyor. 16 Aralık 1956 tarihli *Pazar*

İlhan Berk, Metin Eloğlu, Mir Eloğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Edip Cansever, Fethi Naci.

Postası'nda "Küçük Oda Konuşmaları" üst başlıklı "Kolaya Kaçmak" yazısında İlhan Berk'i övgüye boğuyor:

Yeditepe'nin son sayısında İlhan Berk'in "M." adlı bir şiiri var. İlhan Berk, son bir iki yıllık şiirimizi değiştirenlerin başında anılacak bir ozan.

İlhan Berk, şiiri bulmak için durmadan arar. Çağımızda yaşamasını şiire bağışlamış pek az ozan adı sayılabilir: İlhan Berk işte bunlardan biri. Ama, her zaman arama içinde olması, bir ozanı zaman zaman boşaltır, bir zaman için de olsa, tüketir. İlhan Berk, bu boşalınayla, bu tükenmeyle var gücüyle savaşıyor, şiir yazmak için kendisini sıkıyor.

İşte "M." adlı şiiri bu zorlamaların şiiridir. "M." adlı şiiri, daha önce yazdığı "Paul Klee'de Uyanmak", "Sokak" gibi şiirlerinin kâhıtlarından tamamlanmış, onlardan artmış bir şiirdir.

Bu sonuca nereden varıyorum? Geçen yazılarımın birinde, İlhan Berk'in musracı şiirlerinden söz etmiştim. Orada, bir bütün gibi

görünen şiirlerin de, yalnız “zaman”ı gösteren sözleri alarak, şiirin kesiksiz bir zaman akımı içinde geçmediğini göstermiştim... Ama bu, İlhan Berk’in mısraacı olduğunu doğruluyordu.

M. şiirinde düşünülerin, duyguların bir düzensizliği var... Gerçi İlhan Berk, belli bir düşününün, daraltılmış bir konunun (Cahit Sıtkı’da olduğu gibi ya da ölüm, ayrılık, gurbet gibi) şiirini yazmıyor. Bir şiire, kişioglunu bütün yönleriyle, çoğul yaşamalarıyla koyuyor. Bu, İkinci Yeni adını verebileceğimiz şiirin önemli özelliklerinden birisidir.

Evet, İkinci Yeni kişinin beş duyusuyla algıladığı evreni bir bütün olarak düşünüyor.

İşte İlhan Berk, bu düşünüşün, bu şiir tutumunun arkasına sığınıp kendisini bir çıkmaza götürüyor. Mısralardan bütüne varmak gerçekten zor iş... Konusu, kişinin mısralardan giderek bütüne ulaştırmak iyi, sağlam, sabırlı bir laboratuvar çalışması ister...

“M.” şiirinden bazı örnekler göstereyim: “Odalar odalara sürüyorum karanlığımı nasıl korkunç- uyandığım karalarda o güneşti boyuna bulduğum.”

Bu örneğin birinci mısrasında bir “karanlık” yığını var. Ozan sanki hep bir karanlık içindedir, bundan kurtulmaya savaşmaktadır. İkinci mısradaki, hep bir “güneş” vardır, arkasından gelen mısradaki, “Ne denizler ne kadınlar ne gökler açtı bakmadım” dediğine göre bu güneşi umursamaz, ona yüz çevirir. Daha aşağıda “Duvarlara tuttum karanlığımı kalktım kalktım tuttum” mısrasında gene karanlıkla savaş içinde, “Bu yıkıklığım, kopukluğum dünyada aydınlığa gitmiyor” mısrasında aydınlığa bıkkın olduğunu söylemektedir. Belli ki, İlhan Berk şiirinde mısraları, mısralardaki ayrı ayrı güzelliği, sesi amaç edinmiş... Daha doğrusu şiir amacını yitirmiş...

Başka bir yönden düşünelim: “M.” şiirinde edimler (fiiller) bir bütünde birleşmiyorlar ya da bir bütüne yönelmiyorlar. Örnek vereyim: *“Bu yıkıklığım, kopukluğum dünyada aydınlığa gitmiyor/yedi artı üç eski iki sekiz edecek, etmiyorsun/ Ansızın denizler aklıma geldi nasıl gönendim/ Bir kadın yalnızlığında andım ne türlü güzeldi/Bütün bir çarşamba o kral şafaklarına tükürdüm/ Alırsın diye bin yıl uğraştım orta barbarları yıktım/*

Benim başka bir şeyim yok başka hiçbir şeyim yok/Geldin bin yıllık durup duran şiirimi değiştirdim."

Şiirin bu kesiminde ayrı ayrı mısralar, ayrı ayrı yönlerle harcanmış edimler var. Bütünü düşünülürse, şiirin kişiyi etkileyen kişiyi yıkan, değiştiren bir bütünlüğü yok... İlhan Berk, bu kolay olana gitmemeli.

1960'larda "İkinci Yeni" yargılanıyor...

Yelken dergisi Haziran 1960 sayısını "İkinci Yeni'nin Yargılanması"na ayırmıştı. Dönemin genç şair ve yazarlarından bazıları "Yargıcılar Kurulu"nu oluşturmuştu. Bu isimler A. Aydın Hatipoğlu, İ. Afşar Timuçin, Gürol Sözen, Bülent Habora, İlhan Kesebir ve Doğrul Özkoray'dı.

"İkinci Yeni" yargılaması şöyle başladı:

A. AYDIN HATIPOĞLU: Günümüzün konusu "İkinci Yeni" nedir?

İ. AFŞAR TİMUÇİN: Bu yeniliğin nereden geldiğini araştıralım. Önce "İkinci Yeni Akımı O. Veli akımına karşı tepki olmaktan çok, son yıllarda koşullarımızın gerektirdiği bir bunalımın şiiridir" deniyor.

GÜROL SÖZEN: Kişinin bunalımı çözebilmesi için bir anlam gerekmez mi? Bunalımın bir anlamı olduğuna göre, bundan kurtulabilme çabası göstermeli. O zaman yine anlama yönelmiş oluyoruz. Çevrenin baskısı çoğalmışsa, bir sözü etken öldürücü bir nitelik kazanmışsa. Anlama daha çok varmaya çalışmalıyız. "Baskılar sonrası ortaya çıkış, düşünceye yöneliş, düşünceyi yaşantılarla bağdaştırmak" için anlam gerekmez mi? Yenicilere göre anlam bunu sağlamamışsa, anlamsız bir aralayış nasıl sağlanabilir?

İ. AFŞAR TİMUÇİN: İyi ya, biz de onu isterdik. Kişiler arasındaki bağlar kopunca, ozan da tek başına kaldı. Burada ozanın sorumsuzluğu başlıyor. Ancak bu sorumsuzlukta ozanı haklı bulmak biraz güç oluyor. Toplum bir yere sürükleniyor diye ozan da bu akışa ayak mı uydurmalı? Ya bataklığa gidiyorsa? O zaman sanatçıya, aydına düşen, bu gidişe bir yön vermektir. Tarih içinde biz mi boğulduk? Biz-

den öncekiler aradığını bulmak yolunda çırpınmadılar mı? Kravatımızdan tutup çekseler, çekenlerin de boyu kısa olsa, dört bacak üstünde peşlerine mi düşeceğiz? Ben sanatı salt ülkümüzün aracı görmek istemem ya, ozanı da bir başıboşluktan doğma soytarılığın öncüsü görmek ister miyim? Loş bir çarşının ya da masa başının uyuturucu rahatlığı içinde "Adam sen de bana ne?" kuşağını değil tutmak, değil sevmek bir vatandaş olarak affetmek elimden gelmiyor.

BÜLENT HABORA: Bence kişiler arasındaki bağ kopmuyor. Kopamaz da. Ozan kendi şiirinin gösterdiği yolda ilerliyor. Bu yolun sağına soluna gitmek, ozanın kendi başına kalması değildir. Bu yönlerden sorumludur. Sorumsuz olması onu çıkamayacağı bir uçuruma iter.

ILKER KESEBİR: Toplum bir yere sürükleniyor diye, ozan da bu sürüklenmeye ayak uydurmamalı pek doğal olarak. Böyle olur-

«İKİNCİ YENİ» YARGILANIYOR

A. AYDIN HATİPOĞLU : Gönümüzün konusu «ikinci yeni» nedir?

İ. AFŞAR TILAVUÇIN : Bu yeniliğin nereden geldiğini araştırahım. Önce ikinci yeni akımı O. Veli akımına tepki olmaktan çok, son yıllarda koğullarımızın gerektirdiği bir bunalımın gliridir de nılıyor.

Ö.ÜROL SÖZEN : Kişinin bunalımı çözebilmesi için bir anlam gerekmez mi? Bunalımın bir anlamı olduğuna göre, bundan kurtulabilme çabası göstermeli. O zaman yine anlama yönelmiş oluyoruz. Çevrenin baskısı çoğalmışsa, bir sözü etken öldürücü bir nitelik kazanmışsa, anlama daha çok varmaya çalışmalıyız. «Baskılar sonrası orta-ya çıkış düşünceye yöneliş, düşünceyi yaşantılar-

gibi sorumsuz olması onu uçuruma iter. Çıkar mı, çıkmaz mı, orası ayrı bir sorun.

BÜLENT HABORA : Tamam, haklısın. Bir Edip Cansever'in mısraını alıp İlhan Berk'in şiirinin arasında, bir İlhan Berk'in mısraını alıp Edip Cansever'in şiirinin arasına katsan şiirlerde hiç ama hiç bir değişiklik olmuyor. Bu ikinci yenilikler salt mısra ozanı.

A. AYDIN HATİPOĞLU : Ne olduğuna da kunduk galiba ikinci yeni'nin. Beliren bir ilkesi anlaşsızlık, tamam mı? Anlaşılmaz şiir. Bir yığı şiiri yani. Bizim toplum için ozana düşen yılmak mı olmalıdır? Hoş kendileri de anlıyorlar bunun çıkarsızlığını. Dediklerini yapmıyorlar çoğu kez. Yeni bir akıma öneü olabilmek çabası ile kon-

sa nerede kalır onun sanatçılığı? Aksine o, toplum sorunlarına eğilişle toplum nedenlerini çözerek, yeni çözümler getirecek güçte olmalı. O zaman büyük sanatçı diyeceğiz onlara. Ben diyorum ki; İkinci Yeni ozanlarının kendi şiirleri diye bir şey yoktur. Örnekler ortada. Bu ozanlardan birinin şiirini okuduğunuzda kişilikten çok İkinci Yeni ozanların verdiği havayı duyuyoruz. Oysa bir Attila İlhan, bir Orhan Veli şiirini okuduğumuz zaman o ozanla ilgili şiir olduğunu anlayabiliyoruz. Dediğin gibi, sorumsuz olması onu uçurma iter. Çıkar mı, çıkmaz mı orası ayrı bir sorun.

“Bu İkinci Yeniciler salt mısra ozanı”

BÜLENT HABORA: Tamam haklısın. Bir Edip Cansever'in mısraını alıp, İlhan Berk'in şiirinin arasına, bir İlhan Berk'in mısraını alıp Edip Cansever'in şiirinin arasına katsan, şiirlerde hiç ama hiç bir değişiklik olmuyor. Bu İkinci Yeniciler salt mısra ozanı.

A. AYIN HATİPOĞLU: Ne olduğuna dokunduk galiba İkinci Yeni'nin. Beliren bir ilkesi anlamsızlık, tamam mı? Anlamsız şiir. Bir yılgı şiiri yani. Bizim toplum için ozana düşen yılmak mı olmalıdır? Hoş kendileri de anlıyorlar bunun çıkarsızlığını. Dediklerini yapmadılar çoğu kez. Yeni bir akıma öncü olabilmek çabası ile konferanslar verenler; “Ben nerde bir çift göz gördümse / Tuttum onu güzelce sana tamamladım” dediler.

DOĞRUL ÖZKORAY: İkinci Yeni anlamsız şiir dedik çıktık. Zaten yazarlar da öyle diyorlar. Hoş okuyucu değişik de olsa bir yöne gidiyor ya, okuyunca neyse. Dediklerinin yani yazdıklarının anlamsız olduğunu kabul edersek, okuyucuya ne verdiğini düşünmemiz gerek. Bu soruna da onlar yeni bir etki, yeni bir hava diyorlar.

GÜROL SÖZEN: Evet, etki ve hava. B. Necatigil'in dediği gibi iki etki düşünülür: a) Çevreden, b) kendinden gelen etki. Ama bu şiirde çevreden gelen ne gibi bir etki düşünülebilir? Çünkü karamsarlık, umutsuzluk, yılgınlık yok artık. Yeni sevgi biçimleri ve insanın öz varlığını kurtaracak yollar var. Kendinden gelen etki ise, biçim yaratma olduğuna göre, geriye ikisini birleştirmek kalıyor. Pek anlamsızlığa doğru bir gidiş var ortada. İşte o zaman kişinin öz varlığını kurtarması bir serüven olacak. Çünkü kişi anlamadığı bir yapıdan kendine nasıl varabilir? Ve anlama karşı olmakla birlikte,

kurdukları şiir, anlamlı kelimelerle örgülü. Tek ayrı dönüşleri de mısraların belirli kurallarını bozup, anlamdan uzaklaştırmak. Okuyucu ise, şiirin içindeki kelimelerle bir çözümleme ve burdan da anlam çıkarıyor. Öyleyse “Biz anlamsız şiir yazmak istiyoruz, düşünce yoksunluğu olarak adlandırıyoruz İkinci Yeni şiirleri” diyenler, anlamsız kelime ortaya çıkarsınlar ve yapıtlarını ona dayanarak yürütsünler. Oysa kelime demek anlam demektir. Yeni bir hava ise, yapma bir havadan başka bir şey değil. Geriye kalan İkinci Yeni’nin iç yapısı.

İLKER KESEBİR: İç yapıya gelince, burada da S. Eyüboğlu’na bir söz versek daha iyi olur kanısındayım: “Şiirde yapı sağlam oldu mu, konusu ne olursa olsun, birden, bir mısra da olsa, bütün varlığı HER ŞEYİN özü oluveriyor.” İç yapı üstüne daha ne söyleyeyim?..

BÜLENT HABORA: İkinci Yeni’de mısradan başka hiçbir şey aramayın. Ne iç yapı. Ne de falan filan. Yok öyle bir şey. İyi mısra kurabiliyorlar. İkinci Yeni’ci şiirlerde sevdiğim ve tuttuğum taraf salt budur. Bazı boş karalamalar da yok değil hani. Örneğin İlhan Berk’in “Çivi Yazısı”ndan şu mısra (utanıyorum mısra demeye):

“eee T aa uu Sse C EEE eee”

Ayıptır söylemesi ben bu mısradan şunu anladım:

Galiba İlhan Berk’in daktilosu var ve hatırını kırmamış daktilosunun. Neyse...

“Bence İkinci Yeni komaya girdi artık”

İ. AFŞAR TİMUÇİN: Bence İkinci Yeni komaya girdi artık. Ben iç yapıdan anlam güçlendirici sözcük yapısını anlıyorum. Yan yana dizilen sözcükler ne kadar uygun bir ses yaratırlarsa yaratsınlar, örneğin Berk’te olduğu gibi yer yer anlamın yüzüne çıkılmazsa, durur kalır. Bir gelişme düşünülemez bu bakımdan. Zaten bir akımın körü körüne öncüsü olanlar, okunmamaya başladı bile. Bu işte Cemal Süreya gibi yarı yarıya sıyrılanlar yeni bir yere varırlarsa kurtarırlar kendilerini. Bana göre, bir okunması gereken şiir var, bir de kendini okutan şiir. Bitirene kadar kan ter içinde kaldığınız şiir var, bir de okudukça okuduğumuz, ister istemez ezberlediğimiz şiir. Bir şiir neden okutmaz kendini, önce bunu düşünelim. Ya bir şeyler söylemek karşılığı alabildiğine sözcük yığınına çev-

rilmiştir, hiç ses üstünde durulmamış, arıtılmamıştır, nükte tarlasına dönmüştür ya da balsız petek gibi işlenmiştir de, içi doldurulmamıştır. “Ezber şiiri” yazabiliyor muyuz, güçlülüğümüzü gösterir bu. Şiirin bütünlüğüne de değinmek isterim. Bir yapıda parçalar arasındaki bağlantı olmazsa, söz gelişi bir duvarın öbür duvardan haberi yoksa, ayrı ayrı duvarlar ne verir bize? İkinci Yeniciler belki ellerinde olmadan belki de eski bir alışkanlıkla bazen şiirli mısra kuruyorlar gibi şiir anlatsınlar demiyorum, şiirde her kafadan bir ses çıkmasın diyorum. Mısralar arasındaki bağlantıyı sesle ve anlamla kurmalıyız. Mısra şiirden çıkarılıp bir köşeye alındı mı gücünü yitirmesin, yerine kondu mu da şiirin gücünü çoğaltsın, bunu yapmalı bence. Şiir çok şey anlatmak değil, susup kalmak da değil, anlatılacak şeyi iyi anlatmakla olacak.

BÜLENT HABORA: İkinci Yeniciler mısra mısra konuşmak, kendilerini duyurmak istiyorlar. Anlamlı sözcüklerle anlamsız şiir yaratmak zor bir şey değil. Bu şekilde şiiri ayağa düşürüyorlar. Evet, anlamsız sözcüklerle anlamsız şiir yaratsınlar. Onların düşündükleri ya da vermek istedikleri salt mısra’dan başka bir şey değil. İç yapıya gelince, bunu kendilerini kocaman görenler düşünsün.

AYDIN HATİPOĞLU: Sözcük nedir önce? Yahut dil nedir? Anlamsız sözcük olur mu? Bu yoldan değil ama İkinci Yeni bir başka yönden bir hava kazandırdı şiirimize. “Şiir geldi kelimeye dayandı” dediler İkinci Yeni’den önce nereye dayalıydı şiir?

DOĞRUL ÖZKORAY: Bilmem ama Orhan Veli şiiriyle anlamın esprisine, çarpıcılığına yüklenmişti: İkinci Yeni mısra yapısına bir alinteri kokusu kazandırdı. Kelimeye yeniden bir değer yükledi. İlkel seslerle değil de, anlamdan hareket ederek kuracağımız mısra ne kelime, şiirini kabul etmemek elinde değildir kimsenin.

İLKER KESEBİR: İkinci Yeni şiirin bugünkü şiirimize kazandırdığı yönler var. Bunu görüyoruz. Oysa bu kazanç, bence salt mısra ve kelimedede olmamalıydı. İkinci Yeni ozanlarınıza bakılırsa, bunlardan daha fazla şeyler kazandırdılar. Ne var ki bu onların kendi kanuları. Genel olarak düşünürsek İkinci Yeni şiirimize çok bir şey katmamıştır. İkinci Yeni’yle şiirine başlayacak olanların yarınlarından korkuyorum.

GÜROL SÖZEN: Ben hiç karamsar değilim. Yarını hazırlayacak

olan, bugünkü düşünüşdür. Başlangıcında çelişmeye düşmek şiirin-
den çok sözünü etmek var ortada. Oysa yapmak istedikleri yeniliği,
–eğer biçimi bozmak, anlamdan uzaklaşmak yenilikse, ki ben buna
“biçim değişimi” diyorum– kendi şiirlerinden okuyucu sonuçlama-
lıydı. Ayrıca düz yazıyla açıklama zorunluğunda kalmamaları gere-
kirdi. İşte bu da İkinci Yeni şiirinin yetersizliğini gösteriyor bize.

“İlhan Berk (L)’yi yan yatırdı”

DOĞRUL ÖZKORAY: Hatipoğlu’nun dediği gibi anlamsız kelime
eğer üretilirse ilkel ses olur. Bir şey de vermez. Anlanılı kelimeyle
anlamsız şiir yazmak ne oluyor öyleyse? Kelimeyle oyun oluyor.
Olunca da şiir yazan çoğaldıkça çoğalıyor. Bir bunaltı yüzünden
kolaya, ardından üne kaçmak olmaz. Hele bizim toplumda hiç ol-
maz bu iş. Evrimini tamamlamadan doksan derecelik dönüşü be-
nimsemek, ancak ün arayıcılar içindir. Bırakın Fransa’da istedikle-
ri gibi yazsınlar. Onlar sorunlarının çoğunu cevapladılar.

Son söz ne derim biliyor musunuz; bıraksınlar şiir yazmayı, ga-
zetelere bilmece kursunlar. Yahut Mayk Hammer okusunlar.

İ. AFŞAR TİMUÇİN: Gerçekten İkinci Yeni’den sonra gelen bir
Üçüncü Yeni akım, İkinci Yeni’den mısra üstünde çok çalışma say-
gısını alacak. Kendini İkinci Yeni sayan her ozan değil ama, çokları
mısra üstünde iyice durdular. Zaten anlamı bir yana atınca, anlam-
sız sözcük aramalarına da gitmeyince, ortada yapılacak bir bu kalı-
yordu. Belki mısra üstünde durmak eski geldi de, İlhan Berk (L)’yi
yan yatırdı. Ama hepsinden bıkmış olacak ki; “sahi siz mi geldiniz
saksılarım ısıdı” dedi. Bu, düpedüz, bir önceki yüzyılın Fransız şiiri
bana kalırsa. Benden bu kadar.

BÜLENT HABORA: Artık İkinci Yeniciler bir şey yapmak için
çalışmalılar. Kendilerini düşünenlerin yaptıkları bu ozanları susuş-
larından kurtarmaları, çünkü sözcüklere bağlı kaldıkça şiir kuru-
lamayacak. Şiirle birlikte okuyucuyu da düşünüyorlar. Değil mi ya
bir yan yatmış (L) harfi. Düşünüyorum da birkaç şiir dışında hiçbir
şiir yok ortalıkta. (Ülkü Tamer’in iki üç şiiri, İlhan Berk’in iki ba-
ladı, Tekin Kıpöz’ün kuşlu şiirleri) Yapmak istedikleri ne? Sanırım
onlar da bilmiyorlar. Metin Eloğlu ya da A. İlhan’ın iyi ve güzel şiir-
lerinin yarısı kadar İkinci Yenicilerin tümü şiir çıkaramadılar.

GÜROL SÖZEN: Bülent'in bir sözüne ben de katılıyorum. Yenilik, bir öncekinden daha üstün bir yapı kor ortaya. Ben bugün İkinci Yeni'den sonra, bir Necatigil'i, bir Eloğlu'nu beğeniyorsam, daha açığı ben onların yapıtlarında daha olumlu, daha öz bir değiş arıyorsan, yahut arama içgüdüğü beni onlara iteliyorsa, bu, yenilik arayan şairlerin akım adı verdikleri "İkinci Yeni"nin beni tamamlamadığıdır. Kişi, şiirin kendisidir.

AYDIN HATİPOĞLU: Söylemek istedikleri yoksa niye yazıyor bu kişiler? Şiirleri bir sancı şiiri değilse erekları ne, üne gitmek mi? Bunu sağlamak için de acayiplik yapmak mı? Bundan başkaysa dedikleri neden yanıtlamıyorlar? Asım Bezirci'nin *Dost*'taki sorularını? Sanat köklerini toplumsal hayatın içine salmış bir ağaçtır bence. Özsuyunu toplumdaki almayan onun meyvesini vermeyen çabalar kesik bir kütüğün verdiği filiz gibi kurumak zorunda kalır. Zaten "şiirimizin evde kalmış kızı" İ. Berk ve arkadaşları durmadan kılık değiştirip görücüye çıkıyorlar. İsmail'in komada olduğunu söylediği şiirin ben öldüğünü söylersem çok mu?

Turgut Uyar: "Şiir Çıkmazda" diyor...

Yukarıda "İkinci Yeni, Yargılanıyor"da gördüğümüz, İ. Afşar Timuçin'in, "Bence İkinci Yeni komaya girdi artık" tespitini doğrularcasına, İkinci Yeni şiirin öncülerinden Turgut Uyar, 1963 yılında "şiirin çıkmazda" olduğunu yazdı. Yazısının girişinde, "insanın kendi şiirinin çıkmazda olduğunun bilincine varması" dediğine göre, sorun "İkinci Yeni Şiiri"nin çıkmazda olduğuydu.

Ekim 1963'te aylık *Dönem* dergisi yayın yaşamına atıldı. Onun Kasım 1963 tarihli 2. sayısında yayımlandı Turgut Uyar'ın yazısı. Yazının başlığı "Çıkmazın Güzelliği" idi:

Sorun: Şiirin –üstelik insanın kendi şiirinin– çıkmazda olduğunun bilincine varmaktır. Bu çıkmazın bilincine varmak biraz da çözmek demektir onu.

Şiirimiz, (-) dolayısıyla edebiyatımızın, çünkü ülkemizde edebiyatın, hatta bazı ölçülerde toplumun birçok sorunları açık kapalı, şiirde tartışılır, şiirde çözülür yahut çözülmez veya bu sorunlar-

dan şiirde vazgeçilir. Belki de sağlam düşünce zeminleri kurulmamış bütün ülkelerde böyledir bu, (-) gerçekten bir çıkmazdadır. Nasıl ki Nâzım sonrasında da, Orhan Veli sonrasında da çıkmazda idi. Çünkü şiirin çıkmazı, yukarıda değindiğimiz sebepten insanın çıkmazına, toplumun çıkmazına sıkı sıkıya bağlıydı ülkemizde (Belki de bir bakıma şiirin görevi hep çıkmazda olmaktır. Rahat işleyen şiir kuşku vermelidir. Belki yaşananandan geride kalmıştır onun için. Divan Şiiri hiç çıkmaza düşmedi. Hiç değilse Tanzimat'a kadar düşmedi. Çıkmaza giren "insan"la birlikte sarsıldı ve eskidi. Hece geride kalmayı kabullenerek başladı, onun için çıkmazda değildi. Sık sık dalgalanan, dalgalanmaları büyük bir toplumda, toplumu yaşamdan değil, bir çeşit vocabulaire'den kovalıyordu, sunulmuş sözcüklerden izliyordu. Buna boyun eğmişti.)

Şiir çıkmazda. Şimdiye değin, ne romanın, ne tiyatronun, ne sinemanın izleyemediği, anlayamadığı bir çıkmazda. Yalnız öykünün farkına vardığı bir çıkmaz.

Bu çıkmazın en önemli sebeplerinden biri, şiirin kendi sebep ve sonuçları (denebilirse bir çeşit otofaji) ise, öbür nedenleri arasında, toplumsal koşulların, toplumsal dayanakların değişmesi, yani insanın, insanın alıp verdiklerinin, insan ilişkilerinin değişmesi ise, önemli bir başkası da; geri, sorumsuz, bilinçsiz, gelişen insanın, dolayısıyla, şiirin imkânlarına dar gelen, anakronik bir ortamın ve buna bağlı bir şiir ortamının türemesidir. (Bu ortamın bahse değmeyecek kadar önemsiz, etkisiz olduğunu söyleyecekler olabilir. Önceleri bizde böyle düşünüyorduk. Ama şiir kendi başına yaşayan, soyut bir yaratık değil. Geldiği sebepler, seslendiği, seslenmek zorunda olduğu yerler var. Ülkemizde daha bir süre, sözü edilmeye değmeyen şeyleri yılmadan ortaya koymak, tartışmak zorundayız. Herkes, savaşıma zorunlu olduğu şeylerin budalaca çetinliğini bilmek, hesaba katmak zorundadır.

Her beğenin bir ortamı, her şiir türünün bir alıcısı vardır. Yapılmakta olanı kimsenin küçümsemeye hakkı yoktur. Ama budalaca aşk şiirlerinin, budalaca biçim denemelerinin birden bire yarattığı ortama, ses çıkarmamaya, görmezden gelmeye katlanamıyor insan.

Şiir çıkmazdadır. Bütün şiir yazarlara, edebiyat yazarlara hatır-

latmak gerekir: Şiir çıkmazdadır. Çünkü insan çıkmazdadır, sorunlar çıkmazdadır. Toplum değişiyor, insan değişiyor, insanın yeri değişiyor, insanın ilişkileri ve sorunları değişiyor. Ülkemizde en azından bir takım kavramlarla yeni yeni karşılaşılıyor. Şiirin en azından artık bir avunma, oyalanma değil, bir saptama, belki bir önerme olduğu anlaşılıyor.

İnsan, dolayısıyla şiir değişiyor. Bu değişme ancak, değişmenin ve değişenin, eskimenin ve eskiyenin farkına varmakla izlenebilir. Bilgi şartı yanında bunları ayırt etmenin asgari baz'ı sağlanı bir durumdur. Yüzyılımızın bütün gereçleri de bunu sağlamaya elverişli. Üstelik 1930'un eksik idealizm'i, 1940 realizmi ve 1950'nin hastalıklı romantizmi ile bugünün insanını betimlemek mümkün değil.

Evet şiir çıkmazda. Çünkü insan çıkmazda. Ama bütün sorun bu çıkmazın bilincine varmakta. Şiirin çıkmazda olmadığını düşünenlerden yana değil.

Çünkü bu çıkmaz; bilince, bilgiye, uygunluğa, çağdaş şiir ve insana yeni bir imkândır.

“Çıkmazdan kurtulmanın güzelliği...”

Bir sonraki ayın, yani Aralık 1963'ün *Dönem*'inde Can Yücel'in “Çıkmazdan Kurtulmanın Güzelliği” yazısı yayımlandı:

Türk şiiri çıkmazda mıdır?

Bence çıkmazda. Ama bu konuya böyle hazırından varışım belki de bir çıkmaz sokakta doğmuş olmamdan ileri geliyor. Bunu sululuk olsun diye değil, bu gibi yargılarda nesnelliği tutturmanın güçlüğüne dokunmak için söyledim. Siz de biliyorsunuz, bir şiirin çıkmaza girip girmediğini kestirmemize yarayacak kılı kılına bir araç yok elimizde. Onu da geçtik, “İyi şiir nedir?” dendi mi, her kafadan bir ses çıkıyor. Bir'i yargılamak böyle güçse, bin bir üstüne fetva vermek büsbütün yıldırıcı bir iş olmalı. Nesnelliğin Yahuda'sı sağduyu da, sanmam, bu müşkülümüze bir cevap bulabilsin. “Ben bugünlerde yazılan şiirleri anlanıyorum, o halde yoklar” demek de var ama, ya bu yok'lar arasından bir gün aynı öbür yanı gibi bir ozan çıkarırlarsa karşına? Hem efendim Oktay Rıfat “Türk şiiri dünya şiiriyle at-

başı gidiyor” diyeli şunun şurasında on beş yıl oldu olmadı. Hadi bu “hipposefal” ozanımız İkinci Yeni’ye özenip İkinci Yâni akımına kapıldıktan sonra bozuldu, bütün karaca beylerimiz de sellere gitmedi ya! “Bu on beş yıl kaç beşlere bedeldi” demek de var. Ama unutmayın, kuzguna yaşadığı günler kapkara gelirmiş. Ziya Gökalp’in Ömer Seyfettin’e bir mektubunu okumuştun: “Ömer Bey kardeşim” diyordu, “geçen mektubunda yaşadığımız günlerin dağdağası içinde hikâye yazamadığını söylüyorsun. Gerçi bu Balkan Harbi yüzünden yüreğimiz kan ağlıyor ama, yazı yazmak için sen bu milletin rahat yüzü görmesini beklersen, ömrü billah kalem alamazsın eline. Kaç asırdır bu böyle, iyisi mi sen hikâyeyi yazmağa bak!” Üstelik edebiyat ne sade kahr ne de kakkaha çiçekleri üstüne kurulur. Sanatçılar içinde güneşin açmasını bekleyen bir çömlekçi, o da eskidenmiş. Bülent Ecevit’in bir şiiri: “Mustaribim-mustaribsin- mustarip-mustaribiz-mustaribsiniz-mustaripler” diye bitiyordu. “Böyle çekim haline getirilmiş ne ıstırabın ne de sevincin şiirde yeri var. Çünkü şiirin başlangıcı duyguların bir bütün olduğu bilincine varmaktır. Şirin işi de insan (ca) yaşamının bütünlüğünü dile getirmektir, kardeşiyle, ağacıyla, yıldızlarıyla. “Başlangıçta söz vardı” sözünden murat bu olsa gerek. Bütünlemeye kalmış toplumumuzda da şiirin ana ödevi bu bütünlüğü bize yeniden duyurmak, düşündürmektir. Yoksa değil sa-

gisinde çıktı. Geç kalmadıysam, ikinci de benimki olacak.

Uyar'ın yazısı şöyle başlıyor: "Şiirimiz dolayısıyla edebiyatımız (...) gerçekten bir çıkmazdadır. Nasıl ki Nâzım sonrasında da, Orhan Veli sonrasında da çıkmazda idi."

"Çıkmaz" sözüyle neyi anlatıyor Uyar, tükenmeyi mi yoksa tıkanmayı mı? Belli değil. Yalnız şurası açık: Uyar'a göre şiirimiz, hatta edebiyatımız tümüyle çıkmazdadır. Doğrusu, aşırı bir yargı! Hadi şiir için neyse ne, ama bütün edebiyatımızın çıkmazda olduğunu kabullenemiyorum. Yalnızca haksızlığa yol açtığından ötürü değil, gerçeğe de uymadığından ötürü. Geçmiş yıllardaki ürünlerle günümüzdekileri karşılaştırdırca bunu görmekte elimden gelmiyor. Hikâyede olsun, romanda tiyatrodaki olsun, denemede, eleştiride olsun edebiyatımızın bugün dünden gelişmiş olduğu ortada. Bu bakımdan, Uyar'ın şiirin çıkmaza girdiğini belirtmek için bütün edebiyatı çıkmazda göstermesini doğru bulmuyorum. Ayrıca, şiirimizin toptan çıkmaza girdiğine de inanamıyorum. Gerçi şiirimizin Ahmet Haşım gibi, Yahya kemal, Nâzım Hikmet gibi, Orhan Veli gibi "büyük" ustaları yok bugün, ama "orta" güçte çok iyi yürütücüleri var. Elbette bir şiirin büyük şairlerden yoksun oluşu, çıkmaza girdiğini göstermez onun. Nasıl ki büyük şairlerin varlığı da çıkmazda olmadığını göstermezse. Sözgelimi, Yahya Kemal büyük bir şairdi, ama bağlandığı şiir –Divan Şiiri– kendinden çok önce çıkmaza girmişti. Öte yandan şiirimizin Nâzım'dan önce Hecelerle çıkmaza yöneldiği söylenebilir belki, ama ondan sonra çıkmaza girdiği pek söylenemez. Çünkü şiirimiz onun açtığı sanat çığırında giden bir takım şairlerle daha da serpildi. Yürütücüleri susturulmasa belki daha da serpilecekti. Üstelik Orhan Veli'den sonra şiirimizin çıkmazda olduğu da tartışılabilir. Ben, Orhan Veli'den sonra değil, onun çıkışıyla şiirin bir yanıyla çıkmaza yöneldiğini sanıyorum. Çünkü İkinci Yeni gibi Birinci Yeni de (özellikle Başlangıç/Garip döneminde) biçimci bir şiirdi. Temel olarak içeriği değil, biçimi alıyordu, tarihe, geleneğe, ideolojiye ve topluma sırt çeviriyordu. Böylesi bir tutumun çıkmaza varması ise olağandır Birinci Yeni –eğer girdiyse– bu yüzden çıkmaza girdi Tıpki, İkinci Yeni'nin de bu yüzden çıkmaza girmesi gibi...

Daha önce de yazmıştım. İkinci Yeni, Birinci Yeni'nin koydu-

ğu yasakları kırdı; imgeye, duyguya ve edebî sanatlara kapılarını yeniden açtı. Gerçi, Birinci Yeni'ye bağlanmayan birçok şair (Nâzım Hikmet, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Asaf Halet Çelebi, Ahmet Muhip Dırnas, Ahmed Arif, Enver Gökçe, Attilâ İlhan vb.) bu yasaklara zaten uymamışlardı Ama İkinci Yeni'nin yaptığı, bir bakıma, yararlı oldu yine de: Görevini tamamlamış bir şiir anlayışından (Birinci Yeni'den) alanı temizledi. Ayrıca, bazı yeni deyiş açıları, biçim olanakları getirdi. Yazık ki bu olanaklar çoğun özle birleşmedi, araç olacak yerde amaç olarak alındı. Nitekim, azınlıkta kalan birkaç örneğin dışında, İkinci Yeni çoğunlukla biçimci, kaçak, sorumsuz bir şiirdi, öze, insanımıza ve onun gerçeklerine, yurdumuza ve onun sorunlarına sırt çevirmişti. İçeriği hor görmüş, hatta ara sıra iyice atmış, kendini içeriğin getirmediği değiştirimlere, karıştırmalara, biçim oyunlarına vermişti. Bu veriş, aşırıldığı zaman, şiiri sözcük salatasına, imge çorbasına çeviriyordu. Anlam geriye itilmiş, kapalılık, hatta anlaşılmazlık baş tacı edilmişti. Gelenekle, çevreyle, gerçekle bağlar kesilmiş, okurlar umursanmaz olmuştu. Giderek, şiir çoğunlukla yaşamdan, ulustan, tarihten, düşünceden, politikadan kopmuş, soyutlaşarak, bazı şairlerde bir çeşit biçim otuzbiri durumuna varmıştı. Üstelik, acemi ve taklitçi ellerde iyice yozlaşmış, kalıplaşmış, klişeleşmiş mekanik bir işleme dönüşmüştü.

İşte bunu gösteren eski bir örnek:

Ah ahlarla doluysa hahambaşı çıra ah
 Ahsırlarla bütünlüğüyle dolu çıplak süt ah
 Beyaz kır beyaz ama nasıl beyaz bembeyaz beyaz ah
 Kırıpsılarda sürahi boyunlu bir ince kırba ah

...

Seni dümdüz hazırlanmanuş ama öyle duru ve çirkin
 Şu kılları al diyorum sonra berrak ama dopdolu boş
 Boşalan zar kupası madensilerde masa arena bey
 Tut bak tut tut diyorum arenamsı bir öküz boynuzu
 (Ersun Korkut, "El")

İşte bu da yeni bir örnek:

Zaaf çizgisinde ayaz sırta olmanın yemyeşil kibrit aydınlığına gerilerek ışıgımızı hoyrat çizerdik muhtaç bir adeta karşı inkârın baldırında firârî dişleriyle o lüzum köpekleri fevkalâde ıslanır. Sonra fani uzak çıplaklığımızı giyinerek o malûm sırtıyla kayıp sakladığımız ellerimizde büyük kırmızılar beklerdir. (...) (Yavuz Ortan, “Yığışımalar”)

İlhan Berk: “Mısırkalyoniğne, konusuzluğun, hiç’in şiiridir”

Bunlar kötü sayılan şairlerden alınmış aşırı örneklerdir. Kötü sayılmayan şairlerden, söz gelişi Oktay Rifat’tan, İlhan Berk’ten, Ece Ayhan’dan, Özdemir İnce’den, Nihat Ziyalan’dan, Ercüment Uçar’dan da az çok bunları andıran örnekler alınabilir.

İlhan Berk, *Mısırkalyoniğne* eseri için şunları yazar:

Mısırkalyoniğne konusuzluğun, hiç’in şiiridir. (...) Anlamıysa rastlansal bir anlamlılıktır bu. Amacını, anlamı yok etmek biçiminde özetleyebilirim.

İşte bu amaca uygun bir parça:

Geçiyordu soğuk tüccarları, bunalım tüccarları, majestelerinin sakalı, tüccarlar tüccarı, deniz tüccarları /4. 6. 8/ alplerin ötesindeki galya /kıral yolu Ramses II/ daha ağaçlı bir dünyada XII. Paris kırılları/ küçük bir barbar kenti uncheuveilassis/ krezüs ve lidyalıların sonu (...) (Us Çarşafı)

Oktay Rifat “Perçemli Sokak”ında gerçeğin düzenini değiştiren, anlamdan kaçan bir şiiri savunu: “Bir kelime sanatı, bu yüzden bir görüntü sanatı olan şiirin sadece olabilecek görüntülere bağlanması istemeyeceğinden anlamla da bağlı kalması istenemez.”

İşte bunu doğrulayan bir parça:

İşte kara dutları güneşin
 Papatyaların renkli camları
 Başakları evlerin
 Kan rengi kız çocukları yelesiz
 Lokma lokma ağaçların altında
 Tiren yolunda eğri büğrü
 Damları doğrayan makas

...

(II, sf.12)

Ercüment Uçarı “Kuyuda Yusuf”ta hiç fiil ve bağlaç kullanmaz. Sözcükleri rastgele yan yana koyarak şiirini kurar.

İşte buna bir örnek:

Karpuz, üçüncü çağın ulu sürüngenleri, atlantozor, yaralı evler,
 Lao-tzu, gömüt böcekleri, katırtırmaklı dudaklar, yanmış kömür,
 Sis, asmalar, kanyak, prens Barin, ağustos, doluca, neşter, aslan
 Adamlar kralı Vultan. Bin bir gece, meşrubat Baytekin, define,
 Yengeç (...)

Ece Ayhan'ın şiirlerini anlayabilmek için “özel sözlük” yazıldı. Öyleyken, kendisinin de itiraf ettiği gibi, kimse işin içinden çıkamadı.

İşte bunu gösteren bir şiir:

Kendini doğuruyordu bir cinaedi. Dimdoğru. Borçludur bir
 sayrılığa tavşandudağını.
 İndirdi periciğini kilidin. Dörtkaşlı Aleko. İğneardı mıydı
 Başındaki ışırlak?
 (“Ortadoksluklar”, XIV)

Özdemir İnce, sonraları toplumculuğa yönelerek İkinci Yeni'den ayrıldı, onu eleştirenlere katıldı. Ama önceleri İkinci Yeni'nin aşırı sayılabilecek ürünlerini veriyordu.

İşte bir örnek:

...

Ülker örneğin beştaş oynayan üç çift ismi uzayda ül olarak
 gün boyu mızrak onikiotuz saati şu var mı bilmediğimiz
 varmak düşsel kıpırtıya böyle nelere uyuyup kalınca

başlıyor yoksa bir ay bir olarak otuz başlı otuzlara
o duyarlık yok mu candan değil o durmalara yok mu
nedendir daha bölmem yarın bir damla gökyüzü belki
("İlm-i Nücum")

Nihat Ziyalan, Özdemir İnce'nin tersine, İkinci Yeni'yi savun-
maktan vazgeçmedi.

İşte ondan da bir örnek:

Cascavlak isteğinizle yenicikten kaytarmış
kaplumbağaların sırtında alabildiğine mutlak
dayamış tahta soluklu kılıçla götürebildiği
şeylere sığdırılabilir keyifli evlerle
arabaların altından sular geçer yüzmeler uçurduğumuz
kaplumbağalar geçemez eli bayraklı
Aya bak ayaklı
Kapıları dayaklı
("Çoktansılar")

Elbette, kolayca çoğaltabileceğimiz bu örnekler olumsuz bir so-
nucu gösteriyordu. Ucu çıkmaza geçen bir sonucu Öyleyken, bunu
sezen pek az kimse vardı. Çoğunluk sanki derin uykudaydı. Ancak
27 Mayıs'la sıçradılar. Depremle peştemalsız hamamdan kaçanla-
ra dönmüşlerdi. Ne yapacaklarını şaşırmış, ortada kalmışlardı. Da-
yandıkları çürük payandalardan çoğu, Anayasayı çiğneyen Demok-
rat Parti'nin baskıcı yöntemiyle birlikte 1960'ta çökmüştü. Çıkma-
za düşmüşlerdi.

III.

Gelgelelim bu düşüşü bir türlü itiraf edemiyorlardı.

Bu güç yolda ilk adımı Uyar attı. Gerçi Uyar İkinci Yeni'nin de-
ğil, şiirin çıkmazda olduğunu söylüyordu. İkinci Yeni'yi çıkmaza
sokmamak için bütün şiiri çıkmaza sokuyor. Bir pireye bir yorgan
yakıyor. Ama olsun, bunu bile bir yiğitlik sayıyorum.

Uyar şiirin çıkmaza girişini şöyle açıklıyor: "Şiir çıkmazdadır.
Çünkü insan çıkmazdadır, sorunlar çıkmazdadır."

Sorunlarımızın ulusça, insanca çözümüne demokratik ola-

naklar sağlayan 1961 Anayasası'nın açtığı yolda çalışmak varken, Uyar'ın her türlü değiştirici çabayı gereksiz kılan bu kötümser yargısı hiç sarmadı beni. Bir yığın soru kafamı kurcalamaya başladı. Önce şunu sordum kendime:

“Bugün insan çıkmazda mı?” Hakçası “Evet, çıkmazda” diyemedim. Yeryüzüne baktım: Gitgide kurtulan sömürgeler geldi gözümün önüne, bağımsızlığa kavuşan uluslar, devrimler geçiren ülkeler geldi. Tarih (dolayısıyla Türkiye'nin de) en geniş “değişim çağı”nı yaşadığı bir “geçiş dönemi”nde insanın çıkmaza saplandığı söylenebilir mi? Belki “bazı” insanların (yahut sınıfların) çıkmazda olduğu doğru ama “bütün” insanların çıkmazda oldukları doğru değil!

İkinci Yeni'nin çıkmaza saplandığı gerçek!

Öyleyse, Uyar'ın insanı çıkmazda göstermesi nerden geliyor? Önce, kişiyi soyutlamasından, belirli yerel, toplumsal, sınıfsal, tarihsel koşullar içinde ele almamasından. Sonra da, onu nitelendirirken ayrımları, başkalıkları silecek kadar “genel” ölçüler kullanmasından. Bu kullanım Uyar'ı çelişmelere götürmekle kalmıyor, yargılarının gerçeğe uygunluğunu da azaltıyor. Söz gelişi “şiirimiz” derken bir tek şiir tasarlıyor. Oysa, değişik şiirler var yurdumuzda. İkinci Yeni'nin çıkmaza saplandığı gerçek, ama onun dışında kalan eğilimler için böyle bir yargı verilebilir mi? Çıkmazdaki İkinci Yeni şairlere karşılık, şiirimizi yürüten şairler yok mu? Var kuşkusuz, ama Uyar'ın gözü nedense İkinci Yenilerden gayrisi görmüyor. Örneğin, durmadan kendilerini geliştiren, tazeleyen Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ceyhun Atuf Kansu, Cahit Külebi, Melih Cevdet Anday, Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Ahmed Arif, Attilâ İlhan, Metin Eloğlu, Hasan Hüseyin, Gülten Akın vb. şairler için bir çıkmazdan söz açılabilir mi?

Aranırsa, şiirimizi çıkmaza götürmeyecek daha bir sürü örnek ya da gerekçe bulunabilir. Hem, neden çıkmaza düşelim? Sanki biçim yönünden şiirin bütün serüvenlerini geçirdik de yapacak başka işimiz mi kalmadı? Yoksa, içerik yönünden ömrünü doldurmuş, çözecek sorunu kalmamış duruk bir ortamda mı yaşıyoruz? Hiçbiri değil! Dünyanın en sancılı, en kıpırtılı parçalarından birindeyiz.

Gerek toplum olarak, gerekse insan olarak ilgilenilmeye değer sorunlarla yüz yüzeyiz. Görmesini bilen ve isteyen için zengin konularla karşı karşıyayız.

IV.

Uyar handiyse şiirin çıkmaza girmesine seviniyor! Yazısına “Çıkmazın Güzelliği” diye başlık atması da bundan olsa gerek. Ona bakılırsa “şiir çıkmazda. Ama bütün sorun bu çıkmazın bilincine varmakta.” Yani, çıkmazın bilincine varırsak şiiri kurtarabiliriz. Güzel ama, şiirin çıkmaza düşmesi –Uyar için– insanın çıkmaza düşmesinin bir sonucu olduğuna göre, insan çıkmazdan kurtulmadıkça şiir nasıl kurtulabilir? Kaldı ki çıkmaz – *Türkçe Sözlük*’e göre– “sonu kapalı olup hiçbir yere ulaştırmayan kör yer” anlamına geldiğinden, insan bir kez çıkmaza girdi mi bir daha ordan çıkamayacak demektir. Dolayısıyla şiir de hep çıkmazda kalacaktır. Çünkü çıkmazda ilerlenemez (çıkmazdan çıkmanın tek yolu geriye dönmektir, eğer elimizdeyse).

Gerçekte, şiirin çıkmaza girmesi insanın çıkmaza girmesinin sonucu değildir, bu çıkmaza –eğer varsa– sırt çevirmesinin sonucudur. İkinci Yeni insandan ve onun sorunlarından kaçtığı için, toplumdan ve gerçeklerden koptuğu için, özünü ve amacını yitirdiği için çıkmaza girmiştir; şiirin kendine özgü yapısını bozduğu için, kısacası, yanlış bir poetikaya yasalandığı için...

İnsan çıkmaza girince şiirin de çıkmaza girdiğini öne sürmek, şiiri çok bağımlı ve etkisiz görmek demektir. Oysa, çıkmazdan kurtulması için, şiir de insana az çok yardım edebilir: Tarihte mutlu örneklerini gördüğümüz bir davranışla insanın kurtuluşu uğrunda savaşabilir, insanı bilinçlendirebilir, o da olmazsa, onun çıkmazdaki durumunu yansıtabilir. İkinci Yenilerin hepsi olmasa bile, çoğu bundan kaçtı. Kendi varoluşu için dahi sağlam bir görüşe, bir felsefeye bağlanmaya, direnmeye yanaşmadı. Kendini hiçleyen toplumsal oluşlar, siyasal baskılar karşısında dahi ülküsüzlüğü, başeğmeyi, katlanmayı seçti. Üstelik, bu seçişin doğurduğu yalnızlığı, bu bunaltıyı da soyutlayarak, ulusal ve bireysel kaynaklarından ayırarak ortaya koydu. Bunun sonucu, gitgide köksüz, amaçsız, anlamsız bir kimliğe büründü. Eylemsiz bir edim, Edip Cansever’in deyişiyle “luketimsiz bir üretim” oldu. Havanda su dövmeyi andıran bu uğ-

raşma şairleri çabuk yordu. Nitekim kimi sustu, kimi önce söylediklerinin tersini savunmaya başladı kimi işi çevirmenliğe döktü. Zaten kendilerini besleyen ortam da yıkılmıştı. Nerdeyse yasanlardan başka okuyanları kalmayacaktı. İkinci Yeni artık İkinci Eski elbisesini giyebilirdi. Giydi.

V.

“İnsanın, dolayısıyla şiirin değiştiğine” inanan Uyar, yazısını şöyle bitiriyor: “Bu çıkmaz: Bilince, bilgiye, uygarlığa, çağdaş şiire ve insana yeni bir imkândır.”

Bu umutlu sözlerin gerçekleşmesini çok istiyorum, ancak şunu sormaktan kendimi alamıyorum: Çıkmazdan yeni bir olanak nasıl çıkabilecek? Çıksa bile, bu olanak nasıl kullanılacak? İkinci Yeni’yi sürdürerek mi yoksa ondan ayrılarak mı? İkinci Yeni’yi bir biçim oyunu gibi tekrarlayarak mı, yoksa onun getirdiği biçimsel açılımları özcü bir tutumla yoğurarak mı? Şiın püf noktası burada. Gelgelelim, Uyar bunu açıklamadığından, daha da kötüsü İkinci Yeni’nin adını bile anmadığından, kuşkuya kapılıyorum. Giderrek, sözü edilen olanağın, bağrında yeni bir açmazı saklamasından korkuyorum.

Dilerim ki yanlışmış olayım.

Veysel Öngören’in başlattığı tartışma...

Veysel Öngören’in, *Dost* dergisinin, Eylül 1963 tarihli sayısında “Bir Şiir Meselesi” başlıklı yazısı yayımlandı. Öngören bu yazısında İkinci Yeni şiirini ve özellikle Turgut Uyar’ı eleştiriyordu. Yazısının bir yerinde şunları söylüyordu:

Fakat Uyar’ın şiire bunca yakın durması yanında bugün

kaygılandırıcı uçlar belirmiştir. Meseleme kesin olarak girmeliyim ve Uyar gibi bir ozarın –yani başında o çizgide ustaları yoksa– bunca ustalaşmasının şiire zararlı olduğunu söylemeliyim. Çünkü Uyar’ın şiiri de hem kendi içinde hem şiirimizin genellemesi içinde tutarsızdır.

Sözü Cansever’in “Tragedyalar” adlı şiirine getiriyorum. Cansever’in lise çağında karşılaştığımız bir cins kesitleme kültürden kurtulamadığı bir yana, bu şiirde “Tütünler Islak” baskısıyla dar-madağandır. Genç ozanların durumu Ahmet Oktay (*Dost*, Ocak) gene Cansever (*Dost*, Ocak) göz önüne alınırsa kaygım biçimlenir: Uyar şiiri kendi tarzına sokma başarısındadır ve bu da yeni bir tek-düzeliği getirmekten başkaca işleve çıkmaz.

Veysel Öngören’in yazısının sonu şöyleydi:

Geldiği yerde Uyar’ın aşamalı yönleri artık bizi iyimserliğe götürmüyor. Bireyciliğini gözle görülür şekilde baskı altına almıştır. İkinci Yeni deviminde, kendini devrimci bir öbek içinde bulması, bu son yıllardaki aşamacıların önemli şekilde ortamcı kimlik verir ve bireysel atılımı arkaya iter. Baskılanmış bireyci yeteneğini burada söz dışı bırakıyor ve yalnızca şunu demek istiyorum: “Tütünler Islak”, üstün şiirsel başarısına karşın kendine karşı bir tavır alınmasını gene kendi özellemektedir.

Ahmet Oktay’ın “Tehlikeli Yorumlar”ı...

Ahmet Oktay’ın, *Dost* dergisinin Ekim 1963 tarihli, 31. sayısında “Tehlikeli Yorumlar” başlıklı yazısı yayımlandı.

Yazı, *Dost* dergisinin başına koyduğu notla yayımlıyordu:

Geçen sayımızda Veysel Öngören’in “Bir Şiir Meselesi” adlı yazısını yayımlamıştık. Bu yazıdaki düşüncelere katılmamakla beraber, buna karşı çıkacaklar olursa böylece sanat yazınımız üstüne çöken ölüm sessizliği bir ucundan hiç olmazsa yırtılır umundundaydık. Düşündüğümüz gibi de oldu. Ahmet Oktay, aşağıda okuyacağınız yazısıyla ilk çıkışı yaptı.

Ahmet Oktay, yazısına şöyle giriyordu:

mişse doğru dönülür, oradan bugüne yürünürse gerek Uyar'ın, gerek Cansever'in, gerekse adımı andığı için benim gelişmemizde bir paralellik olduğu saptanabilir. Uyar *Türkiye'm* gibi naiv, sıradan bir kitapla, Cansever *Dirlik Düzenlik* gibi şiirsel gücün espiye, dilin de düz yazıya yaslandığı bir kitapla yola çıkmıştır. Bense o yıllarda gerçekçi olmaya çalışan, benzetme ve görüntüye bağlı bir şiirden yanaydım Bugün uğraşında direnen, yeni yollar arayan her şair, aşağı yukarı aynı serüvenden geçmiştir. Gerek özün, gerekse biçimin sorunları, şiiri bir yaşama biçimi olarak görenlerin elinde ortak bir konum kazanmıştır. Bir araştırma, kurma döneminde filanın ya da filanın bütün çabalarına damgasını vurduğu, rahatlıkla söylenemez. Böylesine bir sav ileri sürerken, her şeyden önce şairlerin dil, görüntü, çağrışım bağlantıları yönünden kıyaslanması yapılmalıdır. Genel doğrultunun altında gizlenen ayrıntılar böylelikle ortaya çıkabilir. Gerisi yorulmadan ve işin yabancılarını da yanıltmaktan öteye geçmez.

Her şeyden önce de, kullanılan sözün bütün sorumlunu yüklenmek gerek.

Ali Püsküllüoğlu: “Bazıları Yanılır”

Dost dergisinin, Şubat 1964 tarihli 35. sayısında yayımlanan “Bazıları Yanılır” başlıklı yazısıyla Ali Püsküllüoğlu da karıştı tartışmaya:

İki şiir var ortalıkta bugün: Biri 1940 şiiri, ötekisi ondan on beş yıl sonra başlayan şiir, 1955 şiiri. Bu iki şiir, kesinlikle ayrılmıştır birbirinden. Birinci şiire göre ikinci şiir yoktur; ikinci şiire göre, birinci şiir evde kalmıştır, kalık bir şiirdir; günümüzün şiiri kendisidir. 1940 şiiri bugün *Varlık*'ta, *Çağrı*'da, *Zeren*'de. Kimi zaman *Yelken*'de ve *Ataç*'ta ve daha birkaç dergide en güçsüz dönemini, ölü dönemini yaşamaktadır; kimi eleştirmenler ya da dergiler onu birtakım iğnelerle ayakta tutmağa çalışmaktadır. 1955 Şiiri *a* dergisinden, *Pazar Postası*'ndan, *Değişim*'den gelen (bu üç dergi de görevlerini yaptıktan sonra kapanmıştır) ve bugün *Dost*'ta, *Dönem*'de, kimi zaman da *Türk Dili*'nde görülen şiirdir. Bu iki şiir arasındaki savaş, ikincisinin egemenliğiyle bitmiştir, ancak, bi-

rinci şiirin, günün şiiri olmadığı-
nı anlaması yönünden içine düş-
tüğü bir “evde kalmışlık duygusu”
vardır. Bu duygu ile zaman zaman
ikinci şiire saldırmaktadır. (Bu
saldırının en yeni örneği Bay Ha-
lim Yağcıoğlu'nun *Zeren* dergisin-
de Turgut Uyar, Kemal Özer, Ece
Ayhan, Ali Püsküllüoğlu için söy-
ledikleri) İkinci şiirin yaptığından
güvenli, bir akımın yorgunluğun-
dan sonra durulmuş, tam şiir olu-
şunun ürünlerini vermektedir. Bu-
gün çıkmazda sanısı veriyorsa, bu,
aslında bu durulmuşluğun üzeri-
mizdeki etkisiyle, o görünümüdür. Daha açık söyleyeyim: Şiiri şi-
ir olarak ele almaktan çok ondan atılım beklediğimiz, “akımsever”
olduğumuz için, onu bugün çıkmazda görmekteyiz. Kaldı ki, Turgut
Uyar gibi, “çıkmazın güzelliği”ni de anlamalıyız.

Ali Püsküllüoğlu (1935-2008)

Bu ikinci şiirin serüveni bitmemiştir daha. Onu kimimiz çıkmaz-
da görürken, kimimiz daha da ileri, tek ustalı, tek düzeliğe yönel-
miş bir şiir olarak ilan ediyoruz (Veysel Öngören, “Bir Şiir Meselesi”,
Dost, Eylül 1963). Bu sözümüzün sorunluluğunu yiğitçe üzerinize
almış görünüyoruz. Ama duralım burda biraz. Ve Veysel Öngören’e
soralım: Turgut Uyar, Behçet Necatigil, Cemal Süreya, Ece Ayhan,
Gülten Akın, Kemal Özer, İlhan Berk, Ülkü Tamer, Ahmet Oktay, Do-
ğan Türker, Ali Püsküllüoğlu, Seyfettin Başçılar, Sezai Karakoç gibi
söz konusu şiirin yürütücüleri durumunda olan ozanların sözlük, dil
bilin, öz ve biçim yönlerinden birbiriyle olan ilişkileri üzerinde du-
rulmuş mudur? Bu ozanların ayrı ayrı Turgut Uyar’la ilişkisi?

Yapılacak şey budur. Bu yapılmadan, Turgut Uyar’dan yola çık-
mak, şiirimizin şimdiki görünümünü büsbütün bulanıklaştırır.

Bir ozanın bütün bir şiiri kendi tehlikeli döngüsüne çektiği-
ni ileri sürmek, o şiiri kuran ozanların kişilikleri üzerinde yeterin-
ce durmamaktan doğan bir yanılgıdır. Şu da var: Bu sav, Turgut
Uyar’ın olumlu etkisini yanlış değerlendirmedir aynı zamanda...

“1955 şiiri...”

1955 şiiri, bir topluluğun şiiridir: Kendi aralarında ayrılıkları olan ama bütünüyle belirli bir şiiri kuran bu topluluk gereğince incelenmedi, kurdukları şiir üzerinde bir belirlemeye varılmadı daha. Bu belirleme yapılmadığı için de, yanlışlı çıkışlar yapan, açık seçik bir anlatıma ulaşılmadan, başsız sonsuz yorumlara giden kişiler durumundayız. Ahmet Oktay, “Gerek özün gerekse biçimin sorunları, şiiri bir yaşama biçimi olarak görenlerin elinde ortak bir konum kazanmıştır” (Ahmet Oktay, “Tehlikeli Yorumlar”, *Dost*, Ekim 1963). Benim yukarıdan beri söylediklerimi kestirmeden ortaya koymuştur. Veysel Öngören tehlikede sevişse bile (Veysel Öngören, “Tehlikede Sevişelim”, *Dost*, Aralık 1963) çıkışta yanılınca ortada sevişecek tehlike bulamaz. O, Turgut Uyar’ın şiirini, söz konusu şiirin en belirgin bir kişiliği olarak ele alıp yola çıkmalı, söz konusu şiiri bu güçlü ustayla kapatacağına, o ustanın yaptığını yapmalı, yani bugünkü şiiri gerçek yönüyle değerlendirmeliydi. Onun şiirinden genellemeye gitmek, bundan da o şiirin ölüm çanını seslendirmede yararlanmak biraz insafsızlık gibi gelir bana.

Bu konuda Öngören’e paralel gidenler bile (Güven Turan, “Bir Cevap”, *Dost*, Aralık 1963) örneğin Uyar-Cansever ilişkisini biraz çabuğa getirilmiş bir önerme saymaktadır. Ama o da Ahmet Oktay’la beni ateşe vermekte bir sakınca görmüyor. Güven Turan’ın, Turgut Uyar’ın şiirine yaklaşma örneği diye verdiği şiirlerim, ortak şiir içinde düşünülebilir ve Cemal Süreya’nın yaptığı gibi (Süreya, “Geçen Ayın Şiirleri”, *Türk Dili*, Kasım 1963) ortak sözdiziminin yöresinden kaçmalar öğütlenebilir. Ancak o da, söz olsun diye söylenmişlik durumunda kalır bence. Çünkü sözdizimini şiirin bir iki dizesinden yola çıkarak değil, bütünden yola çıkarak ele almalı. Bütünün öngördüğü bir sözdizimi, amaçta ozana kazandırıyorsa, neden ortak sözdizimi sakıncalı olsun? Burada şunu da söylemem gerekiyor: Cemal Süreya’nın sözünü ettiği ‘ağız önce suya’ adlı şiirinde ben (*Dönem*, Ekim 1963) ortaklaşa sözdiziminden çok, yeni bir sözdizimine gittiğimi, şiirimi kurarken, ortaklaşa şiirden değil eski şiirin olanaklarından bir aşama olarak yararlanma durumunda olduğumu biliyorum.

Ayrıca, yaklaşımlardan neden korkacağız? Bunu da anlamıyorum.

Dost dergisinin Aralık 1963 tarihli sayısında yayımlanan “Tehlikede Sevişelim” başlıklı yazısıyla Veysel Öngören Ahmet Oktay’ı cevaplandırıyordu.

Güven Turan: “Bir Cevap”...

Tartışmalara katılan Güven Turan’ın da *Dost* dergisinin Aralık 1963 sayısında “Bir Cevap” başlıklı yazısı yayımlanmıştı:

Dost’un bu sayısında çıkan Ahmet Oktay’ın “Tehlikeli Yorumlar” adlı yazısını okudum. Geçen ay da Veysel Öngören’in yazısını okuduğum için böyle bir yazıyı bekliyordum ama bunu Uyar’ın ya da Cansever’in yanıtlandıracağını sanıyordum. Belki o ozanlar da yazacaklar, bilmem. Ama benim söylemek istediğim başka:

Eleştirmeci değilim ben, salt bir okuyucuyum. Okuduklarımı da bir eleştirmen gibi yorumlamak gelmez elimden ama benim de kendime özgü bir “eleştirmenliğim” vardır; onunla veririm yargılarımı. Bu biraz da kendinden doğar ya, bana yeter de artar bile. İşte bu “eleştirmenliğim”le son aylarda Ahmet Oktay’ın şiirlerinde değişimler olduğunu görüyorum. İlkın çok yavaştı bu. Ama daha sonra, *Değişim*’de yazdıklarından sonra, değişmesi çok hızlandı. Yalnız bütünüyle Turgut Uyar’ın yanına geçişi Veysel Öngören’in dediği gibi *Dost*’un Ocak sayısındaki şiiriyle başlamadı. Çünkü şiirde Ahmet Oktay’ın o devresi hiç değişmeden duruyor. Turgut Uyar’a en yaklaştığı, dahası bütünüyle etkisinde olduğu şiiri *Dost*’un Temmuz 1963 sayısındaki *Masa* adlı şiiri. O şiirde Uyar’ın kullandığı sözcükler, simgeler gene Uyar’ın kullandığı teknikle kullanılmış. Gene o şiirde Uyar’ın son yıllarda kullandığı günlük konuşmaların olduğu gibi alınmasından kurulmuş kögükler de vardı. Örneğin:

Bir sigara versene-
Hiçbir şey, ama bazan-
Ama bazan tüketilmiş bir sorudur
Eskiyen dergi kapakları, ağaran danılarla
Birer kadeh daha içelim sonra...’ vb.

Şimdi bunu Turgut Uyar'ın bir şiiriyle karşılaştıralım:

“....

Kediler balkonda. Hazır mısın?

ve her şey öyle

ne kadar susuyoruz. Ayakkabılarımız ne büyük öyle

'Saat kaç dedin? ...'

Turgut Uyar, “Kediler”, Dost, Aralık 1962

“Gitgide Turgut Uyar'ın şiirine yaklaşıyordu...”

Gelelim Turgut Uyar-Edip Cansever ilişkisine: İşte ben bu ilişkiden biraz şüpheliyim. Çünkü Cansever'in *Tragedyalar*'ı yeni bir çalışma değildir. Cansever, buna çok yakın bir şiiri “Umut-suzlar Parkı”nda, “Petrol'deki Evli misiniz ya da Tunus Çok Mahremdir”de, “Nerde Antigone”da “Salıncak”, “Ne Gelir Elimden İnsan Olmaktan Başka” adlı şiirlerinde yazmıştı. Ama o şiirlerde zaten var olan gerçekçi havayı daha bir geliştiriyor bu son şiirleriyle Cansever. Bu yüzden biraz daha beklemek gerekiyor aradaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için.

Ortalığı biraz karıştıracak ama ben bu üçlüye bir dördüncüyü daha koyacağım: Ali Püsküllüoğlu *Uzun Atlar Denizi* adlı kitabında kendi şiirini kurmuştur ama bu kitaptan sonra yazdığı şiirlerinde aynı biçimi kullanmakla beraber daha değişik bir şiire doğru git-tiği görülmüyordu. Daha çok gerçekçi, daha çok düzyazıya yakın bir şiir. Gene o günlük konuşmada kullanılan kalıplaşmış tümceler. Yani gitgide Turgut Uyar'ın şiirine yaklaşıyordu. Daha uzun uzun anlatmaktansa bir iki örnek vereyim:

“Artık yaz. Sıcığından hem, yaz işte

yani hele gelsin dediğimiz o bildiğimiz yazlardan

.....

Savaşınız, iyi de olur. Bileriz öfkemizi sevgide

Sevişiriz. İyi de olur. Bileriz gücümüzü sevgide...”

A. Püsküllüoğlu, Sakınca, *Türk Dili*, Cilt: XII, sayfa: 110

“....

sularda gibidir yansıyan, uzanan
 sularda gibidir yansıyan, uzanan.
 çünkü yorulur atlar
 öldürür onlar yılgınlıktan, ...”

A. Püsküllüoğlu, “Ölümü”, *Türk Dili*, Cilt: XII, sayfa: 501

Gene “İkinci Yeni” yüzünden... Vedat Günyol ile Edip Cansever nasıl kapıştı?..

Böylece “İkinci Yeni Şiir” üzerinde ara ara parlayıp zaman zaman sönen tartışmalar sürdü gitti. Yıl 1975 olmuştu. “İkinci Yeni” şiiriyle ilgili bir kavga daha çıktı.

Nasıl mı?

Buyurun okuyalım:

“*Yeni Ufuklar* dergisinin Haziran 1975 nüshasında (sayı: 261) Vedat Günyol’un “Üç Ozan” başlıklı bir yazısı yayımlandı. Yazıya konu olan bu üç ozan Fazıl Hüsni Dağlarca, Ahmet Muhip Dranas ve Metin Eloğlu idi. Yazısının sonuna, “1974’te Kaynak Kitaplar’ın çıkardığı *Türkiye Ansiklopedisi* için yazdığım bu üç yazıdan ikisi kısaltılarak yayınlanmış, biri ise hiç basılmamıştı” notunu koyan Vedat Günyol, “Metin Eloğlu” değerlendirmesinde, şairin 1944’te dergilerde yayımlanmaya başlayan ilk şiirlerinden itibaren kitaplarını da sıralayarak, 1965’te *Türkiye’nin Adresi*’ndeki şiirlerinde vardığı noktayı şöyle tespit ediyordu:

Eloğlu’nun Garipçilerden kopuşu *Türkiye’nin Adresi*’nde (1965) tamamlanır. Artık şair, *İkinci Yeni* diye adlandırılan, soyut, anlamsız, kapalı, öz ve biçim özelliklerine kaymıştır.

“Soyut, Anlamsız, Kapalı”...

Yeni Ufuklar’ın bir sonraki nüshasında (Temmuz 1975, sayı: 262) İkinci Yeni şiir akımının temsilcilerinden, şair Edip Cansever’in yazısı çıkıverdi okuyucunun karşısına:

Edip Cansever; Vedat Günyol’a cevabına şöyle giriyordu:

Benim bu yazıyı yazmaktaki amacım büsbütün başka nedenlere dayanıyor. Yazar, Metin Eloğlu'nu anlatırken bir yerde şöyle diyor: "Eloğlu'nun Garipçilerden kopuşu *Türkiye'nin Adresi*'nde (1965) tamamlanır. Artık şair İkinci Yeni diye adlandırılan, soyut, anlamsız, kapalı, öz ve biçim özelliklerine kaymıştır." Ne yalan söyleyeyim, şaşırdım kaldım. Şaşkınlığın bu gibi sözleri, yakıştırmaları ilk kez duyuşumdan gelmiyor. Vedat Günyol gibi yazarlığına ve kişiliğine saygı duyduğum bir insan, nasıl olup da böylesine basmakalıp yargıları benimseyebilir, beni asıl yadırgatan bu. İkinci Yeni'yi yermek için olsun, övmek ya da genel olarak değerlendirmek için olsun söylenecek o kadar söz var ki, Sayın Günyol'un en azından değişik açılar getirmesini, bu güne dek şiirin yalnızca siyasî ve ekonomik anatomisiyle uğraşarak, sonunda yukarıdaki gibi sığ yargılara varanlardan ayrılmasını beklerdim. Örneğin Can Yücel gibi çok özgün bir düşünce atabilirdi ortaya. Birikim dergisinin nisan sayısında kendisiyle yapılan bir konuşmada şöyle diyor Can Yücel: "... İkinci Yeni nasıl, Avrupa ve Amerika modernizminin kötü okunup, kötü anlaşılıp, kötü tercümesinden doğmuşsa..." İşte İkinci Yeni için söylenmiş yepyeni, gıcır gıcır bir söz. İmgelem gücü geniş olanlar, böyle nice özdeyişimsi sözler bulup çıkarabilirler. Her neyse, biz yine konumuza dönelim.

Öncelikle şunu belirtmek isterim: Sayın Vedat Günyol'un cümlesinde bir eksiklik var. O da şu: "İkinci Yeni diye adlandırılan" ya da "İkinci Yeni şairler diye adlandırılan" demesi gerekirdi sayın yazarın. Kendisi daha iyi bilir ki, cümlesi soyuttur, nereden soyutlandığı da belirsiz kalmaktadır. Cümleyi somutlayacak olursak, yaza göre, İkinci Yeni diye adlandırılan şairlerin belli başlı özellikleri, soyut, anlamsız, kapalı olmak, öz ve biçim özelliklerini benimsemek. Peki kimdir bu İkinci Yeni şairler? Hemen aklıma gelenleri sıralayayım: İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Ahmet Oktay, Ülkü Tamer, Sezai Karakoç, vb. Üstlenmeler de üstlenmeseler de adlarını saydığım bu şairler, İkinci Yeni diye adlandırılıyorlar. Vedat Günyol'a kalırsa, yukarıda adı geçen şairler arasında hiçbir ayırım yok. Yok, çünkü hepsi de soyut, anlamsız, kapalı, ayrıca öz ve biçim özelliklerini benimsemişler. Olur mu böyle şey diyeceksiniz? Neden olmasın? Olunca oluyor işte!

Memet Fuat “Şairler ölmeli” derken ne kadar haklıymış, bunu yeni yeni anlıyorum. Her neyse, başkalarının savunması bana düşmeyeceğine göre, ben daha çok kendi adıma yanıtlamak istiyorum Sayın Günyol’u.

Önce sorularımızı soralım: Soyut şiir nedir? Anlamsız şiir nedir? Kapalı şiir nedir? Öz ve biçim özellikleri nelerdir?

Hemen ekleyeyim, bu kavramlar oldukça eskimiş, yıpranmış, bir takım genel kavramlardır. Sayın Melih Cevdet Anday, geçenlerde *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan, “Aşırı” yazısında şunları söylüyordu: “Anlamı bilinmeyen, belki de olmayan, ne demeye geldiği açık seçik anlaşılmayan sözlerde daha bir yayılma gücü var... Oysa insanoğlunda bıkmaya huyu vardır, olmalıdır, nesnelerden olduğu gibi bir takım sözlerden de bıkmalı. Bilimlerin, sanatların ilerlemesi, biraz da bu bıkmaya huyumuzdan ötürü gerçekleşmiştir. Neden dersanız, yaşam devingenliktir, her şeyi olduğu gibi, kavramları da, sözlerin içeriklerini de değiştirir.”

Yüzde yüz katıldığım bu sözler, soyut, anlamsız, kapalı gibi durmaksızın içerik değiştiren kavramlar üzerinde yeniden düşünmemiz gerektiğini hatırlatıyor. Dikkat edilmesi gereken bir nokta da, İkinci Yeni diye adlandırılan şairlerin, 1975'lere gelinceye dek geçirdiği başkalaşımını göz önünde bulundurmak.

“Soyut Somut” adlı yazımda...

1962 yılında *Değişim* dergisinde çıkan “Soyut Somut” adlı yazımda şunları söylemişim: “Şiir insanî değerlerden, ölümsüz özlere, yaşam koşullarından, çağını yansıtmaktan kopmazlığıyla da somut bir olgudur. Ama kimi dönemlerde şiirin bu niteliği fark edilmeyebilir. Dil zorluğu, soyut araçlar, yeni şiir öğeleri bir engel olarak dikilebilir karşımıza. Soyut araçlar, dedik, evet bu bizim çelişkiye düştüğümüz sanısını uyandırmamalı. Bilimler bile, insanın salt bir yanıyla ilgilenmekle, insanı insandan soyutlayarak, gerçekte ona somut bir nitelik kazandırmıyorlar mı?.. Soyut araçlardan yararlanmasa bakımından şiir de bu mantık kurgusunun dışında kalmaz.”

Soyut-somut şiir üzerine pek çok şey söylenmiş, yazılmıştır. Ben yukarıdaki parçada sorunu bir yönüyle ele almışım, tam on üç yıl

önce. Şiirin bir somutlama işi olduğunu savunmuşum. Bugün de aynı kanıdayım, soyutlamanın insan zihninin en büyük aşaması olduğuna, şiirde de soyutlama yapmanın kaçınılmazlığına, ne var ki, sonuçta soyutun somutlanmasıyla gerçek şiire varılabileceğine inanırım. Ama Sayın Günyol kalkar da, şiirimin soyut olduğunda direnir, bunu da örnekleriyle kanıtlarsa, benim de bir yanıtım olur belki.

Gelelim anlamsız şiire. Nedir anlamsız şiir? Bana sorulursa, ben bu güne dek okuduğum şiirler arasında bir tek anlamsız şiire rastlamadım. Anlamsız, anlaşılmayan anlamına gelmiyorsa diyeceğim şu: Şiirin de kendine özgü bir anlatım yolu olduğu, değişik bir mantıkla, şiir mantığıyla yazıldığı unutulup, çözümünü ya da açıklanmasını şiirin kendinden önce varsayanlar, elbette şiiri anlamsızlıkla suçlayacaklardır.

Bir de Memet Fuat'ın "Yeni Şiiri Anlamak" yazısına bakalım. Şunları yazıyor Memet Fuat: "... İngilizce yazılana baktım; o dilde yazan eleştirmenler de 'anlamsız' demiyorlar. 'Obscure' diyorlar, 'diffiault' diyorlar, 'irrational' diyorlar. Alalım hele sözlüğü elimize:

OBSCURE, güç, zor, çetin.

IRRATIONAL, akla yakın olmayan, akılla anlaşılmayan.

... Demek ki İngiltere'de bu şiir akımı bir 'anamlılık-anlamsızlık' işi olarak ele alınmamış. Onlara göre her şiir anlanlı, ama kimi kapalı, anlaşılması güç; kimi açık, anlaşılması kolay."

Oktay Rıfat: "Olur mu öyle şey?"

Oktay Rıfat'ın bu konudaki düşüncesi de şu: "Bizde anlamsız şiir deyince, bir şey söylemeyen, bir şey anlatmayan şiir sanılıyor. Olur mu öyle şey? Bir şey anlatmamanın en kestirme yolu susmaktır... Anlamsız şiir, bir şey anlatmamak şöyle dursun, bize anlamlı şiirin anlatamadığı şeyleri anlatıyor..."

(Ayrıca Divan şairleri de aynı sıkıntıyı duymuşlar ki, bir takım anlam sanatları bulmuşlar. Akis, cem, hüsn-i tâlil, idmaç, leff-ü neşir, mübalağa, müşakele, rücu, tefrik, tevcih bunlardan bir kaç. Bana kalırsa, yine de en iyisi çok şiir okumak.)

Kapalı şiire gelince, *Yaprak* dergisinin Şubat 1949 tarihli sayısında, "Şiirde Aydınlik" başlığını taşıyan bir Açık Oturum var. Orhan Veli, sorunu şöyle bağlıyor: "Demek şiirde kapalılık türlü türlü

oluyor. Dil yüzünden, konu yüzünden kapalılık, kapalı olsun diye yapılan kapalılık, şairin kafasındaki bulanıklıktan gelen kapalılık.” Bana kalırsa, gerçek şiir yükünü, şiir değerlerini görmek becerisinden yoksunsan, en açık sandığımız şiirler bile yalnızca birer tuzaktır. Amaç, en güç duygu ve düşünceleri elden geldiğince açık yazmaktır. Ne var ki, toplumsal bilinci aşmış, ortaklaşa duygu ve düşüncelerin ötesine geçmiş şiirlerin, belli bir zaman için ‘kapalı şiir’ olarak nitelendirilmesi olağandır. Nice şiirlerin zaman geçtikçe daha iyi anlaşılması, daha doğrusu kapalılıktan kurtulması da başka türlü açıklanamaz zaten.

Son olarak da İkinci Yeni’nin öz ve biçim özelliklerine değiniyor Sayın Günyol. Doğruyu söylemek gerekirse ben pek bir şey anlamadım bu “öz ve biçim özellikleri”nden. Nedeni de, her şairin bir öz ve biçim özelliği vardır da ondan. Bütün şairler için söylebilecek bir şeyi, yalnızca İkinci Yeni şairler için söylüyor Vedat Günyol. Demek oluyor ki, kapalılık salt şiire özgü bir özellik değil, pekâlâ düzyazı için de geçerli, diyebiliriz.

Gönül isterdi ki, İkinci Yeni şiire yıllar yılı yapılan aynı saldırılara Sayın Günyol katılmasın, hiç değilse, bir yargıyla bir çok şairi yan yana getirmekten kaçınsın. Ama öyle davranmamış işte. Ben de Vedat Günyol imzasını görmeseydim, davranışımı değiştirmeydim, her zaman yaptığımı yapar, gülümser geçerdim.

“Cansever’in haklı-haksız öfkesi”

Yeni Ufuklar’ın bir sonraki (Ağustos 1975, sayı: 263) sayısında Vedat Günyol, Edip Cansever’i cevaplamakta gecikmedi: “Cansever’in Haklı-Haksız Öfkesi” başlıklı yazısına Vedat Günyol, Edip Cansever’le aralarındaki anlaşmazlığın çıkışını özetleyerek giriyordu. Sonra şöyle devam ediyordu:

Yeni Ufuklar’ın Temmuz sayısı için “Soyut, Anlamsız, Kapalı” başlığı altında bir yazı gönderdi. İkinci Yeni şiir akımını anlamsızlıkla suçlayanları eleştiren bu güzel yazıyı okumuş olmalısınız. Ne var ki Edip Cansever’in burada beni nişan tahtası olarak kullanması hayli şaşırtıcı oldu. Nasıl olmasın ki, ben bu güne kadar “anlanı-

sız” sözünü kullanmış değildim, ne şiir için ne de hikâye ve roman için. Ayrıca, toplumsal gerçekçiliğe ters düştüğü gerekçesiyle bir zamanlar Rusya’ya sokulmayan ve bizim “keskinlerimizce” tukaka sayılan Kafka’yı, bilinçaltı dünyasının gerçekçi ustası Kafka’yı dilimize ilk çevirenin ben olduğunu unutmuş olmalı ki E. Cansever, beni bir çırpıda harcamayı göze almış. Yalnız onu mu unutmuş olmalı dersiniz, *Yer Çekimli Karanfil*’in 1957 yılında Yeditepe Şiir Armağanı’nı kazanışında, ne denli bir payım olduğunu da unutmuş olmalı. Yer yer kapalı, güç anlaşılır bir esere, acaba ‘anlamsızlığından’ ötürü mü arka vermişim? Neyse geçelim bunları. Edip Cansever, niye anlamsızcılara karşı olan haklı öfkesini, bir şamar oğlanı olarak, bende boşaltmak istedi dersiniz?

1961 yılına inelim isterseniz. Sabahattin Eyuboğlu ile ÇAĞ-DAŞ TÜRK EDEBİYATI adı altında ortak bir yazımız çıktı, *Yeni Ufuklar*’da ard arda üç sayı. Bu yazı bir ısmarlama yazısıydı ve 1956’da kaleme alınmıştı. Eksikti, kusurluydu belki. Ama, biz hiçbir şey eklemeyen yazıyı dergide yayınlıyorduk. Şiir alanında neydi eksikliği? İkinci Yeni akımını hesaba katmamıştı. Bu durum, İkinci Yeni Akımı şairlerini bize düşman etmeye yetmişti. Her ne kadar Edip Cansever, Yeditepe Armağanı’ndan kalma bir uzak, bir soğuk saygıyla, her çıkan kitabını bana yolladıysa da, öbür şairler bütün bütün sırt çevirdiler bize. Onunla da kalmadılar, dergilerde, gazetelerde, arkadaş toplantılarında “şiirden anlamamazlıkla” suçladılar bizi. Bir sanatçı kırgınlığıydı bu, haklı olmalarını istediğimiz, ama haklı olmadıklarını bile bile –biraz da ezile büzüle– ve de saygıyla karşıladığımız bir kırgınlık.

Ama, iş bununla bitmedi. Ocak 1967’de *Yeni Ufuklar*, Oğuz Arıkanlı’nın himmetiyle, 1950-1960 kuşağının ozan ve hikâyecilerini kendi kendileriyle ve çağlarıyla hesaplaşmaya çağıran özel bir sayı yayımladı. Bu sayıda, Ahmet Oktay dışında, İkinci Yenicilerden hiç kimse yoktu. Hepsine mektup yazılmıştı sanıyorum. Hiçbiri yanıt vermemişti. Yalnız Edip Cansever unutulmuştu. *Yeni Ufuklar*’ın bir sonraki sayısında *Bir Açıklama* yaparak özür dilemiştik kendisinden. Ama, özür yerini bulmamıştı. Çünkü, üç dört yıl önce, bir dost toplantısında (Sabahattin o zaman sağdı) E. Cansever, bir şiirinde kendini “alkol çocuğuyum” diye niteleyen E.

Cansever, buğulu, bulantılı ve boğuntulu bir alkol süzüntüsü içinde, bizi şiirden anlamazlıkla suçlamıştı. Evet, şiirden anlamıyorduk. Öylesine anlamıyorduk ki, Seçici Kurul üyesi olarak, *Yer Çekimli Karanfil*'e oy vermiştik. Ona verdiğimiz ya da verdiğimiz karşılık bu olmuştu. Bir yıl önce yine bir toplantıda karşılaştık E. Cansever'le. (Dikkat ederseniz Sayın E. Cansever demiyorum, sadece Edip Cansever diyorum. Çünkü, basın hayatımızda, hiç de sayın olmayan kişilere *Sayın* sözünü yapıştırarak, bir çeşit dokunulmazlık kazanılarak küfür edildiğine tanıklık etmekteyiz.) Yine boğuntulu, bunaltılı ve de buğulu bir alkol 'esrikliği'nde, ama bu kez, içten, insanca, dostça, yalansız dolansız bir ruh eşliğinde saygılaşıp anlaştık. Bu anlaşmanın en canlı belgesini sundu bana Edip Cansever, son çıkan *Sonrası Kalır* adlı kitabının başına yazdığı şu sözlerle: "Sayın Vedat Günyol'a sevgilerimle - Eski bir 'anlamazsın' sözünün utancıyla."

Edip Cansever (1928-1986)

Bu sözü söylenmiş olmanın utancı ağır basmış olmalı. Öyle ki: Edip Cansever, bir yıldır, Babiâli Yokuşu'nda, şurada burada, ayak üstü, uzaktan yakından rastladığımızda, dergiye yazı yazma vaadinde bulunan ve beni mutlandıran Edip Cansever, bir ay önce telefonda, o güzel sesini duyurarak, *Yeni Ufuklar*'a bir yazı göndereceğini muştuladı. Bu yazı, biraz beni yeren bir yazıymış. Öyle söy-lüyordu. Olsundu. Edip Cansever, yıllar yıldır *Yeni Ufuklar*'ı yok sayan, ama bir tatlı, bir sıcak ahabpılıkla yumuşayan Edip Cansever, bana bir gül sunuyordu ilk kez... Onca değer verdiğim bir ozan, dergime yazı veriyordu. Ne mutluluktan bu benim için. Ama, onun bana uzattığı gülün altında amansız dikenler saklıymış.

"İkimiz de çuvallamaktayız"

Edip Cansever, o yazımdaki cümlelerime takılmış, "İkinci Yeni

Şiir diye adlandırılan” sözümü bir tuhaf bulmuş. Bir Türkçe bozukluğu. Oysa, “İkinci Yeni Şiir diye adlandırılan” ya da “İkinci Yeni Şairler diye adlandırılan” demeliymişim. Bana kalırsa, burada ikimiz de çuvallamaktayız. İkinci Yeni Şiir değil, İkinci Yeni Şiir Akımı demek gerekir. Ayrıca, İkinci Yeni Şairler sözü Türkçeye aykırı düşer. Müsaade ederse, şöyle demeli: İkinci Yeni Şairleri. Neyse, böylesine ipsiz sapsız tartışmalara girmenin gereği yok. Türk şiir diline, insanı şaşırtacak kadar güzel deyimler getiren, sezgisi, duygusu, anlatımı ile yeni olanaklar kazandıran bir ozana, böylesi küçük şeylerden söz etmek bile küstahlık olur.

Edip Cansever, bana okumayı salık veriyor. Haklı olarak. Bir iki haftadır hep onu okuyorum. Bugüne bugün on şiir kitabı çıkmış. Doğrusunu isterseniz, beşinci kitabından ya da altıncı kitabından sonra okuyamamıştım Cansever’i. Oysa ne varsa, *Çağrılmayan Yakup*’tan, *Kirli Ağustos*’tan bu yana varmış, *Sonrası Kalır*’a kadar varmış, incelikten, duyarlıktan, sanattan yana..

Ben, Edip Cansever’in şiiri üstüne bugüne değin bir tek söz söylemiş değilim. Ama, o beni, şiirinin soyut olduğunu ispatlamaya çağırıyor. On kitabını okudum, hem de hazla, zevkle, saygıyla ve de hayranlıkla Edip Cansever’in. E. Cansever kapalı bir ozan. Alalım *Çağrılmayan Yakup*’u. Kim bu Yakup? Kendisi. O kurbağalar, aç gözlü kurbağalar kim? Bir zamanlar İşçi Partisi’ni oluşturan, o güzelim insanlar. Eğer ben, bir zamanlar E. Cansever’in gönülden, yüreктen, İşçi Partisi’ne kayıtlı olduğunu ve sonra bir anlaşmazlık sonucu Partiden uzaklaştırıldığını bilmesem *Çağrılmayan Yakup* ve aç gözlü kurbağalar benim için kapalı, haydi çekimeden söyleyelim, anlamsız kalırdı.

Edip Cansever, “Gerçek şiir yükünü, şiir değerlerini görmek becerisinden (yani ben ve benim gibiler) yoksunsak, en açık sandığımız şiirler bile yalnızca birer tuzaktır” diyor. Peki, *Çağrılmayan Yakup* kimin için tuzaktır? Şairin bir zamanlar sosyalist eyleme katılıp, sonradan saf dışı edildiğini bilmeyenler ve bilemeyecek olanlar için hazırladığı bu tuzağın kurbanları sen, ben değilsek, kimlerdir? Ve bu tuzak ne zamana dek sürecektir?

Edip Cansever, “sisini kendi yaratan bir gemi” örneği, kapalı bir dünya sunuyor bizlere, ama içli, ama ustaca ve de üstünce bir incelelikle.

Yazısının bir yerinde şöyle diyor Cansever: “Toplumsal bilinci aşmış, ortaklaşa duygu ve düşüncelerin ötesine geçmiş şiirlerin, belli bir zaman için ‘kapalı şiir’ olarak nitelendirilmesi olağandır.”

Edip Cansever, toplumsal bilinci aşan, ortaklaşa duygu ve düşüncelerin ötesine geçmiş şiirler yazmakla övünüyor. Yani şiirleri bugün değil, yarın anlaşılacak nitelikte.

“Timsah”...

Edip Cansever-Vedat Günyol tartışması bu kadarla kalmadı tabii. *Yeni Ufuklar*’ın Eylül 1975 sayısında Edip Cansever’in “Timsah” başlıklı yazısı yayımlandı.

E. Cansever, Dostoyevski’nin “Timsah” adlı öyküsünü özetleyerek giriyordu yazısına. Sonra hemen de Vedat Günyol’a cevabına geçiyordu:

Şimdi bir başka Timsah öyküsüne geçelim. *Yeni Ufuklar*’ın Ağustos sayısında, bir önceki yazıma verdiği yanıtta şunları söylüyor Vedat Günyol: “Edip Cansever kapalı bir ozan. Alalım *Çağrılmayan Yakup*’u. Kim bu Yakup? Kendisi. O kurbağalar, aç gözlü kurbağalar kim? Bir zamanlar İşçi Partisi’ni oluşturan o güzelim insanlar. Eğer ben, bir zamanlar E. Cansever’in gönülden yürekten İşçi Partisi’ne kayıtlı olduğunu bilmesem, *Çağrılmayan Yakup* ve aç gözlü kurbağalar benim için kapalı, haydi çekinmeden söyleyelim, anlamsız kalırdı.”

Yukarıdaki satırları okuyunca öfkelenmedim, sadece vurgun yemişe döndüm. Nedeni de, hayatım boyunca böyle bir iftiraya uğramış değilim de ondan. Demek ki ben adı geçen şiiri, “İşçi Partisi’ni oluşturan o güzelim insanlar”ı aç gözlü kurbağalara benzetmek amacıyla yazmışım. *Çağrılmayan Yakup*’un yazılışından bu yana on yıl geçti, ilk kez duyuyorum böyle bir yakıştırmayı. Vedat Günyol sözlerini geri almazsa, kendi yorumunun altında ezilecektir. Ben o şiiri yazarken, İşçi Partisi aklımdan bile geçmedi. Bugün de parti içindeki ilişkilerimi, arkadaşlarımı ve dostluklarımı saygıyla, sevgiyle anıyorum. Partiden uzaklaşmak zorunda kalmışsanı, salt kendi yüzümden, güncel politikadan anlamadığım içindir.

Böylelikle bir şey daha ortaya çıkıyor: Vedat Günyol'un "şiirden anlamak"ı nasıl anladığı. Ünü ve değeri dünyaca bilinen Pablo Neruda bile daha alçak gönüllü davranıyor. *Yaşadığımı İtiraf Ediyorum* adlı kitabında şöyle yazıyor: "Tabii mısralarımda söylemek istediğim her şeyi anlayıp anlamadıklarını bilmiyorum. Ama bunun o kadar çok önemi var mı ki? Kùltürler arasında bir aptal olan ben bile çok defa Hölderlin ya da Malerme'nin şiirlerinden bir şey anlamamışım. Ben de bu işçilerin şair Neruda'ya gösterdiği aynı saygıyla o şiirleri okumuştum."

Bana öfkeli diyen V. Günyol benden daha öfkeliymiş. Yazımdaki düşüncelerin çoğuna karşılık veremediğinden olacak, tutmuş özel yaşamımı ve kendi kuruntularını sergilemiş. Hem de ne sergileme! Kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi.

1961 yılında, Sabahattin Eyuboğlu ile birlikte yazdığı ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI adlı yazı, İkinci Yeni Şairlerinin (akım sözcüğünü kullanmıyorum, sanırım İlhan Berk'ten başkası benimsemedi bunu) kırılganlığına yol açmış. Doğrusu ben hiç kırılmadım. Kitaplarımı da, "Yeditepe Armağanı'ndan kalma bir uzak, bir soğuk saygıyla" göndermedim kendisine; içtenlikle, isteyerek yolladım. Ortada bir hak-sızlık ya da haklılık varsa o yazıya imzalarını koyanlar olmalı.

"Alkol temasını çok işledim"

"...buğulu, bulantılı ve boğuntulu bir alkol süzüntüsü içinde", V. Günyol'u ve başkalarını şiirden anlamazla suçlamışım. Birden sevdim bu betimlemeyi. Çünkü kendisi pek içki içmez, midesine dokunur, bu yüzden de alkolün tadını çıkaramaz. Böylelikle dize-lerimi bozmaya bol bol vakit bulabilir. Bir şiirimde kendimi "al-ko-lu çocuğuyum" diye nitelemişim. Yanlış. *Kirli Ağustos* kitabım-da, "Gökanlam" adlı şiirlerimden birinden şu iki dize var: "Ey de-niz! Sen bile ıslanırsın ki anla. Ben senin sonsuzundan bir alkolik çocuğum." Buradaki alkoliklik bildiğimiz alkoliklik midir? Hem sonra alkolik bir çocuk düşünülebilir mi? Buradaki anlam, deni-zin sonsuzluğu karşısında çocuklaşmak ve esrikleşmek olmalı, bana kalırsa.

Sırası gelmişken ekleyeyim, ben alkol temasını çok işledim. Özellikle *Tragedyalar*'da. Üstelik alkolü "keyif" verici bir nesne

olarak düşünmedim hiç, onu bir mitos olarak büyütme çabasındayım, hepsi o kadar. Mitostan ne anladığımı da Onat Kutlar'ın bir yazısından aldığım şu satırlarla belirteyim: "Mitos bir allegori, bir benzeti ya da iğretileme değildir. Bir simge ile de açıklanamaz. G. Orwell'in o berbat allegorilerindeki gibi biri ötekini imleyen (işaret eden) iki olaydan kolayca söz açılmaz. Ya da alttaki olayı silmekle üstteki mitos anlamını yitirmez."

İkinci Yeni Şairler yerine İkinci Yeni Şairleri demeliymişim. Vedat Günyol haklı. Ama kendisi de "Türk şiir diline, insanı şaşırtacak kadar güzel deyimler getiren..." diyor ki, doğrusu "deyiş" olmalıydı.

Ben "Toplumsal bilinci aşmış, ortaklaşa duygu ve düşüncelerin ötesine geçmiş şiirlerin, belli bir zaman kapalı şiir olarak nitelendirilmesi olağandır" sözünü kendi şiirlerim için söylememiştim, şiir adına bir genelleme yapmak istemiştim. Demek iyi anlamamışım. Çünkü şiirlerimin yarına kalıp kalmayacağını hiç mi hiç bilmiyorum.

"İkinci Yeni" tartışmasına son noktayı Memet Fuat koyuyor...

Vedat Günyol'dan artık yeni bir cevap gelmeyince, Edip Cansever-Vedat Günyol tartışması böylece bitmiş oldu. Bu tartışmanın en ilginç olan yönü; Vedat Günyol'un, kendisine karşı çıkan, kıyasıya eleştiren Edip Cansever'in yazılarına kendisinin sahibi olduğu *Yeni Ufuklar*'da yer vermesiydi!..

1980'lerde "İkinci Yeni" bir kez daha gündeme geldi. "İkinci Yeni" Şiiri'nin doğuşundan beri tanıdığı olan eleştirmen Memet Fuat, o sıralarda yönetici olduğu Yazko'nun haftalık gazetesi *Somut*'ta (15 Nisan 1983) yazdığı "Samur Hırka" başlıklı yazısıyla bu konudaki tartışmalar son verdi:

İkinci Yeni şiir akımının yeniden sözü edilir oldu. Kimi, yirmi beş yıl öncesinin bu akımına haksızlık ettiğini söyleyerek günah çıkarıyor, kimi de, "Biz size söylememiş miydık!" gibi bir havaya giriyor. Aşını uçlar adına yapılan –daha çok da yapanları hırpalayan–

ters çıkışlar, kıskançlıklardan kaynaklanan yergiler ya da yerini kaptırma telaşı içindeki dolaylı övünmeler bir yana, İkinci Yeni'nin yanlış değerlendirilmiş olduğu söylenemez...

Ayrıca, bu akım günümüzde sanıldığı kadar uzun da sürmedi. Örnekse, 1960 yılı başlarında şöyle diyebiliyorduk:

“İkinci Yeni bir saman alevi gibi parlayıp söndü, dayandığı güçsüz ilkeler şimdi çok geride kaldı; ama kapalılığın anlam alanında da önemli olabileceği kanısına onun yardımıyla vardık. Ece Ayhan, Cemal Süreya, Kemal Özer gibi genç şairleri o getirdi; Turgut Uyar'ın, Edip Cansever'in yenilenmesini, güçlenmesini o sağladı. Çözülüşü, değerini yitirişyle de bize yeni umutlar verdi.”

Bu gibi sözlere o günlerde kimse karşı çıkmıyordu. Dahası, kendini İkinci Yeni akımın içinde gören de kalmamıştı.

Şu sözler Metin Eloğlu'nun:

“Bu samur hırkayı üstüne alıp, övünen bir ozana rastlamadım daha. Bu ilkesiz, gerekçesiz akımın belli başlı savunucuları, örnekleri de yok” (*Yeditepe*, 1960).

Oysa gelişmeleri uzaktan izleyen okurlar, Metin Eloğlu'nun da İkinci Yeni Şairler arasında görüyorlardı.

İşin ilginç yanı –buna günümüzde pek değinilmiyor– “İkinci Yeni”nin bir adı da “Anlamsız Şiir”di. “Anlam rastlansaldır!” deniyordu.

Şu sözler de Turgut Uyar'ın:

“Bu yıl, geçen yıllarda şiirimizi bir hayli oyalamış bulunan ‘anlamsızlık’ sorunu, bana kalırsa (verilen örneklerle bakarak) ‘anlam’ yararına çözülmüş, şimdilik bir sonuca bağlanmışır.” (*Dost*, 1960)

Gene 1960 yılı başlarında durumu şöyle özetleyebiliyorduk:

“İkinci Yeni denilen şiir anlayışı ortaya çıktı, doğru yanlış ilkelere konu; sonra gelişti, o ilkeleri aştı, etkilediği şairler çoğaldı; anlamsızlıktan kurtulma ‘yeni anlamlar’ getirme çabası göstermeye başladı; derken Muzaffer Erdost'un, İlhan Berk'in ileri sürdükleri ilkelerden öylesine uzaklaşıldı ki, Metin Eloğlu'nu bile içine aldı. Bugün kimse o (samur hırkayı üstüne alıp' övünmüyorsa, bunun tek nedeni o ilkeler. Başlangıçta da onlara kılı kılana uyan yoktu belki, ama önemli oldukları sanılıyordu. Gerçekte ilkeleri değil de, birbirini kolluyordu herkes.”

Bu gibi sözlere de kimse karşı çıkmıyordu. Çünkü bir bütün

olarak ele alındığında, ilkeleri değerlendirilmeye kalkıldığında, savunulacak gibi değil “İkinci Yeni” akımı ya da öteki adıyla “Anlamsız Şiir” akımı...

Yirmi beş yıl sonra günah çıkartmayı gerektirecek bir “yanılma” varsa ortada, bu, o akımda geldikleri, ya da o akımla yenilindikleri söylenen şairlere sonraki kucaklarca yöneltilmiş “kuramsal” saldırılar çerçevesinde aranmalıdır.

Bugün ilkeleri açısından Garip şiirine de, İkinci Yeni’ye de yakınlık duyulamaz. Ama Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Kemal Özer beğenilen ya da beğenilmeyen yapıtlarıyla, Türk şiirinin başarıları tartışılmaz, büyük ustalarıdır.

Siyasal eylemlere çok yakın durulan dönemlerde şiire başlayan sonraki kuşakların, bu sanatçıları beğenmemiş, küçümsemiş olmaları –bir yanılgıysa da– doğaldı. Slogan şiiri yazacak kadar uçlarda dolaşan kişilerin, söyledikleri sözlerin çekiciliğine kapılarak sanatsal kaygılardan uzaklaşmaları yadırganacak bir şey değildir; böyle “çetin” bir işin, ancak sanatsal kaygılara önem vererek, gerçek bir ustalığa ererek başarılabileceğini anlamaları uzun zaman alabilir. Toplumsal kaygılarla yazılan şiirin kestirme, kolay, doğru sözler söylemeye dayalı bir yolu bulunmadığını sezmek, “uyanmak” –hele eylem içinde– çok güçtür.

Ne var ki bu güçlüğü aştığı, sanatsal yetkinlik aranışına yöneldiği noktada şair bir açmaza düşebilir, ustalaşmak, sanatının inceliklerini öğrenmekle biçimsel oyunlara kapılmak arasındaki kıl payı ayrımı gözden kaçırabilir; biçimsel oyunların kolay çözümleriyle oyalanarak toplumsal kaygıları şiire gereksiz bir yük saymak gibi çağdışı düşüncelere yönelebilir.

Sanat tarihinin çeşitli dönemlerinde, geleneksel anlayışların etkileri altında, sanatların belirli içeriklerle sınırlandırıldıklarını biliyoruz. Çağdaş sanatların özelliği ise bu yapay sınırları kırmış olmasıdır. Örneğe, günümüzde, toplumsal kaygıların, şiire girmemesi gerektiğini ileri süren bir görüşe, ancak “özel” bir görüş, bir “savunma” diye bakılır. Bugün herkes istediği gibi şiir yazmakta, yazdığını savunmakta özgürdür, ama kendi özel görüşünü, kendi savunmasını “ortak görüş” gibi sunmak boşuna bir çabadır.

Toplumsal sorunlar içinde şiire başlayan genç sanatçıların, daha ileri bir aşamaya geçerlerken aldatıcı bir dönemece geldiklerinin bilincine varmaları, kolaya kaçmaktan sakınmaları şiirimizin yararına olacaktır.

Şiir alanında, “yaygın” bir coşkuyla, böylesine zorlu günler yaşanırken, tam yirmi beş yıl sonra, İkinci Yeni diye ortaya çıkılmasını ise, nasıl yorumlamak gerektiğini bilmiyorum.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın “Boğaziçi Yalıları”nın neden olduğu tartışma

“Aylık Fikir ve Sanat Dergisi” *Yücel*, Kasım 1955'te üçüncü kez yayın hayatına atıldı. Otuzlu, kırklı yıllarda aynı adla bir dergi çıkmıştı. Ancak bu yeni derginin yayıncısı ve kadrosu farklıydı.

Yücel dergisinin bu ilk sayısının “Eleştirme” sütununda Vedat Günyol'un “Abdülhak Ş. Hisar veya Manevî Romatizma” adlı bir yazısı yayımlandı. Günyol, bu yazısında, Abdülhak Şinasi Hisar'ın, *Varlık* dergisinin 1930'lu yıllardaki kimi sayılarında yayımlanan yazılarından kitaplaştırılan *Boğaziçi Yalıları*'nı ele almıştı. Haliyle hem kitabı hem de yazarını beğenmediğini söylüyor, kıyasıya eleştiriyordu.

Yazı şöyleydi:

“... hayallerimizin İstanbul'u hakikisinden daha çok güzeldir.”

Abdülhak Şinasi Hisar'ın Varlık Yayınları arasında çıkan son kitabı, tıpkı ilki gibi, yarım yüzyıl öncesinin Boğaziçi dünyasına ait. Yazar, şiddeti gitgide artan bir tutkunlukla dönüp dolaşıp o eski günleri anlatıyor. Çocukluğunun geçtiği o “cennet” kıyılarının bu kez mehtaplarından yalılarına atlayıvermiş. *Boğaziçi Yalıları*'nda, yazarın çocukluk günlerinin Boğaziçi'si, “mucizeli” dediği bir medeniyete ulaşmış düzeni, bu düzenin töreleri yanında bir de kendi huyunun suyunun, fikir eğitiminin ilk kaynaklarını buluyoruz.

“Boğaziçi Yalıları” düpedüz bir hal tercümesi...

Boğaziçi Yalıları aslında düpedüz bir hal tercümesi kıvamında. Yazar, eski Boğaziçi'nin yalılarını, kayık sefalarını, konserlerini, gu-

rublarını anlatır görünüyor. Oysa aslında hep kendini anlatıyor. Bütün bunlar önemini, çocukluk hayatına karışmış olmalarından alıyorlar.

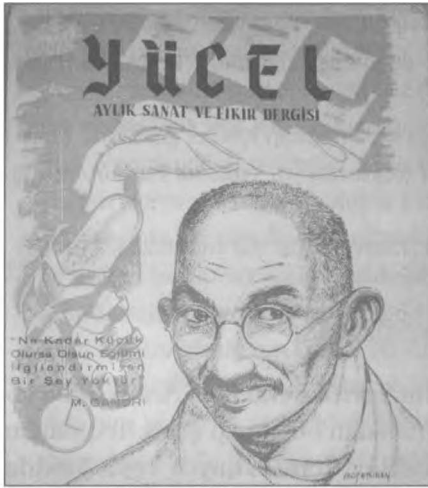
Bay Hisar'a bakarsanız; "bir sahra bile olsa doğduğumuz yerleri mutlaka severiz. Çünkü çocukluğun geçtiği yerler muhakkak ki insanın cennetidir." (s. 25) Ne var ki, Bay Hisar bir sahrada değil Boğaziçi'nde doğmuştur. O Boğaziçi de (dikkat buyurun) "hayatı güzellik içinde sayarak, sanat için sanat yapan, ruhun ihtiyacını söyleyen güzel ve hüznü bir ses gibi, insana inanılmaz, sihirli güzellikle duyuran" bir yerdir. (s. 26)

Bu sebepten, Bay Hisar, Boğaziçi'nde doğup büyümüş olmakla kendini pek bir yüksek tutuyor. "Boğaziçi'nde doğarak ve büyüyerek onun hususi şivesini ruhuyla duymuş olmağı hayat için bir talih biliyorum." (s. 24)

İşte bu talihli kişi, *Boğaziçi Yalıları*'nda geçmiş günlerin özlemiyle eski Boğaziçi'nin hususi şivesini vermeğe çalışıyor. Bu şive bizi aynı zamanda Bay Hisar'ın ruh eğitiminin, fikir eğitiminin şivesine de götürüyor. Bu hususi şive nedir?

Bir kere Bay Hisar'a göre, eski Boğaziçi "kendi içine kapalı bir âlem" idi. İçine kapallılığını herhalde "aristokratik" bir düzen üze kurulmuş olmasından alıyor olmalıydı. Böyle bir düzen kapılarını dışa kapamış bir düzendir. Kendi gücüne, soyluluğuna, doğuştan yüceliğine inanmış kimselerin düzenidir. Bay Hisar'ın Boğaziçi'si de, yalılarıyla, kayıklarıyla, yaşayışıyla, mehtaplarıyla, bir de o müstesna güzelliğiyle işte böyle bir düzendi. Mezarlıklarında bile öyle "dindar ve ulvî selviler vardı" ki "sanki hiçbir âdiliği görmemek için, hep (tıpkı Bay Hisar gibi) göğe ve yüksekliklere bakar" gibiydiler. (s. 7)

Eski Boğaziçililere vergi o soylulukla bugüne bakan Bay Hisar için artık her yer âdilemişti: "Hemen bütün mahalleler, her ne sebepten olursa olsun (ki bunları bilir ve sayabiliriz) âdilemiştir, bizi de âdileştirir." (s. 24) Ama, Bay Hisar, etrafını, insanları yok sayabilmedeki o üstün yeteneğiyle, ruhunu bu âdiliklerden uzak tutmanın yolunu bulmuştur: "Boğaziçi'nde, insan sokak ve mahalle ile münasebetlerini keserek, eğer ruhunu hazırlamış olursa (Bay Hisar gibi), ancak tabiatın güzelliğine, sulara, dalgalara, göğe, mevsimlere dönmüş ve dayanmış yaşar." (s. 24)

Bay Hisar'ın salık verdiği bu türlü yaşayışla Boğaziçi'nin hususi şivelerinden bir başkasına geliyoruz. Boğaziçi; "keyif, neşe, inşirah, huzur, muşaka ve hayal yeri idi." (s. 14) Bay Hisar, sayıp döktüğü bu özelliklerden en çok hayal ögesi üzerinde duruyor. Çünkü burada; "hakikat hayale benzer." (s. 33) Burada her şey âdeta hayal gücünü alabildiğine geliştirmek için el ele vermiş gibidir. Boğaziçi yalılarında günler; "işsiz, yavaş ve hesapsız" akıp gitmektedir. Maddî endişeler, günlük telaşlarla tozlanan ruhlar, burada "o eşsiz ve tembel günlerde" büyük bir "küşayış"e ererler. Nasıl ermesinler ki, "yalıların hayatında çarşıya hiçbir vakit ayrılmaz, alışverişle ne bey ne hanım meşgul olur, alınacak şeyleri hep uşaklar alıp getirirdi." (s. 50)

"Boğaziçi Yalıları'nın dili çetrefil..."

Vedat Günyol'un *Boğaziçi Yalıları*'na ve dolayısıyla Abdülhak Şinasi Hisar'a yönelttiği eleştirileri böylece sürüp gidiyordu.

Fransızca düşünülüp Türkçe yazılmış hissini veren cümleleri insanı bıktıracak kadar uzun ve tatsız. Bütün bunlara, "fikirlerin şiirle ifadesi" adına düzülen, aşağıya bir kaçını koyduğumuz o bayağı tasvirlerin bolluğunu eklerseniz, eserin bütünüyle ne eşsiz bir zevksizlik şaheseri olduğu meydana çıkar:

“Sanki kuşlar öter, havayı yelpazeler ve geçer...” (s. 27)

“Sular insana sıcaktan yavaş yavaş eriyen mavi elmaslar hissi-
ni verir.” (s. 29)

“Nasıl içki içilirse, burada da öyle mehtap içenler gördüm.” (s. 36)

“Bu dönüşlerde güya fazla miktarda şiir yutarak bir şiir sarhoş-
luğuna tutulurdum.” (s.43)

“Bütün bir âlem olan bir şiir kovarı, bir şiir mahfazası.” (s. 68)

“Günyol veya Madde Romatizması”

Vedat Günyol’un bu yazısına *Varlık* dergisinin Aralık 1955 ta-
rihli sayısında Sabahattin Teoman’dan bir cevap geldi. Teoman’ın
yazısının başlığı “Boğaziçi Yalıları İçin/ Günyol veya Madde
Romatizması”ydı.

Sabahattin Teoman, Vedat Günyol’u eleştiren yazısına şöyle
giriyordu:

Bu yazı *Yücel*’de çıkmasa idi, yazı da, bu derginin hemen her
sayısında adı görülen bir yazarın olmasa idi; “Adam sen de eleştir-
meciliğe özenen, ille bir şeyler yazmış olmak için çırpınan, zevk,
anlayış fakiri birinin” deyip geçer, üzerinde durmazdım. Ama der-
ginin ve yazarın adları böyle düşünmeme el vermedi, düşündükle-
rimi söylemeğe beni zorladı.

Bu girişin ardından hemen konuya geliyordu:

Vedat Günyol, Abdülhak Şinasi Hisar’ı hiç sevmemiş, seveme-
miş, başka türlü olmayacağını bile bile Hisar’ın son kitabı *Boğazi-
çi Yalıları*’nı açıp şurasından burasından okumuş beğenmemiş, o
hızla kalemi diline değdirip veryansın etmiş.

Sabahattin Teoman, bundan sonra “eleştirici”nin nasıl dav-
ranması gerektiğini konusunu ele alıyordu:

“Eleştirici” her şeyden önce iyi bir okuyucu olmak zorundadır.
İyi okuyucunun başlıca niteliklerinin “Ön yargı taşımamak, oku-

nan şeyi tam olarak, dikkatle okumak” olduğunu hatırlarsak sayın Günyol’un yukarıya aldığımız önsözünden sonra, iyi bir eleştirmeci olduğunu kabul çok güçtür. Düşünün bir kere: Elinize bir kitap almışsınız. İlk satırından başlayarak dilini çetrefil buluyorsunuz. Yazarın söylediklerini daha önce Fransızca düşünüp zihninde Türkçeye çevirerek kaleme aldığına inanmağa başlıyorsunuz. Biraz sonra da cümlelerinin uzunluğu söylenenleri takip etmenize imkân bırakmayacak şekilde sizi yoruyor, bıktırıyor, her söyleneni tatsız buluyorsunuz. Rica ederim bu yargıya varan kişi, o kitabı, fırlatıp atmaktan başka ne yapar? Okumağa devam etmek insan için henüz ceza kanunlarına girmemiş bir ceza, bir Budist ibadeti olur ki, bu da akıl kârı değildir. “İlle eleştirme yazacağım” diye direnenler belki kendilerince o kitabın sayfelerini çevirmeğe devam ederler ama buna da “iyi okuma” değil “okuma” bile denmez.

Günyol *Boğaziçi Yalıları*’ndaki dile “çetrefil”, “Fransızca düşünülüp Türkçe yazılmış”, “bıktırıcı”, “tatsız” derken haklı mıdır? Zevki için hiç kimse yerilemez. Konuşma dilimizde de “zevkten bahsedilmez” deriz. Günyol bu yargılarını bir sohbet sırasında söylemiş veya amatör bir okuyucu olarak bir yazıda ifade etmiş olsaydı bunlar için kendisini yermeğe hakkımız olmazdı. Ama o ciddi bir derginin eleştiricisi olarak ortaya çıkmış, yazısını “Eleştirme” genel başlığı altında yaymış. Sanatta eleştiricinin sorumluluğu büyüktür. Okuyucu bu kişilerin yargılarına önem verir. Okuyucunun kafasında eleştirilen eser bu yargılarla yerleşir. Bir bakıma eleştiricinin yanlış bir hükmü haksızlıkların düzelmesine sebep olabilir.

Vedat Günyol’a uzun ve ayrıntılı bir cevap yazan Sabahattin Teoman yazısının sonunu şöyle bağlıyordu:

Bence Sayın Vedat Günyol, *Boğaziçi Yalıları* için bir eleştirme yazmağa kalkmakla kendisini lüzumsuz yere yormuştur. O, mizacına uygun, aradığı nitelikte, kendince yarına dönük, güne faydalar getiren kitaplardan ayrılmamalıdır. Böylesini bulunca Allah için beğenmesini ve beğendirmesini de bilir hani. Bunu merak edecek okuyucularımıza bir tanesini ben hatırlatayım: *Yücel* dergisinin 103-104’üncü sayılarında Vedat Günyol Sabahattin Ali’nin

hikâyeciliği ile romancılığını gerçekten usta bir dikkat ve sabırla yedi büyük sahifede incelemiştir.

Ne yapalım; kimi manevî kimi de maddî romantizmaya müptelâdır. Tanrı herkese âcil şifalar versin.

Ateşkes teklifi

1 Ocak 1956 tarihli, 426 sayılı *Varlık*'ın ikinci sayfasındaki "Aydın Olayları" sütununda, sanat-edebiyat dünyasında süregitmekte olan kavgalara bir ara verilmesini teklif eden bir yazı çıktı. Bu bir nevi taraflara ateş teklifi gibi bir şeydi. "Kıran Kırana" adlı bu kısa yazıyı buraya koymak istedik:

Dikkat ediyor musunuz, son zamanlarda edebiyat dünyamız ne kadar bulandı. Dergilerde kıran kırana bir hava... Herkes birbirinin ayağı altına karpuz kabuğu koymak veya eteğinden tutup çekmekle meşgul. Hani bu haliyle edebiyatımızın da bir stadyum havasından geri kalır yanı yok diyeceğimiz geliyor. Ne oluyor a dostlar? Nedir paylaşamadığımız? Şurada bir avuç insanız, oturup güzel güzel geçinsek herkes kendi hakkına razı olsa ne olur sanki, kıyamet mi kopar? Yok ille de keçeyle pala sallanacak, Don Kişotvârî tavrılarla yeldeğirmenlerine saldırılacak. Entrikanın, manevranın bini bir paraya... İran şairinin dediği gibi; "Yek beyza vü sad hezar fer-yad." Bir yumurtacık için bin bir bağışma...

Kısır kavgalara harcadığımız zamanı esere ayırsak belki bugünküne göre biraz daha dişe dokunur bir şeyler çıkacak ortaya. Ama kim okur kim dinler varâkı mihr ü vefayı?

Arenada çalım satıp alkış toplamak dururken kılı kırka yararcasına bir çalışma ile eser peşinde didinmek neden? Zaten eser verenler kendi köşelerine çekilmiş, sessizce işleri ile meşguller. Asıl gürültüyü koparıp parsayı toplamaya çalışanlar eserle de edebiyatla da doğrudan doğruya ilişkisi olmayan veya ilişkisi pamuk ipliğine bağlı kişiler. Ama zarar yok, gürültü de canlılık alâmetidir dersiniz o da başka bir mesele.

“Sabahattin Teoman veya Pilli Cezbe”...

Vedat Günyol, Sabahattin Teoman'ın yukarıdaki yazısına *Yücel* dergisinin Ocak 1956 tarihli 3. sayısında cevap verdi: “Sabahattin Teoman veya Pilli Cezbe”... Aynı zamanda Vedat Günyol'un yazısına Prof. Mustafa Şekip Tunç da bir cevap yazmıştı. Tunç, bunu *Yücel*'e mektup olarak göndermiş, derginin 2. sayısında da yayımlanmıştı.

Önce Günyol'un Teoman'a cevabını okuyalım:

Varlık dergisinin Aralık sayısında Bay Sabahattin Teoman'ın “Günyol veya Madde Romatizması” adlı bir yazısı var. Edepli, saygılı gözükten, ama alttan alta kırıcı, hakçası pek de erkekçe olma-yan suçlandırıcı bir yazı. Bay Teoman kalbine bir pil (bu kendi buluşudur) gibi oturtup nurlandığı A. Şinasi Hisar'ın savunmasını üzerine almış. *Yücel* dergisinin Kasım sayısında yazdığım bir yazıyı çürütmek, benim de bir güzel haddimi bildirmek ödevini yüklenmiş. Ben o yazımda, Boğaziçi Yalıları adlı, biçim bakımından köhne, öz bakımından da kof kitabı, metinden örnekler gösterek incelemiştim. Vardığım sonuç şuydu: “Bay Hisar, varlığının tek anlamı olan hayalciliği içinde, geleceğe –tabii inanmadığı iç'in ola-

Sabahattin Teoman
veya
Pilli Cezbe

YAZAN :
VEDAT GÜNYOL.

A RKADAŞIMIZ Vedat Günyol'un ilk sayımızda yayınlanan “Abdülhak Ş. Hisar veya Manevi Romatizması” adlı eleştirisi iki ayrı yazı ile yanıtladı. Yanıtlardan birini M.Ş. Tunç dergimize yolladı. Bu mektubu ikinci sayımızda *Yücel*'e Gelen Mektuplar bölümünde yayınladık. Öteki, Sabahattin Teoman'ın *Varlık* Dergisinde çıkan “Vedat Günyol veya Madde Romatizması” taşhiki yazısıdır. Okurlarımız, Vedat Günyol'un her iki yazıya ayrı ayrı verdiği yanıtları aşağıda bulacaklardır.

bir anlamda söylediği sözü bana karşı bir savunma aracı olarak kullanmasındaki sinsiliği bir küçüklük sayıyorum.

Bay S. Teoman'ın yazısında —hatır için, veya buyrukla yazıldığından olacak— bir çok sudan yargılar, çelismeler var. Bir defa benim “Boğaziçi Yalılarını” surasından burasından okuduğumu, be-

cak- hiçbir yer ayırmamış, sadece geçmişe, o da bile bile güzelleştirip idealleştirdiği geçmişe saplanıp kalmış.”

Bay Teoman en çok bu söze tutulmuş. Çünkü kendisi de Bay Hisar gibi, anlaşılan gelecekte hiçbir şey ummuyor. O da geçmişle, geçmişin hayaliyle yetinmek istiyor. Geçmişin hayali, üstelik doğru olamazsa daha iyidir. Bay Teoman yazısında “Şinasi Hisar’ın iki ciltte anlattığı Boğaziçi belki hiçbir gün olmamıştır” diyerek durumunu açıklıyor. Bay Hisar’ın uydurma bir Boğaziçi yaratmış olması Bay Teoman’ca büyük bir mucizedir. Bay Teoman’ın engin hayal dünyasına, bir başka Hayal Boğaziçi daha eklenmiştir. Para parayı çektiği gibi, hayal de hayali çekermiş meğer. Çünkü Bay Teoman “Şinasi Hisar öyle bir Boğaziçi yaratmıştır ki” diyor, “ben bizim ihtiyar Boğazımızın dünü ve bu günü kadar Şinasi Hisar’ın Boğaziçi’ne sahip olmaktan öğünme duyarım.”

Bay Teoman yazısının biraz ilerisinde şöyle diyor: “Evet, Boğaziçi’lerin her biri birer ‘nesir-şiir’dir. Bu yüzden bu kitapların baştan sona okunması şart değildir. Rastgele bir başlıktan, bir satır başından, hatta bir cümle başından okunup bir şiir büyüüne kapılmak mümkündür. Sayın Günyol *Boğaziçi Yalıları*’nı böyle okuyup eleştirseydi belki çok daha iyi sonuca ulaşır.”

Bana, yazısının başlarında, kitabı şurasından burasından okudun diyen, bunu eleştiricilik için bir kusur sayan Bay Teoman mı bu satırları karalayan demeyin. Evet, tâ kendisi. Görülüyor ki Bay Teoman eleştiri üzerinde pek kafa yormamış. Ne yazık ki ben, Bay Teoman’ın salık verdiğini yapmadım. Bay Hisar’ın o iç sıkıcı kitabını başından sonuna kadar büyük bir sabırla okumak densizliğini işledim. Sonuç olarak da –yani şurasından burasından okumakla yetinmediğim, bütün eser üzerinde bir fikir edindiğim için- çok daha iyi sonuca ulaşamadım.

Bay Teoman’ın çelişmesi bu kadarla bitmiyor. Bakın ne diyor: “Sanatta eleştiricinin sorumluluğu büyüktür. Okuyucu bu kişilerin yargılarına önem verir. Okuyucunun kafasında eleştirilen eser bu yargılarla yerleşir. Bir bakıma eleştiricinin yanlış bir hükmü haksızlıkların düzelmesine sebep olabilir.”

Yanlış bir hükmün haksızlıkları nasıl düzelterceğini anlayamadım. Eğer Bay Teoman’ın bu yargısı doğruysa, daha ne istiyor.

Ben, ona göre, Bay Hisar hakkında yanlış hüküm vermişim. Bu da haksızlıkların düzelmesine sebep olacakmış. Mesele yok. Bay Teoman, pek mantıklı düşünmeye alışkın gözüküyor. Zaten yazısında da kendisi açıklıyor, daha çok duygular dünyasının adamı. *Boğaziçi Yalıları*'nı da kafasıyla değil gönlüyle seviyor. Ona göre bu kitap "insan yüreğine bir pil gibi oturtulur".

Bay Teoman Bay Hisar'ın diline dil uzattım diye bana kızmış. Ama, Bay Hisar'ın cümle yapısını kendisi de pek üstün tutmuyor. Yazısının bir yerinde, dayanamayıp şöyle diyor: "Abdülhak Şinasi Hisar'ın cümle yapısında biraz yadırgadığımız bir taraf vardır." Evet, ben de bunu demiştim. Yalnız, ben biraz değil çok yadırgamıştım.

Mustafa Şekip Tunç'un Vedat Günyol'a mektubu...

Bu sırada Prof. Mustafa Şekip Tunç, *Yücel* dergisinin, Aralık 1955 tarihli 2. sayısında yayımlanan Vedat Günyol'a hitaben yazdığı mektupla tartışmaya katılıyordu. Dergide "Bir Mektup Daha" başlığıyla yayımlanan mektubunun başında Mustafa Şekip Tunç'un şöyle bir notu vardı:

Edebiyatta eleştirmeciliğe kadar çıkğınıza göre eski Türkçeyi bileceğinizi düşünerek mektubumu eski yazı ile yazdım.

M. Ş. T.

Vedat Günyol Bey,

Size "Bey" demeyip "Bay" demeliydim. Ama kusura bakmayın. Siz gene Bay olun da ben size gene Bey diyeyim. *Yücel*'inizin daha İstanbul'dan beri okuyucusuyum. Müsteit gençlerin kendilerini göstermeleri için çok lâzım ve faydalı bir dergi. Bu seferki intişarının ilk nüshasında, bütün ömrünü edebiyat sevgisi ve edebiyata elinden geldiği kadar hizmet etmek şevkiyle geçirmiş, yaşını başını almış, her hal ve şaniyle saygıya layık bir şahsiyet olan Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Boğaziçi Yalıları* eseri münasebetiyle yazdığınız eleştirmenin doğruluk ve eğriliğini bir tarafa bırakarak yazılışındaki aynasızlığın –tabiri mazur görün öz Türkçe'dir– bir ede-

biyat eleştiricisi olarak kaleminizden çıkmasına meydan vermek-
te nasıl bir beis görmediğinize hayret ettim. Çünkü her şeyden ev-
vel riayet edilecek bir muaşeret adabı, bir Türk terbiyesi vardır.
Bu terbiyenin başında *sıra ve saygı* geldiğini elbette bileceksiniz.
Henüz hangi sıradasınız bunu da bilir olacaksınız. Sizden sonra ge-
lecek nesillere bu yüzle ve bu eda ile mi görünmek istiyorsunuz?
İsteseniz de makbule geçer bir örnek göstermiş olmayacaksınız.
Nasıl makbule geçer ki, muhatabınız sizden yalnız yaşça çok bü-
yük değil, henüz meçhul olan hakiki kabiliyetinize nisbetle yazıda
da edebiyatta da üslup ve edada da üstünlüğünü edebiyat tarihimi-
ze mal olmuş bir mahiyette olduğunu, bir eleştirici olarak bilmeniz
ve ona göre bir dil kullanmanız lâzımdı. Bunu yapmayacak kadar
düşkünlük göstermenizin hikmetini ben anlayamadığım gibi, bir-
çok okurlar da anlayamayacaktır. Bir palyaço teşhir ediyormuş gi-
bi o nasıl benzetiş... Ne imiş? Kendini anlatıyor, kendinden bahse-
diyor, yaşadığı kapalı bir âlemden ötesini görmüyormuş. Bir eleş-
tirici bey de, onun yaşadığı bu âlemi yaşamadığı, görmediği için
tüh kaka (gönderilen yazıda yeni harflerle yazılmış ilk kelime bu-
dur) demekle o âlemde yazmağa deymeyecekmiş... Çünkü şimdi
yazılacak başka âlemler varmış, onlar yazılıyor, onlar okunuyor-
muş. Gerisi artık hiç para etmezmiş. Öyle olsa bile zamane edebi-
yatı yeni doğmuş bir “din” midir ki onu bugünden başlatarak geri-
sine bir sünger çekilsin... Evet, geçirdiğimiz inkılâp hemen her va-
dide bir tazelik, canlılık, yenilik yaratmadı değil... Fakat bunlara
karşı, hiç gün görmemiş, eyyam yaşamamış gibi kalkarak varı yo-
ku zamanede görmek mi lâzım? Yaratıcı bir oluşla yaşamak yolunu
tuttuktan sonra bugünün yenisi, makbulü, yarının eskisi ve köh-
nesi olabilir, eğer gerçek bir sanat eseri değilse... Aziz dostum Sa-
it Faik de hemen hemen sırf yaşadığı, yuvarlandığı hayatı yazmış
değil mi? Sanat cevheriyle yoğrulmuş eserler sanattan anlayanlar
için hiçbir zaman kıymetten düşmez. Şinasi Hisar için sanat için
sanat yapmış ve bunda muvaffak olmuşsa başka bir şey istenme-
yeceğini ben haber vereyim. Sosyalistler sanatın cemiyet için ya-
pılmasını isteyebilirler. Fakat yapılan şeylerde gerçek sanat yoksa
sanat adına ne kazanmış olurlar?.. Burada da sonunda istenen ger-
çek bir sanat eseri ise sanat gene sanat için aranıyor demektir. Bu

telâkkiyi köhne ve hükmü geçmiş gibi sanarak istihfafla dillerine dolayanlar sanat tarihine geçenlerin her şeyden önce sanat ustası olduklarını görmüyorlar mı? Bir siyaset mezhebinin müridi olanlar politika hırsı ile akı kara da gösterebilirler, ama onlara sözüm yok tabii. Gerçek düşünce ancak ruh serbestliği, vicdan hürriyetiyle olur. Ötesi *lâfû güzaf*'tur (gönderilen yazıda yeni harflerle yazılmış ikinci kelime budur) azizim.

M. Şekip Tunç

Teşvikiye, Maçka Palas, No: 1/10

İstanbul

Mustafa Şekip'e cevap...

Vedat Günyol, *Yücel* dergisinin aynı sayısında Prof. Mustafa Şekip Tunç'a da şu cevabı veriyordu:

Mustafa Şekip Bey,

Ben de size "Bey" diyorum. Ama aslına bakarsanız Türk yasalarına göre siz de bal gibi bir "Bay"sınız. Hem de koca bir "BAY". Sözüünü ettiğiniz terbiyenin başındaki sıra'ya ve saygı'ya göre başka bir şey de olamazsınız.

Yücel dergisinin Aralık sayısında çıkan mektubunuzu okudum. Abdülhak Şinasi Hisar üzerine Yücel'in bir önceki sayısında çıkan yazım sizi gocundurmuş, durmuş, bağılı olduğunuz hayal ve sezgi dünyası adına haddimi bildirmeye kalkmışsınız. Eksik olmayın. Sizin gibi, yıllarca üniversite kürsülerinde, Bergson'dan

aktarılmış bilgiyle, ders okutmuş bir yüce kişiden başka ne beklenir.

“Bütün ömrünü edebiyat sevgisi ve edebiyata elinden geldiği kadar hizmet etmek şevkiyle geçirmiş, yaşını başını almış, her hal ve şanıyla saygıya layık bir şahsiyet olan Abdülhak Şinasi Hisar’ın Boğaziçi Yalıları eseri münasebetiyle yazdığınız eleştirmenin doğruluk ve eğriliğini bir tarafa bırakarak yazılışındaki aynasızlığın – tabiri mazur görün öz Türkçedir– bir edebiyat eleştiricisi olarak kaleminizden çıkmasına meydan vermekte nasıl bir beis görmediğinize hayret ettim” diyorsunuz.

Yaşını başına almış her haliyle şanıyla saygıya değer bir şahsiyet olmak, bir kimse hakkında artık hiçbir şey ileri sürmemeyi mi gerektirir bay profesör? Bu ne biçim yargı böyle? Demek, bir gün biri kalkıp da sizin için, bütün bilim gücünüz Bergson’dan yaptığınız yanlış yunluş çevirilerden ibaret derse, Türk terbiyesine aykırı mı davranmış olacak? Bay Hisar üzerine söz söyleyecek bir sıra’da olmadığımı söylüyorsunuz. Benim sıram olmayabilir. Ama, bana yüksekten terbiye dersi vermeye kalktığınıza bakılırsa, kendinizi en yüce sıra’da görüyor olmalısınız. Bu da, geçmişteki resmî profesörlük payenizden artakalmış, bir yükseklik kompleksinin henüz üstünüzden atamadığınız etkisinden gelmiş olmalı.

Sizinle fazla tartışmak niyetinde değilim bayım. Bundan on yıl önce, emeklilik günlerinizin çok uzaklarındaki zindeliğinizle karşı karşıya kalmak isterdim. Beni mazur görün.

Sabahattin Teoman: “Bir Yumurtacık İçin...”

Vedat Günyol’un *Yücel*’de yayımlanan yukarılardaki cevabı üzerine Sabahattin Teoman *Varlık*’ın 1 Şubat 1956 tarihli sayısında yayımlanan “Bir Yumurtacık İçin...” adlı yazısıyla Vedat Günyol’a cevap veriyordu:

Varlık Ocak sayısında son günlerde edebiyat dünyamızda beliren incir çekirdeği doldurmaz sebeplerin yarattığı kavgalardan haklı olarak şikâyet ederken bir Fars şairinin, “Bir yumurtacık için bin bir bağrışma” anlamındaki mısraını da anıyordu. Gerçekten sa-

Vedat Günyol bu işi, “hatır için veya buyrukla” yaptığımı söylüyor. Bu buyruk yahut hatır ya savunduğum kitabın yazarının, ya da yayınevi sahibinin olmak gerekir. Şinasi Hisar’ı da, Yaşar Nabi’yi de edebiyatımıza, sanatımıza, kültürümüze olan hizmetleri için gerçekten sayar, severim. Onların da bana muhabbetleri olduğunu bilirim. Ama Vedat Günyol bunlardan başka bir iki şeyi daha bilmiyor:

Şinasi Hisar’la ben bugüne kadar bir kez olsun birbirimizi görmüş değiliz. Ben savunduğum kitabı, savunan yazımın çıktığı yaza da içinde olmak üzere yirmi iki yıldır Varlık dergisini, çıktıklarını günden bu yana *Yücel* ile *Ufuklar* dergisi gibi kendi paramla satın almışımdır.

Söz konusu yazımı Yaşar Nabi’ye “Uygun görüldüğü takdirde Varlık’a konmak üzere” gönderdikten sonra kendisinden başka bir konu ile ilgili olarak aldığım mektupta Nayır bana, Vedat Günyol’un pek kibar, nazik bir insan olduğunu söyleyerek onu savunmuştur. Toplum içindeki geçim uğraşlarımızın da birbiriyle hiçbir ilgisi yoktur. Karşılıklı durumları bu olan üç insanın birbirlerine iş buyuracaklarını; bir sanat ürünü olarak, güzelin, sanatın ne olduğunu bilenler katında kendi gerçek kuvvetlerinden başka hiçbir şeye dayanmayan bir kitabın hatır için savunulacağını semtine uğratan aklın önündeki alnın ne ile ölçüleceğini bırakalım Günyol kendi arayıp bulsun.

“Günyol’un yazısı beni, kara kara düşündürdü”

Evet, Günyol’un yazısı beni kara kara düşündürdü. Nasıl düşündürmesin ki: Bana salık verdiği “serin kafa ile” düşünmenin amip kursağından geçecek bir parçacığını Yücel’in Kasım, Ocak sayılarında çıkan yazılarında görseydim, son aylarda kendisinde benden başkalarının da üzüntü ile gördüğü iç tedirginliğinin, yorgunluğun savulması için, sözlerimdeki haklılığı bir yana bırakıp ondan özür dilerdim. Ama ne gezer. O benim yazımı yanıtlayan yazısında konumuzun düşün yönünü bırakmış, On Birinci Louis’ye rahmet okutacak bir kuşku nöbetinin parmakları arasına bütün şuur organlarını kırık olmuş bir başın saçları gibi bırakmış. “Edepli, saygılı gözüken” yazım; “alttan alta kırıcı, hakçası pek de erkekçe olmayan, suçlandırıcı” imiş. Ben Atatürk’ün, “Ne Mutlu Türküm

Diyene!" sözünü kendisine karşı kalkan gibi kullanıp onu "yıldır-mayı" düşünmüşüm.

Doğrusu, "Erkekçe olmayan suçlandırma"larımın neler olduğunun erkekçe gösterilerek çürütülmesini beklerdim. Günyol bunu hiçbir gün yapamayacaktır. Çünkü benim söz konusu yazımda sanata yabancı hiçbir çürük deliği yoktur.

Benim Atatürk'ün sözünü Günyol'a karşı "kalkan gibi" kullandığım sanısı her şeyden önce yanlış bir tasarıdır. Ben Günyol'dan sakınmıyorum ki, o sözü yahut başkasını kendisine karşı kalkan gibi kullanayım. Bu yazışma onun sandığı yahut istediği gibi bir kavga olsa idi ben bu sözü kalkan olarak değil bir silâh olarak kullanırdım. Bu yargı da Günyol'un bu türlü düşün karşılaşmalarında ne kadar hırçın, yırtıcı olduğunu, bu durumlarda her vakit saldırganlığın kendi yönünde bulunduğu kendiliğinden inanmış olduğunu göstermesi bakımından çok önemlidir.

Ne yazık ki, Günyol son aylarda sade yorgun değil, biraz talih-siz de: Günyol'un benim yazımdan yazısına aktardığı cümledeki "düzelmese" kelimesi bir dizgi yanlışsıdır. Kelimenin aslı "düzelmese"dir. Buna göre, "Eleştiricinin yanlış bir hükmü haksızlıkların düzelmesine sebep olur" sözü benim için Günyol'un başparmağını aşağı uzatarak kalabalıklara gerdan dolusu yaydığı gülüşü yarıda bıraktıracaktır. Çünkü bu durum Günyol'un bir zafer gülüşünün görüldüğü Yücel'in çıktığı gün satışa çıkan Varlık'ın 31'nci sahifesinde Varlık okuyucularına bildirilmiştir. Benim yazımdaki yargıları "Ucuz" bulan Günyol'un bu yargılarına ben "Bedava" dersem haksız olmam sanıyorum.

Yazımı bitirmeden bir şey daha söylemek istiyorum. Yukarıdan beri Günyol'un adının başına "Bay" yahut sonuna "Bey" gibi bir saygı kelimesi koymadım. Ünlü kişilerden söz edilirken, bu kelimeleri kullanmamak âdet olmuştur. Günyol da ünlü kişidir. Onun adının da bu türlü katmalara ihtiyacı yok.

Bundan başka Günyol, "Bay" kelimesini kişiye saygı göstermek için değil aşağılamak için bu kelimenin ikinci anlamı ile, zengin, aristokrat demeğe getirerek kullanıyor. Yücel'in Ocak sayısında Sayın Profesör Mustafa Şekip Tunç'un mektubunu yanıtlayan yazısının başında Mustafa Şekip'e, "Siz bal gibi bir baysınız, hem de

koca bir bay" diye bağırırken kendi sözlüğünün en aşağılayıcı kelimesini haykırdığı inancındadır. Günyol yazısında benim adımı da hiç baysız anmamış. Böylece benden de hıncını iyice almış olacak. Yargılarının sonuna bakılırsa, "Küçük bey"i hak etmiş ama benim ona bir hıncım olmadığı için yazımda adını hep baysız yazdım.

Tartışma, Yaşar Nabi'ye sirayet ediyor...

Vedat Günyol'un *Varlık*'ta kendisine çatan yazıya verdiği cevaptan sonra, devreye *Varlık* dergisinin sahibi Yaşar Nabi Bey giriyordu. 1 Şubat 1956 tarihli 427 sayılı *Varlık*'ın "Gazeteler ve Dergiler Arasında" sütununda Yaşar Nabi'nin "Tartışma Yordamı" başlıklı yazısı çıktı. Şunları yazıyordu:

Hani bugün her tenkidin altında hususi maksatlar aramak moda oldu ya, Vedat Günyol da bu modaya kapılmaktan kendini alamamış. Aralık sayımızda, bir yazısı üzerine söylediklerimize karşılık verirken bir takım gizli maksatlar güttüğümüzü ileri sürüyor. "Özel amaçlar" diyor o, ama politikacılarımızın ağzından düşmeyen "hususi maksatlar" deyimini çevirip önümüze koyduğu besbelli.

Neymiş benim "Özel amaçlar"ım, doğrusu pek merak ettim. Alıp veremediğim ne var Vedat Günyol'la? Sevimli, nazik bir arkadaşdır. Neden durup dururken kötülüğünü isteyeyim, arkasından kuyusunu kazayım? Hiç, hiçbir sebep yok. Görüş ve inanışlarımız arasındaki ayrılık günden güne büyüyorsa bunda benim bir suçum yok. Ben olduğum yerdeyim, yirmi yıl önceki, on yıl önceki yerimdeyim. Şimdi, onun yazılarında inançlarıma taban tabana aykırı düşüncelerle karşılaşsam susayım mı, bunların kendi görüşüme göre yanlış olduğunu belirtmeyeyim mi? Bunu belirtmek hemen gizli maksatlar peşinde koşmak, kara çalmak diye mi yorumlanmalı?

Onlar söyleyecekler. Biz susacağız. Kendi görüşünü belirtmeye kalktın mı curnalcılıkla suçlandırılmaya hazır ol. Tartışılan konuyu bir yana bırakırlar, hemen kişiliğe dökerler tartışmayı, Günyol da öyle yapmış. Bakın ne diyor yazısının başında:

"*Varlık* dergisinin baş ve son yazarı (hemen akla gelen daha ki-

lay kolay telâşa düşecek insanlardan olmadığını Günyol'un bilmesi gerekirdi. Hele onun karşısında... Kendime güvenim bu derece az değildir.

“Dikkat ederseniz, Yaşar Nabi, örnek olarak kendini vermiş. Yazar burada yayın hayatının, geçmişini, bugününü âdeta savunmak kaygısına düşmüş görünüyor. Demek istiyor ki, Sabahattin Ali gibi toplum gerçeklerine eğilmiş yazarlara dergisinde yer vermiş olan Yaşar Nabi, bugün hayal denizinde yüzen yazarları tutmakla kafasını bölmelere ayırmış diye suçlandırıyor. Oysa Yaşar Nabi'ye göre bunda gerçekten bir çelişme yoktur.”

Günyol dostumuz örneğini yaşayanlardan da seçebilirdi. Ölmüş bir arkadaş hakkında bir iki söz söylemeye beni zorlamışsa bunun günahı kendisindir.

“Sabahattin Ali'yle arkadaşlığımız vardır”

Sabahattin Ali'yle çok eskiden, tâ *Yedi Meşale* zamanından beri arkadaşlığımız vardır. Kendisini son acı hareketinin feci âkıbetine sürükleyen inancını da şüphesiz anasının karnındayken edinmiş değildir. Sabahattin Ali, ilk çıktığı yıllarda *Varlık*'ta yazılar yazmıştır. Öyle ideolojiyle falan hiç ilgisi olmayan yazılar. İnanmazsanız açıp koleksiyonlarımıza bakın. Komünist olduğunu konuşmalarında yakınlarına belirtmekten çekinmediği günden itibaren yazıları *Varlık*'ta çıkmamıştır. Daima tartışmalarla geçen arkadaşlığımız bir müddet daha devam etti. Bu derece sevimli ve kabiliyetli bir insanın bu kadar aman vermez bir softalık hastalığına tutulup o uğurda sanatını da, hayatını da mahvetmiş olmasına hâlâ yanarım.

Yaşar Nabi kendisini nasıl savunuyordu?

1 Ocak 1956 tarihli, 426 sayılı *Varlık*'ın “Gazete ve Dergiler Arasında” sütununda, “Sahibi ve Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden” Yaşar Nabi Nayır, *Özgörü* dergisini çıkaran kişiye karşı bir savunma yapıyordu. Yazısının başlığını “Aşağılık Kompleksi” koymuştu:

Hani *Özgörü* adındaki dergiyi çıkaran delikanlının, kuyruk acısıyla, bize çatmak için başka bir delil bulamayınca yalan ve iftira

yoluna saptığını söylemiştik ya. Bu sefer aldığı dersle yetinmemiş, isnadlarına aklınca pek parlak bir yenisini ilâve etmeyi düşünmüş. “Nâzım Hikmet’in hapishaneden kurtarılması için Cumhurbaşkanı’na gönderilen dilekçeye, içi sızlamadan imza atmıştır” diye artık karşı konulamaz bir delil bulduğunu sanarak celâdet gösteriyor.

Aradan sekiz yıl geçtiği halde temcit pilavı gibi kotarılıp önümüze sürülen bu çakar almaz silâhın mahiyetini biraz deşmek fırsatını bize verdiği için kendisine ilkin teşekkür edeceğiz.

İmzalayanları arasında Adnan Adıvar, Halide Edip, Nurullah Ataç, Nadir Nadi, Ahmet Emin Yalman gibi komünistlikle de komünizme sempati ile de suçlandırılmayacak pek muhterem fikir ve sanat adamları bulunan bu dilekçenin mahiyetini müsaadenizle hatırlatayım.

Unutmayalım ki o sıralarda komünistler, dünyanın her yanında Nâzım Hikmet’in hapiste olmasını aleyhimize istismar ediyorlar, en tarafsız gazetelerde bile onu bir fikir kurbanı büyük şair diye gösteriyorlardı. Gün geçmezdi ki, Amerika’dan, İsviçre’den, Fransa’dan komünistlikle ilgisi olmayan teşekküller Nâzım Hikmet’in hapishanede bulunmasını şiddetle protesto eden beyannameleri gazetelerimize göndermesinler. Yalnız dışarda değil, içerde de, Nâzım’ın çoktan komünist ideolojiden ayrılmış, hapiste İstiklâl Mücadelesi’ni anlatan bir millî destan yazmış şair olduğu kanaati yerleşmeye başlamış, makine ile teksir edilmiş şiirleri gençler arasında elde ele dolaşır olmuştü.

“Bu dergide Nâzım Hikmet bir kere bile savunulmamıştır”

Yirmi iki yıldan beri çıkan bu dergide, bir kere bile Nâzım Hikmet’in savunulması yapılmamıştır. Bütün yazarlık hayatında sağ ve sol, her türlü aşırı fikirlerle savaşmış bir insana karşı bu çeşit Don Kişotvari saldırıların, saldırıyı gülünç etmekten başka bir faydası olamaz. Ama biçare Bay Caner bu hakikatleri nerden bilirsin? Nasıl takdir etsin?

Ama neylersiniz ki o iftiraları ve isnatları yapan kişi bunu da idrak edecek seviyede değildir.

O kadar değildir ki, vaktiyle *Varlık*’a alınmış bir iki şiirinden dolayı şimdi üzüntü duyduğunu söylemekle, Varlık’ın sahibini kü-

çük düşüreyim derken *Vartlık*'ta yazan memleketin kalburüstü bunca şair ve yazarına doğrudan doğruya hakaret ettiğinin de farkında olmamış.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Boğaziçi Yalıları* eserinin eleştirilmesinden çıkan tartışmalar gördüğünüz gibi nerelerden nerelere gelmiş ve nasıl son bulmuştur...

Attilâ İlhan'ın kıskırtmasıyla genç edebiyatçıların yaşlıları “yuhalaması” olayı Sansaryan'da bitiyor...

3 Nisan 1956 tarihli *Milliyet* gazetesinin birinci sayfasında çıkan haberi şöyleydi:

Edebiyat Matinesinde Kavga Çıktı

Türk Edebiyatçılar Derneği'nin dün gece Dram Tiyatrosu'nda tertip ettiği “Şiiri Ve Müzik Gecesi”nde müessif bir hadise oldu.

Saat 21.'de başlayan, ekserisini hanımların teşkil ettiği, tıklım tıklım salonda, dinleyicilerden bir grup, bazı şairler aleyhinde devanlı tezahüratta bulundu. Matine sona ereceği sırada ve Behçet Kemal Çağlar kürsüde iken aleyhe yapılan tezahürat, son haddini buldu. Şair, konuşmasını güçlükle bitirdiği esnada, balkonun sağ üst tarafındaki bir grup, şairi yuhalıyordu. Bu hal, esasen iki saatten beri elektrikli olan havayı bulandırdı ve dinleyiciler hep birden galeyana gelerek, “Polis yok mu, yakalayın bu sayfısızları, yaşasın millî şair, kahrolsun yuha çekenler, tertip karşısındayız!” diye bağırmaya başladılar.

Kadın ve erkek seslerinin yükseldiği bir anda, gürültü çıkaranlarla dinleyiciler arasında müthiş bir arbede başladı. Son hadise balkonda cereyan ediyordu. Tiyatro bir anda resmî ve sivil polislerle doldu, hadiseye sebebiyet veren ve ekseriyetini üniversite talebesi teşkil eden 20 kişi, geç vakit haklarında takibat yapılmak üzere Beyoğlu Emniyet Amirliği'ne götürüldü.

Milliyet'te haberin devamı

2 Nisan 1956 gecesi Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda yaşanan olayın haberine *Milliyet* gazetesi, 4 Nisan günkü nüshasında da

yer verdi. Birinci sayfasındaki tek sütunluk haberin üstünde, İlhan Demirel imzalı ve “Adliyyeye intikal eden hadiselerin sanıklarından biri” lejandlı fotoğraf yer alıyordu:

Edebiyat matinesi hadisesi Adliyyece tahkik ediliyor

Edebiyatçılar Derneği’nin Dram Tiyatrosu’nda tertip etmiş olduğu ‘Şiir ve Müzik Gecesi’nde çıkmış olan hadisenin tahkikatına dün ehemmiyetle devam edilmiş ve vak’a halk arasında büyük bir üzüntü husule getirmiştir.

Hadise başlıyor

Saat 21.30’a doğru mürettep olduğu anlaşılan hadisenin ilk belirtileri başlamıştı. Bazı gençler tanınmış şairlerimizin güzel eserlerinden parçalar okunurken, galeri kısmının sol tarafında toplanmış olan bir gruptan mırıltılar, hafif ıslık sesleri, tezyif edici kelimeler yükselmeye başladı. Biraz sonra da galeriden aşağıya doğru bir dövizin sarkıtıldığı görüldü. Dövizde şu ibare vardı:

“Matine Doriterler³ Esselamün Aleyküm”

Hadise çıkaran grubun tertipli geldiğini açık bir şekilde ispat eden bu döviz, seyirciler arasında bir asabiyet dalgası uyandırdı ise de, ilk önce kimse sese çıkarmadı.

Bu esnada kürsüye çıkmış olan bir genç Yahya Kemal’in “Endülüs’te Raks” isimli şiirini okuyordu:

“...Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü...

Şeytan diyor ki, sarmalı, yüz kere öpmeli...”

Bu beyit okunur okunmaz galerinin sol tarafındaki gürültü birden fazlaştı ve 20-30 kişi “öp onu, ye beni, iyi muz” diye sesler yükseldi.

Kavga

Biraz sonra kürsüye Behçet Kemal Çağlar çıktı ve hadise de bu arada patlak verdi. Şair, hamasi bir şiir okumaya başlamıştı ki, gürültü yapan gruptan “Yuh... yuh... Bu da şiir mi?” diye sesler yükseldi.

Bu hareket bardağı taşıran damla olmuştu. Galerinin diğer tarafında toplanmış olan milliyetçi gençlerden müteşekkil bir grup, yerinden fırlayarak, hadise çıkaranların üzerine atıldı ve böylece de bir arbede başlamış oldu.

Tahkikatın adli safhası

Tahkikatın ilk safhası dün geç vakit sona ermiş ve Güzel Sanatlar Akademisi talebelerinden Demirtaş Ceylan Göbekli⁴ ile Hasan Pulur adında, bir gazetenin muhabiri hadise çıkarıp, umumi sükûnu ihlâl etmek suçlarından dolayı Adliye'ye sevk edilmişlerdir.

Gerek Adli makamlar ve gerekse Zabıta tahkikata bugün de devam edecek, hadise yaratan diğer şahısları ve vak'anın elebaşılarını tesbite çalışacaktır.

Peyami Safa'ya göre: "Gene komünistlerin işi!.."

Gene aynı tarihli, yani 4 Nisan 1956 tarihli *Milliyet*'in ikinci sayfasındaki "Objektif" köşesinde Peyami Safa'nın, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda yaşanan olayı değerlendiren bir fıkrası yayımlandı. Peyami Bey'in olayı değerlendirmesi gene her zamanki meşrebine göreydi: Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda yaşanan olayı, bundan tam altı yıl önce, hapisteki Nâzım Hikmet'e dikkati çekmek için devrimci gençlerin Laleli'deki Çelik Palas Oteli'nde düzenledikleri saldırıya uğrayan toplantıya benzeterek, "İkinci Çiçek Palas" diyordu:

Evvelki gece, Dram Tiyatrosu'ndaki hadiseyi ikinci bir Çiçek Palas vak'ası gibi gören gazeteci arkadaşlar var.

Mukayese doğru.

Birinci Çiçek Palas vak'asında, çoğu edebiyat fakültesinin solcu talebesi, Nâzım Hikmet taraftarlarıyla milliyetçi gençler birbirine girmişlerdi. Bu tertibi hazırlayan solculardan bazıları (meselâ Sevim Tarı) birkaç sene sonra yakalanan bir komünist teşkilatının elebaşısı olarak tevkif, muhakeme ve hapsedildiler. Şimdi ceza-

4. Sonraki yılların Demirtaş Ceyhun'u.

evindedirler. Dram Tiyatrosu'ndaki vak'ada da, gazeteci arkadaşların pek iyi tanıdıkları bazı sicilli komünistler vardır. Bu defa, Dino'ların tohum ettikleri ve senelerden beri bir solcu yuvası halinde kaynadığını içinden ve pek yakından bildiğimiz Güzel San'atlar Akademisi'nin bazı gençleri hâdiseye âlet olmuşlar. Belki, bizdeki yetersiz kanun anlayışıyla bunların maksatları aleyhine bir delil bulunmaz ve hepsi serbest bırakılır. Ayrı mesele. Fakat, Behçet Kemal Çağlar gibi yalnız milliyetçi şairlere yöneltilen tepki hücumunun sırf edebî galeyandan doğduğuna asla inanılmaz.

Nasıl inanırsınız? Edebiyatta ve güzel sanatların herhangi bir şubesinde, kendileri gibi düşünmeyenlere taarruz ve hakaret etmek, koro halinde yuha çekmek, arbedeye ve döğüşe sebebiyet vermek, herhangi bir telakki sahibine tanınmış bir hak mıdır? Solcuya alkış, milliyetçiye yuha!.. bunun manasını anlamak için artık "gafil" vasfının ifadeden aciz olduğu sinsi bir inanca ve aksiyon planında yer almak lazım.

Evvelki akşam Dram Tiyatrosu'ndaki sözde "şiir ve müzik" gecesini tertipleyen Türk Edebiyatçılar Derneği adındaki teşekkülün İdare Heyeti'nde, kurulduğu zaman ben de vardım. Sait Faik'e ait bir yazım üzerine, orada, şahsıma karşı ve haberim olmadan garip bir hareket sezdiğim için, derhal istifa ettim. Bu derneğin kuruluş mesanizmasında da burnuma bazı nahoş kokular gelmişti. Bu da başka bir maceradır.

Solcuların yuvası gazeteler, Dram Tiyatrosu'ndaki hadiseyi ört bas etmek için, onu gençliğin masum heyecanına bağlayıp geçecekler midir? Göreceğiz. Aksi hal bana hayret verir. Fakat Emniyet makamlarının delil bulmakta çekecekleri zorluk ve solcu gazetele- rin hadiseyi kapatmak için gösterecekleri ustalık ne olursa olsun, bu İkinci Çiçek Palas hadisesi, her yere olduğu gibi, gençliğin arasına da sokulan enfeksiyon mihraklarının ne derin iltihaplarla işlediğini belli eden apselerden biridir.

Buna böylece mim koyduktan sonra, şimdilik, biz de bahsi burada kesebiliriz.

Olay kahramanlarından birinin anısı...

Olayın haberini dönemin basınından aktardıktan sonra, gelin şimdi de kahramanlarından birinin yıllar sonra yazdığı anılarından okuyalım. Hilmi Yavuz, 2001’de yayımlanan *Ceviz Sandıkta-ki Anılar*’ının XI. bölümünde anlatıyor, Tepebaşı Dram Tiyatrosu’daki olayı:

1956 yılı Ocak ayında *A* dergisini yayımlamaya başladıktan sonra, kendimizi iyiden iyiye önemsemeye başlamıştık. Galiba, gençlik, biraz da kendini önemseme demektir. Nitekim, bizden yaşlı ve ünlü edebiyatçılar, “Edebiyatçılar Derneği”ni kurup başkanlığına da Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) Bey’i getirdikten sonra, derneğe üye olma konusunda girişimlerde bulunan arkadaşlarımız (yanılmıyorsam, bunların biri de Erdal Öz’dü) ret cevabı alınca, bir hayli öfkelenmiş, vermiş veriştiirmiştik. Sanırım 1955 yılında, derneğin, şimdi yerinde Tüyap Kitap Fuarı’nın bulunduğu Tepebaşı Dram Tiyatrosu’nda bir “Edebiyat Gecesi” düzenlediğini öğrendiğimizde, ne yapılması gerektiğini biliyorduk. Baylancılara (Attilâ İlhan’ın çevresindeki genç edebiyatçılar) yakın olanlarımız, örneğin ben, Demir Özlü, Ergin Ertem Baylan’daki arkadaşlarla görüştük. Ferit Edgü, Attilâ İlhan’la konuştuğunu ve onun Nâzım’ın “Putları yıkıyoruz!” kampanyasına benzer bir eylemden yana olduğunu söyledi. Fikret Hakan da katıldı bu görüşe. Yapılması gereken, o gece Dram Tiyatrosu’na gitmek ve yaşlı kuşağın “put”larını yuhalamaktı... Attilâ İlhan’dan gelen haberler, onun kendi deyişiyle; “Paris’teyken, Waldeck Rochet’den ajit-prop. dersleri almış biri” olarak bazı önerilerini içeriyordu. İlhan, geceyi protesto edeceklerin, biletleri ayrı ayrı yerlerden almaları gerektiğini önermekteydi. Böylesi, protestonun önceden düzenlenmiş bir gösteri olmadığı anlamına gelecekti! Biletler değişik yerlerde satıldığından, bu planın uygulanması zor olmadı. Ergin’le (Ertem) ikimiz, biletleri *Varlık* idarehanesinden satın aldık. Öteki arkadaşlar ya Dram Tiyatrosu gişesinden ya da başka satış yerlerinden...

O gece⁵ Dram Tiyatrosu'nun paradisinde hazır ve nazırdık hepimiz. Cemal Hoşgör bazı dövizler hazırlamıştı, sırası gelince onları paradide açarak aşağı sarkıtılacaktı. "Bağırsak" Süha, borazanıyla gelmişti. Biz "yuh!" ekibinde görevliydik Eylemin "mastermind"i Attilâ İlhan görünürlerde yoktu! Şimdi kim olduğunu hatırlayamadığım bir arkadaşımız, Dram Tiyatrosu'na gelirken İstiklâl Caddesi'nde Attilâ İlhan'a rastlamıştı. "Abi geliyor musun?" diye sorduğundaysa şu cevabı almıştı: "Yok, ben sinemaya gidiyorum." Rivayet o ki, Attilâ İlhan, ne olur ne olmaz düşüncesiyle, sinema билетini sakladığını söylemişti daha sonra, Hin-i hacette, "Ben tiyatrodan değil, sinemadaydım, işte kanıtı!" diyebilmek için...

Attilâ İlhan öyle demiyor!..

Şimdi de Mart 2002'de yayımlanan Selim İleri'nin *Nam-ı Diğer Kaptan, Attila İlhan'ı Dinledim* adlı söyleşi kitabından Tepebaşı Dram Tiyatrosu eyleminin planlayıcısı Attila İlhan'ın söylediklerini okuyalım.

– Yine o sıralarda *Mavi*'cilere alternatif olarak *A* diye bir ergi çıktı, A'cılar ortaya çıktılar; Erdal Öz, Konur Ertop, Doğan Hızlan, Kemal Özer, Onat Kutlar... O ekip böylelikle "nesil" sorunu Türk edebiyatında yeniden ortaya konmuş oldu. Sağcı olsun, solcu olsun, 40 kuşağı eleştiriyle yüz yüze getiriliyordu Bunun zirvesi, Yaşar Nabi Bey'in Edebiyatçılar Derneği'nin yaptığı toplantıda patladı...

– *Tepebaşı Dram Tiyatrosu mu?*

– Evet, orada patladı. Dram Tiyatrosu'nda şairler, hikâyeciler eserlerinden okuyacaklar...

– *Kaç yılı?*

– Herhalde 53, 54 olmalı... Ben İzmir'deydim. Çolpan'la Metin Erksan nişanlanmış. Çolpan da İzmir'de. Metin, İzmir'e gelip gidiyor. Metin'le çok yakınız. İşte, İstanbul'a İzmir'den geldiğim ilk gün Metin Erksan'la buluştuk. Atlas Sineması'nın önünde Fikret Hakan'a rastladık. Fikret, "Bu akşam geliyor musunuz?" dedi bi-

ze. “Nereye gidiliyor?” dedik, daha bilmiyorum ne olduğunu. Fikret anlattı, “Dram Tiyatrosu’na gidip yuhalayacağız onları” filan dedi. Ben yorgun olduğumu söyledim, gitmeyeceğim. Metin’le Kadıköy’üne döndük; Metin Erksan Kadıköy’de oturuyordu o zaman...

Ertesi gün Kadıköy’ünden dönüşümde, vapurda öğrendik vaziyeti. Orada, Dram Tiyatrosu’nda kıyamet kopmuş gece. Hakikaten yuhalanmışlar. Yuhalama sırasında Hasan Pulur’u, Ferit Edgü’yü ve Demirtaş Ceyhun’u polis gözaltına almış; Kalyoncu Karakolu’na götürmüşler sanıyorum. Orda sabahlanmışlar. Ben hemen Baylan’a gittim; hepsi ordaydılar. *Demokrat İzmir* gazetesiyle ilişkim var, hemen haber olarak geçtim. Hasan Pulur’un falan ilk konuşmaları *Demokrat İzmir*’de çıkmıştır.

Attilâ İlhan (1925-2005)

– *Yakalamalarının sebebi ne?*

– Mavi hareketi devam ediyor aslında. Karşı taraf anlı sanlı kişiler. Onlar “statüko”yu temsil ediyorlar. Bizinkiler yeni gelen kuşak... Dram Tiyatrosu’nda tesadüfen Behçet Kemal Çağlar da varmış. Behçet Kemal şiir okuyor, Behçet Kemal “tek parti”nin sembolü halinde. Sanırım o okurken olay başlıyor: Karşılıklı atışmalar, şu bu... Bu işin sonunda benim başıma patlar dedim...

– *Orada değilsiniz ki?*

– Nitekim öyle oldu. Sanırım iki gün sonraydı, gazetelerde işin dedikoduları daha sürüyor; Saray Sineması’nın önünde iki sivil polis koluma girdi, “Attilâ Bey karakola kadar gideceğiz,” dediler. Sansaryan Ham’na gittik Bu defa bambaşka bir Sansaryan Ham, değişmiş, her şey değişmiş. Orada sorguya çekildim. Alıştığımız gibi değil. Ben güldüm adama, hatta espri yaptım: “Biliyor musunuz, şu sorularınızı dinledikten sonra Hamdi Bey’i hayırla anıyorum. Hamdi Bey sağ olsaydı böyle bir durumda benden kesinlikle kuşulanmazdı...” Adam şaşırdı: “Niye?” diye sordu.

“İstanbul’a geldikten bir gün sonra bu olay olduysa, onu yapacak kadar enayi olmazdım. Ben gittikten üç ay sonra olsaydı, o zaman biraz şüphelenebilirdiniz,” dedim. Emniyet müdür muavini de güldü. Emniyet müdür muaviniyle neticede dost olduk. O kadar dost olduk ki, benden şüphelenenin, “Attilâ’yı sorgulayın, ona bakın”, diyenin kim olduğunu da söyledi: Fazıl Ağbi, “O yapmıştır...” demiş. Halbuki benim hakikaten dahlim yok. Yani dolaylı olarak var, varsa eğer...

– *Fazıl kim?..*

– Fazıl Hüsnü Dağlarca...⁶

Görüldüğü gibi Selim İleri kendisinininkinden bir yıl önce yayımlanan Hilmi Yavuz’un anılarındaki Tepebaşı Dram Tiyatrosu olayında anlatılanlarla Attilâ İlhan’ı yüzleştirmiyor.

Her neyse, o gece, Yakup Kadri Bey’in konuşmasıyla açıldı. Üstat, paradide hazırlananlardan haberi olmalı ki, son derece yumuşak ve gençliği öven bir konuşma yaptı. Sıra Nurullah Ataç’a geldiğinde Cemal Hoşgör, üzerinde “Matine dörüt erleri, esselamün aleyküm” yazılı afişi paradiden aşağı sarkıttı. Salon biraz kırılgan gibi olduysa da, Ataç konuşmasını kısa kestiği için ortalık yatıştı. Kızılca kıyamet, Behçet Kemal Çağlar kürsüye gelince koptu. Paradiden yükselen “Yuh!” sesleri dinmek bilmiyor, ayaklarını yere vurarak protesto edenlerin şamatasına, Bağirsak Süha’nın durmadan öttürdüğü borazan sesleri eşlik ediyordu.

Gürültülü protesto devam etmekteydi ki, karanlıkta, birden, “Basıldık, polisler!” diye bağırın birinin sesi duyuldu. “Edebiyatçılar Derneği” Yönetim Kurulu üyelerinden Orhan Hançerlioğlu, İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nde, yanılmıyorsam, 3. Şube müdürüydü. Durumu derhal emniyete bildirmiş, beş dakika sonra da polis, Tepebaşı Dram Tiyatrosu’nu ablukaya almıştı. Paradidekiler (ben de onların arasındayım) polise görünmeden kaçmayı başarmışlardı, ama aşağı salonda bulunan Hasan Pulur’la Demirtaş Ceyhun’u yakalayıp karakola götürmüştü polisler. Biz, yakayı ucuz kurtardığımız izin sevinçliydik...

Sivil polis, Hilmi Yavuz'un kapısına dayanıyor...

Ama bu sevinç, düpedüz kursağımda kaldı. Ertesi sabah, rahmetli babam, yatağımın başına gelip de, "Kapıda biri var, arkadaşınmış, seninle konuşmak istiyor" deyince bende şafak atmadı desem yalan olur. Kapıya gidip bakınca yanılmadığımı anladım. Gelen sivil bir polisti ve "şahit sıfatıyla ifademe almak üzere" beni İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün bulunduğu, Bahçekapı'daki Sansaryan Han'a götürecekti...

Evden caddeye çıktığımızda "sivil arkadaş", vaktin henüz erken olduğunu, o yüzden de tramvayla ya da otobüsle değil, yayan gideceğimizi söyledi. Fakültede derse girmek durumunda olduğumu söyleyince, "Merak etmeyin" dedi, "uzun sürmez! En çok bir saat sonra fakültede olursunuz..."

Gerçekten ne kadar da safyürektik o yıllarda! İfadem tanık sıfatıyla alınacağına göre, elbette emniyetteki sorgulanmam uzun sürmeyecekti! Böyle düşünüyordum ama öte yandan da, hem bana ne sorulacağını hem de beni kimin ihbar ettiğini merak ediyordum.

Sansaryan Hanı'nın en üst katına çıktığımızda, "çift aylı" bir kapının önünde durduk. "Lamı cimi yok, Hilmi Yavuz!" dedim kendi kendime, "Birinci Şube'desin oğlum..."

Birinci Şube! Emniyet'in eski deyişle "kısım-ı siyasi"si... Demek buraya "komünistlik"ten gelmiştim: Birinci Şube, asıl "Komünist Masası" diye bilinen bir şubeydi. "Sivil arkadaş" çift aylı kapıyı çalıp, kapıda açılan küçük pencereye bir şeyler fısıldadıktan sonra, içeriye itti beni. Kapı kapandı ve yol boyunca havadan sudan ah-baplık ettiğimiz "sivil arkadaş", kolumdan sertçe çekerek koridorun hemen sağındaki ilk odaya soktu. Odanın koridora bakan duvarında pencereler vardı ve "sivil arkadaş" beni, sırtımı pencereye döndürerek oturttu. Arkaya dönüp pencereye bakarsam çok kötü olacaktı! Yüzüm karşı duvardaki dosyalara dönük, beklemeye başladım. Ara sıra çift aylı kapı açılıyor, birileri daha ite kaka içeriye alınıyorlardı. Bir ara kapının açıldığını duyduğumda, merakımı yene-meyerek ve belli etmemeye çalışarak döndüm ve koridorda Erdal Öz'ü gördüm. Anlaşılan onu da içeri almışlardı...

Beş saat sonra sorgulama sırası bana geldiğinde, Komünist Masası Komiser Muavini Adnan Kınay'ın huzurundaydım. Basit bir

edebî protestonun, devlete karşı işlenmiş ağır bir suç sayıldığına, dehşetle (evet, dehşetle!) tanık olacaktım. Adnan Kınay, sorgulamaya şu soruyla başlamıştı çünkü: “Söyle bakalım ne zaman ve kimler vasıtasıyla komünist oldun?”

Bunun genç kuşakların eski edebiyatçılara karşı olan tepkisinden öte bir anlam taşımadığını anlatmaya çalıştımsa da bir yararı olmadı. Adnan Kınay bu kez de, “Millî şairimiz Behçet Kemal Çağlar”ı yuhalamanın, “vatanseverlikle” bağdaşmadığını söyledi. Bu arada, o gece tiyatroya giriş biletini nereden aldığını sormayı da unutmadı elbet. Arada bir duruyor ve şöyle diyordu: “Sakin yalan söyleme! Biz neyin doğru olduğunu biliyoruz!”

Akşama doğru Birinci Şube’nin çift ay’lı kapısından salıverildiğimde, babamı Sansaryan Hanı’nın merdivenlerinde gördüm. Elinde bir gazete var, *–İstanbul Ekspres* gazetesi– ... Baktım, birinci sayfanın tamamını kaplayan ve şimşir puntolarla atılmış kocaman kara bir başlık: “Komünistler Dün Dram Tiyatrosu’nu Bastılar”...

Türkiye’de genç bir “solcu” olarak “siyaset”le teşerrüf etmem böyle oldu... Komiser Muavini Adnan Kınay’ın dediği gibi, “siyasi şubede kaydı olanlardan biri”ydım artık...”⁷

Görüyor musunuz; 1956 yılında Türkiye’de, “genç kuşakların eski edebiyatçılara karşı” tepkileri nasıl İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün bulunduğu Bahçekapı’daki Sansaryan Han’da son buluyor, “basit edebî bir protesto” nasıl “devlete karşı işlenmiş ağır bir suç” haline getiriliyordu?...

“Haney Yaşamalı”nın Sait Faik Hikâye Armağanı’nı kazanması edebiyat dünyasını nasıl karıştırıyor?

“Sait Faik Hikâye Armağanı”nın ikinci yılında ödülün Tahsin Yücel’in *Haney Yaşamalı* adlı hikâye kitabına verilmesini edebiyat dünyası kabullenemedi.

15 Mayıs 1956 tarihli *A* dergisi, 5. sayısının ilk sayfasını bu ödül için yapılan soruşturmaya ayırmıştı. Soruşturmaya cevap verenlerin büyük çoğunluğu; ödülü düzenleyen *Varlık* dergisi ve Varlık Yayınları sahibi Yaşar Nabi’yi, jüri üyelerini, armağanı kazanan yazarı, atış menzilineki her edebiyatçıyı topa tutuyordu.

Birkaç kişi ödülün Tahsin Yücel’e verilmesini yerinde bulurken, çoğunluk Tahsin Yücel’in bu ödülü hak etmediğini savunuyordu. Açıkçası, Tahsin Yücel ve kitabı *Haney Yaşamalı* edebiyat dünyasını karıştırmıştı.

Gelin kimin ne dediğini, hep birlikte “soruşturmaya” verilen cevaplardan izleyelim:

Yaşar KEMAL (Hikâyeci-Romancı) – İyidir, iyidir. Menunun oldum.

A. Hamit AKINLI (Rejisör) – Durum jürinin genel anlayışına göre değişebilir. Armağan, Tahsin Yücel’e verildiğine göre de, jüri hakkında az çok bir fikir sahibi olabilirsiniz.

Nevzat ÜSTÜN (Şair) – Bana bunu sormayın gürültü çıkar.

Ziya METİN (Film rejisörü) – “Kaybeden kazanıyor” G. GREEN

Uğur CANKOÇAK (Yazar) – Sait Faik duysa kahrından bir ke-re daha öldürdü.

Cemal SÜREYA (Şair) – Sait Faik Armağanı, Tahsin Yücel'in *Varlık*'a yaptığı çevirilerin ücretidir.

Suat UZER (Şair) – Adam kayırmanın yeni bir örneği. Yaşar Nabi Bey'in bu konudaki etkisi açıkça görülüyor.

Adnan BENK (Eleştirmeci) – Hiçbir şey düşünmüyorum. Daha bitirmedim, Tahsil Yücel'in kitabını. Ama bu konuda bir yazı yazmayı düşünüyorum.

Tahsin YÜCEL (Hikâyecisi) – Memnun oldum. Bu kadar oy farkıyla kazanacağımı da ummuyordum.

Yaşar NABİ (*Varlık* dergisi yönetmeni) – Oyumu Yücel'e verdiğime göre, sonucu da yerinde gördüğümü söyleyebilirim.

Kemal ÖZER (Şair) – Atı alan Üsküdar'ı geçti. Ne söylersek söyleyelim bu sonucu değiştiremeyiz. Ama susmak da olmaz. Çünkü bu armağan işinin ne dereceye kadar danışıklı olduğu hepimizce biliniyor. Ve B. Yaşar Nabi, okurların gözüne gene bir melek gibi görünmek isteyecek, her şeye bir kulp uyduracaktır. Susarsak aptal yerine konmayı kabullenmiş oluruz.

İşin öncesinde bir bit yeniği var zaten. Bu armağan kitaba değil, bir yıl içinde yayımlanan en iyi hikâyeye verilecekti. İkinci bit yeniği de şu: B. Ahmet Hamdi ille B. Umran Nazif niye çekildiler ve çekilmeğe hakları var mıydı? Çekilmeğe hakları yoktu; çünkü bu bir yarışma değil, bir armağandır. İsteyen girer, isteyen girmez diye bir kaydı yok. Çekildiler, çünkü genç bir sanatçıya ait olmak vardı işin ucunda. Ve bu, kesin olarak biliniyordu. Bilmek için uzak görür olmağa ne gerek var. Bir soruşturma yapıldı ve sonuç ortada. "Allahını seven tutmasın beni" deyip kurtuldu ikisi de.

Bu ve buna benzer noktalar, şunu anlatıyor kişiye: Okulların yemek günleri vardır, anılar anlatılır, ölenler anılır, sonra sıra yemeğe gelir. Bu da *Varlık* Yayınevi'nin pilav günü. Bu yıl, ikinci yıllarını "idrak" ettiler. Daha nice yıllara...

Attilâ İLHAN (Şair-Romancı-Eleştirmeci) – Güle güle yesin!

Ö. F. TOPRAK (Şair-Eleştirmeci) – Allah mübarek etsin!

Kâmran YÜCE (Şair) – Ben armağan işlerini hiç sevmem. Hiç de anlamam.

Yılmaz GRUDA (Şair) – Kitabı okumak zahmetine bile katlanmadım.

Azra ERHAT (Eleştirmeci) – Kitabı okumadım.

Tahir ALANGU (Eleştirmeci) – Bu meselede önemli olan Türkiye’de çıkan bütün kitapların girmesidir. Meselâ: Tokmakçıoğlu iki cami arasında kaldı. Roman armağanında roman sayılmadı *Çingene Pilici*. Bu armağanda da hikâye sayılmadı. Yaşar Nabi daha çok müracaatı esas sayıyor. Oysa kişi çekinebilir. Önceden bazı ölçülere göre tefrik edilmiş kitaplardan seçiliyor eserler. Buysa sanatçıların şevkini kırıcı bir durum yaratıyor. Bu durumda Tahsin Yücel’in karşısında zaten önceden, çekinecek rakip kalmıyor. Jüri toplanmadan önce bu kitaba temayül etmişti zaten. Bu temayül eser üzerindeki konuşmalardan değil de şahıs üzerinde durmaktan geliyordu. Yaşar Nabi jürisi kimi tutar, kimi tutmaz üzerinde duruluyor. Hangi eser kazanır, hangisi kazanmaz söz konusu olmuyor. *Tepedeki Ev* çekilmeseydi ve eser üzerinde düşünülseydi kazanası gerekliydi. Umran Nazif’in hakkıydı bu.

Naim TİRALİ (*Yenilik* dergisi yönetmeni-Hikâyeci) – Kitapların hepsini okumak fırsatını bulamadığım için bir ayırma yapamayacağım. Öyle ki Tahsin Yücel’in kitabındaki hikâyelerin bile hepsini okumaya fırsat bulamadım. En isabetli karar bence, tek kitap sunulduğu zaman verilecek.

Oktay AKBAL (Hikâyeci) – Tahsin Yücel’in Sait Faik Armağanı’nı kazanması, en genç neslin bir başarısıdır. Bu yılın hikâye kitapları arasında oyumu verebileceğim iki üç eserden birisi arasında *Haney Yaşamalı*’yı sayabilirim.

Burhan ARPAD (Hikâyeci) – Adaylardan biri olarak jürinin kararları üzerinde herhangi bir görüş ileri sürmem doğru olmaz. Fakat bu sorunu ele alarak edebiyat armağanları hakkında bazı şeyler söylenebilir. Batı’da büyük edebiyatçılar adına verilen sanat armağanları şu veya bu dergi, şu veya bu yayınevi tarafından tertiplenmez. Gerçi Sait Faik Armağanı da şekil bakımından herhangi bir yayınevince tertiplenmiyor. Fakat jüri sekreteri bir yayınevinin sahibidir. Jüri üyelerinin çoğunluğu da bu yayınevinde kitapları basılan kişilerdir. Memleketimizde bir sanat adamı adına ilk defa kurulan bir edebiyat armağanı olarak “Sait Faik Hikâye Armağanı”nın en önemli organizasyon aksaklığı da bence işte budur. İki yıldır belli olan sonuçlar da bu görüşümü destekliyor. Nite-

kim 1955 “Sait Faik Hikâye Armağanı” jüri sekreterinin sahibi bulunduğu yayınevinin bastığı iki hikâye kitabı arasında bölüşülmüştü. Bu yılın armağanını kazanan kitap da aynı yayınevinde çalışan bir hikâyecinin ikinci eseridir. Hatta iki rey alan kitap da aynı yayınevinin bastığı bir kitaptır.

Hasan N. PULUR (Şair) – Jürinin bu kararı önünde sanatçı çevrelerin pek eğilmemeleri gerekir. İşin dedikodusuna kaçmak pek doğru değil ama, bundan üç ay önce Oktay Akbal acaba neden Vatan gazetesi Sanat Sayfası’nda, bu konuyla ilgili bir soruşturma açmış ve neden okuyucularına “Sait Faik Hikâye Armağanı”nı kimin kazanacağını tahmin ediyorsunuz?” سوالini sormuştur! Okuyucuların yüzde sekseninin de, jürinin bugünkü kararını önceden bilircesine “Tahsin Yücel” cevabını verdiklerini unutmamak gerek! Tahsin Yücel, Armağanı idare eden *Varlık* dergisinin resmî memurudur. Sonra neden *Haney Yaşamalı* Yenilik Yayınları arasında çıkmıştır? Mesele bir takım gerçekleri gölgelemekse, bulutlar pek yetersiz geldi bu işe. T. Yücel’in kitabı hakkında çok şey söylenir. Fakat önce jürinin bu sonuçlaması üzerinde uzun uzun düşünmek gerekir. Jüriye girmek için, “hayatım boyunca artık hikâye yazmayacağım” diye imza veren üyelerin bulunduğu bu jürinin sonuçlaması başka ne olabilirdi ki! Sait Faik dirilip mezardan çıksa, bu efendiler, kaçacak delik ararlar! Bence mesele şunun bunun kazanması değil, merhumun adına düzenlenen yarışmanın AT YARIŞLARINA döndürülmesidir. Ne diyeyim, afiyetle yesin Tahsin Yücel ve arkadaşları binliği!..

KONÖR (Denemeci) – Tahsin Yücel iyi bir öykümen olabilir. Neyliyelim, ona da olanak kalmadı.

Asena DORA (Şair) – Bence geçen yılki armağandan daha isabetli oldu.

Yiğit OKUR (Şair) – İsabet etmişler derim.

Yalçın ÖKTEM (Hikâyeci) – Mutlu bir rastlantıya mı yormalı pek bilmiyorum ama, iki yıldır nedense, armağan kazanacak güçte hikâyeciler Varlık yazarları arasından çıkıyor.

Yahya BOZBEKİROĞLU (Şair) – Aaaa sahi mi?

Hüseyin KARAKAN (Şair) – Derginiz, eski, alışılmış, kalıplaşmış sanata karşı bir durumdadır. Bu sadece örnek vermekle müm-

kün olmaz; alışılmışa, bayağılaşmaya başlayana, uluorta değer dağıtmalara karşı durmakla da mümkün olabilir. Bu durumda derginize büyük bir iş düşmüş oluyor.

Engin ÜNSAL (Şair) – Jüri tarafsız olabilseydi, sonucu alkışlayabilirdik. Jüri, nalıncı keseri olmaktan ileri gidememiştir.

Samim KOCAGÖZ (Romancı-Hikâyeci) – Necati de kazanabilirdi, Fakir Baykurt da. Tahsin Yücel kazanmış. Başka da kitap yoktu. Çatışma olmadı. Zaten Tahsin'in kazanacağı önceden belliydi.

Orhan KEMAL (Romancı-Hikâyeci) – Tahsin Yücel'den hiçbir hikâye okumadım. Anıa Varlık'ın o malum jürisi, her zaman olduğu gibi kendi sanat anlayışına göre en uygun hikâyeyi seçmiştir tabii.

Muzaffer BUYRUKÇU (Hikâyeci) – Tahsin Yücel'in kazanması lâzımdı. Ama kazandı. Ha sahi, jürinin Yaşar Nabi ve adamlarından kurulduğunu unutmuşum.

Behçet NECATİGİL (Şair) – Gayet yerinde oldu.

M. T. KARAMUSTAFAOĞLU (Şair) – *Haney Yaşamalı*'yı henüz okumak fırsatını bulamadım. Onun için peşin yargı işine gelmez.

Ünal TEKİNALP (Hikâyeci) – Her şeye rağmen sevindim. Yücel'in genç olmasının etkisi tabii büyüktür. İyi eserler bulunmaması sebebiyle armağanın bu yıl verilmemesi de düşünülebilirdi. Fakat bunun armağan geleneğinin kalkması gibi bir tehlikesi de var. Olmuş olan en iyi olandır.

Seyfi ÖZGEN (Hikâyeci) – Genç kuşaktan sayılırsa Tahsin Yücel'in kazanmasını alkışlarım ama, öyle sanıyorum Tahsin Yücel, bence çıkarken sonuna gelmişti. Birinin dediği gibi; gençken ihtiyarlamıştı. Varlık ödülünü almasına bir şey denemezdi. Ama bunun adı Sait Faik Armağanı olursa, o zaman söylenecek çok söz olsa gerek.

Enis TURGUT (Şair) – Bu yıl verilmemeliydi. Ama verildiyse en iyisine verildi galiba.

Erhün KUTLAR (Hikâyeci) – Sait Faik Armağanı hiç olmazsa kişiliği yönünden belirli birine verilmeliydi. Böyle birine verilmesi için başka düşüncelerin jüride ve ilgili kişilerde olması, yer etmesi gerek.

Bumin GAFFAR (Hikâyeci- Sinema Oyuncusu) – Eğer kitapta-

ki tüm hikâyeler (hiç değilse) 'Büyük Sarhoşluk' gücünde olsaydı, gerçek bir sınama yönünden ancak sonunculuğa aday gösterilebilir. Şimdiyse pilav, aşure diye yutturulmak isteniyor. Viva Varlık armağanı (!)...

Ferit EDGÜ (Hikâyeci) – Geçen yıl yayımlanan hikâye kitapları arasında en çok sevdiğim bir kitap içindeki iki üç hikâye onun bu armağanı almasına yeter bir sebeptir. Bay Tahsin Yücel'i kutlarım.

Demir ÖZLÜ (Hikâyeci) – Kazandı mı (!?)

Demirtaş CEYHUN (Hikâyeci) – Bu kitap hakkında düşündüklerimi bir yazı ile vereceğim. Ama şu kadarını söyleyeyim ki, Tahsin Yücel'in bu kitabı, Sait Faik Armağanı'nı kazanmağa lâayık değildir.

Engin ERTEM (Hikâyeci) – *Haney Yaşamalı* armağana katılabilmek için acele hazırlanmış bir kitap izlenimini bıraktı ben de. Gönül isterdi ki B. Yücel gibi genç bir sanatçı ikinci kitabını çıkarırken daha titiz davransın. Fakat ben bunları söylerken, ne B. Yücel'i yermek ne de öteki yarışçıları savunmak istiyorum. Armağan bu yıl verilme de daha iyi olurdu sanıyorum.

Ercüment UÇARI (Şair) – Tahsin Yücel'in hiçbir hikâyesini sonunu kadar okuyamadım. Sıkıntı bastı hep.

TEO (Şair) – Düşünmedim ki daha, düşüneyim söylerim.

Derginin birinci sayfasında; soruşturmaya cevapların yer aldığı sütunların sol başında çift sütuna açılmış yerde de "Erdal Öz" imzalı "Haney Yaşamalı mı?" başlıklı bir yazı yer alıyordu. Devamı 2. sayfaya uzanan bu yazıda Tahsin Yücel'in Haney Yaşamalı'daki öyküleri kritik ediliyordu...

“Şairlerin Sarhoşluğu” yazısının doğurduğu çatışma

Varlık dergisinin 1 Ocak 1956 tarihli 426. sayısı hem edebiyatçıların tartışması hem de tartışmalara yapılan ateşkes çağrısı bakımından oldukça bereketliydi. Bu sayıda Selâhattin Batu’nun tepki çeken bir yazısı yayımlanmıştı. Yazının başlığı “Şair Sarhoşluğu” idi.

Batu, şunları yazıyordu:

Şairliğin mutlaka sarhoşlukla birlikte yürüyebildiğini sananlar var. Gerçi şairlik bir çeşit sarhoşluk halidir; şiir de onun yeşimidir, ama bununla bildiğimiz sarhoşluğun ilgisi var mı? Birinde insanın içinden uyanışı var; bu uyanışta bir çeşit kendinden geçiş var. Ama mutlaka gözlerin açık olmasını gerektiren bir kendinden geçiştir bu. Zekânın en gergin, dikkatin kılıç gibi kesken olmasını gerektirir. Hatta bu çeşit bir sarhoşluğa kendini bırakıverip dikkatini yuman şair de, artık yaratamaz, duygularını, düşüncelerini düzenleyemez; güzelle, yani mükemmele varamaz. Belki romantik, perişan bir âşık, bir Werther olabilir; ama kalıcı, dayanıklı şekilleri kuramaz.

Âdi sarhoşlukta ise, her şey geçicidir. Heyecanlar derinlerden gelmez. İnsanın gerçek kişiliği değil, açlıkları, iştahları uyanır; onlar da hızla söner gider; yerlerine bir artık, cansız bir posa bırakırlar. Hatta onun için sarhoşlara bir çeşit insan posaları diyebiliriz. Sarhoşluk insanı tüketmiş, yerine ona yaban, cana canlıya aykırı bir tortu bırakmıştır.

Dikkatlerin köreldiği, gözlerin eşyayı bile göremediği bir bölgede, güzelin, mükemmelin seçilebilmesine imkân var mı? Yaratıcılıkları-

nı uyandırmak için bu çeşit çarelere başvuranlar, gerçekten yaratıcı nudırlar? Ancak, umutsuzlar, bezginler, hayatlarından, varlıklarından usananlar bu çeşit yapma çarelere baş vurabilirler. Umanlar, kendilerine, iç güçlerine güveni olanlar sarhoş olmaz, çalışırlar; kendilerini tüketmez,, artırır, güçlendirirler. Her gün bir gün öncekinden daha umutlu, daha canlı, daha verimli olmak için alın teri harcarlar...

Orhan Veli, ölmeye mi karar vermişti?

Acaba Orhan Veli kendinden umudunu kesmeseydi, hiç olmazsa alt şuurunda bu tükenikliği sezmeseydi içinden ölüme karar verebilir miydi? Cahit Sıtkı gibi bir değer, bizi bugün bile durmadan içlendiren o şiir ustasının ufku gereği kadar geniş olsaydı, kendini böyle çabuk tüketir, aynı yolda harcar mıydı?

Ben kültürün derinliğine, içe sindirilmiş bir kültürün kafa ışığının insanı ölüme değil, her gün daha aydınlığa, daha güzele götüreceğine inanırım. Durmadan arayan, aydınlanan kişi, içinde bir cevherle gelmişse, her gün daha uyanacak, çırpınacak, yaratacaktır. Gerçek ülkü adamları, sadece duygu adamları değildir; bilgili, kültürlü kişilerdir de. Çok bildikleri için, bilmediklerini öğrenmeye koşarlar, ufukları çok geniş olduğu için, büyük ışıkları fark eder, onlara ulaşmak için çırpınırlar. Gerçekten güçlü doğmuş, ömürlence güçlerini geliştirmiş kişiler de amaçsız, ereksiz kalamaz, mutlaka bir ülküye bağlanırlar. Ülkü adamı olan, içlerinde bir inan taşıyanlar, kendilerini sokakta tüketmez, karamsarlığa düşmez, bir rakı şişesi içinde can vermezler.

Acaba bu çeşit çöküşlerde yanlıs bir dünya görüşünün suçlu olabileceğini düşünemez miyiz? Sait Faik, Orhan Veli, Cahit Sıtkı, koca bir neslin, yeni neslimizin öncüleri idiler. Bugün onların izinde yürüyen, ama ömürlerini de onlar gibi kıyasıya harcayan gençler de var; hem de istidatlı, ince ruhlu, iç ülkeleri zengin bir çok gençler var. Onlar da şairliği avarelik sanıyorlar. Onlar da sarhoşluğu seviyor, sağlıklarına, iç varlıklarına kıyabiliyorlar. Bu hastalık bir çeşit hayat görüşünden, bir çeşit felsefeden doğmuyor da güçsüzlükten, değersizlikten mi geliyor?

Ben kara cahil maddeciliğin, niteliği gereği, kara cahil olan maddeci dünya görüşünün bu çöküntüde suçlu olduğuna inanıyo-

rum. Maddeciliğe bağlı karamsarlık, maddeciliği doğuran bilgisizlik ve kültürsüzlük, gene kökünü maddecilikten alan ülküsüzlük, içlerinde küçük bir kıvılcım taşıyan istidatları daha doğmadan yakalıyor, onları kaynaklarında tüketiyor, söndürüyor, öldürüyor. Hiç şüphesiz günümüzün bir yarası bu; sarhoşluk daha çok günümüz uygarlığının hastalığı. Hele sarhoş şairlik bizim toplumumuz için her yerde olduğundan daha büyük bir acı! Çünkü en umut veren çocuklarımıza musallat oluyor; onları seçiyor; bizi onlarla yaralıyor. İçi yaşadığı şehir kadar pırıl pırıl bir Sait Faik, yeni bir solukla yollara düşen, şiirimize yeni bir ses getiren bir Orhan Veli, öz şiirin kaynağına ulaşmış, bize oradan kendini sunmuş bir Cahit Sıtkı, onun kurbanları... Belki Muhib'i de yıllardır onun için duyamıyoruz. O da sustu, susuyor, hiçbir yerden, bir köşecikten sesi gelmiyor. Yoksa tükendi mi? O da aynı hastalığın pençesinde mi? O da mı karamsar? O da mı kendine, imkânlarına gözlerini yummuş içinden, alt şuurunda kararını vermiş? O da mı aynı yöne doğru yürüyor?

Selahattin Batu (1905-1973)

Belki bir çeşit ilerilik anlayışı da bizdeki bu hastalığın sebepleri arasında düşünülebilir. Sanat hiç şüphesiz her çağda yeni'yi arar. Gözü ileride olmak demek, bir bakıma eskiyi bir kenara atmak, yeni'ye ulaşmak demektir. Hatta eskiler kadar bugün yaşayanları da geçmek anlamını taşır. Önde olmak, daha yükseğe varmış olmak deyimine geliyor. Bu kavram, kimi bilgisizlerin sandığı gibi, sadece yüzleç, horizontal bir değer hükmü değil, yücelik yoksulluğu değildir. Değersizlikçe, bayağılıkça, bütün çağları geride bırakmak anlamını taşımaz, taşımamalıdır. İnsanın adeta kendi kendine sorası geliyor: Acaba ileri olmak, mutlaka sanatta şekilsizlik, içsizlik; ahlâkta avarelik, sorumsuzluk demek mi? Nükteleri, sövgüleri şiir sanmak yenilik mi? Devrik cümleyi bir sarhoş ağzına çevirmek

mi? O tepe aşığ şekiller içinde, onlar kadar düşük, onlar kadar başıboş bir insan, hayat anlayışına düşmek mi? Söğerek söze başlamakla, şair ileri mi olur acaba? Artık devrilmekten yürüyemez olan o deyişlerle bir düşünce nereye kadar gidebilir? Hangi amaca varılabilir? Ve içki sofralarından, disiplinsizlikten başıboşluktan sanata, büyük sanata gidildiği görülmüş müdür?

Şairliğin şartı “sarhoşluk” mudur?

Ben bu dev düşmanla boğuşmak için önce ülküsüzlükle savaşmak gerektiğine inanıyorum. Sarhoşluğu şairliğin şartı sanan gençler, sanatın asla avarelik demek olmadığını, korkunç bir disiplini ile çok sert bir kafa çabasını gerektirdiğini öğrenecekler; yazarken, yaratırken ecel teri dökcekler, durmadan okuyacak, düşünecek, çalışacaklar; içlerini aşkla, ışıkla bezeyecekler. O zaman asla karamsar olmalarına yer kalmaz. O zaman ülküsüz olamazlar, ülküsüz yaşayamazlar, sanatlarına, hayatlarına bir yol çizer, uğrunda yiğitçe yaşamaya değen bir amaca yönelirler. Üç beş şiir yazar yazmaz tükeniverenler, her şeyden önce bilgisizliğin, kültürsüzlüğün kurbanları değil mi? Herkesin bildiği bir gerçektir bu: ışık yoksulluğundan ülküsüzlüğe düşülür; karamsarlığa da ülküsüzlükten gidilir. Kişiyi er meydanlarında zafere ulaştıran irade gücü, yılmazlık, yiğitlik gibi erdemlerdir; ama sanat savaşındaki başarıların da tek kaynağı budur. Birkaç mısra söyleyebilince hemen zafere ulaştıklarını sananlar var, ardından da çabucak tükeniyor, sokaklarda yıkılıp ölüyorlar. Acaba sanat çilesini çekti mi sanırlar? Çalıştıklarını, aydınlandıklarını, olduklarını mı sanırlar? Daha nice yıllar yırtınacaklar, yürek kanı harcayacaklar; acı çekecekler, düşünecekler, kimseleri beğenmez olacaklar. Ama sonunda da kendilerini bulacak, kendi değerlerine inanacak, bir sanat yolu seçecek, yeni bir güzellik ülküsüne bağlanacaklar. Genç bir şair için en yüce amaç, yarattığı o birkaç mısra değildir; o birkaç mısra olmamalıdır! Şiirin yolları o kadar dar mı? At oynatacak bunca meydanlar, onlardan başka kimleri bekliyor? Yoksa topraklarımız bütün açıldı mı? Sabana alınacak bozkırlar kalmadı mı? Işığa açılacak çoraklarımız bitti mi?

Sarhoşlarla dolu hikâyelere, şarap kokan, tütün kokan, şiirlere ve bütün bu sağlıkları, soysuzlukları yenilik diye alkışlayan sığı, bi-

lisizlere bakıyorum da, artık bizde de sabah olsa, diyorum. İçleri umut dolu, sevgi dolu genç şairler, artık kendilerini özlemeyi öğrensin!; kültüre, büyük sanata yönelsinler. Çağımıza, devrimlerimize lâıyk eserleri, gerçek sanat eserlerini kurmaya çalışsınlar. Bizim onlardan beklediğimiz yalnız budur.

Can Yücel'in cevabı: “Şairin Şaşkınlığı”...

Selâhattin Batu'nun bu yazısına öncelikle kimin cevap verdiğini tahmin edersiniz? Hem de çarçabuk...*Varlık*'ın Ocak 1956 sayısında çıkan bu yazıya, gene aynı ay yayımlanan *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde bir cevap verildi. Yazı, genç şair Can Yücel'in imzasını taşıyordu. “Çatışma” sütun başlığı altında yayımlanan yazının adı: “Şairin Şaşkınlığı” idi:

Varlık'ın Ocak sayısında Selâhattin Batu imzalı “Şairin Sarhoşluğu” adlı bir yazı çıktı. Pek keyiflendim okurken. Keyif de söz mü?... Allah için mezelik yazı, çeşmi çerez kabilinden... Ko önüne hem kafayı çek hem oku!.. Böyle özetiyile yetineceğime, keşke yerimiz bol olsa da size tümünü aktarabilsem makbule geçerdi, emim. Siz gene her ihtimale karşı içkinizi, kadehinizi hazırlayın.

B. Batu'ya göre, iki çeşit sarhoşluk var: adî sarhoşluk, şairce sarhoşluk. İlkinde insanın içinden uyanışı varmış, öbüründe ise her şey geçiciymiş. İkisini birbirine karıştırmağa yeltenenler, yaratıcılıklarına uyandırmak için adî sarhoşluk çaresine baş vuranlar “dikkatlerin köreldiği, gözlerin eşyayı bile göremediği bu bölgede güzelin seçilebilmesine bile imkân olmadığını unutuporlarnış...” Falan filan... Biz kabak çekip, şiir döktürme çağının geçtiğini sanıyorduk. Meğer bildiğimiz gibi değilmiş işler. Yazar diyor ki:

“Acaba Orhan Veli kendinden umudunu kesmeseydi, hiç olmazsa alt şuurunda, bu tükenikliği sezmeseydi, içinden ölüme karar verebilir miydi? Cahit gibi bir değer, bizi bugün bile içlendiren o şiir ustasının ufku gereği kadar geniş olsaydı kendini böyle çabuk tüketir, aynı yolda harcar mıydı?”

İyi ama, B. Batu, Orhan Veli'nin ölümüne karar verdiğini nereden çıkarıyor? Ortada şiirleri, yazıları var. Ölümünden bu yana ala-

bildiğine kabaran, bir dost alayı var. Ölüme karar verdiğini nerde söylemiş? B. Batu kimden işitmiş? Gelelim Cahit Sıtkı'ya... Ufku gereği gibi geniş olmadığı için kendini içkiye vermiş, yoksa içki yüzünden mi ufku daralmış?.. Sökebilirsen sök!..

Oldu olacak, yazıdan uzunca bir parça daha alalım. Belki B. Batu'nun ne demek istediğini daha iyi anlarız.

“Acaba bu çeşit çöküşlerde yanlış bir dünya görüşünün ‘suçlu’ olabileceğini düşünemez miyiz? (...) Ben kara cahil maddeciliğin, niteliği gereği, kara cahil olan maddeci dünya görüşünün bu çöküntüde suçlu olduğuna inanıyorum. Maddeciliğe bağlı karamsarlık, maddeciliği doğuran bilgisizlik ve kültürsüzlük, gene kökünü maddecilikten alan ülküsüzlük, içlerinde küçücük bir kıvılcım taşıyan istidatları daha doğmadan yakalıyor, onları kaynaklarında tüketiyor, söndürüyor öldürüyor. Hiç şüphesiz günümüzün bir yarası bu; sarhoşluk daha çok günümüzün uygarlığının hastalığı. Hele sarhoş şairlik, bizim toplumumuz için her yerde olduğundan daha büyük bir dert, daha büyük bir acı! Çünkü en umut veren çocuklarımıza musallat oluyor, onları seçiyor. İçi yaşadığı şehir kadar pırlı pırlı bir Sait Faik, yeni bir solukla yollara düşen, şiirimize yeni bir ses getiren bir Orhan Veli, öz şiirin kaynağına ulaşmış, bize oradan kendini sunmuş bir Cahit Sıtkı, onun kurbanları... Belki Muhib'i de yıllardır onun için duyamıyoruz. O da susuyor. Hiçbir yerden, bir köşecikten seni gelmiyor. Yoksa tükendi mi? O da aynı hastalığın pençesinde mi? O da mı karamsar? O da mı kendine, imkânlarına gözlerini yummuş, içinden, alt şuurundan kararını vermiş. O da mı aynı yöne doğru yürüyor?”

Birinci kadehin zamanı geldi...

Sayın okuyucular, sanırım, birinci kadehin zamanı geldi. Başka türlü kalkamayacağız bu saçma yığınının altından. Hele bir tek atalım da düşünmeğe başlayalım, belki küşayış gelir zihnimize...

Önce şu maddecilik denen şey ne mene kuşmuş? Onu bir soruşturalım. Sözlükte diyor ki: “Özdekçilik (materyalizm, maddecilik) özdekten (madde) başka töz (cevher) tanımayan felsefe okuludur.” Daha geniş bir tanımla diyebiliriz ki, duyularımızla kavrayabildiğimiz özdeksel dünya, tek gerçektir; onun dışında hiçbir şey yok-

tur. Dinsel inançlarda yer alan özdek-üstü varlıklar, insan imgelemnin uydurmalarıdır. İnsan usu, bilinci, bedene bağlı, özdeksel bir organın, yani beyinin ürünüdür. Dönelim şimdi özdekçiliğin kurbanları Sait'e, Cahit'e, Orhan'a, Muhib'e!.. Hiçbirinin yayımlanmış yazıları arasında böyle bir görüşü savunur tek bir söz yoktur. Yoksa B. Batu bu değerli sanatçılarımızın "sebebi felâketini" Tanrı'ya inançsızlıklarında mı arıyor? İyi ama, Muhib ile Sait Tanrı'ya inandıklarını şiirlerinde açık seçik söylemiş şairlerdir. Sait ile Orhan'a gelince, onlar da Tanrı'dan uzun boylu söz etmemiş olabilirler ama, dinsizlikten yana da değillerdi. Hem sonra anlaşılamayan bir nokta daha var. "Maddeci" niye ille karamsar oluyor? İnsan, doğaüstü varlıklardan medet umacağına, kendi gücüne bel bağlar, usuna güvenir, dünyayı bir başına düzeltebileceğine inanırsa, karamsar değil, aksine iyimser olamaz mı? Ya o "kara cahil maddeci" sözüne ne buyrulur? Ne toptancı, sallapati bir yargıdır bu!.. Eski Yunan'dan bu yana yetmiş olan, özdekçi görüşteki tümen tümen bilgini, sanatçıyı böyle bir kalemde cahillikle kınamak için insanın sağduyu denen şeyden silmece yoksun olması gerek. Özdekçilerin içkiye kapılmasına gelince, onlar da insan nihayet, içlerinde bu zıkkıma kafasını kaptırmış olanlar vardır ama, genel olarak diyebiliriz ki, özdekten başka töz tanımayan bir kişi, bedenine, örneğin idealizm öğretisine bağlı bir düşünürden çok daha değer verir, vaktinden önce yıpranmanın çaresine bakar.

Batu'nun yazısını okurken aklıma Time dergisinde gördüğüm bir haber geldi. Madrid'te dört yüz kadar üniversite öğrencisi arasında bir soruşturma yapılmış. Doğdu doğal Franco rejimi altında yaşayan bu gençlerin yüzde yetmiş beşi, başta bulunanların kiliseye, üniversite ileri gelenlerine atıp tutmuş, faşizmi benimseyecekleri yerde memleketlerinin sosyalizmle yönetilmesini istemiş. Franco bu soruşturmanın sonucunu duyunca küplere biniyor, "Üniversite öğrencilerimizin körpe beyinlerine maddecilik ağısu sızmış olduğu görülmektedir" diye ver yansın ediyor.

B. Batu da Franco gibi başına taş düşse özdekçilikten bilecek. Genç sanatçılar meyhanelere mi dadanmışlar, hemen özdekçiliği sür ileri, iki üç delikanlı Şişli'de Eksistansiyalist âlemler mi yapıyorlarmış, al eline o "kara cahil maddeciliği" vur abalıya! Bu teknik, işi gürültüye getirip, belki bazı kimselerin kafasında yersiz

düşüncelerin belirmesine yol açar ama, gerçeğin aydınlanmasına dünyada yaramaz.

Park Otel'de demlenen Yahya Kemal'e ne demeli?

Şu lâflara bakın bir de! “Sarhoşluk daha çok günümüz uygarlığının hastalığı. Hele sarhoş şairlik toplumumuz için her yerde olduğundan daha büyük bir dert, daha büyük bir acı.” Hani bunları duyan bir yabancı, oldum bittim ağzına içki koymayan Türk şairlerinin son yıllarda birden işi azıttığını, birer Bekri Mustafa keşildiğini sanacak. Sanki Osmanlı tarihi boyunca meyden, esrüklükten divanlar dolusu söz edenler bizim şairlerimiz değildi. Hadi onları da geçtik, ya Allah'ın günü eve bulut gibi sarhoş geliyor diye babasının kapı dışarı ettiği Namık Kemal, sekseninden sonra Lüs-yen Hanım'dan gizli, yatağının altına viski şişesi zulalayıp kafa çeken Abdülhak Hâmit, hâlâ Park Otel'de bir Baküs saltanatıyla demlenen Yahya Kemal beyler, peki onlara ne buyrulur?

Sanatçılarımızı “şöyle yapsalardı, böyle yapsalardı” çeşidinden sözlerle, başöğretmen edasıyla hırpalamağa kalkışacak yerde yapıtları üzerine eğilip onları anlamağa çalışalım. Yoksa üstünkörü çağrışımlarla, birkaçının fazla içki içtiği bahanesiyle bütün bir sanatçı topluluğuna kara sürmek hak bilirlige yakışmaz. B. Batu, bir şiir akımı beğenmeyebilir, kötü gözle görebilir ama, bu davranışı saptamak için sanatla uzak yakın ilgisi olmayan kanıtlar ortaya atarsa, hoş görsün, kendisini ciddiye alamayacağız. Kusurlarımız olabilir, aşırılıklara kaçmış olabiliriz ama, biz hiçbir zaman beğenilerimizi savunmak, beğenmediklerimizi yıkmak için Cahit, Sait, Orhan gibi elleri kalem tuttuğu sürece sanat yolunda didinmiş olan değerleri çıkarımıza âlet etmek, kişisel güçsüzlüklerini dilimize dolamak küçüklüğüne düşmedik. Ne de Ahmet Muhib gibi şiirimize bunca emeği geçmiş bir şairi, kendi isteğiyle şiiri bıraktığını kim bilir kaç kez açıklamış olmasına rağmen, “Sarhoşluk yüzünden şiir yazamaz hale geldi” demeğe gelen sözlerle arkadan muştalamak yolunu tutmadık.

“Sıhhatinize, beyefendi!..”

Anlaşıyor, B. Batu ülkücü denen kişilerden, içkiye, avareli-

ğe yanaşmıyor, düzenli bir hayatı var, çalışkan bir insan... Ne var ki bütün bunlar, kendisinin ele gelir, dişe dokunur değerde şiirler, oyunlar yazmasına, hadi onu da geçtik, doğru dürüst düşünmesine bile yâr olmuyor. Cahit sabah akşam içerdi ama, bir aralık oturur, belki de ayak üstü, o cânım şiirleri düzüverirdi. Hani derler a, duran bir saat, yanlış işleyen saatten daha iyidir. Çünkü duran saat hiç değilse, on iki saatte bir doğruyu gösterir. Ötekisi ise bütün telaşına, patırtısına rağmen yanlıştan günde bir defa bile kendini kurtaramaz. Diyeceğim, B. Batu gibi ağzına içki koymayıp, avareliğe kaptırmadan kendini, ha babam çalışıp da böyle ipe sapa gelmez lâflar edeceğine insan, Cahit gibi günde bir saat ayık durur, düşünür yazar, daha hayırlı böylesi. Burnuna kadar içki içmenin iyi bir şey olmadığını biz de biliyoruz. Her şeyin fazlası fazla. Eh, bir fırsat düşer, bayram olur, seyran olur, B. Batu'nun yazısı gibi olağanüstü bir şeyle karşılaşırız, o zaman birkaç kadeh bir şey içilir tabii. Onun dışında içki vaktimize, kesemize, sağlığınıza zarar... Yalnız sarhoşluktan daha yaygın, daha belâlı bir hastalık var; o da içmeden sarhoşluk, yani şaşkınlık... İlk önce ona bir çare bulalım.

Müsaade ederseniz, B. Batu, tez günde bu hastalıktan kurtulmanız dileğiyle son bir kadeh daha içeceğim.

Sıhhatinize, beyefendi!..

Tahsin Yücel'in sataşmaları

Tahsin Yücel bir ara *Varlık*'ta "Gazete ve Dergiler Arasında" sayfasında yazmaya başladı. Orada yazdığı sürece neredeyse çatmadığı, sataşmadığı yazar kalmadı. 1 Haziran 1956 tarihli, 431 sayılı *Varlık*'ta, Orhan Kemal'e çatan "Büyükler" başlıklı yazısı yayımlandı. *Esi* dergisinin Mayıs 1956 tarihli sayısında, "Sait'in Büyüklüğü" adında bir yazı okumuş Tahsin Bey. Bu yazıyı ele alıyordu. Yalnız konuya yaklaşımı, dili, edası ve üslubu oldukça kışkırtıcıydı, yani açıkça "bela arıyordu".

"*Esi* dergisinin mayıs sayısında, 'Sait'in Büyüklüğü' adında, Sait Faik'in dilini öven bir yazı var" diye giriyordu "Büyükler" başlıklı değinisine Tahsin Yücel... Kendisini öfkeliendiren yazının kime ait olduğunu, hemen söylemiyordu Yücel... Şöyle devam ediyordu:

O yazıdan gelişigüzel bir parça alıyorum: "Sağlığında bu (Üsküdar Pasajları)ndan söz açmışım da, gülmüş (Üsküdar'ı hiç bilmem be) Demişti." Bu sözleri oldukları gibi aldım, ayrılar yazının aslında da var, demiştinin d'si aslında da büyük harf. Yazıdaki yanlışlar bu kadarla da bitmiyor, birçok kötü cümleler bir yana, herhalde kelimesi "her halde", halbuki kelimesi "halbu ki" biçiminde yazılmış. Bu kadar basit kurallardan habersiz, ayracın nerede kullanılacağını, bazı kelimelerin nasıl yazılacağını bilmeyen bir kimse, nasıl olur da Sait Faik'in dilinden söz açabilir? Evet, insanın aklına, ilk gelen soru bu oluyor. Ama gene de pek önem vermiyorum bu soruya.

Meğer “Sait’in Büyüklüğü”nü Yazan Orhan Kemal’miş...

Tahsin Yücel kimden söz ettiğini tam da yazısının burasında açıklıyor:

Çünkü bu yazıyı yazan Orhan Kemal. Orhan Kemal iyi bir hikâyecimizdir, çok güzel hikâyeleri vardır. Elbette konuşabilir Sait Faik’in dili üzerinde. Bu konuda söyledikleri de doğru, Sait Faik’in dili üzerinde vardı yargılar doğru görünüyor. Ne var ki Orhan Kemal’in söyledikleri bu kadarla bitmiyor. Asıl söylemek istediklerine atlayabilmek için bir basamak gibi kullanmış bu övgüyü, kendine göre bir ustalık yapmış.

Yazının adı “Sait’in Büyüklüğü”. Candan bir giriş: “Beyoğlu ya da Adalar’a gittiniz mi, Sait’i hatırlamamanız kâbil mi?” Sonra birkaç güzel cümle: “Dün, onun en eskisi olduğunu sandığım *Sarmıç*’ını aldım elime, rast gele açtım: (Ormanda Uyku) hikâyesi. Okumaya başladım. Hem de öyle baştan filan değil, ortalardan.” Sonra da övgü başlıyor: “Melih Cevdet’in dediği gibi, gerçekten (başka bir kalemi) var. İnsan onu okumaya başladı mı, kendini dilin harikulâde sihrine kaptırıp gidiyor...” Epeyce sürüyor bu övgü. Ondan sonra, asıl yazmak istedikleri başlıyor. “*Sarmıç*’ı kapattıktan sonra, damağımda kalan tada rağmen (Sait’in büyüklüğü)nü düşündüm” diyor. “Rağmen” kelimesi, düşüncenin hangi yöne kaydığını daha başından belirtiyor ya durmayalım bunun üzerinde. Orhan Kemal, Sait Faik’in büyüklüğünün “dilinin sihrinden” geldiğini belirtiyor. Sonra pek önemli sorular sıralıyor: “Bir yazar dilindeki (sihir)den dolayı mı büyüktür? Ya hüt yalnız bundan dolayı mı büyüktür? Yoksa (büyük yazar)lığın şartları var mıdır?” Cevap: “Her halde.” Orhan Kemal, Sait Faik’in başka büyük yönlerini aramayı aklından bile geçirmiyor, neredeyse acı-

Tahsin Yücel (1933-2016)

yacak ona: “Halbu ki o güzel dille gerçekten (büyük bir yazar) olmaması için sebep yoktu.” Tuhaf. yazısını “Ne olursa olsun, en sıkıntılı zamanlarımda, onun hemen hepsi içten ‘ithaf’larla imzalı ciltlerinden birini açıp okumak sıkıntılarımın kurtalmağa yetiyor” sözleriyle bitiriyor. Bu sözü gördüğüm gibi değil, biraz sağduyuya başvurarak anlamak gerekiyor: Orhan Kemal’in Sait Faik’in kitaplarını açıp okuması, “Orhan Kemal’in sıkıntılarının kurtulmaya değil” “Orhan Kemal’in kendi sıkıntılarının kurtulmasına” yetiyormuş. Bunu söylemek istiyor herhalde. Ama iş bu kadarla da bitmiyor, sözün gelişine bakılırsa, Orhan Kemal, Sait Faik’in “eğlencelik” bir yazar olduğunu belirtmek istiyor. Fikirdir, ne denir.

Büyük yazar olarak Orhan Kemal’in “kendisi var ya...”

Yalnız bunu bu kadar uzatmaya, Sait Faik’i yermek için bu kadar dolambaçlı yollara sapmaya ne lüzum vardı? Düşüncesini açık açık yazsa, Sait Faik’i över görünüp yerme yoluna sapmasa daha iyi ederdi, daha doğru, daha dürüst bir şey yapmış olurdu. “Fikirdir ne denir? Bu da Orhan Kemal’in fikridir” derdik, üzerinde bile durmazdık, ama böylesi başka şeyler düşündürüyor. Bu başka şeylerde bir sanat erine yakışmıyor. Hem niçin üzülüyor, Sait Faik büyük bir yazar olabilecekken olamadı diye niçin üzüyor tatlı canını? Ne yapalım, herkes büyük yazar olamaz. Kendisi var ya. Biz de büyük hikâyecimiz Orhan Kemal’le teselli buluruz. “Ama bunu anlayan kim?” diyecektir. Olsun, bu da o kadar üzücü bir şey değil. Nurullah Ataç’ın “Prospero ile Kaliban” başlıklı yazılarını okumalı mı? Çoğunluk Prosperolara kulak asmıyor, Kalibanların ardından gidiyor hep, Prosperolar yalnız kalıyor. Ne yapalım, böyle gelmiş böyle gider bu.

Orhan Kemal cevap veriyor

15 Haziran 1956 tarihli, 432 sayılı *Varlık*, “Orhan Kemal, Tahsil Yücel’in geçen sayımızın bu sayfalarında çıkan yazısı dolayısıyla, *Varlık*’ta belirtilmesi isteğiyle şu cevabı göndermiştir. İsteğini yerine getirerek aynen basıyoruz” notuyla yayımlıyordu Orhan Kemal’in cevabını:

Bay Tahsin Yücel,

Esi dergisinde çıkan “Sait’in Büyüklüğü” isimli yazıma, *Varlık*’ın son sayısında verdiğiniz sinirli, alaylı cevabı okudum. Hak-kımda gösterdiğiniz “teveccühe” teşekkür ettikten sonra, şu noktaları açıklamama izninizi rica edeceğim:

1. O yazıyı *Esi* dergisine Arap harfleriyle yazıp yolladığımı hatırlıyorum. İhtimal bir tertip hatası olarak yanlış dizilmiş, yanlış basılmıştır. İmlâ yanlışları beni ilzam eder mi bilmem?

2. “Sait’in büyüklüğüne” gelince... Buradaki “Büyüklük” alelâde bir büyüklük değil, dünya ölçüsü dev yazarların büyüklüğüdür. Yani Sait’te, bu dev yazarları dev yapan unsurların bulunup bulunmadığını düşünmüştüm. Yoksa onu küçültmek asla hatırımdan geçmez.

3. Zaten, hayatının son noktasını koymuş bir yazarın avukatlığını bizzat kendi eserleri yapar değil mi? Ne ben, ne de başkası, değil Sait’i, hiç kimseyi keyfimize göre ne büyütebiliriz ne küçültebiliriz. Sait te bu kaideye uygun olarak elbette incelenecek, büyüklük derecesi, his değil, akıl yoluyla belirtilecektir.

Selam ve sevgilerimle

Orhan Kemal

Orhan Kemal’den sonra Muzaffer Erdost

Orhan Kemal’e sataştığı “Sait’in Büyüklüğü” yazısının ardından “Küçükler” adlı yazısı geliyordu Tahsin Yücel’in. Orada da Muzaffer Erdost’u ele alıyordu. Şöyle başlıyordu yazısı:

Geçen sayıda “Aynalı Kapı” adında bir yazıdan söz açmıştım. O yazının yazarı Muzaffer Erdost, kendisi için sık sık “Vatandaş” sözünü kullanmama pek sinirlenmiş. Sinirlenmek de pek iyi bir şey değildir, sağduyu bırakmaz adamda. Yazılarından anladığıma göre, Muzaffer Erdost’un sağduyusu biraz kıt. Bir de sinirlendi mi, ne duruma düşeceğini siz düşünün artık. Düşünebileceğimizden de ileriye gitmiş, şu günahsız vatandaş sözünden bir sürü anlamlar, kasıtlar çıkarmış.

Muzaffer Erdost: “Bay Baylar”

Tahsin Yücel’in bu “Küçükler” yazısının tamamına geçmeden önce, Muzaffer Erdost’un yazısında ne dediğine bir bakalım.

Muzaffer Erdost, 19 Mayıs 1956 tarihli *Pazar Postası*’nda yayımlanan “Bay Baylar” başlıklı yazısında şöyle diyordu:

Varlık’ın son sayısında Tahsin Yücel, benim “Aynalı Kapı” adlı yazımdan aldığı: “Bütün bu tedirginlikler toplumun bütün bireylerini yepyeni bir sorumluluk kavramına götürmüştür. Bu kavram, bireyin bireye yalnız zararlı olmamasını değil, aynı zamanda faydalı olmasını, onun toplumsal değişimleri içinde görevlerini istemektedir. Bir bakıma faydalı olmamak, zararlı olmak gibisine düşünülmektedir.” Sözlerine takılarak şöyle diyor: “Akan suları durduracak güçte bir yargı işte. Bilim adamlarının yaptığı gibi, vatandaşımız da genel-leştirme yoluna gitmiş, hemen çıkarıvermiş kanunu. Bize de boyun eğmek düşüyor. Bize düşen boyun eğmek ama sayın vatandaşımızın izni olursa bir şey söylemek istiyorum. Benim de bu toplumun bir bireyi olduğumu kabul eder mi? Ederlerse benim böyle bir sorumluluk kavramı bilmediğimi, benim durumumda olanların da az olmadığını, öyleyse ‘toplumun bütün bireylerini’ sözünün pek yersiz, pek saçma olduğunu söyleyeceğim. Faydalı olmamak zararlı olmak gibi düşünü-lüyormuş. Nerede lütfen söylerler mi? Demokrasi ile yönetilen ülkeler içinde böyle bir sorumluluğu tanıyan, böyle bir şeye kanunlarında yer veren bir ülke gösterebilirler mi?”

Özgerçeği şu: Ben Yaşar Nabi’nin “Edebiyatçının Sorumluluğu” adlı yazısı üzerine “Aynalı Kapı” adlı bir yazı yazmıştım. Şimdi Tahsin Yücel, benim o yazımı yanıtlamayı üzerine almış... Aynı derginin yönettiği Sait Faik Hikâye Armağanı’nı almanın verdiği hazdan olsa gerek, pek şımarıklaşmış, böbürlene böbürlene eğlenmiş benimle. Benim için “Muzaffer Erdost adında bir vatandaşımız”, “Muzaffer Erdost gibi aydın vatandaşlar” demeyi pek sevmiş. İki sözün arasına “vatandaş” sıkıştırıvermiş. Josef Habib’in ilk yır betiği (şiir kitabı) çıktığında, ondan “Josef Habib vatandaşımız” diye söz açıyorlardı. O adın arkasından “vatandaşımız” denmenin bir gerekçesi vardı. Oysa “*Pazar Postası*”nın 15 Nisan sayısında (...) bir yazı oku-

dum” dedikten sonra, “Muzaffer Erdost” dedikten sonra, “vatandaşımız” demenin yeri yoktu. Hele “yazının adı da pek güzel, pek şairane: Aynalı Kapı” dedikten sonra “vatandaşımız” sözünü tekrar tekrar kullanmanın hiç yeri yoktu. Kimi yazarlar, çok zaman bir yazarı küçük gördüğünü belirtmek için “A adlı birisi yazmış o yazıyı” gibisine sözler ediyorlar. Bu, küçük gördüğünü belirtmek isteyenlerin, küçüklüğünü, enezliğini (zayıflığını) ortaya koyuyor. Çünkü, bir kişinin adına küçüklük ima eden sözler takmakla o kişiyi küçültemezsiniz. Tahsin Yücel’in yapmak istediği de buna benzer bir şey. “Vatandaş” olduğumu tekrar tekrar söylemesi, benim düşünülerimde, tutukularımda vatandaş olduğumu şüpheye düşürecek noktalar olduğunu belirtmesi içindir. Çünkü ben, medar-ı iftiharı Yaşar Nabî’ye karşı gelmişim. Bay Baylar orada dokunulmazlık tekkesi kurmuşlar sanırsınız. Sözünün eri bir yazar, ne dediğini bilen bir yazar, o “vatandaş” sözleriyle benim adıma mimler koymak gibi bir bayağılığa gitmez, bu “vatandaş” konan “Koskoca Muzaffer Erdost bile” sözü, o bay imzanın beni tanımadığını, bile bile, kasıtlı “vatandaş” sözünü kullandığını buz gibi doğruluyor. O bay imza çıkar; “Vatandaş değil misin? Şüpheni mi var?” deyiverir. O zaman, bay imzaya şunu söylerim: “Vatandaş değil miyim? Şüphesi mi var?”

“Bay Baylar’ın devamı...

Muzaffer Erdost, burada bitmeyen yazısına (devamı var) notunu koyarak, ertesi gün, yani 20 Mayıs 1956 tarihli *Pazar Postası*’nda devam ediyordu:

Tahsin Yücel, yazımın tümünden ayrılarak ayrıntılar (teferruat) üzerinde durmayı yeğlemiş. Onun için de, yazımı kendi istediği biçime sokmakta pek ustalık göstermiş. Diyor ki: “Faydalı olmamak zararlı olmak gibi düşünülüyormuş. Nerede, lütfen söylerler mi? Demokrasi ile yönetilen ülkeler içinde böyle bir sorumluluğu tanıyan, böyle bir şeye kanunlarında yer veren bir ülke gösterebilirler mi?”

Oysa, “Aynalı Kapı” adlı yazımda, bireyin bireye zararlı olmanası için, ta ilk çağlardan bu yana kimi yasaların, törelerin, inançların konduğunu, bunun ilerisinde beliren sorumluluk kavranının, kişi-

nin kendi kendine benimseyeceği, yükleneceği bir duygu olduğunu yazmıştım. Tahsin Yücel, kendi bildiğini okumak için, yazımı başka türlü nasıl gösterdiğini belirtmek için o yazımdan bir parçayı buraya alıyorum; "Sorumluluk, bireyin toplumla olan bağlarının bir bütünüdür. Bu duygu, bu düşünüyü toplum düzeninin, toplum esenliğinin, güveninin abc'sidir. (alfabesidir) dense yeri var. Bireyin bireyle olan bağlarının, daha yakın bireyin bireye olan sorumunu derecelerine göre yasalar, töreler, dinler çözmektedir. Yasaların, dinlerin, daha başka toplum kurallarının çizdiği bu sınır, bireyin bireye yapabileceği kötülüğü önlemek içindir; adam öldürmeyi, hırsızlığı, yalan söylemeyi önlemek içindir. Bireyi toplum için zararsız kılmak isteği, ilk çağlardan sürüp gelen bir sorum duygusunun, düşüncesinin sonucundan başka bir şey değildir. O günden bu yana yeryüzü büyük serüvenler geçirmiş. Kişi sayısı günden güne değişmiş. (...) Bugün, kişi-oğlu bunaltılı, sıkıntılı bir çağ içinde tedirgin olmuştur. Bütün bu tedirginlikler toplumun bütün bireylerini yepyeni bir sorumluluk kavramına götürmüştür. Bu kavram bireyin bireye yalnız zararlı olmasını değil, aynı zamanda faydalı olmasını, onun toplum değişimleri, gelişmeleri içinde görevlenmesini istemektedir. Bir bakıma faydalı olmamak, zararlı olmak gibisine düşünülmektedir.

İyice anlaşıyor ki, sorum kavramını bir sınıra kadar yasalar saptayabilir. Onun ilerisinde yasaların saptayamayacağı, karışamayacağı, kişioglunun işleyip işlememekte özgür olduğu sorumluluklar vardır. Bu sorumluluklar, daha çok kişinin, kişiöglü anlayışına, eğitimiyle ilgilidir. Tanzimat çağını düşünüyorum: Batı'da uluslar büyük değişiklikler geçirmiştir. Oraya gidenlerde, bu değişimleri, ilerlemeleri görenlerde, bilenlerde yepyeni bir toplum anlayışı, yepyeni bir ulus anlayışı doğdu; bu anlayış onlara yepyeni sorumluluklar da getiriyordu. Bu ulusun yepyeni bir düzene ulaşmasını istiyorlardı. Bunu istemeyi, haykırmayı bir ödev bilenler hiçbir zaman yasaların, törelerin, inançların istediği şeyi yapmıyorlar, hatta o yasalara, törelere, inançlara kafa tutuyorlardı. Oysa, özgürlük isteyen o yüce kişiler, ulusça bu kavrama ulaşmak, ermek için, savaşmasalardı, hiç de zararlı bir iş yapmış sayılmazlardı. Ama faydalı olmak istemeselerdi, bugünlere biz zor erişirdik.

Yurdumuzun bir bölemlle (partiyle) yönetildiği yıllardı, vatanda-

şın seçimlere katılıp katılmaması, daha çok bir istatistik rakamı olarak önem taşırdı; seçimlere katılmanın vatandaş sorumluluğuyla pek bağıntısı, ilintisi yoktu. Çünkü oy vermekle, değişecek şey pek azdı. Ne zaman çok bölemlili (partili) devreye girdik, o zaman seçimlere katılmanın, oy vermenin bir yurt ödevi olduğunu yazmaya, söylemeye başladık. Vatandaş çeşitli durumlar karşısındaydı; bu durumlardan birini seçmesi, kendi sorunlarına (meselelerine) katılmasından başka bir şey değildi. Vatandaş da çok kere, toplumuna karşı ödevini yaptığına inana inana oyunu kullanmayı yeğledi. Onu oy kullanmaya zorlayan bir yasa yoktu.. Eskisi gibi isterse oyunu kullanırdı, isterse kullanmazdı. Ama toplum değişimleri, değişimle birlikte yeni sorumluluk kavramları getirdi. Oy kullanmamak hiçbir zaman zararlı bir işlem diye düşünülüyordu. Ama, oy kullanmaya vatandaş, vatandaş olarak kendisine düşen işlerde faydalı da olanıyordu. Salt faydalı olmadığı için, oyunu kullanmayanları yurt sorunlarından kaçıyor diye düşünüyorduk. Bu yüzden, oy kullanmamanın hiç de iyi bir iş olmadığını uygar ulusları örnek vererek belirtmeye çalışıyorduk.

Yeryüzünde sorunları bitmiş bir topluluk gösterebilir misiniz? Kimse sorunları bitmiş, durulmuş bir toplum gösteremez. İşte biz, bir çok sorunları olan bireyin, bir çok sorunlar karşısında ödevlenmesi gerektiğini kabul ediyorum. Bu sorunların çözülmesinde ödevlenip ödevlenmemekte de özgür olduğunu biliyoruz. Ödevlenmezse, adam öldüren, hırsızlık yapan biri gibi zararlı olmayacaktır. Ama faydalı da olmayacak. Kaba anlamda zararlı olmayacağı için, hiçbir yasa onu bu sorunların çözülmesinden sorumlu tutamaz. Biz toplumumuzun daha bir esenliğe, yüceliğe, mutluluğa erişmesini istiyorsak, bireyin sorunları önünde görevlenmesini söylememiz, yazmamız, bunun bir yurttaşlık ödevi olduğunu bilmemiz, bu düşünceyi yaymamız gerekir. “Bireyin sorunları önünde ödevlenmesini” istememi, bana hiçbir yasa zorlayamaz.. Bunu söylemesem, yazmasam bana kimse karışamaz, beni yapmadığım bir işten dolayı suçlu tutmaz. Ama ben, yeni bir sorumluluk kavramıyla düşündüğümde, beni yapabileceğim bir işi yapmadığımda “Ne için yapmıyorsun” desinler, beni bu işin yapılmasından sorumlu tutsunlar. Kendi kendime diyorum ki: Ulusunun esenliğe kavuşması, mutluluğa, yüceliğe ermesi, şu önünde duran A, B, C... sorunlarının çözülmesiyle gerçek-

leşir. Bu sorunların çözümlenmesi için bütün bireylerin ödevlenmesi gerektir. Bunu düşünüyorum; aynı zamanda pek genç, pek toy da olsam bir yazarım... Ben bu düşündüklerimi yazmasam, söylemesem, haykırmasam kendime düşen ödevi yapmamış sayılırım. O zaman faydalı bir iş yapabilecek konumda (vaziyette) olan ben, bu faydalı işi yapmazsam kendimi bundan suçlu tutarım.

Benim “Bir bakıma faydalı olmamak zararlı olmak gibisine düşünülmemektedir” sözüyle anlatmak istediğim bu idi. Ama Tahsin Yücel pek güzel bir yerden yakalamış beni. “Bütün bu tedirginlikler toplumun bütün bireylerini yepyeni bir sorumluluk kavramına götürmüştür.” Sözlerimi –kendisinin bana karşı kullandığı dille söyleyeyim– diltik anlamları içinde değerlendirmiş, “pek yersiz, pek saçma” bulmuş. Doğru; bütünün havasından ayrılmıca bal gibi Tahsin Yücel’in dediğine benzer bir yük kazanıyor sözlerim. O zaman Tahsin Yücel, toplumun bireylerinden birine kendini örnek vereceğine, deliler evindeki bireyleri örnek verebilirdi. Nedense yapmamış. Oysa o sözde, bütün bireylerin sorumluluk kavramıyla yüklenmesi, o yazıyı yazana, o sorumluluğa inanana, yani bana göredir... Koskoca Muzaffer Erdost –Tahsin Yücel’in diliyle– böyle işi iyi yanından alacak aydınlarımızın da olduğunu düşünerek –Tahsin Yücel’in diliyle– o tümceyi başka biçimle yorumlandırılmayacak bir düzenle yazmalıydı; bilememiş.

Tahsin Yücel, Muzaffer Erdost’a “vatandaş” diyor...

Tahsin Yücel’in Muzaffer Erdost’u cevaplandıran “Küçükler” adlı yazısı şöyle devam edip gidiyordu:

Hemen söyleyeyim. Ben o sözü, Muzaffer Erdost’u iyi bir yazar saymadığımı belirtmek için kullanmıştım, yazar diyemediğim için vatandaş demiştim. Ama bu kelimedede bir kötülük de görmemişim. Hepimiz birer vatandaşız. Kendimizin de söylediği gibi, bunun şüphesi yok, öyleyse bu kadar alınmak, bir sürü akla gelmedik anlamlar, kasıtlar çıkarmak niçin?

“Vatandaş olduğumu tekrar tekrar söylemesi, benim düşüncelerimde, tutkularımda vatandaş olduğumun şüpheye düşürecek noktalar olduğunu belirtmesi içindir. Çünkü ben, nedar-ı iftiharı Yaşar

Nabi'ye karşı gelmişim. Bay Baylar dokunulmazlık tekkesi kurmuşlar sanırsınız” diyor. Öyle şey yok. Ama vatandaşımızda bir hastalık halini almış bu şüphe, herkesin kendisini mimlediğini, gammazladığını sanıyor. Neden hep böyle şüpheleniyor, neden hep bu noktada üzerinde duruyor? Mimlenmek hoşuna mı gidiyor, bundan bir büyüklük payı mı çıkarıyor yoksa? Ben bu şüphesinin yersiz olduğunu geçen yazımda da belirtmişim, kimsenin kendini “kırmızı çapraz”la karalamadığını anlatmak istemişim, yazımın bir yerinde. Düşüncelerini beğenmemiş, kendi düşündüklerini söylemişim, düştüğü yanlışlıkları göstermek istemişim yalnız. Kendisini tanımam. Tanısam da kendisinin gerçekten o biçim düşüncelere bağlı olduğunu bilsem de, yazısının dışına çıkmazdım, öyle küçüklüklere düşmezdim! Tanımadığım bir adanı nasıl karalayabilirim? Üstelik karalayamayacağımı gösteren sebepler de var. Vatandaşımız *Pazar Postası*’nda yazıyor. *Pazar Postası* da Cumhuriyet Halk Partisi’ni, Cumhuriyet Halk Partisi’nin ilkelerini savunuyor. Cumhuriyet Halk Partisi’nin ilkelerini de hepimiz biliriz. Karalanacak bir yönü yoktur. Muzaffer Erdost bu ilkelerden pek uzak ilkelere bağlı olsaydı, bu dergide yazmazdı sanıyorum. Ne diye mimleyeyim kendisini?

“Koskoca Muzaffer Erdost...”

Muzaffer Erdost, başkalarına attığı suçu kendisi işliyor, çok ta ilerilere gidiyor, “Öz gerçeği şu” diye başladıktan sonra, tahminlere dayanarak bir sürü kara çalıyor. Gerçek kelimesini bile az bul başına bir “öz” ekle, ondan sonra da tanımadığın, sadece yazısına kızdığın bir kimseyi, karalamak için bir sürü tahminler sırala! Muzaffer Erdost için “yazar” kelimesini kullanmamakta haklıymışım galiba. “Aynı derginin yönettiği Sait Faik Armağanı’nı almanın verdiği hazdan olsa gerek, pek şımarıklaşmış, böbürlene böbürlene eğlenmiş benimle” diyor. Kendisine “vatandaş” demelerine kızan bir kimsenin, başka birine “şımarık” demesi biraz tuhaf. Sonra ben o yazıyı yazdığım zaman, Armağan’ı almış da değildim, haberim bile yoktu. Aldıktan sonra da şımarıklaştığımı da sanmıyorum, çünkü ben armağan kazanmak için yazmamıştım hikâyelerimi, ereğim armağan kazanmak değil. İkinci derecede kalan şeylerdir bunlar, böyle şeyler herkesi şımarıklaştır-

maz, böbürlenmesine yol açmaz. Vatandaşımız, insanlar üzerinde bir yargıya varması gerektiği zaman kendini ölçü almasın, huyunu suyunu bilmediği kimseler üzerinde kendine göre yargılar vermekten sakınsın, o zaman daha az yanılır. “Aynı derginin yönettiği” sözü de, Muzaffer Erdost’un körü körüne kara çalmakta pek ileri gittiğini gösteriyor. “Şimdi Tahsin Yücel, benim o yazımı yanıtlamayı üzerine almış” sözü de öyle, pek saçma bir “öz gerçek”. Sanki yazısı pek önemli de konuşmalar, görüşmeler oluyor, sonra da ben o yazıyı yanıtlamayı üzerime alıyorum. Yaşar Nabi’nin benim savunmama ihtiyacı yoktur. Ben yanlış bulduğum bir düşünce üzerinde kendi düşüncemi söyledim yalnız. Yaşar Nabi de bana göre yanlış bir şey yazarsa, gene bu sayfada karşılık verebilir, kendi düşündüklerimi söyleyebilirim. Bunun için, Türkçe yazmaya özenirken, bir kötü nükte uğruna, “medar-ı ıftihar” sözünü boşuna kullanmış, “Bay Baylar” gibi, “bay imza” gibi soğuk şeyleri yazarken de, yerdiği şeyi yapmaktan, bindiği dalı kesmekten başka bir şey yapmamış.

Sonra şu “koskoca Muzaffer Erdost” sözünü hemen benimseyivermesi de tuhafıma gitti, o da “vatandaş” sözü gibi bir şeydi. Böyle saflıklar, vatandaşımızın yazılarının özelliğidir belki, belki bile yapıyor, bunun kendisine bir kişilik sağlayacağını sanıyor. Bundan sonra yazılarından söz açacak olursam, “koskoca Muzaffer Erdost” diyeceğim. Ama soruyorum, hep bu çeşit yazarlar üzerinde durursak...

Muzaffer Erdost da, 10 Haziran 1956 tarihi *Pazar Postası*’nda yayımlanan “Oyun Biçimi” yazısının sonuna koyduğu, not gibi kısa yazısında Tahsin Yücel’in “Küçükler” yazısını cevaplandırıyordu:

Bay Tahsin Yücel

Varlık’ın son sayısında, sağlıksızlığın, sağduyusuzluğun güzel örneklerini bir araya toplayan “Küçükler” başlıklı yazınızı okudum. Orada, tartışmamıza sebep olan konulardan hiçbirinin izine rastlayamadım. Benim gibi insan küçüklere karşı, taş büyüklerinizi, heykellerinizi böyle faydasız, yersiz dedikodular yaparak mı savunacaktınız? Oysa, öyle dedikodular yapmak benim işim değil, onun için yazınız üzerinde durmayacağım.

Erdost'la tartışmaya devam...

Bunun üzerine Tahsin Yücel, 1 Temmuz 1956 tarihli, 433 sayılı *Varlık*'ta, Muzaffer Erdost'a "sataşan" bir yazı daha yazdı. Yazının başlığı "Anlatamadığım" idi:

Bu yazıya üzülererek başlıyorum, üzerinde durmaktan bir fayda ummadığım bir konuya döneceğim.

Pazar Postası'nın 10 Haziran sayısındaki bir yazısının altında, Muzaffer Erdost "Küçükler" adlı yazımda aramızdaki tartışmaya sebep olan konuların hiçbirine rastlamadığını, yersiz dedikodular yapmaktan öteye geçmediğimi, böyle dedikodularla da "taş büyüklerimi" savunamayacağımı, kendisinin dedikodu yapmayan bir kişi olduğu için yazımın üzerinde durmayacağını söylüyor bana. Ben de dursun demiyorum amacım Muzaffer Erdost'la tartışmaya girişmek değildi ya, neyse.

Muzaffer Erdost, "Bir Buluş Daha" yazıma karşılık olarak yazdığı dört yazının ilkinde, benim şımarıklığımı, kazandığım armağanı, kimine kara çalışımı, kimini "savunmak zorunda" olduğum için, savunuşum üzerinde duruyordu. Şimdi de dedikodu yapmadığını söylüyor. Ben "Küçükler" adlı yazımda bunlara karşılık vermiştim. Kendisine karar çalmadığımı, kendine kara çalmaya kalkacaklarını, haksızlık edeceklerini göstermeye çalıştım. Muzaffer Erdost'un yazdıklarının dedikodu olmayıp da benim bu yazdıklarımın dedikodu olması biraz tuhaf. Ama ben kendisinin dedikodu yaptığını söylemeyeceğim. Dedikodunun amacı kınama, çekiştirme olduğuna göre "dedikodu yapıyor" demek bile az çok dedikodu olur. Bense artık dedikodu yapmayacağım.

Muzaffer Erdost, "taş büyüklerimi heykellerimi" savunduğumu söylüyor. Önceki yazılarında da buna yakın şeyler üzerinde sık sık duruyor, sanki benim kendine karşılık vermekle görevlendirildiğimi söylemek istiyor, buna göre de benim kendisine göre düşünceleri olabilecek, bunları serbest serbest yazabilecek bir kimse olabileceğimi kabul etmeye yanaşmıyordu. Oysaki yakından tanımıyordu beni, nasıl bir insan olduğumu bilmiyordu. Ama ben kendisinin dedikodu yaptığını söyleyecek değilim. Bu sözlerimde samimi olduğuma Muzaffer Erdost'un da inanmasını isterdim.

Biliyorum, onun buna inanması pek güç. Haksız da sayılmaz inanmamakta. Yazılarımda, Muzaffer Erdost'un hoşuna gidecek şeyler söylememiştim, düşüncelerimiz birbirine uymuyordu, ikimiz de birbirimiz için iyi şeyler söylemedik. Hepimiz insanız, böyle bir durumda, çoklarımız iyi bir gözle bakmayız karşımızdakine.

Muzaffer Erdost'u da küçümsemedim

Sonra iki yazımda da bir şaka, bir alay havası vardı. Bu durumda, samimi olduğuma inanması daha güçleşir. Gene de takılıp kalmamalı bunlara. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun, Oktay Rıfat'ın, Orhan Kemal'in bu yazıları için yazdığım yazılarda da o hava vardı. Eh, bu üç sanatçının hiçbiri Muzaffer Erdost'un durumunda değil. Üçünün de önemli bir yeri vardır sanatımızda, üçü de değerli sanatçıdır, üçüne de saygım vardır. Öyleyse yazıları üzerinde, düşündüklerimi alaylı bir dille söylememe, onları küçümsemişimi göstermez. Muzaffer Erdost'u da küçümsemedim.

Bana verdiği karşılıklardan birinde şöyle bir yer var: "Horlamak" edimini (fiilini) bundan beş yıl önce Selâhattin Batu'nun *Ulus*'ta yayınlanan 'Karacaoğlu' adlı bir yazısında gördüm, beğendim. O günden bu yana da kullanırım. Bunu bile bile kullanıyorum. Tahsin Yücel'e göre bu bir kusurdur. Ama Selâhattin Batu kullanınca değil, benim gibi ille de yanıtlamak zorunda olduğu kişiler kullandığında bir kusurdur. Bu da onun yaratılışı, ne denir?" Muzaffer Erdost'un düşüncelerden dışarı çıktığını işi kişiliğe, dedikoduya döktüğünü göstermek amacıyla almadım bu parçayı. Hayır, ben onun dedikodu yaptığını söylemeyeceğim. Yanlış bir şey, kim yaparsa yapsın, yanlıştır. Ben bu yanlış Selâhattin Batu'da değil, Muzaffer Erdost'ta gördüm. Selâhattin Batu'da da görsem doğru bulmazdım. Hem neden ille de Muzaffer Erdost gibi kişileri yanıtlamak zorunda olayım? Kendisi, aklımda kaldığına göre, Ferit Edgü'ye verdiği bir karşılıkta, Ferit Edgü'nün kendisine takılmasının doğru olmayacağını, çünkü ikisinin de aşağı yukarı aynı yolda olduklarını, aynı insanlara karşı savaştıklarını yazıyordu. Benim belli kimselerle savaştığım yok. İnananlardan, yıkıcılardan değil, düşünenlerdenim. Belki de görmüştür, geçen sayıda da Ataç'ın bir yazısını eleştirdim, çok saydığım bir yazardır, hem de bu dergi-

nin yazarları arasındadır. Demek yalnız Muzaffer Erdost gibi kişileri yanıtlamak zorunda değilim. Diyeceğim, istedi mi inanabilir samimi olabileceğime. İnanmazsa da ne yapalım, benimki içten gelen bir istek yalnız. Ama ben onun samimi olduğuma inanıyorum. Samimi olmasa, söylediklerine iyiden iyiye inanmış olmasa, tanımadığı bir kimseye şımarık demenin, kara çalıcı, dedikoducu demenin, adına layık bir yazara yaraşmayacağını elbette düşünürdü. Yanılıyor, ama samimi. İkiyüzlü, içten pazarlıklı olduğunu iyice anladığım bir arkadaşla bütün bağıntılarımı keserim hemen, bir zamanlar en iyi dostum da olsa selam bile vermem bir daha. Muzaffer Erdost'un samimi olduğuna inanmasam, yazıları üzerinde bu kadar durmazdım.

Ben Muzaffer Erdost'un dört sayı süren karşılıklarının ilki üzerinde durmuştum. Ötekiler üzerinde durmanuştım, üzülmuştum onları okuyunca. Anlaşabilmemizin, bir sonuca varabilmemizin, pek güç olduğunu görmüştüm. Hem Muzaffer Erdost kendini savunuyordu. Ben söyleyeceğimi söylemiştim. Ne zamanım, ne yaratılışım, ne de bu sayfalar, durmadan Muzaffer Erdost'la tartışmama elvermezdi. Bir düşüncem daha vardı, benim yazdığım dergiyle, Muzaffer Erdost'un yazdığı gazetenin okuyucuları pek farklıdır, Ataç da bu gazeteyle ilişkisini kestikten sonra, *Pazar Postası* ile *Varlık*'ın ortak okuyucuları pek azalmıştır diye düşünüyordum. Bu durumda, böyle bir tartışmayı uzatmak, bu derginin okuyucularına karşı bir haksızlık olur diye düşünüyordum. Bunun için durmadım yazılarının üstünde, yoksa ne kendisini küçümsüyor ne de ileri sürdüğü düşüncelere karşılık vermekten çekiniyordum. O yazılarla benim yanıldığımı gösterdiğini sanmışsa, hemen söyleyeyim, aldanmış.

Samimilik üzerinde bu kadar durmam boşuna değildi. Karşımızdakinin iyi niyetliliğine inanmadıkça hiçbir sonuca varamayız. Muzaffer Erdost da benden hep kötü niyetlilik beklediği için, ne olursa olsun kendini savunmak, ne olursa olsun benim dediğimin tersini söylemek ihtiyacını duyuyor gibime geliyor. Anlaşmamızı güçleştiren başlıca sebeplerden biri de Muzaffer Erdost'un kelimelerle kendine göre anlamlar vermesi. Bunlardan 'horlamak' kelimesine şöyle bir dokunmuştum. O da kelimeyi bilerek, severek kullandığını söyleyerek çıkmış işin içinden. Oysaki "horlamak" kelime-

sini bilerek de olsa “hor görmek” anlamında kullanmak, kendisini yanlış bir şey yapmaktan kurtarmaz. Horlamak kelimesiyle “hor görmek” kelimesi arasında küçük bir ses benzerliğinden başka hiçbir yakınlık yoktur. Bir de dilimiz sonradan öğrenenler bu anlamda kullanır horlamağı. Son yazısının sonundaki “muştulanacak” da öyle. Muştulama, “müjdelemek” anlamına gelir. Ama o yazıdaki kelimeleri “müjdelenecek” anlamında aldık mı cümleden bir anlam çıkıyor. Kelimelere gelişi güzel anlamlar verdik mi, bunu bilerek te yapsak, bilmeyerek de yapsak anlaşmamız güçleşir. Yazarın cümlelerinde de buna yakın karanlıklar çok.

Sorumluluk üzerindeki anlaşmazlığımız daha çok bundan ileri geliyor. “Bütün bu tedirginlikler, toplumun bütün bireylerini yepyeni bir sorumluluk kavramına götürmüştür” sözünden siz ne anlarsınız? “Bütün bireylerin böyle düşünmesine sebep olmuştur” gibi bir şey bu. Öyle ya “kavram” bir şey üzerinde, bir şeyin özellikleri üzerinde genel düşüncemizdir, “kavramak” iyiden iyiye anlamak anlamına gelir. Sonra pek kesin bir dille konuşuyor, “götürmesi gerekir, iyi olur” gibi şeyler söylemiyor. Sonra da verdiği karşılıkta: “Sorumluluk kavramının, kişinin kendi kendine benimseyeceği, yükleneceği bir duygu olduğunu yazmıştım” diyor. “Kavram” kelimesi “duygu” kelimesiyle karşılanabilir mi, karşılanamaz mı, bunu bir yana bırakalım. İlk söylediğinde “benimseyeceği, yükleneceği” gibi mi, yoksa “benimsemiştir, yüklenmiştir” gibi bir anlam mı var?

Bir de şu sözler var aynı konuda: “Bir bakıma faydalı olmak, zararlı olmak gibisine düşünülmektedir.” Karşılıklı olarak yazıldığından bu sözün kesinliğini kaldırmış. “Ben böyle düşünüyorum, benim gibi düşünenler de var” diyor. Olabilir. Ama ben ancak önemdeki yazıya bakabilirim. Yazısı açık olsaydı bir şey demezdim ya da başka şeyler söylerdim.

Sorumluluk konusunda çok güzel bir örnek gösteriyor: Seçimlere katılmak. Şöyle söylüyor: “Oy kullanmamak hiçbir zaman zararlı bir işlem diye düşünülmüyordu. Ama, oy kullanmayan vatandaş, vatandaş olarak kendisine düşen işlerde faydalı da olamıyordu. Salt faydalı olmadığı için, oyunu kullanmayanları yurt sorunlarından kaçıyor diye düşünüyorduk. Bu yüzden oy kullanmamanın hiç de iyi bir iş olmadığını uygar ulusları örnek vererek belirt-

meye çalışıyorduk!" Evet, başka birçokları gibi oy kullanmak da bir sorumluluktur. Ama bu sorumluluk bilincine bireylerin kendileri varacağına göre, böyle bir sorumluluğu benimsememek te haktır. Biz bütün bu konulara daha çok sanat açısından bakıyorduk. Konumuz her şeyden önce sanattı. Bir sanatçı, bir düşünce adamı da her vatandaş gibi bu sorumluluğu, gününün ileri sürdüğü başka birçok sorumlulukları benimsemeyebilir. Öyle ya, oy kullanmayanların hepsi "yurt sorunlarından kaçan" kimseler midir? Ya sanatçı, düşünür, vatandaş oyunu verebileceği bir kimse görmüyorsa, ya içinde yaşadığı toplum düzenini beğenmiyorsa, ya bambaşka bir sorumluluk, bambaşka bir vatandaşlık anlayışı varsa? İnsanları dar kurallar içinde sıkıştırmak, işlemlerini, düşüncelerini sınırlandırmak, faydalı olmamaktan çok daha kötü, çok daha zararlıdır. İlerlemeyi durdurur, yenilikleri önler.

Muzaffer Erdost, ilk yazısında şöyle diyordu: "Her çağ kendi dörütmenini⁸ getirmiştir. Divan yazısı şöyle tüm bir aşk konusu içinde yürürken, günümüz yazını daha bir değişiklik gösteriyor. Aşk başka çeşit düşünülmüş, başka biçimlere girmiştir, o başka; bir de salt aşk konusuyla yetinmeyenlerin dün olmadığını bugün olduğunu nasıl açıklayacağız?" Ben bu düşüncenin bütün bütün doğru olmayacağını söylemiş, Divan Edebiyatı örneğine karşılık, bizim Halk Edebiyatımızla Fransız Edebiyatını örnek göstermiştim. Muzaffer Erdost bunun yersiz olduğunu söylüyor. Burada asıl düşünce ilk cümlededir, ikinci cümlede bu düşüncüyü doğrulamak için bir örnek veriliyor. Divan Edebiyatı, belli bir çağda, belli bir çevrenin edebiyatıdır, dardır, özeldir. "Her çağ kendi dörütmenini getirir" sözüyse bir kanun gibi, geniş; bütün çağları bütün çevreleri içine alıyor. Divan Edebiyatı örneğiyle bu düşünce doğrulanamaz. Ben bu düşüncenin o kadar doğru olamayacağını göstermek için daha geniş örnekler verdim, hakkım değil mi? Yazar, bana verdiği karşılıktaki örneği daha geniş, "Her çağ kendi dörütmenini getirir" düşüncesini daha dar gibi gösteriyor, pek durmuyor bu düşüncenin üzerinde. O bu örneği, eğitimin etkisini göstermek için verdiğini söylüyor. Ama aynı şairin türlü türlü konulara, türlü türlü

eğilimlere sapmasını nasıl açıklayacağız? Aynı şair bir yandan aşk şiirleri, bir yandan özgürlük şiirleri, bir yandan da dalkavukça şiirler yazarsa ne diyeceğiz? Çağla, eğitimle her şeyi açıklayamayız.

Bu konuda daha fazla durmayı yersiz buluyorum. Bütün *Varlık* okuyucularından özür dilerim.

Muzaffer Erdost-Tahsin Yücel çatışması böylece son buluyordu.

Ölümünün ardından Ataç hakkında Peyami Safa'nın yazdıkları tartışma yaratıyor

1957 Mayıs'ında Nurullah Ataç öldü. *Yenilik* dergisi Temmuz 1957 sayısını "Ataç'ın Ölümü Üzerine Basında Çıkan Yazılar"a ayırmıştı. Bunların içinde Peyami Safa'nın yazdıkları tartışmalara neden oldu. *Yenilik*'in sırasıyla yayımladığı yazılar ve yazarları şöyleydi:

Havadis gazetesinin yazarlarından Orhan Seyfi Orhon, "Nurullah Ataç" başlıklı yazısında, "Nurullah Ataç'ın ölümüne acıdım. Son yazdığı cümleler, bütün çetrefilliğine rağmen içimde bir acı bıraktı. Yazık ihtiyarlamadan öldü!" deyip, "Bütün ölümler gibi Ataç'ın iyi taraflarını, hizmetlerini, kıymetlerini anmak borcumuzdur. Tanrı rahmet eylesin!" cümlesiyle bitiriyordu.

Prof. H. Nimetullah Öztürk, *Ulus* gazetesinde yayımlanan "Ülkücü Ataç" başlıklı yazısında, onun, dil konusunda yaptıklarını "ülküçülük" olarak niteleyip, yazısını; "Çok yazık oldu Ataç'a!" diye bitiriyordu.

Oktay Rıfat da *Dünya* gazetesinde yayımlanan "Nurullah Ataç" adlı yazısında, onu "Ataç, maddeci, akılcı, akılcı olduğu için şüpheli, aşırı bireyci (ferdiyetçi) bir yazardır" diye niteliyordu.

"Nurullah'ın mizacı oynaktı..."

O sıralarda *Milliyet* gazetesinde kronikler yazan Peyami Safa'nın, Nurullah Ataç'ın arkasından yazdığı yazısı ise, yazarlardan ve okurlardan tepki çekiyordu. Söyledikleri bir ölünün arkasından söylenip yazılması âdet olmayan şeylerdi. Yazı şöyleydi:

Nurullah Ataç

Ölümünden bir gün evvel, ağır ve ümitsiz hasta olduğunu Agâh Sırrı Levend'den öğrendiğim andan beri Nurullah'a ait hatıraların muhasara çemberi ortasında içime saplanan derin keder anları yaşıyorum. Onu otuz yedi senedir tanırdım. Baş başa, sabahlara kadar ruh kaynaşmaları içinde geçmiş gecelerimiz, şarkı ve şiir halinde kalplerimiz arasındaki yakınlığı ikimize de hissettirmiş sohbetlerimiz olmuştur; anlaşılamayacağımıza karar verdiren fikir atışmalarımız olmuştur; fakat aramızda hiçbir gün kavga ve dargınlık olmamıştır.

Olmamıştır, çünkü ben onun sistematik fikirlerden ziyade fanteziler içinde yaşayan oynak bir zekâsı olduğuna, paradoksa bayıldığına, başkalarına tesir yapmak için –hani şu yüzde yüz öz Türkçe yazmak veya cümlelere takla attırmak gibi– taşkınlıklar ve aykırılıklar aradığına inanmışımdır. Mizacını bildiğim için, onunla esaslı ve ciddi hiçbir mesele konuşulamayacağına karar verdiğim tarihten beri kendisiyle şakalaşmayı ve gülüşmeyi münakaşaya da imâ tercih etmişimdir.

Osmanlıcayı ve Fransızcayı en iyi bilenlerimizdendi, Divan Şiiri'ne samimi hayrandı. Fransız edebiyatında Cocteau neslini müdafaa ettiğim zaman çıkan münakaşada⁹ Hâşim'le beraber bana hücum edenler arasında Nurullah da vardı. Yine bana karşı, Cahit Sıtkı'yı ve Fazıl Hüsnü'yü de önceleri inkâr etti. Sonra değişti. Gide'in hayranı olduğu için, iki de bir kanaat değiştirmeyi ruh esnekliğinin bir şartı sanıyordu. Mizacı da böyle düşünmesine uygundu: Oynaktı.

Böyleydi rahmetli ve dikkati böyle kendisine çekerek. Bunun için, Gide'den ilham alan *Kezban'a Mektuplar* müstesna esaslı hiçbir eser bırakmamıştır. Makalelerinden devşirme birkaç cep kitabı vardır. Fakat tercümeleri arasında örnek olmağa layık birkaçı onun millî kütüphanemize en değerli hediyesidir.

Şiire heveslenenlerle yakından meşgul olması edebiyatımıza istikamet verecek hiçbir prensip şuuru kazandırmamakla beraber,

9. Bkz. bu kitabın Birinci Cildinde sayfa 183-193 arası "Peyami Safa'nın 'Kalem Kavgası' Resmi Geçidi Başlıyor" bölümü.

gençleri teşvik bakımından çok faydalı olmuştur. Yeri belki uzun müddet boş kalacaktır.

Ona inanmadığı Allah'tan rahmet ve hakkında çok saygısız konuştuğu Peygamberimizden şefaât dilerim.

Peyami Safa'nın bu yazısı 19 Mayıs 1957 tarihli *Milliyet*'teki "Objektif" köşesinde yayımlanmıştı.

"Sağlığında yazdıklarını hülâsa ettim..."

Peyami Bey bununla yetinmedi.

21 Mayıs 1957 tarihli *Milliyet*'teki köşesinde bu kez "Ölüm ve Hakikat" adlı Nurullah Ataç'ın ölümüyle ilgili bir yazı daha yazdı. Genç bir okuyucusunun kendisine bir mektup gönderdiğinden söz ediyordu.

Safa yazısına şöyle başlıyordu:

Başı herhalde yaşından daha küçük bir delikanlı, bana gönderdiği bir mektupta, dürüstlük ve terbiye hudutlarını aşan cümlelerden sonra, Nurullah Ataç'ın ölümü üzerine yazdıklarım için şöyle diyor:

"Ölmüş bir adamın arkasından alay eder bir dille makale yazmanız (Nasıl olsa cevap veremeyeceği için rahat rahat yazmışsınız) hele sonunda onun ölümünü fırsat bilip şahsî kininizin normal olduğunu göstermek için tanımadığı Allah'tan ve Peygamber'den dem vurmanız ne insanlık ne Müslümanlık ve ne de hiçbir şeyle kabili kıyas edilemeyecek derecede yüz kızartıcı bir vaziyet."

Nurullah için yazdıklarımın hepsi onun sağlığında ve gazete sayfalarında münakaşasını yaptığımız fikir ayrılıklarının tekrarıdır. Düşüncelerindeki sebatsızlığı da dahil olmak üzere onun sağlığında yazdıklarını hülâsa ettim.

Nurullah'ın ölümü benim ona ait fikirlerimi değiştiremezdi. Ben ölseydim o da benim ona ait fikirlerimi değiştiremezdi. Ölüm tenkide mâni değildir.

Ataç'ın beğendiğim taraflarını ona karşı duyduğum his yakınlığını ve ölümünden sonraki derin kederimi o yazımda açıkça ifade ettim. Ona ait düşüncelerimi gizlemek hem onun hatırasına hem de kendime karşı sanimiyetsizlik olurdu.

Nurullah Ataç dinsiz olduğunu, Allah'a inanmadığını *Cumhuriyet*'in bir anketine verdiği cevapta ilân etmiştir. Herkes bilir ki, bu mevzuda pervasızdı ve din uluları için saygılı konuşmazdı. Allah taksiratını affetsin. Bu dua Müslümanca ve insancadır. Herkes için sağlığında ne söylemiş ve yazmışsam, öldükten sonra da onu tekrarlayacağım.

Ölüm tenkidi sustursaydı edebiyat tarihi olmazdı.

Nurullah bunu anlayacak kadar zeki bir dosttu. Başta Abdülhak Hâmid ve Mehmet Akif, birçok edebiyatçılarımızın ölümünden sonra, onların aleyhinde bütün düşündüklerini yazmıştır.

Dirilere ve ölümlere dalkavukluk etmek ondan uzaktı. Kendisiyle birleştiğimiz noktalardan biri de budur.

“Ölüm kusurlar üstüne çekilmiş yorgan değildir...”

Bu yazılar üzerine, okuyucularından tepkiler alan Peyami Safa bir kez daha değindi Nurullah Ataç'ın ölümü olayına. *Milliyet*'teki bu kezki yazısının başlığı “Üç Okuyucuma Cevap”tı:

Dün Nurullah Ataç için yazdığım ilk fıkra üzerine üç mektup daha aldım. Üçü de rahmetli arkadaşın düşünce tarzı ve bazı fikirleri hakkındaki tenkid hükümlerinden şikâyetçiydi. Çünkü dostumuz “ölmüş”tür.

Şimdi Nurullah Ataç'ın 16 Ocak 1937'de, Süleyman Nazif'in ölüm yıldönümü üzerine *Son Posta*'da yazdığını buraya aynen alıyorum:

“Yıllardan beri Süleyman Nazif, Cenap Şahabettin ve emsali muharirlerin rastıklı, düzgünlü, içi bomboş yazıları yerine Asa- rı bakiye (riyaziyeci Salih Zeki merhumun bir eseri) gösterilseydi, bugün Türk edebiyatı hayli ilerlemiş olurdu. Hiç olmazsa genç edebiyatçılarımız sözü, düpedüzünden başka bir ‘edebiyatça’ söylemek diye bir şey olmayacağını, sözün boşluğa bir kıymet ver- meceğini anlarlardı.”

Nurullah yalnız Süleyman Nazif ve Cenap Şahabettin'in değil, Abdülhak Hâmid'in ve Mehmet Akif'in de, başkalarının da ölümle- rinden sonra, onlara karşı en küçük takdir, sevgi, merhamet belirti-

si taşımayan ve yukarıdaki gibi çok haksız ve ağır tenkid hükümleri yağdıran makaleler yazmıştır. Sağ olsaydı; “düpedüz” yazının edebiyat olduğunu iddia eden Ataç’a, aynı yazısında “rastıklı”, “düzgünlü”, “içi bomboş” gibi istiareleri niçin kullandığı sorulabilir.

Alelâde ticaret mektebiyle edebiyat arasındaki farkı da sorulabilirdi. Fakat rahmetlinin ifratları mâlumdu. Kendisinden bahsettirmek için fırsat, haksızlıklarına mükâfat olarak ona verilemezdi.

Fakat o tarihte çıkan *Marmara* adındaki edebiyat mecmuası (Ocak 1937) onun yukarıya aldığım yazısına şu cevabı neşretmişti:

“Dirilerden ziyade, artık kendilerini müdafaa vaziyetinde bulunmayan ölümlere dil uzatmayı maslahata daha muvafık gören Nurullah Ataç’a bundan böyle milletin büyük tanıdığı ölümlerden bahsederken, yarının nefretini celbetmemek için, dilini ve kalemini tenenni ile kullanması lüzumunu hatırlatırız.”

Bu cevapta da birkaç okuyucumun bana karşı yaptığı hatanın aynı vardır. Evvela ölüm hiç kimsenin kusurları üzerine çekilmiş siyah bir yorgan değildir. Tenkide mâni olmak şöyle dursun, vesiledir. Ben öldükten sonra da sözümün hatırlanması ve benim hakkımda da hiçbir tenkidden kaçınılmaması ruhumu şâdeder.

Ölümlerin müdafaadan mahrum oldukları da doğru değildir. Onlar gibi düşünenler sağdırlar ve onları müdafaa edebilirler. Nitekim Marmara mecmuasının Nazif ve Cenab’ı müdafaa eden yazısı, yalnız orada intişar etmekle kalmamış, yirmi sene sonra Hilmi Yücebaş’ın *Süleyman Nazif’ten Hatıralar* adlı kitabına alınmıştır.

Ben her ölen insanın sırma saçlı ve badem gözlü olduğunu söyleyecek kadar halkın maskarası olamam. Nurullah’ın biz yaştakiler gibi saçları rengini, gözleri biçimi kaybetmişti. Fakat yine de onu severdik ve seviyoruz.

“Bir Adama Dair Hakikatler...”

22 Mayıs 1957 tarihli *Milliyet*’teki köşesinde Peyami Safa, gene Nurullah Ataç’ı ele alıyordu:

Bu sefer de Nurullah Ataç aleyhine mektuplar yağıyor. Millî bir kin ve nefret epidemisi halini almak istidadını gösteren bu ga-

Bir Adama Dair Hakikatler

Peyami SABA

Bu eser de Nurullah Ataç aleyhine mektuplar yaşıyor. Millî bir kin ve nefret epidemisi bilini almak istediğini gösteren bu gecenin sebebi, bir sabah gazetesinde Ulus'un eski yazarlarından ve Nurullah'la yakından teması olan Çetin Altan'ın makalesidir.

Oradan şu satırları alıyorum :

«Kendisi «Nurullah'ı) Nâruk Zeki ile

göde bırakacak derecede ağır olman lâzım geldiğini gösteren vakialardır.

★

Yine aynı yazarı dinleyelim :

«Kendisine karşı direyenliğe hemen «ahmık» damgasını vururdu. Şöhretleri de pek sevmeydi.

«Ataç'ın paradoksları bir cins politikalığa kadar gitmiştir. Kendisi Cumhuriyet

leyanın sebebi, bir sabah gazetesinde *Ulus*'un eski yazarlarından ve Nurullah'la yakından teması olan Çetin Altan'ın makalesidir:

Oradan şu satırları alıyorum:

“Kendisini (Nurullah'ı) Nâruk Zeki ile (meşhur maliyecimiz) tanıştırdığım günü hatırlıyorum. Nâruk Zeki'nin hâl ve tavrından “Müslüman bir zat” olduğu belli olduğu için Nurullah lâfı hemen dinden açtı:

‘Ben hem Müslüman değilim hem de Müslüman olanlara düşmanım’ diyordu.

Nâruk Zeki kıpkırmızı soruyordu:

‘Öyle ama beyefendi, zâtıalınız Kur'anı Kerim'i okudunuz mu?’

‘Ben o jigolo boynuzlunun (Hazreti Peygamberimizi kast ediyor) kitabını okumam.’

Nâruk Zeki'nin üstüne fenalık geldi. Hemen su yetiştirdik kendisine.”

Nurullah Ataç'ın aynı sözleri? huzurunda da söylediği kulağıma çalınmıştı. Yüzde doksanı Müslüman ve mutekid olan Türk milletine karşı da düşmanlığını ilan etmekle bir sayılabilecek bu hezeyan, başkalarının itikadına saygı besleyen hiçbir medenî ve terbiyeli adamın ağzından çıkmaz. Dinsiz olmak başka, saygı hu-dutlarını bu derece aşmak başkadır.

Yine aynı yazar arkadaş, aynı yazısında anlatıyor:

“Bir tarihte bir uçak kazası olmuş. Remzi Oğuz Arık da bu kazada ölmüştü. O akşam Opera'da Ataç'la karşılaştım.

– Haberin var mı? dedi.

- Var, dedim, çok acıdım Remzi Oğuz'a. Benim iyi ahabımdı.

- Ben, dedi, sevindim. İyi oldu da öldü. Hiçbir işe yaramazdı.

Nurullah milliyetçilik düşmanıydı. Milliyetçi Remzi Oğuz'la aynı fikirde olmaması tabii idi. Fakat onun ölümüne sevindiğini, onun bir işe yaramaz adam olduğunu söylemesi Ataç'ın ahlakı hakkında verilecek hükmün benim ona dair yazdıklarımı gölgede bırakacak derecede ağır olması lâzım geldiğini gösteren vakalardır.

Yine aynı yazarı dinleyelim:

"Kendisine karşı direnenlere hemen 'ahmak' damgasını vururdu. Şöhretleri de pek sevmezdi."

Ataç'ın paradoksları bir cins politikacılığa kadar gitmiştir. Kendisi Cumhurbaşkanlığı mütercimi iken Umumî Kâtip Cemal Yeşil'in rübâileri için yazdığı medhiye bence bunlardan biridir. Cemal Yeşil Umumi Kâtip olmasaydı imkânı yok o satırları yazmazdı.

Unutmamalı ki Cemal Yeşil'in rübâileri Nurullah Ataç'ın sevmediği Osmanlıca ile, sevmediği nazım şekliyle, sevmediği hassasiyet tarzında, sevmediği fikirlerin ve dünya görüşünün mahsulü olarak yazılmıştır.

Fakat bir anekdot da ben anlatayım:

Ali Naci Karacan'ın ölümünden sonra onunla alay eden bir beyti dilinden düşürmeyen Nurullah Ataç, Naci'nin yüzüne karşı onu daima methederdi.

Ali Naci'nin çıkardığı (*Tan*) gazetesinde Nurullah Stendhal'ın *Kırmızı ve Siyah* romanını tercüme ediyordu. Eser çok uzundu ve okuyucuları sıkmağa başlamıştı. Ali Naci'nin romanı kestireceğini duyan Nurullah bir gün onun odasına geldi.

Durup dururken Naci'yi methetmeğe başladı.

Karacan masasının üstünde bir kâğıt arıyordu. Nurullah'ı duymamış göründü.

Ataç methiyesine devam etti.

Naci'de yine hiçbir hareket ve ses yok.

Ataç, Ali Naci'yi göklere uçururken, o, maksadını ve mizacını pek iyi bildiği Nurullah'ı daha fazla düşmekten kurtarmak için:

- Nurullah, dedi. Romanı kes!

Ataç'ın Allah'a, Peygambere, Türk milliyetçilerine ve bütün kutsal değerlere nasıl söğdüğüne yakından bilen bir okuyucumun mektubunda şu satırlar var:

“Üzükürü mevtakum bilhayr = Ölülerinizi hayırla yâdediniz! emri ilâhisi bizim ölülerimiz içindir. Din ve milliyet düşmanlarının ölüleri için değildir.”

Buna rağmen, Allah'ın rahmetinden hiçbir kul müstağni olamayacağına göre, Nurullah için Tanrı'dan mağfiret dilenmekte ısrar edeceğim, Allah onu hudutsuz af ve müsamahasından mahrum etmesin.

“Peyami Safa Bey Niçin Böylesiniz?”

Bunun üzerine, kendisine atıfta bulunulan, genç gazeteci-yazar Çetin Altan *Yeni Gazete*'de “Peyami Safa Bey Niçin Böylesiniz?” başlıklı bir yazı yazıyordu:

Muhterem Peyami Bey,

Dünkü fıkranızda Nurullah Ataç'a dair yazdığım bir yazımdan bazı parçalar almışsınız.

Ben Nurullah Ataç'ı önemli bir yazar saydığım için, kendisi hakkında “leyh” veya “aleyh” mefhumlarının çok ötesinde olan, objektif, küçük bir etüd taslağı sunmaya çalışmışım. Ataç ölçüsünde bir yazar günlük zem ve metihlerin dışında ancak ‘yalın bir konu’ olarak ele alınabilir diye düşünmüştüm.

O yazıda yaptığım müşahedelerle vardığım hükümler arasında bir illiyet kurmağa gayret ettim.

Ben Ataç'ın cemiyete mal olduğu için donmuş, katılaşmış, her türlü kanaat ve davranışa cephe aldığı ve gerçekleri bu katı kalıpların dışında aradığını belirtiyor; kendi septisizmi içinde bu donmaları yıkmaya uğraşırken fertlerde zaman zaman büyük şoklar meydana getirdiğini izah ediyordum.

Ataç, beylik cümlelerle her adım başında önümüze çıkan sözde “yapıcı”ların karşısında arayan bir “yıkıcıydı.” Bütün manası ve güzelliği de buradaydı.

Bu arada, bu çalışmalar esnasındaki bazı suni hareketlerinden de, birkaç kelime ile bahsettim. “Hangi kusur ve zaaf yoktur ki.”

Siz benim misal olarak verdiğim müşahedelerimi, objektif bir etüd yazısı havasından koparıp Ataç'a ait duygularınızı ifadelendirmekte kullanmışsınız.

Kütleyi hassas olduğu inançlarından yakalayarak şüpheli bir araştırmacıya karşı tahrik etmek zor olmasa gerek.

Ölen bir yazar hakkında yazı yazarken bu kadar kolayla başvurma- nınızı, derin olduğunu çok iyi bildiğim felsefe kültürünüzle bağ- daştırımadım. Hiç değilse buna samimi olduğu bir bakışta belli olan yazımı alet etmeseydiniz.

“Ataç, öfkeli ve sinirli bir adamdı...”

Peyami Safa, bundan sonra, 31 Mayıs 1957 tarihli *Milliyet* ga- zetesine aynı konuda bir yazı daha yazdı:

Küçük Meseleden Büyüklerine

Küçük meselelerin büyüklerini yumurtladığı çok olur. Nurullah'ın ölümünden sonra çıkan münakaşada da, birçok oku- yucularımızın düşüncesinde; din, tenkid prensipleri, dil, mukad- deslere karşı insanın tavrı, Türk nesrinin yapısı gibi büyük prob- lemlere doğru uzanan tedailere yol açtı.

Rahmetliyi müdafaa eden birkaç mektup yanında, ona lânetler yağdıran pek çok mektup alıyo- rum. Meseleleri mümkün oldu- ğu kadar şahıstan ayırarak sıraya koyacağım ve her birini kendimce değil dünyaca verilmiş hükümlere bağlayacağım:

1. Tamamiyle kendi kendisi olabil- miş, kelimelerden âri, tam bir öz dil yoktur. Müşterek medeniyet ve hayat çevreleri, bu çevreler dahil milletlerin bir çok terim ve kelimeleri müşterek kullanmala- rını emreder. Dünyada bu zaru-

Çetin Altan (1927-2015)

retten kurtulmuş hiçbir dile rastlanmıyor. Kayıtsız şartsız bir özleşme amacına göre yazan bir şair ve nâsir de hiçbir memlekette yoktur.

2. İleri milletlerin örnek nesrinde konuşma dili ve lâubali üslup yoktur. Bir tek misal gösterilemez.
3. Bir düşünce adamının hayatında bir veya iki defa fikirlerini değiştirmesi mümkündür. Fakat ikide bir kutuptan kutuba zıplaması ve hayret avcılığını bir âdet haline sokması onun samimiliğine inanmaktan bizi meneder.
4. Tenkidin problemleri olduğu gibi münakaşa edilmeyen prensipleri de vardır. Metinleri tamamiyle incelemeyen, onları virgölüne varıncaya kadar sadık kalarak göz önüne koyup tahlil etmeden, parçaları bütüne bağlayan mana üzerinde iyice düşünmeden, yârenlik üslubuyla “Ben filanı severim, ben şunu sevmem, şunu da biraz severim ya...” gibi tamamiyle şahsi ve efektif değer hükümleri veren yazılar tenkid değil dedikodudur...
5. Abdülhak Hâmid'den Ahmet Kutsi Tecer'e kadar bütün şairlerimiz ve bütün şöhretli romancılarımız hakkında, hiçbir monografi, metinler üzerinde ciddi bir tahlile dayanan hiçbir inceleme yapmadan yerici, yıkıcı ve çok daha tahkir edici sözleri tenkid yerine süren Nurullah gibi bir yazarın, müdafileri tarafından da itiraf edilen mizah, edebiyata değil, kıskançlık psikolojisine girer.
6. Herkes Allah'a ve Peygamberlerine inanıp inanmamakta serbesttir. Fakat hiç kimse inananlara ve inanmayanlara hakaret etmekte serbest değildir.
7. Hiçbir medenî adam ve yazar mukaddeslere sövmez.
8. “Ölüleri hayır ile yâd ediniz” tavsiyesi âyet değil hadistir. Aziz Kundumer'in bana son yolladığı mektupta belirttiği gibi, müşrikler (kâfirler, zındıklar, imansızlar) ölülerimizden değildir. Ebu Talip Peygamberimizi himaye, İslâmiyete meylettiği halde vefatından sonra Peygamberimiz Cenabıhaktan merhamet ve mağfiyet temennisinde bulunmuş (bu misali Aziz Kundumer'in mektubundan aldım). Fakat Cenabıhaktan bir âyet nazil olmuş: “Peygamber ve müminler için müşriklere istiğfar caiz olmadı. Veleve o müşrikler akrabalarından olsa dahi imansızlara rahmet okunamayacağını ben de yeni öğrendim. Fakat imansız giden bütün

sevdiklerime rahmet okumaktan kendimi alanıyorum. Allah onların da benim de günahımı affetsin.”

9. Nurullah'ın müdafii Hasan Âli Yücel “Ataç hiçbir zaman tarafsız ve objektif kalmamıştır”, “yazılarında ve konuşmalarında zaman zaman bağlandığı düşüncelerin birbirini çeldiği görülür”, “Ataç öfkeli ve sinirli bir âdemdi” cümleleriyle onun hakkında benim verdiğim hüküm ve müşahedeleri tekrarlamıştır. Fakat Yücel dostumuz, Ataç'ın bütün kavgalarını beylik düşünceden kaçmak için yaptığı zannındadır. Beyliklerin beyliği bir üslup ile, hemen hemen Halide Pişkin edasıyla yazan Nurullah'ta beylik olmayan düşünce var mıydı? Dinsizlik en az Voltaire kadar yaşlıdır ve geçen iki asırdan kalma en beylik düşüncedir. Öz Türkçe Hasan Âli Yücel maarifinin âdeta resmî teziydi. Descartes tercüme-leri gibi daha birçok eserlerin bu yüzden ne anlaşılmaz bir Türkçe ile neşredildiğini biliriz. Bundan daha beylik fikir var mıydı? “Devrik cümle”de Nurullah'tan çok evvel yazılmış ve münakaşası yapılmış beylik fikirlerdendir. Bütün şöhret ve otoritelere sövmek de orijinal değildir. Nurullah gibi devamlı surette öfkeli ve sinirli mizaçlarda sık sık rastlanan bir belirtidir. Hasan Âli'yi ve Nurullah'ı bütün günahlarına rağmen severim. Fakat hakikati onlara fedâ edecek kadar değil.

“Edebiyatımızın eserekli bir amcası”

Peyami Bey'inkilerden sonra da, Nurullah Ataç'ın ölümüyle ilgili basında çıkan öteki yazıları vermeye sürdürüyordu *Yenilik* dergisi.

Ankara Telgraf gazetesinde yayımlanan Şahap Sıtkı'nın “Aziz Ataç, Dost Ataç” adlı yazısı romantik bir yazıydı.

Yeni Sabah'taki Haldun Taner'in yazısı, Ataç'ı, kimi ailelerdeki yaşlı bekâr amcalara benzetiyordu. “İşte Ataç Usta da edebiyatımızın böyle eserekli bir amcası idi.”

Ahmet Hamdi Tanpınar da “Nurullah Ataç İçin...” yazısında, onun ölümle ilişkisini ele alıyor, eskilere giderek, “Onunla 1922'de ‘Dergâh’ta tanışmıştım” diyordu. Şiir ve tiyatro tenkitlerine değiniyor, “yadırganan yeniliği”ne dikkat çekiyordu, birlikte

yaşadıkları Ankara günlerini anlatıyor, huysuzluğuna işaret ediyordu. Dil meselesini ele alıyordu. En son cümlesi de şöyleydi Tanpınar'ın: "Kavgasız günümüz olur muydu Nurullah?"

Tanpınar'ın yazısı *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanmıştı.

Hasan Âli Yücel de, "Nurullah Ataç Hakkında" yazmıştı. O yazı da *Cumhuriyet*'te yayımlanmıştı.

Sonra *Yenilik*, "Ataç'ın Ardından" başlığı altında yazarlardan ve sanatçılardan aldığı kısa kısa görüşleri sıralıyordu.

Bunlar; Turgut Özakman, Osman Dursunoğlu, Orhan Asena, Lütfi Ay, Mehmet Kemal, Seyfi Özgen ve O. Fehmi Özçelik'ti.

Bu kişilerin görüşleri *Yeni Gün*'de çıkmıştı.

Necip Fazıl ile Peyami Safa bir kez daha çatışıyor...

Türk basınında ve edebiyatında polemik, daha da Türkçesiyle “kavga” denilince ilk akla gelen isim Peyami Safa’dır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında hem gazeteci hem de edebiyatçı olarak Peyami Safa, Ahmet Haşim ve Yakup Kadri’ye sataşarak başlattığı “kalem kavgacılığı” bayrağını hiç elden düşürmemiştir. Peyami Safa’nın basın ve edebiyat tarihinde öne çıkan kavgalarından biri, 1935’te aynı gazetede yazdıkları Nâzım Hikmet’le olanıdır. Bu Nâzım Hikmet-Peyami Safa kavgası hakkında epeyce yazı ve kitap yayımlanmıştır.

Kavgada sınır tanımayan Peyami Safa, 1940 yılı ortalarında, hem dergisi *Büyük Doğu*’da yazdığı hem de fikirdeş olduğu Necip Fazıl’la polemige girmekten geri durmamış, gazete ve dergi sayfaları bu ikilinin günlerce birbirlerine karşı sarf ettikleri en ağır sözlerle dolup taşmıştı.

1950 sonlarında, en son Aziz Nesin’le haftalarca süren kavgadan sonra *Milliyet*’ten ayrılmak zorunda kalmış, artık *Tercüman* gazetesinde yazıyordu Peyami Safa... Orada da ara sıra dergisi *Büyük Doğu*’da yazdığı fikirdeşi Necip Fazıl’la bir kez daha çatıştı.

Bir hafta-on gün içinde Necip Fazıl’la başlayacak olan kavganın, âdeta bir ön habercisi gibi, 6 Ağustos 1959 tarihli *Tercüman*’daki, “Objektif” köşesinde şu yazıyı yazdı:

Niçin bana tahammülün yok?

Evet, evet, sen benim şu veya bu düşünceme değil, bana tahammül edemiyorsun. Bana, evet, varlığıma. Benim senin gibi

düşünmem değil, varlık planından silinmem, seni tatmin eder. Eğer ben senin gibi düşünmeye başlarsam, sen benim gibi düşünmemek için fikirlerini tam tersine çevirirsin. Ne yazsam, ne söylesem, ne yapsam senin için yanlıştır, çirkindir, tahammül aşıcıdır.

Derhal ilâve edeyim ki, burada “ben” dediğim zaman, Peyami Safa’yı ve “sen” dediğim zaman da herhangi bir belirli şahsı kastetmiyorum. Bu Ben ve Sen zamirleri iki muarız kutbu temsil eden şahısların sembolüdür.

Bana öyle geliyor ki, fikir kutuplaşmalarının yerini alan bu şahıs kutuplaşmaları, varlığı objektif düşünce açısından değil, farkında olmayarak şahsi tercih, gurur, menfaat açısından manalandırmamızdandır. Benim varlığım senin işine gelmiyor, seni rahatsız ediyor. Resmim, imzam, yazım, nutkum, her şeyim seni rahatsız ediyor. Aleyhimde bulunurken dişlerini gıcırdatan öfke, bir fikir öfkesi değil. Ağzını köpürten kin, bir düşünce kini değil. Varlığıma isyan. Cinayet yasak olmasa öldüreceğin adamların kara listesinde ve belki de başta, ben varım.

Bunu yapamayınca, beni manen vurmaya kalkıyorsun. Açık söyleyemediğin zaman imalarla, yüzüme söyleyemediğin zaman arkamdan ve daima bu ikinci şekillerde benim sıfırlığımı ispata kalkıyorsun. Benden en çok bahsedilecek yerde hiç bahsetmeyerek de beni sıfırlıştırmaya çalıştığın oluyor. Farkında değilsin ki, benim varlığımı, şöhretimi, otoritemi artıran da senin bu türlü davranışlarındır.

Sen beni öldüremiyorsun ama, Türkiye’de iki centilmen fikir ve politika adamı gibi tartışma imkânlarını, kültür gelişmesi şartlarını, fikirde, sanatta, siyasette demokrasiyi ağır yaralıyorsun. İnsan ve kardeşin olduğumu, senin varlığının benimkiyle kaim olduğunu da ima unutuyorsun.

Bu şahıs kutuplaşmalarının yerini fikir kutuplaşmaları almadıkça, Türkiye’de gerçek ilim, sanat, demokrasi, şu, bu... Batıdaki seviyesine ulaşır mı dersin?

Zavallı sen, zavallı ben... Ve zavallı biz bizler!

Asıl kavga çıkaran yazı...

Peyami Safa, bu yazısından iki gün sonra, yani 8 Ağustos 1959 tarihli *Tercüman*'da Necip Fazıl'la asıl kavga çıkaracak yazısını yayımladı. "Objektif" sütunundaki bu yazısının başlığı, " 'Büyük Doğu' Mecmuasındaki Yazılarıma Dair" idi:

Bazı okuyucular ve dostlar, *Büyük Doğu* mecmuasına devamlı yazı yardımlarında bulunduğum için bana sitem etmektedirler. Hakikati öğrenenler müstesna.

Hakikat çok basit: *Büyük Doğu* mecmuasında, son aylarda çıkan makalelerim, yirmi beş seneden beri birkaç dergide neşredilmiş eski yazılardır. Necip Fazıl Kısakürek bunları koleksiyonlardan kesip mecmuasına koymaktadır. Bunu yapan yalnız *Büyük Doğu* da değildir. Eski yazılarını yeni imiş gibi neşreden başkaları da var. Meslekdaşlık hatırı beni hoş görürlüğe sevk ediyor.

Necip Fazıl'ın, onu tanıyanlarca malûm, dayanılmaz ısrarları üzerine *Büyük Doğu*'nun ilk sayılarına yeni yazılar yazdım. Bilhassa onun şahsında yüksek manevi kavramlara saldırma bahanesi arayan devrim şarlatanlarına karşı Kısakürek'i yalnız bırakmak istemedim. Fakat bu muvakkat yazı yardımı, *Büyük Doğu*'nun manevi cephe müdafaasını, siyasi planda çirkin iftiralarla vardırıldığı tarihe kadar devam etti. Bir-

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983)

çok iddialarını ve ifade tarzını hiçbir şekilde tasvip etmediğim *Büyük Doğu*'ya o tarihten beri yazı vermediğim gibi idareevine de uğramış değilim.

Necip Fazıl'ın birçoklarına nefret veren taşkınlıkları beni kederlendirir. Bundan 31 sene evvel, ondaki büyük şiir cevherini *Cumhuriyet* gazetesinde idare ettiğim edebiyat sayfasında okuyucuya ben tanıttığım için, azgın muhayyilesinden doğan güzelliklerle çirkinliklerin bazen birbirine karışması beni çok üzmüştür.

Necip Fazıl 17 yaşında idi. Beylerbeyi vapurunda, onu bana Hasan Âli Yücel tanıttı. Taşkın heyecanlı (Hyperemotif) ruh yapısı bu genç şairi arada bir o zamanın genç şöhreti Fahrettin Kerim dostumuzun tavsiyelerine muhtaç ediyordu. Necip Fazıl'ı ikide bir, itidal sınırlarının ve ölçü şuurunun dışına fırlatıp atan bu mizaç, yaratıcı muhayyilesinin haddi aşırı sıçrayışlarını, kendisi için tehlikeli, dostları için meraka düşürücü iftiralara saptırıyor, onu kendi kendisinin yıkıcısı haline getiriyordu. Otuz beş senedir bu mizaca bağlı kaderi değişmemiştir. Hapse mahkûnüyetlerinin yekûnu galiba seksen seneyi aşacakmış.

Onu tehlikeli ölçsüzlüklerinden korumak için içimden gelen dostça ikazların âkamete uğrayacağını bilir, yine de ümidimi kesmezdim. Böyle bir kabiliyet için, idama benzeyen menfi bir değer hükmü vermek ve ümitsizlikle başımı çevirip gitmek istemezdim.

Hece şiirine ve modern sahne edebiyatımıza ilk eşsiz derinlikleri getiren Necip Fazıl Kısakürek'i tam ölçüsüyle değerlendiren ve sevenlerin hepsi aynı keder ve teessüf içinde birleşir, ondan her bahsedilişte bu teessürlerini birbirlerine tekrar ederler.

Necip Fazıl durur mu?..

Böyle bir yazı karşısında Necip Fazıl'ın sessiz kalamayacağı açıktı. 14 Ağustos 1959 tarihli *Büyük Doğu*'da, Peyami Safa'ya bir kez daha saldırdı. "Peyami Safa" başlıklı yazı şöyleydi:

8 Ağustos Cumartesi günü (*Tercüman*) gazetesinde çıkan yukarıdaki yazıya¹⁰ Peyami Safa'nın kendi eliyle bize verdiği makale-

10. Peyami Safa'nın "Büyük Doğu'daki Yazılarıma Dair" adlı makalesini kastediyor.

yi çıkararak, insanoğlunun bu kadar sukutu önünde derin bir hayret ve ibret hissiyle sütunlarımızda yer veriyoruz. Belki *Büyük Doğu*'culardan görmeyenler olur diye onu herkese göstermek ve her vicdandan hüküm istemek borcumuzdur.

Tam mecmuamızın toplatıldığı ve Peyami Safa beyce artık sahabsiz kaldığımız kanaatinin uyandığı anda yazılan bu yazı, elbette bir gün bir seciye ufunetinin sargısız görünüşüne misal olarak kıraat kitaplarına geçecektir.

Peyami Safa *Büyük Doğu*'ya, miktarını kendisi tayin etmeksizin 75 lira mukabilinde yazı yazmaya başladı, yazılarını muntazaman verdi, bir aralık satılmayan (*Türk Düşüncesi*) isimli mecmuasının kâğıt parasını temin için de 1000 lira avans aldı ve bunu yazı ile ödedi.

(*Milliyet*)ten ayrıldıktan sonra (*Tercüman*) gazetesinde bir türlü huzur ve mevkiini bulamadı. Oranın yazı heyetiyle arasında çetin ihtilâflar çıktı, yazı işleri müdürünün, kendisine "Terbiyesiz!" ve oğluna "Eşşoğlueşek!" diye hitabına maruz kaldı. Tarafımızdan, mutlaka bu gazeteyi bırakması veya yazı işleri müdürünü attırması ihtarı üzerine gazete sahibi Cemal Hünel'i beraberce görmemizi ve tazyik etmemizi istedi.

Cemal Hünel'a beraberce gittik, edepten mahrum yazı işleri müdürünün işinden çıkarılmasını ve Peyami'nin itibar bulmasını istedik, isteğimiz kabul edildi.

Bütün bu buhran içinde tek satır yazı yazamaz hâle gelen Peyami Safa'ya, elimizdeki eski yazılarından (paraları *Büyük Doğu* tarafından zamanında ödenmiş) aktüaliteye uygun olanlarını neşredeceğimizi bildirdik ve neşrettik. Kendisi de Paris'e giderken, nezdinde mahfuz ve (*Hafta*) mecmuasında çıkmış yazılardan 3 tanesini eliyle tashih ve günün hadiselerine tatbik etmiş olarak bize verdi. Biz de, artık huzura kavuşup yepyeni yazılar kaleme almasını bekleyerek bunlardan iki tanesini neşrettik.

Bu arada, hiçbir muharririn muhatap olmadığı şekilde hakaret gördüğü yazı işleri müdürünün tekrar (*Tercüman*)a alındığını ve Peyami'nin buna da katlandığını teessüfle öğrendik.

Bir bankadan her sene aldığı ilân ve abone tahsislerini bu defa delâletimizle temin eden, başka müesseselerden de yine

delâletimizle menfaat bekleyen Peyami Safa, kendi öz eliyle ayırıp, kendi öz kalemiyle tashih ettiği, değiştirdiği ve yenileştirdiği yazılarını, şimdi tarafımızdan bulunmuş ve neşredilmiş göstermekle, cihanda kimsenin sukut etmeyeceği bir âdiliğe düşerken, dizinin dibine sığındığı ve ebediyen beraber olduğunu ilân ettiği dostuna karşı bu hıyanetinde, iki faktörün tesiriyle hareket etmektedir:

1- İktidarın artık Necip Fazıl'ı terk ettiği kanaati...

2- Halk Partisi'ne ve artık o tarafa doğru kayan gazetesine yaranmak ihtiyacı...

Mükerrem Sarol'u, Necip Fazıl'ın delâletiyle evine yemeğe davet eden, bütün menfaatini o cepheye bağlayan, eski Halk Partili ve sabık (*Ulus*) muharriri Peyami Safa'nın, en mülevves mahlûklara bile öğürtü hissini verecek zebûnküş hareketi karşısında son sözü-müz, Allah'tan başka hiçbir dost ve yardımcıya ihtiyacımız olmadığından ve Allah'ın, bize bütün zoraki dostluk ve münasebetleri haram ederek bizi kendi kendimizden ibaret bırakmasıyla büsbütün kuvvet ve hakikat kazanacağımızdan ibarettir.

Peyami Safa, Necip Fazıl'a “Meczip” diyor...

Peyami Safa, bu yazıya karşılık, hiç isim zikretmeden “meczip”lar üzerine genel bir yazı kaleme aldı. 19 Ağustos 1959 tarihli *Tercüman*'daki “Objektif” sütunundaki yazının başlığı “Bazı Meczip Tiplerine Toplu Bir Bakış” idi. Yazı şöyleydi:

Dört yana saldıran bazı meczip tiplerinin ruhunda yapılacak bir tahlil ameliyesi çok dikkat çekicidir.

Normal insan, bir tahmininin veya bir tasavvurunun yanlış çıktığını görünce hayalini hakikate göre düzeltir. Masal dünyası içinde yaşayan çocuk, bilâkis, hayalini dışarı dünyanın gerçeklerine zorla kabul ettirmeye çalışır. Hayalini hakikat sanır. Bebekleriyle konuşur, bacaklarının arasına aldığı sandalyeyi at gibi görür. Çocuk mitomandır. (Sebepli sebepsiz yalan söylemekten hoşlanır.) Bazı insanlar büyüdükleri zaman da çocukluğun bu masal dünyasında yaşamaktan tamamıyla kurtulamazlar. Hayallerini haki-

kat sanırlar. Kendilerini büyük ve kudretli görürler. Başkalarını buna inandırmak için yüksekte atıp tutar ve bin yalan uydururlar. Taşkın hayalleri onları heyecana ve daha sonra kederli bir sessizliğe götürür. Bu derecesi normal sayılır. Hekimlik dilinde "Cyclotomie" adım atan bir mizacıdır.

Bu mizacın devrevî cinnet şekillerinden biri halini alan azgın şekilleri vardır. Hekimlik dilinde (Türkçesi olmayan) şu teşhise varılır: "Pyschose maniaque depressive."

Peyami Safa (1899-1961)

Bu sapıklarda, mübalağalı bir kendine güveniş ve kibir gösterişiyle birlikte, hayasızlığın son haddi, yalancılık, düzenbazlık, din ve âhlak iddialarının tam tersine, merhamet, insaf ve adalet duygularından yoksunluk, kendi kendini tenkit ve nefis murakabesi hassasından uzaklık, menfaat ve gurur sahalarında çeşitli belirtileri görülen şişkin bir bencillik vardır. Kendilerini daima medih ve karşılarındakini çok defa tezyif ederler. Isırıcı ve çirkin bir istihzaları vardır. Bağırarak konuşurlar, her meseleyi kendi çıkarlarına lâkırdı kalabalığına boğarlar, palavra atar, bin yeminle dolandırırlar, alıhaplarının öteberisini ödünç alıp satarlar, kumar oynarlar, borçlarını takıp kaçarlar, dedikodular ve iftiralarla etrafa saldırırlar. Sonra derin bir sessizlik, keder ve melankoli halinde, yeniden ölçü dışına fırlamak ve kudurmak için enerji toplarlar.

Bu sapıklar iş hayatında kavgacı ve bozguncu, yazı hayatında iftiracı ve saldırgan, cemiyet hayatında herkesi kendilerinden kaçırıcı ve nefret uyandırıcıdır. Fakat hasta oldukları için, beni merhametle nefret arasında şaşırtanları vardır. Şifalarından umudu ke-since, merhametimi nefretimi, nefretim de merhametini dondurur. Onları hazin kaderlerine terk eder, geçer giderim.

“Peyami Safa Bey’e”...

Necip Fazıl'ın bu yazıya cevabı, doğrudan “Peyami Safa Bey’e” idi. 28 Ağustos 1959 tarihli *Büyük Doğu*’da yayımlandı:

CHP avukatlarına kadar istismar vesilesi olduğunuz yahut bu fikri kendilerine bizzat verdiğiniz için, nefis ve cibilliyetinize sadakat bakımından tebrike lâıksınız!

Bütün ömründe cinnet korkusu geçiren ve bu taşkın hezeyanları içinde ne büyük fren kabiliyetleri de olduğunu bildiğiniz 30 yıllık dostunuza hastalık isnat etmekteki, fikrî, ahlakî ve dinî vebali dai-ma taşıyacaksınız.

Büyük Doğu’ya yazmayabilirdiniz, verilmiş yazılarınızın artık çıkmamasını isteyebilirdiniz, hatta bizzat karşımıza geçip fikirlerimize iştirak etmediğinizi ve hatta onları çirkin bulduğunuzu söyleyebilirdiniz. Fakat bütün bunları, teferruatta da olsa bir fikir ve duygu akrabâlığının mahrem çatısı altında bırakabilir, dosta ve düşmana karşı ilân etmek küçüklüğünü yenebilirdiniz! Bunu yapmadınız: Büyük Doğu’ya yazı yazmamak değil, ona kucak açtığınız halde yine ona birden bire ve bir baskın taktiğiyle düşmanlığınızı ilân etmek mecburiyetini, kim bilir ne türlü bir rüşvet karşılığında yüklendiniz! Üstelik, elinizle düzelterek verdiğiniz yazıların tarafımızdan devşirildiğini kaydetmek suretiyle şenî bir yalan söylediniz!

Halbuki nazarınızda yalancı biziz!

Yalan, sizin cibilliyetinizde en hafif vebaldir.

Siz, ulvî ve samimi her hisse yabancı, bir hakikat tahrifçisi, bir mâna sahtekârısınız!

Siz bir münafık; Avrupalı bir asilin, eliyle değil de eldiveniyle surata çarparken söylediği tek heceli dolgun kelimeye uygun müstekreh bir şey, bir hüviyetsiniz!

Hem de sahte bir vekârı, ilmi, şöhreti, eseri, sanatı ve üslubu olan bir sefil...

Âlemde sefalet ve alçaklığın en tehlikelisi işte budur! Her tarafı kârha kârha dökülen bir cüzzamlı, sizin gibi, dışarıdan tertemiz olduğu hissini veren gizli bir mikrop (portör)ü önünde ne kadar masum ve acındırıcıdır! Zira insanoğluna, samimiyetle, sadâkatle,

kendisinden tahaffuz imkânını vermektedir. Sizin gibilerden tahaffuz mümkün değildir. Siz insanın yatak odasına girer, mutfağına sokulur, seccadesine oturur ve suikastınızı oralarda yaparsınız.

Bundan evvelki yazımıza günlerce cevap vermedikten sonra, bir insana açıkça hitap edebilmenin namusunu da çiğneyerek, her zamanki âdetinize uygun şekilde, mutlak cehilden nâmütenahî defa cahil bir ilim taslama gayretiyle, mücerret ve sahipsiz bir hedefe ruhî ve ahlakî buhranlar isnat ederken, benim o hedefi üzerime almayacağımı sanmaktan gelen, nâmütenahî düşkün ve haysiyetsiz bir taktiğe sığındınız!

Ben onu –elhamdülillâh– üzerime alıyor ve sizin gibi tıynetlerin bana “mecnun” demesini, en ileri akıl, “ahlâksız” demesini de en üstün fazilet sayıyorum.

Evet, bize yazı yazmayabilir, seciyeniz gereği gizli gizli yüzümüze gülebilir ve bazı menfaatlerinizi devam ettirebilirdiniz. Ne gibi bir menfaat vaadine muhatap oldunuz ki, intihara kadar gittiniz?

İntihar ettiniz! Masamın üzerindeki telgraf ve mektuplar şahittir ki, bütün mukaddesatçı gençlik ve okuyucu kütlesi, bu umulmaz hareketiyle, sadece Allahsızları, komünistleri, kozmopolitleri, Türk düşmanlarını ve C.H.P. liderini mesut eden Peyami Safa Bey’den tiksilmektedir.

Akla ve cezaî ehliyeteye malik bir insan olduğunuzu bildiğim için, tepeden inme bir ruhî buhran, muvakkat cinnet şüphesine düşmiyorum ve size “Çıldırдың mı?” diyemiyorum!

Evimi yaksaydınız; çoluk çocuğumu öldürseydiniz, sizi bu türlü teşhir etmek ve ölümünüzü benim elimden tattırmak teşebbüsüne girişmezdim. Fakat başta münafıkça yapıştığınız davamıza bu ihanet ve hıyanetiniz, sizi kökünüze kadar ortaya koymak ve bizim cephemizden çürümüş bir deri parçası gibi kesip atmak vazifesini, bana şer’i bir borç halinde yüklemektedir.

Konuşmakta devam ederseniz, sizi anlatmakta devam edeceğiz.

“Oynak bir surat...”

Peyami Safa’nın Necip Fazıl’ın yazısına cevabı, onun suratındaki tiki ele alan bir yazı oldu. 31 Ağustos 1959 tarihli *Tercü-*

man'daki "Objektif" sütunundaki Peyami Safa'nın yazının başlığı şöyleydi: "Oynak Bir Surat ve Oynak Bir Akıl Bâbındadır".

Eyvah, gene nöbeti tutmuş, gene saldırıyormuş, gene benim hakkımda herkesin bildiği gerçekleri altüst eden herzeleri sıralamış durmuş. Önündeki yazı kâğıtlarını pisletirken onun oynak suratını görenler varsa, hekimler (Tik) dedikleri adale çırpınışlarıyla her an ifade sistemi yıkılan yüzünün, çiftetelliden zeybeğe, zeybekten horona, horondan sambaya ve nihayet, sallan yuvarlana kadar danstan dansa geçişini sessiz kahkahalarla seyretmişlerdir.

Söz gene hekimlerindir. Onlar (Tik)leri şöyle tarif ederler: "Vücudun, bilhassa yüzün bir veya birçok adalesinin gayriihtiyari kasılmasından doğan otomatik hareketler." Gilles de la tourette'den ve 1885'ten beri bu ârazın delâlet ettiği hastalık malumdur ve şu adı alır: "İrsî soysuzlaşma-*Degeneressence hereditaire*". Hele bu meczuptaki gibi tikler hiçbir hastada görülmemiş bir şiddet ve süreklilikte olursa, soysuzlaşma çok derin irsî köklere bağlıdır. İnanmazsanız bir bu zavallının yüzüne, bir de, herhangi nöro-psikiyatri kitabına bakınız. Sebep aynıdır: İrsî soysuzlaşma.

Tedavisi veya tesellisi yok mudur? Tıbbın bu konudaki son safhalarını bilmiyorum. Belki vardır. Fakat nerede, ne zaman tedavi altına alınacak bu azgın? Evvelâ kendisinin, yüzündeki bu devamlı ve şiddetli oynaklığın sebebini araştırması ve ne tehlikeli bir akıl depreminin işareti olduğunu anlaması, sonra gidip hekimlere teslim olması, bir kliniğe kapatılması, belki bir elektrik şokuna kadar her türlü tedavi denemesine katlanması lâzım.

Fakat kendisini dünyanın en sıhhatli ve en akıllı adamı sanan bu megalomandan böyle bir anlayış beklenir mi? Bir kere aynaya, fakat çok dikkatli baksa, sönüp yanan ve harften harfe sıçrayan neon gazı reklamları gibi oynak yüz çizgilerinin göz önüne serdiği oynak aklının tıbbî bir müşahedeye ve tedaviye muhtaç olduğunu anlar; fakat bu dikkat, bu teksif kabiliyeti, bu idrak onda ne gezer!

Ona kızmıyorum, çünkü hastadır. Acımıyorum, çünkü etrafına saldırıyor ve iftira yağdırıyor. Bütün bu duygularla karışık ve lakaydiye doğru uzanan bir nefret içindeyim. Muvazeneli anlarında yaz-

dığı güzel şiirleri ve her hafta her tarafa savurduğu çirkin iftiraları arasında çabalayan bu akıl sarsağına acıdığım anlar da yok değil. Fakat bu yersiz ve faydasız acımaya da acıyorum.

Necip Fazıl kavgayı bitiriyor: “Soysuz!”

Necip Fazıl'ın, bu kez de 4 Eylül 1959 tarihli *Büyük Doğu*'da yazdığı şu yazıyla kavga son buldu:

Soysuz

Necip Fazıl'dan ölüm yarası aldı.

Halka, gençliğe ve basına kepaze oldu.

Ya buna göre son bir karşılık verecekti yahut da, sahte bir tezzülsüzlük edasıyla susacaktı. Ne ilkinî yapabildi, ne ikincisini... Necip Fazıl'ın yüzündeki oynak çizgilerden (tik)lerden bahsedip bunların (*Degenerescence*-tereddi) mefhumunun yeni terimlere göre karşılığı olan irsî soysuzlaşmaya delâlet ettiğini yazdı ve o kadarla kaldı.

Ya Necip Fazıl, Peyami Safa gibi, veremli, sakat kollu, Ahmed Haşim'in tâbiriyle, “çekirge gövdesi üstünde at kafalı”, İstanbul hastahanelerinin çoğunca müseccel bir hastalık küpü olsaydı, o zaman “9'ncu Hariciye Koğuşu” muharriri bunları mı öne atacaktı?

Nerede meseleye cevap?

Necip Fazıl hakkında ilmî bir terim havası içinde “irsî soysuzlaşma” isnat eden Peyami Safa, halk ağzındaki kötü delâletiyle tam bir soysuzmuş...

Hasmının yüzüne tükürmek için ciğerinin bütün zifirini ağzında toplayıp, sonra tükürüğünü kendi alnına yapıştıran maddî ve manevî soysuz Peyami Safa...

1960'ta Kemal Tahir'e açılan savaş

1960 başlarında romancı ününün doruğundaki Kemal Tahir'e karşı Fethi Naci'nin başlattığı bir savaş açıldı ve bundan sonra da her yayımladığı romanın ardından dozajı gittikçe artan bir saldırı sürdü gitti.

Her şey bir soruşturmayla başlıyor...

Yeni Ufuklar dergisi Ekim-Kasım 1960 tarihli sayısında bir soruşturma açtı. "Soruşturma" üç soruluktan ve şöyleydi:

1. Bugünlerde bütün Türkiye aydınlarının Toprak Reformu üzerinde durmasını, düşünmesini zorunlu buluyor musunuz?
2. Türkiye'de bir Toprak Reformu yapılmalı mı? Niçin?
3. Dünyada şimdiye kadar yapılmış Toprak Reformundan hangisini Türkiye için mümkün ve yararlı görüyorsunuz?

Yeni Ufuklar'ın bu soruşturmasına ilk cevap Kemal Tahir'den gelmişti. Yazar, kendisine yöneltilen üç soruyu şöyle cevaplıyordu:

Bütün önemli memleket meseleleri gibi, topraksız köylüyü topraklandırmak meselesi de sadece devlet adamlarımızla orta sınıftan gelen aydınlarımızın kaygusu olarak sürüp gidiyor.

1945'ten bu yana toprak dağıtılır. Bu dağıtılan toprakların yüz ölçümü gelip nereye dayandı? Kendilerine toprak dağıtılanların dağıtılmadan önceki halleri neydi, dağıtıldıktan sonraki durumla-

rı ne oldu? Yani toprak dağıtımından elde edileceği umulan faydalar görüldü mü? Görülmediyse neden? Görüldüyse bunun yüzdesi ne kadar? Memlekete Balkanlardan bunca çiftçi, köylü geldi. Bunlar nerelere, nasıl yerleştirildiler? Kaçta kaç donatım, döner sermaye buldu? Ötekiler neden şehirlere, kasabalara göçtüler? Bunları bilmiyorum. Çok aradım. Güvenilir rakamlara, gerçeği aydınlatan bilgilere rastlamadım. On beş yıldır içine girdiğimiz çok partili devrede, altı ay evvelisine kadar ana iktidar partisi ile ana muhalefet partisi en uzak köylerde ocaklar bucaklar açtılar. Bunlar altı ay öncesine kadar kongreler yapıyorlar, ayaklarına kadar gelen parti büyükleriyle dertleşiyorlar, delegelerini seçip üst kademe toplantılarına yolluyorlardı. Bu uzun devrede köylünün toprak dağıtım işi üzerindeki düşünceleri bir araya getirilip değerlendirildi mi?

Köylerden şehirlere köylü akını var. Bunlar toprağından sökülüp atılmış vatandaşlarımızmış... Üstlerine çeşitli açılardan yanık ağıtlar yakılıyor. Devlet adamlarıyla aydınlar toprak dağıtımından lâf ederken, gecekondulara kara sinekler gibi kümelenip büyük şehrin karaborsa düzeninin kirli artıklarıyla geçinen bu köylü kalabalığı toprak dağıtım meselesiyle neden hiç ilgilenmez? Bu lâfların gerçekleşmesi, dağıtımın başlayıp hızla sonuçlanması için, neden gövde gösterisi yapmaz demiyorum, bir dilekçe olsun, neden vermez? Gazetelere, fıkra yazarlarına neden bir mektup olsun yazmazlar? Sakın biz memleketçe aylaklığı zanaat edinmiş olmayalım? Eğer iş böyleyse toprak değil, her sabah ölçekle altın dağıtılsa boştur.

Kaldı ki; tarihte, genel olarak, reformlar sosyo-ekonomik hayatın temelinde biriken, sonra yüze çıkan isteklerin rasyonel-gerçek güçlerinin sonuçlarıdır.

Sosyal hayatın temelinde bu birikmeler yoksa ya da henüz güçsüzse toprak dağıtımları, birer bahşiş, birer sadaka olmaktan ileri geçemez.

Fethi Naci, Kemal Tahir'in "toprak reformu"yla ilgili görüşlerine karşı çıkıyor...

Kemal Tahir'in *Yeni Ufuklar*'ın soruşturmasına verdiği bu cevabı eleştiriyordu Fethi Naci. *Dost* dergisinin Şubat 1961 sayısında

“Dergilerin Getirdiği” başlığı altında yazan Fethi Naci, önce; “Sa- it Faik’in İnsan Anlayışı”nı ele aldıktan sonra, yazısının “TOPRAK REFORMU ÜZERİNE” başlıklı bölümünde şunları yazıyordu:

Yeni Ufuklar’ın Ocak ayının başlarında çıkan Ekim-Kasım 1960 tarihli sayısı toprak reformuna ayrılmış, çoğu sayıları gibi emek ürünü bir sayı, özenle hazırlanmış bir sayı.

Bu sayıda Ömer Lütfi Barkan’ın, Gülten Kazgan’ın, Haydar Kazgan’ın incelemeleri, çeşitli ülkelerdeki toprak reformları hakkında çevirilerle bir konuşma özeti ve derginin soruşturmasına verilen cevaplar var. Kemal Tahir’in cevabı üzerinde duracağım; epey düşündürdü beni söyledikleri.

Kemal Tahir, 1945’ten bu yana toprak dağıtılır, diyor. Gülten Kazgan, yararlanarak okuduğum incelemesinde, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ziraat kesiminin kalkınması için alınan ilk tedbirler Tanzimat’tan sonra soysuzlaşan âşarın kaldırılması, zirai kredilerin genişletilmesi ve kredi şartlarının düzeltilmesi, devlet, elindeki arazinin muhtaç çiftçilere dağıtılması olmuştur, diyor. Yani 1945’ten önce de toprak dağıtılmış.

Kemal Tahir, toprak dağıtımı konusundaki önemli yanılığın sonra bir takım sorular soruyor, sonra. Bunları bilmiyorum. Çok aradım. Güvenilir rakamlara, gerçeği aydınlatan bilgilere rastlamadım, diyor. Kemal Tahir’in sorularından biri şu: Bu dağıtılan toprakların yüz ölçümü gelip nereye dayandı? Kemal Tahir güvenilir rakamlara rastlamamış ama Gülten Kazgan (Anlaşılan o, güvenilir rakamları, gerçeği aydınlatan bilgileri bulmuş) veriyor bu sorunun cevabını: 1923-59 yılları arasında çiftçiye 30 milyon dönüm arazi dağıtılmıştır.

Kemal Tahir, köylerden şehirlere köylü akımı var. Bunlar toprağın sokulup atılmış vatandaşlarımızmış... diyor. Gülten Kazgan, incelemesinde, 1950 yılı ziraat sayımına göre, ülkemizde, çiftçi ailelerinin % 72,5’u, işlediği arazinin sahibi olduğu halde % 27,5’u değildir, diyor; işledikleri sahaya göre köylerde çiftçi ailelerinin bölümüşü de (1952 sonbahar anketine göre) gösteriyor: Çiftçi ailelerinin % 62,1’i işlenen sahanın % 24,8’ini işliyor, geriye kalan % 56,6’yı çiftçi ailelerinin % 36,4’ü işliyor. (Ancak büyük işletmelerin kirala-

yarak işledikleri sahalarda bu rakamların içinde olduğu için bu rakamlar arazi mülkiyeti hakkında bir fikir vermez; fakat arazi sahiplerinin çoğunluğunun küçük toprak sahipleri olduğu gösterilebilir.)

Kemal Tahir şöyle devam ediyor: Devlet adamlarıyla aydınlar toprak dağıtımından lâf ederken, gecekondu-lara kara sinekler gibi kümelenip büyük şehrin karaborsa düzeninin kirli artıklarıyla geçi-nen bu köylü kalabalığı toprak dağıtımı meselesiyle neden hiç ilgi-lenmez? Bu lâfların gerçekleşmesi, dağıtımın başlayıp hızla sonuç-lanması için neden gövde gösterisi yapmaz demiyorum, bir dilekçe olsun neden vermez? Gazetelere, fıkra yazarlarına neden bir mek-tup olsun yazmazlar demiyorum, ayaklarına kadar gelen fotoğraf-lı yazarlı ekiplere topraksızlıktan neden dert yanmazlar? Sakın biz milletçe aylaklığı zanaat edinmiş olmayalım? Eğer iş böyleyse topr-ak değil, her sabah ölçekle altın dağıtılsa boştur.

Kemal Tahir, güvenilir rakamlar, gerçeği aydınlatan bilgiler ara-yan bir yazar olduğuna göre, köylü kalabalığı hakkında bu yargı-lara herhalde birtakım rakamlara ve bilgilere dayanarak varmış-tır. Ben de birtakım rakamlara ve bilgilere dayanarak söyleyeyim: 1960 genel nüfus sayımının telgrafla alınan ilk sonuçlarına göre na-hiye ve köyler nüfusun % 68'ine düşmüş, şehirlerin nüfusu ise % 32'sine yükselmiştir. Şehirlerde logaritmik yıllık artış binde 43,8 ve köylerde binde 23,0'tür; yıllık artış toplamı binde 29,3, yani aşağı yukarı % 3'tür. Prof. Cahit Talas'ın *Avrupa İktisadi Camiası İçin-de Sosyal Politikamızın Muhtemel Gelişme İstikametleri* ad-lı broşüründen yararlanarak şunlar söylenebilir: nüfusun bu artışı içinde her yıl 250-260 bin faal nüfus mevcut işgücüne katılır. Yapı-lan hesaplara göre her yıl artan faal nüfusun ortalama yalnız % 9'u sinai sektörde iş bulabilmektedir. Büyük çoğunluk, yani aşağı yu-karı 225 bin kişi zirai sektörde kalmaktadır. Bu demektir ki, her yıl bu kadar yeni faal nüfusa zirai sektörde çalıştırma imkânları yarat-mak gerekmektedir. Halbuki zirai sektörün derin bir gizli işsizlikle malûl bulunduğu ve istihsal şartlarında herhangi bir değişme yap-maksızın aynı istihsal seviyesini idame ederek bu sektördeki faal nüfusun aşağı yukarı % 30'unun başka sektörlere naklinin mümkün olabileceği kabul olunmaktadır.

İşlediği toprağın sahibi olmayan çiftçi ailelerinin oranı, işlenen

sahaların büyüklüğü ile çiftçi ailelerinin ilişkisi, nüfusun artış hızı, tarımdaki gizli işsizlik, bu gizli işsizliğe rağmen sanayimizin gelişmemiş olması dolayısıyla her yıl tarım alanında kalan 225 bin kişi... Bunlar, köyden şehre neden bir köylü kalabalığı akını olduğunu, bu akının neden kaçınılmaz olduğunu açıkça gösterir sanıyorum. Köylü kalabalığının akını, Kemal Tahir'in sandığı gibi, milletçe aylaklığı zanaat edinmiş olmayı değil, aylaklıktan kurtulma, iş bulup çalışma çabasını gösterir.

Kemal Tahir, cevabının sonunda şöyle diyor:

Kaldı ki, tarihte, genel olarak, reformlar sosyal-ekonomik hayatın temelinde biriken, sonra yüze çıkan isteklerin rasyonel-gerçek güçlerinin sonuçlarıdır. Sosyal hayatın temelinde bu birikmeler yoksa ya da henüz güçsüzse toprak dağıtımları, birer bahşiş, birer sadaka olmaktan ileri geçemez. Kemal Tahir, bu pek genel ve cümlece malûm yargı ile yetinmiş gibi geldi bana; cevabı pek üstünkörü. Kemal Tahir, tarihimize, toplumsal oluşumumuzla ilgilenen bir yazar olarak bilinir; romanlarında toplumumuzdaki oluşları, değişimleri göstermeğe çalışır. Böyle olunca, bir şeyler bekliyor kişi. Bir yandan tarih, reform, sosyal-ekonomik rasyonel-gerçek güç, temeldeki birikmeler gibi sözler ederken, öbür yandan toplumsal ve ekonomik bir olguyla aylaklıkla açıklamaya kalkışması üzerine, Kemal Tahir'in romanlarını yeniden bir okumak gerek diyorum.

Kemal Tahir öfkeleniyor...

Fethi Naci'nin *Dost*'taki yazısına Kemal Tahir'in tepkisini, yakın dostu İsmet Bozdağ, 21 Şubat 1961 tarihli sohbet kaydında¹¹ şöyle yazıyordu:

Kemal'e telefon edip akşam yemeğine gittim, Semiha Hanım (eşi) mutfakta yemek ile uğraşüyor, biz de oradan buradan konuşuyoruz. Birden sordu:

- Bu ayın *Dost*'unu gördün mü?
- Gördüm.

– Fethi Naci'nin bir yazısı var, okudun mu?

– Ayrı bir yazısı gözüme çarpmadı. Kitaplar için yazdığı yazı var. Senden de söz ediyor...

– Tamam, ben de senden onu soruyorum.

– Neresini soruyorsun o yazının?

Dikkatle yüzüme baktı. Şaka yapıp yapmadığımı anlamaya çalışıyordu. Yüzümden bir şey çıkaramayınca:

– Yahu, okumadın mı sen üç dört ay önce benim Yeni Ufuklar dergisinde çıkan yazımı? İşte o yazıya karşılık yazıyor o pislikleri Fethi Naci!..

– ... Aleyhinde dünya kadar yazı yazıldı, hepsine omuz silkip geçtin, Fethi Naci'nin birkaç satırına tutunmuşsun!..

– Haa, bak bunu iyi dedin arkadaş!.. Ben her yazıya aldırman ama böylesine sabrım yoktur. Görmüyor musun yahu, adam beni açıkça tehdit ediyor, şantaj yapıyor bana!.. Yediği naneye bak sen edepsiz!.. Aynı dergide iki yıl önce *Esir Şehrin İnsanları* kitabının yayımlanması sırasında; “Kemal Tahir büyük sarsıntılar, benzeri görülmemiş savaşlar çağının, yirminci yüzyılın yazarı. Kitabın sonuna doğru zaferi duymağa başlıyoruz” diye yazıyordu; şimdi utanmadan kalkmış: “Kemal Tahir'in romanlarını yeniden bir okumak gerek, diyorum” diye bana uzaktan parmağını sallıyor. Niçin diyor bana bunu?.. Toprak dağıtımına karşı çıktığım, daha doğrusu toprak reformu işini, bu kaltabanlar gibi anlamadığım için söylüyor...

Bak, baak!.. Görünecek de beni hizaya getirecek!.. Romanlarım için yazdığı yazılarla ihyâ olmuşum da, şimdi onları baştan okuyup tersine yorum getirirse, perişan edermiş gibi!.. Bir adam beğenmez, kızmam, dönüp bakmam bile... Ama bir adam tehdit etmeğe, gözdağı vermeğe kalkarsa, çarparım suratına o dakika!.. Haddini bilmemiş olmaz!.. Bilmeyene bildireceksin!.. Ne sanıyor bu Fethi Naci beni acaba?

Kemal Tahir Fethi Naci'ye cevap yazıyor: “Kolaya Kaçmayalım”

Kemal Tahir bu kadarla yetinmez tabii, Mart 1961 tarihli *Dost* dergisinde bir cevap yazar Fethi Naci'ye.

Kemal Tahir'in Fethi Naci'ye cevabı mektup tarzındadır ve başlığı "Kolaya Kaçmayalım"dır:

Fethi Naci,

Dost'un Şubat 1961 sayısında "Dergilerin Getirdiği" adlı yazını okudum. Biraz kolaya kaçmış gibisin! Üzüldüm. Unutmamışsındır, tanıştığımız zaman *İnsan Tükenmez* adlı kitabındaki kolaya kaçmaları hiç beğenmiyordum. Konuşmalarımızın hemen hepsinde, kolaya kaçmayı, kaytarmaların en kötüsü sayar, ayıplardık. *Yeni Ufuklar* dergisinin Toprak Meselelerine ayırdığı Ekim-Kasım 1960, 101-102 sayısında iki kısa yazı okuyunca yine coşmuşsun!.. *Dost'taki* yazıyı o kadar gelişigüzel, yani hiçbir şeyi söylemediğini o kadar fark etmeden nasıl çırpıştırdın?.. Bugün yalnız "Toprak dağıtmalı" demenin hiçbir şey demek olmadığını, dünyanın da, Türkiye'nin de gerçeklerine hiç uymadığını elbette bilirsin. Yazını bitirip yeniden okuyunca, kolaya kaçtığını neden seçemedin? Düşündüm, sebebini bulamadım. *Yeni Ufuklar* dergisinin sorularına karşılık vermediğimi olsun görmen lâzımdı. Toprak dağıtımı üstünde hiç durmadığımı, toprak dağıtılacak insanlarımızın kişiliklerindeki özellikleri aradığımı nasıl olur da anlamazsın?.. Ben, "Toprak dağıtımı lâfı, son aylarda bu kadar ayağa düşmüşken, Anadolu'daki toprağı yetersiz insanımız şurda kalsın, toprağından sökülüp koğulduğu söylenen gecekondu vatandaşımız bile bu davaya uzaktan yakından sahip çıkmıyor. Meselenin asıl burası önemli" demiştim. Bunun ne kadar olduğunu *Yeni Ufuklar* dergisinin gene o sayısındaki Bolivya toprak reformu sonuçlarını anlatan yazı meydana koyuyordu. Bundan söz etmediğine göre, her halde daha okumadın.

Peki, sen ne diyorsun?.. "Bugüne kadar memleketimizde 30 MİLYON DÖNÜM DAĞITILDI. Hem de senin dediğin gibi 1945'ten bu yana değil, 1923-1959 arasında..." diyorsun. Bu ne demek?.. Memleketimizde otuz beş yıldan beri toprak dağıtılıyor. Dağıtılan toprağın tutarı da otuz milyon dönümü buldu. Yani, bu iş epeydir, masallıktan çıktı, artık sosyal bünyeye iyice mal oldu. Ama yetersiz... Yetersiz olduğu için de lâfı yeniden edilir edilmez, "Anadolu'nun her yanından yediden yetmiş köylü toprak istemeğe başladı. Hele top-

Kemal Tahir (1910-1973)

rağından sökülüp şehirlere sürülerek gecekonduklara tıklan topraksızlar büsbütün ilgilendi” demek mi?.. Sanmam!..

Yoksa, “35 yıldır toprak dağıtımı sürüp giderken, otuz milyon dönüm toprak da dağıtılmışken, toprak dağıtım işini umursamayanlar, son ayların boş laflarına hiç kulak asar mı?” diye benden yana mı çıkıyorsun?..

Olur. Çünkü kolaya kaçmanın ilk durağı, bir yaman Osmanlı bilgini kesilmektir. Osmanlı bilginlerinin en yaman özellikleri ise, neden yana ve neye karşı olduklarını hiç mi hiç bilmemeleridir.

“Herkesin bildiği kelime” lâfındaki rahatlık beni sahiden ürküttü. Demek bizi millet olarak kelimelerde çoktan anlaşılmış sayıyorsunuz!.. Bir milletin kelimeler üzerinde anlaşabilmesi çok, pek çok ileri konaktır. Biz, bu konaktan daha pek çok uzağız. Bunu, Türkçenin özleştirilmesi yönünden söylemiyorum. (Son cümle için öteki okurlardan özür dilerim.)

Sen, ilk kitabında ad olarak, “İnsan Tükenmez” sözünü alırken de, kelimelerin anlamlarında iyice anlaştığınıza, demek inanıyor-

dun!.. O kitapta seni üzen yanlışların kaynağı şu olsa gerek: ‘insan tükenmez’ sözü, ancak bütün insanlık göz önüne alınırsa doğrudur. Yoksa kolayca kaçan kişiler, kendi kişiliklerini kolayca tüketebilirler. Sevgilerimle...

Kemal Tahir

Not:

Yazıda, romanlarımı yeniden okuyacağını söylüyorsun. Sen, bazı romanların tekrar tekrar okunmak için yazıldıklarını elbette bilirsin, Kolaya kaçmayı sevmeyen Fethi Naci’ye benden selam götür. Uyanınca unutma!..

Fethi Naci: “Tipik Bir Tepki”

Dost dergisi, Nisan 1961, Yeni Dizi: 1’de birinci sayfadan, Fethi Naci’nin Kemal Tahir’in kendisine, *Dost*’un Mart 1961 sayısında verdiği cevaba karşılık yazdığı yazıyla başlıyordu.

Fethi Naci’nin “Tipik Bir Tepki” başlıklı yazısı şöyleydi:

Dost’un Şubat sayısında *Yeni Ufuklar*’ın toprak reformu sayısından söz açmış, Kemal Tahir’in soruşturmaya verdiği karşılık üzerinde durmuştum.

Dost’un Mart sayısında Kemal Tahir’in “Kolaya Kaçmayalım!” başlıklı bir cevabı çıktı. “Cevabı” dedim ama söylediklerinin benim yazımla pek öyle bir ilgisi yok. Bu, galiba Kemal Tahir’in huyu. Çünkü yazısında “*Yeni Ufuklar* dergisinin sorularına karşılık vermediğimi olsun görmem lâzımdı” diyor. Bir yazı daha yazıp “Fethi Naci’nin dediklerine karşılık vermediğini” söylerse şaşmamalı.

Üzülmüş Kemal Tahir yazımı okuyunca, öyle diyor. Ben, bana bir takım sıfatlar yapıştırdığı, beni okurlara yanlış tanıtmaya çalıştığı halde üzülmedim. Çünkü Kemal Tahir’in tepkisi, tipik bir tepki; incelemeğe değer bir tepki. Aydınlarımızın, sanatçılarımızın çoğu Kemal Tahir gibi davranıyor. Demek ki bu, Kemal Tahir’e özgü, bireysel bir durum değil. Bunun için Kemal Tahir’i konu olarak alıp bu tepki üzerinde durmak, bunun kaynaklarını araştırmaya çalışmak istiyorum.

Yazılarımı okuyanlar bilir, Kemal Tahir'in romanlarını severim. Varlık'ta çıkan bir konuşmamda en beğendiğim üç romancımızın Halit Ziya, Yakup Kadri ve Kemal Tahir olduğunu söylemiştim. Bu sıralarda Kemal Tahir ne diyordu benim için? *Dost*'un soruşturmasına verdiği cevapta en beğendiğim üç eleştirmenden biri Fethi Naci'dir.

Sonra ne oldu? Kemal Tahir toprak reformu konusunda konuştu; ben de dediklerini yanlış buldum, düşüncelerimi yazdım. Ne diyor Kemal Tahir? Şunları: "*Dost*'taki o yazıyı (...) nasıl çırpıştırdın?", "Osmanlı bilgini", "Neden yana, neye karşı olduğunu hiç mi hiç bilmemek", "Kendi kişiliğini kolayca tüketmek", "Uyanınca unutma!"

Kemal Tahir'in tepkisi tipik bir tepki demiştini. Vedat Günyol'un "İslâm Ansiklopedisi Dolayısıyla Bir Saldırıya Cevap" adlı broşüründen aldığım bir parça bunu çok iyi gösteriyor:

"...Bütün bunları, size, broşür yazarını (Prof. Ahmet Ateş) yakından tanıtmak için yazıyorum. Kendi manzumesi ve oğlunun şiiri çıktığı sürece iyi olan bir dergi (*Yeni Ufuklar*), 'artık oğlunuzun başka şiirini koyamayacağız' yollu nazık bir red karşısında 'ne idiği belli olmıyan' bir dergi kişiliğine bürünüyor. Ansiklopedide çalıştığı günlerde, Fransızcadan çevirilerini düzelttiği, Türkçesini anlaşılır bir hâle soktuğu, başında bulunduğu enstitüye çağrılan İngiliz profesörlerin seminerlerde tercüme ettirdiği sürece 'hata irtikap etmeyen' bir mütercim, nasıl oluyor da bu zat ansiklopediden ayrıldıktan sonra feci hatalara düşüyor. Sebebi şu: Doçentlik günlerinde adeta bir öğrenci sıklıganlığıyla davranan ama profesör olduktan sonra birden bire büyüüveren bu zata müterciminin kul köle olmamasıdır."

Fethi Naci, Vedat Günyol'un başından geçen bu örneğin ayrıntılarını sergiledikten sonra, Kemal Tahir konusuna geliyor:

Örneğin Kemal Tahir, bana verdiği cevapta şöyle diyor: "Toprak dağıtımı üstünde hiç durmadığımı, bölüştürmeyi çıkar yol saymadığımı, toprak dağıtılacak insanların kişiliklerindeki özellikleri aradığımı nasıl olur da anlamazsın?" Kemal Tahir, *Yeni Ufuklar*'da "Sakin biz milletçe aylıklığı zanaat edinmiş olmayalım?" diyordu.

Toprak dağıtılacak insanlarımızın kişiliklerindeki özellik bu mu? Kemal Tahir'in özellikler araması olumlu bir çaba, ama yargısı yanlış. Ben yazımda bu yanlışlığı belirtmişim, o sövüyorum sanmış, öfkesi bundan. Neyse, pek önemli değil, giderek anlar yargısının yanlışlığını, Dil konusunda olduğu gibi.

EK: Kemal Tahir, yazısında "Unutmamışsındır, tanıştığımız zaman, *İnsan Tükenmez* adlı kitabındaki kolaya kaçmaları hiç beğenmiyordum" diyor. *İnsan Tükenmez* çıktığı zaman kitabı çok beğendiğini, tebrik mektubu yazmak istediğini söyleyerek A. Kadir'den adresimi sorduğunu unutan kendisi! Gülünç oluyor böyle ucuz övünme yollarını başvurmak!

F. N.

Bundan sonra Kemal Tahir'in romanlarına karşı; dönemin eleştirmenleri tarafından sıklıkla eleştiriler yöneltilmeye başlandı.

1962'de yayımlanan *Esir Şehrin Mahpusu* ve *Kelleci Memet* romanları Konur Ertop tarafından eleştirildi.

1965'te yayımlanan *Yorgun Savaşçı* da epeyce gürültü kopardı.

1967'de *Bozkırdaki Çekirdek* romanı yayımlandı Kemal Tahir'in. Kitabın arka kapağında Kemal Tahir, şöyle sunuyordu *Bozkırdaki Çekirdek* romanını:

Köy Enstitülerinin, görünüşte, "Milli Şef"le beraber bütün tek parti yüksek idareci kadroları tarafından tutulduğu halde, Milli Şef idaresi döneminde onun partisinin Milli Eğitim Bakanı eliyle ortadan kaldırılması, tek parti dönemi kuruluşlarından biri olarak düşünüldüğündendir.

Köy çocuklarından özel bir eğitimle yetiştirilecek köy öğretmenleri, tek partinin köyde gören gözü, duyan kulağı olacak, gerekirse devlet güçlerini yanlarına alarak rejim düşmanlarıyla (yani tek parti rejimi düşmanlarıyla) boğuşacaktı.

Çok partili bir dönemde böyle bir köy öğretmenin durumu n olur? Bunu kestirmek, bugün artık hiç kimse için güç değildir. Kaldı ki bizdeki toplumsal ve siyasal şartlar içinde Köy Enstitüleri, köylü çocuklarının çile çekme ve azla yetinme yatkınlıklarından yararlanarak, en ağır işlerde gaddarca çalıştırılıp sömürülmelerinin-

den başka bir sonuç veremezdi. Nitekim bu deneme, son hesaplaşmada, bir Türk aydınlarının, halk düşmanlığımızı değilse bile, halka hiç acımadığımızı ispatlamıştır.

Bozkırdaki Çekirdek işte bu çapraşık dramın romanıdır.

“Bozkırdaki Çekirdek”e, Vedat Günyol tepkisi...

Vedat Günyol, kendi dergisi *Yeni Ufuklar*'da (Temmuz 1968) *Bozkırdaki Çekirdek*'i ve dolayısıyla Kemal Tahir'i eleştiren uzunca bir yazı yayımladı: “Köy Enstitüleri ve Bir Roman”.

Vedat Günyol yazısının sonunu şöyle bağlıyordu:

Hiçbir Köy Enstitüsüne ayak bastığını sanmadığım Kemal Tahir, insana yer yer gerçek duygusu veren o yapımı işleriyle ilgili teknik bilgileri (harç karma, tuğla yapma, duvar örme, su borusu döşeme, aman vermez yağmurlar altında, her gün daha da bozlaşan çukurlarda kazma sallamalara kadar bütün teknik bilgileri) büyük bir ihtimalle, Süleyman Edip Balkır'ın *Yeni Hızla Köye Doğru* (1939) adlı kitabından; geriye kalan ve pek çoğu gerçeğe uymayan öğrenci tiplerini, düzmece öğretmen-öğrenci ilişkilerini, entrikaları Bay Alangu'nun “hesaplı” tanıklığından bol bol alarak, Köy Enstitülerine olan güvensizliğini dile getirmek amacıyla yazmış bu romanı. Ve ortaya, aslında bir eylem olabileceken, ölçüyü kaçırıp eylemsizleşen (Ahmet Mithat Efendi geleneğine uygun) ardı arkası kesilmez konuşmalarla dolu bir eser çıkmış ortaya. Oysa, düşünse, kendinin de inanmayacağı, kulaktan dolma bir takım yanlış bilgilerle kafasına saplanmış olan bir düşünceyi ispatlamaya kalkmayınca, yani romancılığına dönünce, örneğin, doğa güçlerini, sel basmalarını, yağmurlar ve hele anırsız yağmur altında kendilerini kurtarma çabasına düşerken, kör doğa güçleri kadar görkemleşen Kara Derviş'i anlatırken, gerçekten ustalığa, *Göl İnsanları*'nın eşsiz güzelliğine varabiliyor.”

Gene aynı yıl, 1967'de yayımlanan *Devlet Ana* da epeyce gü-rültü koparmıştı.

Devlet Ana, Ekim 1967'de Bilgi Yayınevi tarafından yayımlandı. *Dost* dergisi Ocak 1968 sayısını Kemal Tahir'in *Devlet Ana* romanının değerlendirmesine ayırmıştı. *Dost*'un bu sayısında, Muhtar Körükçü, Bülent Ecevit, Selahattin Hilav, İlhami Soysal, Adalet Ağaoğlu, Ahmet Oktay, İsmet Bozdağ, Emil Galip Sandalcı, Tansı Şenyapılı, Aziz Çalışlar, Turhan Tükel, İlber Ortaylı soruşturmaya cevap veriyorlar. *Devlet Ana*'ya pek karşı çıkan yok, hepsi beğenmişti.

Ferit Edgü'nün *Yeni Ufuklar*'ın iki sayısında devam eden bir eleştiri yazısı yayımlandı.

Cemal Süreya'nın sorusu: "Suç mu Atatürkçü olmamak?"

Cemal Süreya, kendi dergisi *Papirüs*'te, saldırılar karşısında Kemal Tahir'i savunan bir yazı yazdı. *Papirüs*'ün Kasım 1968 tarihli, 29'ncu sayısında "Savran" bölümünün "Dergiler" kesiminde "Ad Hominen" başlıklı yazısı şöyleydi Cemal Süreya'nın:

Oktay Akbal, bundan bir süre önce "Günlerde" adlı köşesinde *Devlet Ana*'ya bir iki kez veryansın etti. *Devlet Ana*'nın çok kötü bir roman olduğunu, hatta roman moman olmadığını, bir iki kez denediği halde bir türlü ilerleyemediği için kitabı kaldırıp attığını yazdı. Yıllardan beri Oktay Akbal'da yumuşak, sanat yapıtları karşısında genel ve peşin bir hoşgörüyü, sevecen diyebileceğimiz bilgiye dayanan bir tavır bulmaya alışmış olduğumuzdan bir ilgiye dayanan bir tavır bulmaya çalışmış olduğumuzdan (Çok kişi kınamıştır Oktay Akbal'daki bu abartılmış hoşgörüyü onu ılık olmakla suçlamıştır), bu sert çıkışında göze batan bir taraf görmüş-tük. Ancak ne denebilirdi? Bir yazar başka bir yazarın yapıtını beğenemeyebilirdi; yerin dibine geçirebilirdi. T. S. Eliot da, *Hamlet*'in Shakespeare'nin en kötü yapıtı olduğunu yazmamış mıydı? Faulkner de Steinbeck'i sadece bir magazin yazarı olarak gördüğünü söylememiş miydi? Victor Hugo *Hamlet*'te ikinci bir hayalet gerektiğini ispatlamaya kalkmamış mıydı? Oktay Akbal da pekâlâ *Devlet Ana*'ya ateş püskürebilirdi. Olur böyle şeyler.

Ne var ki iş bununla kalmadı.

Oktay Akbal'ın, *Devlet Ana* üstüne bir soruşturma düzenleyen *Dost* dergisi yöneticisi Salim Şengil'e bir mektup yolladığına tanık olduk. Oktay Akbal bu mektubunda, yine *Devlet Ana*'yı karalıyordu, nedir ki bu kez bununla yetinmiyor, Salim Şengil'i böyle değersiz bir kitap için soruşturma açtığından dolayı ayıplıyor, bir çeşit suçluyor, hizaya çağırıyor ve çok ilginç bir iddia ileri sürüyordu: Kemal Tahir Atatürkçü olmayan, hatta Atatürkçülüğe karşı bir

Cemal Süreya (1931-1990)

adamdı; nasıl olur da böyle bir adamın kitabı için soruşturma düzenlenir, derginin hemen hemen bütünü ona ayrılırdı? Demek Oktay Akbal'ın büyük öfkesi burdan geliyormuş diye düşündüm, *Devlet Ana*'yı yerden yere vurmak istemesi Kemal Tahir'in Atatürkçülüğü ve Birinci Cumhuriyet Dönemini devrimler açısından eleştirmesinden ötürü mü. Hemen aydım. Gerçi, Salim Şengil'in Oktay Akbal'a verdiği cevap daha ilginç bir yön taşıyor; ama biz yine de Oktay Akbal'a dönelim. Ben kendi payıma çok bağınaz buldum Oktay Akbal'ın davranışını. Kemal Tahir Atatürkçü değilse iyi bir romancı olma olanaklarını da yitirmiş midir; ki öyle söylüyor Oktay Akbal? Oktay Akbal belki, diğer şartlar aynı kaldığı takdirde de, beğenmeyecekti *Devlet Ana*'yı ama Kemal Tahir'in "Atatürkçü olmaması" diye bir şey söz konusu olmasaydı acaba atacak mıydı kitabı öyle elinden? Hadi attı diyelim, yazacak mıydı o yazıları öyle öfkeyle? Yazacak mıydı o mektubu Salim Şengil'e? Ya da Salim Şengil'e yazacağı mektup öyle mi olacaktı?

Burada bizim asıl takıldığımız nokta, Oktay Akbal'ın yıllardan beri kurmak istediği, hatta bu yüzden çok kişi tarafından ılıklıkla kınanmayı göze aldığı bir şeyi, özenle büyütüyor sanısını uyandırdığı bir diğer yargısını, bir anda yıkmaktan kendini alamamasıdır. Bunun böyle olduğunu yine kendi yazılarından çıkardığımız *ad ho-*

minen kanıtlarla hemen gösterebiliriz. Koyduğumuz kurallar sadece başkalarının uyması için midir? Belki öyledir. O zaman gidip senatör ya da Beytüşşebab belediye başkan vekili ya da mezbahada temizlik kontrolör yardımcısı olalım daha iyi.

Sonra şu da var: Kişioğlunun yargıları birbirinden bütün bütüne bağımsız değildir. Türkan İldeniz'i şair olarak övdün mü Kemal Tahir'i artık romancı olarak yerme hakkını yitirirsin. Kemal Tahir'i yermekle, Tarık Dursun'a yakından alkış boşa gider, tıpkı Tarık Dursun'u övmekle kılıcını artık Kemal Tahir'e karşı boşa sallamış olacağın gibi. Bunları söylerken Türkan İldeniz'i, Tarık Dursun'u küçümsemiş değilim. Amacım Oktay Akbal'ın bazı şeyleri son sıralarda birbirine fazlaca karıştırmakta direnmesidir. Bunun da Oktay Akbal'ın ömrü boyunca kurnaya çalıştığı düşünceye ters düşmesidir. Evet, İldeniz, Tarık, Fahir... Evet, peki. Ama kılıç dedim de aklıma geldi, Claudel'in dediği gibi, "iki yürek arasında en kısa yolun uzatılmış bir kılıç olduğu" çağlarda yaşasaydık böylesi bir haksızlığı cezasız korlar mıydı? Korlar mıydı sevgili Oktay Akbal?

Suç mu Atatürkçü olmamak?

Bu konuda, gerekirse, söylenecek çok şey var.

Hasan Pulur'un Cemal Süreya'ya öfkesi

Bu kez; "Suç mu Atatürkçü olmamak?" diyen Cemal Süreya'ya öfkeli tepkiler gelmeye başladı. Bunlardan biri, gazeteci Hasan Pulur'du. 5 Aralık 1968 tarihli *Milliyet* gazetesindeki köşesinde, "Evet, Atatürkçü Olmamak Suçtur!" başlıklı şu yazısı yayımlandı:

Gelin de bu soruya cevap verin bakalım. Atatürkçüler, Mustafa Kemalciler, batıcılar. medeniyetçiler, Kurtuluş Savaşı'nın gazileri, evlerinin en kutsal köşelerinde İstiklâl madalyalarını taşıyanlar, babalar, dedeler, odalarına, sınıflarına Ata'nın fotoğraflarını asan öğretmenler, öğrenciler! Gelin bu soruya cevap verin...

"Suç mu Atatürkçü olmamak?"

Adam böyle soruyor! Hem de yazılı, açık seçik soruyor. Arkasından da devam ediyor:

"Bu konuda gerekirse, söylenecek çok şey var."

Eğer bu soruyu soranın kimliği ve kişiliği için “Yine o malumlardan biri” diyorsanız yanıldınız. Bir değil bin kere yanıldınız. Bu soruyu soran ne “Vahidüddinciler ne Ulu Hakancılar, ne Nurcular ne de heykel kıran çember sakallılardır.” Bu soruyu soran, sıkılmadan, yüzünü kızartmadan soran, tam karşı uçtaki biridir...

Söyle Cemal Süreya! Atatürk devriminin yetiştirdiği Cemal Süreya! Haydarpaşa Lisesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu Cemal Süreya söyle! Söyle ve kus! Atatürk ve Atatürkçüler sayesinde konuşabildiğin bir ortamda devrimlerden sende ne kalmışsa kus! Söyle ve kus ki, o kutsal Atatürkçülükten sen ve senin gibilere bir şey kalmasın.

Suç mu Atatürkçü olmamak!

Öyle mi Cemal Süreya!

Peki suç olmayan nedir Cemal Süreya?

Mustafa Kemalci olmayalım da Mustafa Suphici mi olalım?

Ver bakalım bunun cevabını!

Hadi Cemal Süreya!

Ertesi yıl, Tarık Dursun K. de Kemal Tahir'i eleştirenler kervanına katıldı. 14 Ekim 1969 tarihli *Milliyet*'te şunları yazdı:

Ya o kadîm devleti yıkan Sarı Paşa için söylenen ileri geri sözler, yaratılmak istenen iğrenç kuşku çemberi; ya o Cumhuriyet hareketinin şaşırtıcı eleştirmesi, o halifelik üzerine denilenler...

Tahsin Yücel'in eleştirisi ise şöyleydi:

Siz herkesi ne sandınız Kemal Tahir? Alfabetik Osmanlı aydını mı? Yoksa ölmüş kişileri yalan yanlış konuşturmayı bir mucize sayıyorsunuz da aynı mucizeyi bizleri uyutmak konusunda da başara-
bileceğinizi mi umuyorsunuz? Hep kaçak güreştiniz, düşüncelerinizi açık açık söylemek varken, ağzınızda geveleyip durmanız bu umudunuzun sonucu mu? Bir sözümüz daha var size sizin gibi düşünenlerin solda gördükleri kimseler, Atatürk'ün yerle bir ettiği yabancı etkisini yeniden yüce Osmanlılarınıza taş çıkartacak ölçüde genişlettiler, siz de bu arada, değil doğru dürüst Türkçeyle yazmak,

noktalama işaretlerini bile yerinde kullanmayı beceremezken, şaşırtıcı bir ün yaptınız. Bu iş nasıl oldu? Biz de bunda bir yabancı parmak arasak hoşunuza gider mi?

1969'da yayımlanan *Kurt Kanunu* romanından sonra Kemal Tahir'e yeni saldırılar başladı. Bu kez de "Atatürk düşmanı" olmakla itham ediliyordu.

Kurt Kanunu arka kapağında şöyle sunuluyordu:

Kemal Tahir, *Kurt Kanunu* romanında "Kurtlukta düşeni yemek kanundur" acımasızlığını yaşayan, kısırılan, hesaplaşan gerçek kişileri anlatıyor. Cumhuriyetin en bunalımlı dönemlerinden biri olarak değerlendirilen "İzmir Suikastı" olayına karışan ve karıştırılan tarihsel kişilerin gerçek dramının romanı.

Kurt Kanunu'yla ilgili şu açıklamaları yaptı Kemal Tahir:

"Kurtlukta düşeni yemek kanundur"

Romanın konusu 1926 İzmir Suikastı gibi son derece buhranlı bir devrede geçiyor. Bunun için adını Kurt Kanunu koyduk. Kişiyi sosyal çevresi ve bunalımları içinde ele alıyorum. Gerçekten büyük tehlikeler içinde kısırılmış insanların romanı bu. Sosyal ve kişisel bir bunalım çizgisinde alındığı için konu, modern insanı araştıran ve bunalıma dayanan bilimsel görüşleri de burada yerli olarak kullanan bir tutum içindeyim... Bugünkü politik hayatımızdaki insanlarla, yakın gelecekteki politikacılar için aydınlatıcı davranışlar anlatılmaktadır. Kişiler otantik, gerçek vak'aları bir fon olarak kullanıyorum. Çeşitli sosyal gruplara mensup roman kişilerinin iç ve dış dünyalarını belirleyen kişiler de otantik. Sözelimi İttihatçıların ünlü İaşe Nazırı Kara Kemal var. Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Refet, Cafer Tayyar paşalar var. İzmir suikastının başta gelen ismi Ziya Hurşit var, Abdülkadir var. Bütünöyle İstiklâl Mahkemesi var.

1970'te *Büyük Mal* romanı yayımlandı.

1971'de *Yol Ayrımı* romanı yayımlandı.

Kemal Tahir'in toptan cevapları...

İlk başlarda gördüğümüz Fethi Naci'nin *Dost* dergisinde kendisine sataşan yazısını, gene aynı dergiye yolladığı mektupla cevaplandırmasının dışında Kemal Tahir, kendisiyle daha doğrusu romanıyla ilgili yazılan ve söylenen hiçbir şeye cevap vermedi.

Zaman zaman çeşitli vesilelerle, kendisiyle yapılan söyleşilerde toptan cevaplandırıyordu; yöneltilen eleştirileri, ithamları...

... kitaplarım için yazılan yazılarda, beni ortaokul kitaplarındaki bir takım basma kalıp bilgilere karşı fikirler ileri sürüyorun diye kınıyorlar. Oysa ben, bütün düşüncelerimi romanlarım için geliştirmeye çalışıyorum. Bu nedenle romana değinmeden, olumlu ya da olumsuz yönde beni eleştirmek, hemen hemen imkânsızdır." (*Yeni Dergi*, Haziran 1973, Selim İleri'yle röportaj.)

Biz *Devlet Ana*'da, iki aylık bir devreyi anlatırız. İki aylık devrede topladığımız şeylerin hiçbiri öyle kolayca tarih kitaplarında, ansiklopedilerde, makalelerde bulunur şeyler değildir. Hepsini iğneyle kuyu kazarcasına elde edilmiş, yan yana getirilmiştir. Elimizde olsaydı belki daha da çok bilgi katardık.

Büyük Mal romanı dolayısıyla Fethi Naci şunları yazıyordu:

Sevgisizliğin romancısıdır Kemal Tahir. Bugünlerde yayımlanan *Büyük Mal*'ı, 1958 ve 1959'da yayımlanan *Yediçınar Yaylası* ve *Köyün Kamburu* ile birlikte okuyunca bu gerçek açık seçik ortaya çıkıyor... bu üç romanda da kimse kimseyi sevmez. "Sevmek" bile az geliyor K. Tahir'in bu romanlarda insanlara ve insanı ilişkilere bakışını açıklamak için: "Nefret etmek" de diyebiliriz. Ağalardan nefret, köylülerden nefret, memurlardan nefret, bu romanlarda bunların dışında kimseler bulunmadığına göre, kısaca insanlardan nefret.

"Sevgisizlik" suçlamasına verdiği cevap şöyleydi Kemal Tahir'in:

İnsanları toptan sevdiğini söylemek, namusluyla namussuzu, ihanet edenle etmeyi ayırmama zayıflığındandır. Bütün insanları sevdiğini ileri sürmek, sevilmesi gereken namuslu adamların sevgi payına, namussuzları, hiç de hakkı olmadığı halde ortak etmektir.

“*Rahmet Yolları Kesti*’yi *İnce Memed*’e karşılık olarak yazdığınız söyleniyor, doğru mu?” sorusuna da şöyle cevap veriyordu:

Rahmet Yolları Kesti’yi, ona karşılık olarak yazmadım. Bütün dünyada yarı aydınlar arasında meydana gelen yanlış anlamaya parmak basmak istedim. Yaşar, *İnce Memed*’i yarı aydınların tesiriyle yazdı. İnce Memed, fakara tek başına toprak reformu yapıyor. Hiç böyle bir şey olur mu? Şimdi cumhurbaşkanı bile toprak reformunun ne demek olduğunu bilmiyor, kaldı ki o zaman İnce Memed toprak reformunu ne bilecek...

Kemal Tahir’in yaşamı sözlü bir satışmayla son buluyor

Bütün bu başından beri sıraladığımız, Kemal Tahir’in 1960’tan itibaren yayımlanan her yeni romanından sonra yapılan saldırıların en sonuncusu yaşamına mal oldu.

20 Nisan 1973 akşamı; gazeteci Mehmet Barlas, Kemal Tahir’i Şişli’deki evine yemeğe davet etti. Yemeğe başka konuklar da davetliydi. Kemal Tahir, yemekte kendisinden başka kimlerin bulunacağını öğrenmek istedi, Mehmet Barlas’tan. O da gelecek olan konuklardan sadece Mete Tunçay’ı fazla tanımadığını, onun dışında; İsmail Cem, Tuncer Arıklı, Ali Sirmen, Afşin Germen ve eşlerinin, ayrıca Germen’in baldızı İnci Bilimer’in Doç. Dr. Mete Tunçay’ın eşiyle birlikte yemekte olacaklarını söyleyince katılmayı kabul etti.

Yemek sırasındaki sohbette, öncelikle güncel sorunlar üzerine konuşuldu. Sonra Yunanistan, Osmanlı, Almanya’daki Türk işçileri ve Japonya hakkındaki konuşmaların ardından konu Atatürk’e gelince yemekli sohbetin havası birden bire değişti.

Kemal Tahir Millî Mücadele yıllarından ve bu yıllarda Mustafa Kemal Paşa’nın görüştüğü bir kişiden söz etti. Mete Tunçay da bu bilginin kaynağını sordu. Kemal Tahir, “Bunu herkes biliyor, her

yerde yazılı diyerek” diyerek cevaplandırdı. Bu sırada Ali Sirmen söze girerek, “Atatürk tez, Kemal Tahir antitezdir” dedi. Bu konu kapanır gibi olduktan sonra, bu kez Kemal Tahir’in romanlarında ileri sürdüğü tarih tezleri mevzuu bahsedildi. Mete Tunçay Kemal Tahir’e, “Siz romanlarınızda tarihsel tezler vermek istiyorsunuz. Bunu niçin tarihçi olarak belgelerle sunmuyorsunuz?” sorusunu sordu. Kemal Tahir de, “Ben romancıyım. Tarihçilik benim görevim değildir” şeklinde cevaplandırdı. Mete Tunçay, bu kez, “Kemal Tahir romanlarında, tarihi değiştiriyor, çarpıtıyor” eleştirisini yöneltti. Bu eleştiriye İsmail Cem karşı çıkarak, “Kemal Tahir, Türk düşünce hayatına yeni bir yorum, yeni bir bakış açısı getirmiştir” dedi. Bunun üzerine Mete Tunçay, tarihi roman yazarının sorumluluğunu ele alarak şöyle dedi:

Kemal Tahir’in *Kurt Kanunu* romanı ve bu romanda anlatılan olaylar ve kişiler yanlıştır, tarihî gerçekleri çarpıtmaktadır. Bu romanda anlatılan İttihatçı Kara Kemal ve Abdülkerim tipleriyle, Mustafa Kemal de İsmet Paşa da gerçeklere aykırıdır. Romandaki Kara Kemal tipi Çorum mahpushanesi diliyle konuşmaktadır.

Bu eleştirilere Kemal Tahir’den ziyade yemekteki konuklar cevap vermeye çalıştı. Kemal Tahir’i savunan İnci Bilimer’in, iyi niyetle, “Kemal Tahir bir Atatürkçüdür, Kemalisttir” demesine Kemal Tahir kızdı.

Mete Tunçay eleştirilerini sürdürdü:

Kemal Tahir’e, elimden gelse, tarih tezi geliştirtmem, çünkü tarihi romanlarında öne sürdüğü görüşler gerçeklere aykırıdır. Bu yanlış kitapları toplatmak gerekir. Romanlarında anlattığı tarihsel olayları ve kişileri; “Bunları herkes biliyor, her yerde yazılı” diyerek kanıtlamaya yöneliyor.

Bu eleştirilere cevapları gene sofrada hazır bulunanlar cevaplandırmaya çalışırken; Kemal Tahir ilk kalp ağrılarını hissetmeye başlamıştı. Mete Tunçay ise, eleştirilerine bütün hızıyla devam ediyordu:

“Kemal Tahir'in romanları pornografik nitelik taşıyor ve bu yönüyle rahat okunuyor.” Mete Tunçay'ın bu görüşüne İsmail Cem ile Mehmet Barlas karşı çıktılar.

Zaman, gecenin 22.30 sularıydı. Kemal Tahir, başından beri kendisine yöneltilen bütün eleştirilere cevap mahiyetinde şu konuşmayı yaptı:

Sizler gençsiniz, size önce şunu belirtmek istiyorum. Hayatım boyunca bir sistem dahilinde düşünmeye çalıştım. Sistemden ayrılmadım. Yazdıklarım bir rastlantının sonucunda değil, sistemli düşüncenin sonucunda bulunmuştur. Bundan ötürü doğrultumda yanlış düşmedim, olaylar söylediklerimi doğruladı. El yordamıyla değil, bir sistem içinde düşünmelidir insan... İnsanlar yanlış yapabilir. Ama çok çekmiş insanlar talihlidir bir bakıma. Yanlış yapıları daha zordur. Benim geçtiğim yollarda kendini tüketen ve benim çektiğim acılardan geçen insanlar doğrulara daha kolay erişebilir. Yazdıklarımı bir gün tarih yargılsa, bu ilişkiyi mutlaka görecektir. Romanlarımın doğruluğunu ortaya koyacaktır. Ben romanlarımda dünü yazdım. Ama romancı dünü yazarken kendi gününü yansıtır bir bakıma. Hatta gelecek için yazar...

Bu konuşma ve tartışmalardan sonra rahatsızlığı gittikçe arttı Kemal Tahir'in. Mehmet Barlas'ın evinden ayrılıp kendi evlerine dönerlerken, eşi Semiha Hanım, doktora gitmelerini önerdiyse de Kemal Tahir kabul etmedi. Semiha Hanım, yemekte geçen tartışmalara sinirlenip sinirlenmediğini sordu. “Yok Hanım! Bir iki tane baldırçıplağın soracağı sorulara sinirlenir miyim, hatta onlara cevap vermeye değmezdi bile. Ne biliyorlar ki ne söyleyeyim onlara” cevabını verdi.

Kemal Tahir, 21 Nisan 1973'e evrilen gecenin 05.30'unda vefat etti.

1960 yılının sonbaharında bir derginin soruşturmasına verdiği cevaba yapılan saldırıyla başlayan Kemal Tahir karşıtlığı, on üç yıl sonra bir yemek davetinde kendisine yapılan sözlü saldırıyla doruğuna çıkıp hayatına mal olmuştu...

“1961’de Şiirimiz” değerlendirmesi, Ümit Yaşar ile Memet Fuat’ı kapıştırıyor...

Bir edebiyat kavgası da 1960’ların başında Memet Fuat’ın *Varlık Yıllığı*’nda yazdığı “1961’de Şiirimiz” yazısından çıktı. Yıllıkta kendisinden söz edilmeyişine öfkelenen Ümit Yaşar Oğuzcan, *Hür Vatan* gazetesindeki “Üstüme Varma...” başlıklı taşlamalar yazdığı köşesinde Asım Bezirci ve Memet Fuat’a değindi. “Cehalet Koşusu-2” şiirinde de şu dizeleriyle taşıyordu onları:

İki boy önde girdi rahat rahat birinci
Asım ikinci oldu Memet Fuat birinci

Ona göre şairler şiirden anlamazmış
Yıllıkta Bay Nezirci inanın böyle yazmış
Bense şiirden anlar bir tenkitçi görmedim
Bay Asım Bezirci kim şiirden anlamak kim.

“1961’de Şiirimiz”

Her yıl olduğu gibi, Memet Fuat *Varlık Yıllığı* 1962’de, bir önceki yılın şiir verimini değerlendirmek için, yazısının başlığını “1961’de Şiirimiz” koymuştu. Ve söze şöyle başlamıştı:

1961 yılında yayımlanan bütün şiirleri gördüğümü söyleyemem, ama çoğunu gördüm. Geçen yıl da böyle bir cümleyle başlamıştım yazıma; söz ettiler, ileri geri konuştular. Daha ilk cümlede son bulmuşmuş yazım, öyle dediler. Bir yılda kaç şiir yayımlandığını, kaç

şiiir kitabı basıldığını bilmediklerinden. Başka hiçbir iş yapmayıp yıl boyunca salt şiirleri, şiir kitaplarını kovalasanız, gene de bütün şiirleri gördüğünüzü söyleyemezsiniz. “Çoğunu gördüm” demek bile yanlış. Ortalama üç günde bir, yeni bir şiir kitabı yayımlanıyor. Dergilerde, gazetelerdeki şiirleri ise hiç saymaya kalkmayın! Ama bu kitapların, bu şiirlerin büyük çoğunluğu yeni başlayanların, heveslilerin ya da şeyler. Onları bir yana ortanın aşağısında kavrulup kalmış ayırınca elimizde kalan çok çok yirmi kitap, dergilerde de yüz kadar şiir. 1961 de böyle. Titiz sıkı bir eleştiriye geçilse, kaç kitap, kaç şiir direnir bilmem. Ama bu bir tanıtma, bir gözden geçirme yazısı, yirmiye yakın kitapla, yüz kadar şiiri önümüze koyup öyle yola çıkmamızı gerektiriyor.

1961’in şiir verimini değerlendirmeye böyle başlayan Memet Fuat, önceki yılın yani 1960’ın son aylarında çıkan şiir kitaplarını ele alıyordu öncelikle. Bu eserler; Behçet Necatigil’in *Dar Çağ*, Salâh Birsell’in *Ases*, Metin Eloğlu’nun *Horozdan Korkan Oğlan*, Gülten Akın’ın *Kestim Kara Saçlarımı* ve Nevzat Üstün’ün *Yitikler Kapısı*. Bu kitaplardan birer ikişer şiir örneğiyle devam eden Memet Fuat, yazısının ikinci bölümünde 1961’in başından itibaren yayımlanan şiir kitaplarını sıralıyordu: Yahya Kemal Beyatlı’nın *Kendi Gök Kubbemiz*, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Şiirler*, Rabia Hatun’un *Rabia Hatun Şiirleri*, Salâh Birsell’in *Kikirikname*’sinden söz ettikten sonra, “1961’in önemli yanı kitap alanında yeni adların dolaşması” diyor; ardından şu isimleri ve kitaplarını sıralıyordu: Ergin Sander’in *Gözlerinde Gökyüzü*, Oktay Tuncer’in *Deniz Kapısı*, Âlim Atay’ın *Şiirler*, Seyfettin Başçılar’ın *Altın Çağı Ölümün*, Doğan Türker’in *Gecebarı*.

Memet Fuat bu şairleri ve şiir kitaplarını değerlendirdikten sonra, yazısının dördüncü bölümünde 1961 yılı boyunca dergilerde yer alan şairleri ve şiirleri ele alıyordu. Bunlar da Fazıl Hüs-nü Dağlarca, Oktay Rıfat, Attila İlhan, A. Kadir, Can Yücel, İlhan Berk, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan ve Kemal Özer’di.

Memet Fuat 1961 yılı şiir değerlendirmesini şu temenniyle bitiriyordu: “Umalım, 1962 yılı şiiri boğmayan, umutlu, özgür, dürüst bir yıl olsun.”

Görüldüğü gibi 21 sayfalık bu değerlendirmede ne Ümit Yaşar Oğuzcan adından söz ediliyordu ne de onun şiirinden...

Ümit Yaşar'ın isyanı: “Yıllıkta ben niye yokum?..”

Ümit Yaşar Oğuzcan, *Hür Vatan*'ın 24 Ocak 1962 tarihli Sanat Sayfası'nda “Eleştirme İbresi” başlıklı bir yazı yazdı. Şunları söylüyordu Ümit Yaşar:

Geçen yıl *Çağrı* dergisi için benimle yaptığı bir konuşmada, Fevzi Halıcı eleştirmecilerle ilgili bir iki soru sormuştu. “Eleştirme ibresine bizim sanat dünyamızda neler etki ediyor?” sorusuna; “Hatır, dostluk, düşmanlık, çekememezlik, cehalet, mesuliyetsizlik duygusu, laubalilik”; “Eleştirmeci kimdir?” sorusuna da, “Sanattan anlamayanlar için ideal meslek sanat eleştirmeciliğidir” cevabını vermiştim. Dediklerim Bay Asım Bezirci'yi gocundurmuş. Türk Edebiyatçılar Birliği'nin 1962 Yıllığı'nda şiirden anlamak başlıklı yazısında şairlerin şiirden anlamadığı tezini savunuyor. Böylesine gülünç bir tezi savunmak için insanın mesleği eleştirmeci, adı da Asım Bezirci olmalı. Şiirden şairin mi yoksa eleştirmecinin mi daha iyi anladığı konusundaki düşüncelerimi bir başka yazımda belirteceğim. Şimdi Bay Asım Bezirci'nin yazısında beni ilgilendiren yerleri ele almak istiyorum.

Bir kere “Elbette, böyle bir şairi bütün iyi eleştirmenlerimizin övmesi gerekirdi” cümlesiyle Bay Bezirci eleştirmeden ne anladığını ortaya koymuş. Bu hükmün ışığı altında eleştirmecinin ödevi övgücülük olmuyor mu? Demek ki eleştirmeci yergi yazmayacak, sanat eseri karşısında tarafsızlıkla düşüncelerini belirtmeyecek, sadece beğenirse övgü yazacak.

Bay Bezirci bu çeşit sözlerinin hemen arkasından Konur adın-

Ümit Yaşar (1926-1984)

da birinin *Vatan*'da benim bir kitabım için yazdığı, “ancak yazarına utanç verecek” bir yazıdan cümleler alıyor ve demek istiyor ki, ben bu Konur adındaki birine kızdığım için konuşmamda eleştirmecilerin aleyhinde bulunmuş, onları küçümsemişim. Bir kere Konur adındaki birinin yazdığı o kritiğin eleştirmeye ne ilgisi var ki, ben ondan ötürü eleştirmecilere kızayım? Eleştirmeci “falan şairin şiirleri filan şairin şiirlerinin en beceriksizce yapılmış taklitle ridir” derse bunu örnekleriyle ispat da eder. Okur karşısındaki sorumluluğu bunu gerektirir. Aksi takdirde Konur adında birinin yaptığı gibi, yalan söyler, iftira eder, çekememezliğini çamur atarak ortaya koyar. Neyse ben o yazıyı ciddiye alsaydım, o zaman cevap verirdim, Konur'a. Şimdi bu kadarlıkla olsun söz konusu edişim Bay Asım Bezirci'nin yüzü suyu hürmetinedir.

Çağrı'daki konuşmamda eleştirmecilere laubali, cahil, mesuliyet duygusundan yoksun vs. demiştim ya! Son günlerde bunun bir örneğini de Bay Memet Fuat verdi. Doğrusu Bay Memet Fuat'ın yazılarını her zaman ilgiyle severek okurdum. Kendisini tanımam. Ama yazdıklarından kültürlü, sanata saygısı olan, anlayışlı bir kişi olarak bildirdim onu. Aldanmışım. Bay Memet Fuat *Varlık Yıllığı*'nda bir yazı yazmış. Yazının başlığı “1961'de Şiirimiz”. Benden tek satırla bahsetmeyi kendisine nedense yakıştıramamış Bay Memet Fuat. 20 yıldır yazdıklarımı inkâr etmiş. Üstelik 1961'deki şiir çabalarımı, eserlerimi görmemezliğe gelmiş. Hiç saymış benim şiirlerimi seven, okuyan on binlerce insanı. Bay Memet Fuat 1961'de sevdiği şairler veya şiirler konusunda bir yazı yazsaydı da benden bahsetmeseydi hiç darılmazdım ona, alınmazdım. Elbette benim şiirlerimi sevmek, beğenmek zorunda değildi. Ama “1961'de Şiirimiz” yazısında hem ciddi bir eleştirmeci, hem de tarafsız bir sanat tarihçisi olması gerekirken bunu yapmadı. Neden? Ya çekemediği için ya okumadığı için ya da mesuliyet duygusundan yoksun olduğu için.

Benim yalnız 1961 yılında üçü yeni, dördü ikinci ve üçüncü basık, üçü de antoloji olmak üzere on kitabım yayınlanmış. Bir de şiir plağım. Yalnız *Varlık* dergisinde yayınlanan şiirlerinin sayısı ise on beşir geçen yıl.

Kitaplarımı 50.000'e yakın Türk okuyucusu almış okumuş bir yıl içinde. Aralarında sevenler de olmuş sevmeyenler de. Beğenenler

de olmuş beğenmeyenler de. İçlerinde kendisinden çok daha fazla şiirden anlayanların da bulunduğu bu şiir seven okur kitlesini nasıl inkâr edebilir Bay Memet Fuat? Hani sanata, düşünceye saygı?

Demek oluyor ki, eleştirmeci geçinenlerinizi hiç değilse cehaletle, laubalikle, mesuliyet duygusundan yoksunlukla itham etmek-te sandıkları kadar haksız değilmişim.

Sözlerimin doğruluğunu Konur, Memet Fuat ve bizzat Asım Bezirci ispat ettiler. Daha da edecekler. Sağ olsunlar.

Memet Fuat cevap veriyor...

Memet Fuat, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın bu eleştirisine *Vatan* gazetesinin 12 Şubat 1962 günkü nüshasında cevap verdi. Yazı, "Ümit Y. Oğuzcan" adını taşıyordu ve şöyleydi:

Ümit Yaşar Oğuzcan *Hür Vatan*'da dümdüz gidiyor. "Laubali, cahil, mes'uliyet duygusundan yoksun" diyor eleştirmenler için. Asım Bezirci, Konur, bir de ben. Ama başta ben. Beni geçmek kolay değil. "Cehalet Koşusu" alanında iki birincilik aldım.

Bu koşulara Ümit Yaşar Oğuzcan adlı ünlü şairin önemini, değerini anlayamayan "cahil" eleştirmenler katılıyor. Kazandığım koşuların ilkinde taylar, kısraklar, atlarla yarışmıştım; hepsini geçtim "cahillik"te. Sonra *TEB 1962 Yılı* yayımlanınca bir de Asım Bezirci ile yarıştık. Ona da iki boy taktım.

Ümit Yaşar Oğuzcan yarış sonuçlarını gazetenin kendisine ayırdığı "Üstüme Varma..." başlıklı köşesinde daha şairce olsun diye "ölçülü uyaklı" bildiriyor. Şöyle:

"Cehalet Koşusu 2/ İki boy önde girdi rahat rahat birinci/Asım ikinci oldu Memet Fuat birinci."

Evet biz eleştirmen geçinen, "laubali, cahil, mes'uliyet duygu-

Memet Fuat (1926-2002)

sundan yoksun” kişiler böylece ünlü şairimizden ağzımızın payını alıyoruz. (Neden “cehalet” koşusu, onu da anlamıyorum ya! “Zevksizlik” demeliydi bence.) Gene de sevinmeliyiz, büyük şairimizin ölümsüz yergilerine konu olduk diye.

Ümit Yaşar Oğuzcan bu çeşitten yergileri yetersiz bulmuş herhalde bir de yazı döşendi *Hür Vatan*’ın “sanat yaprağı”nda. Benim için şöyle diyor:

“Doğrusu Bay Memet Fuat’ın yazılarını her zaman ilgiyle, seveerek okurdum. Kendisini tanımam. Ama yazdıklarından kültürlü, sanata saygısı olan, anlayışlı bir kişi olarak bilirdim onu. Aldanmışım.”

Olur böyle şeyler, insan aldanır kimi zaman, yutar. Bakalım nereden anlamış aldandığını Ümit Yaşar Oğuzcan?

“Bay Memet Fuat *Varlık Yıllığı*’nda bir yazı yazmış. Yazının başlığı: 1961’de Şiirimiz. Benden tek satırla bahsetmeği kendisine nedense yakıştıramamış Bay Memet Fuat.”

Bu açık sözlülük insanın hoşuna gitmiyor değil. Ama bütün sanatçılar eleştirmenleri böyle bir “ölçü” ile ele aldılar mı, kim ayakta kalır, hangi eleştirmen “cahil”likten kurtulabilir, bir düşünün!

Yalnız Ümit Yaşar Oğuzcan’ın bu sözlerini yanlış anlamamalıyız: “İlle de benim şiirlerimi beğeneceksiniz!” demiyor. Ama çağdaş Türk şiirinde bir yeri olduğuna “ciddi” eleştirmenlerin “tarafsız” sanat tarihçilerinin kendisinden söz edeceklerine inanıyor. İşte mesele! Şöyle demiş:

“Bay Memet Fuat 1961’de sevdiği şairler veya şiirler konusunda bir yazı yazsaydı da benden bahsetmeseydi hiç darılmazdım ona, alınmazdım. Elbette benim şiirlerimi sevmek, beğenmek zorunda değildi. Ama “1961’deki Şiirimiz” yazısında hem ciddi bir eleştirmeci hem de tarafsız bir sanat tarihçisi olması gerekirken bunu yapmadı.”

İplerin koptuğu noktaya geldik.

Ben Ümit Yaşar Oğuzcan’ın çağdaş Türk şiirinde bir yeri olduğuna, ağırbaşlı eleştirmenlerin, yan tutmayan sanat tarihçilerinin kendisinden söz etmek gereğini duyacaklarına inanmıyorum.

Eleştirmenler yalnız büyük şairlerden “altın” şairlerden söz etmezler; iyi şairlerden, “gümüş” şairlerden de söz ederler. Günümüzdeki Türk şairlerinin hiçbirine “büyük” denemeyeceğini ileri sürenler az değil aramızda. Konumuz ister istemez “iyi” şairler,

“gümüş” şairler oluyor çoğu zaman. Eleştirmenleri bir de genç şairler, nereye ulaşacakları bilinmeyen, ama umut veren şairler ilgilendirir.

Kötü şairler ancak yeri geldikçe, başarısızlıkları zararlı etkiler yaratıyorsa yer alabilirler eleştiri yazılarında. Yeryüzünün hiçbir yanında eleştirmenler, kötü sanatçılardan söz etmedikleri için, “ciddi” ya da “tarafsız” olmakla suçlanamazlar sanırım.

Benim beğeni alanımda Ümit Yaşar Oğuzcan ne büyük şair ne iyi şair ne de umutla bakılacak genç bir şair olarak yer alamıyor. İnceliğine varılmamış orta malı bir ustalık, acıklı duygululuğa düşen orta malı bir duyarlılıkla kurduğu şiirlerinin sanat değeri taşıdığını söyleyemem. Bana öyle geliyor ki, günümüzün bütün eleştirmenleri söz birliği edip Ümit Yaşar Oğuzcan’a övgüler düzseler, gene de onu önemsiz şair niteliğinden kurtaramazlar. Eleştiri doğruyu söylediği kadar güçlüdür çünkü.

Bu sözlerimin serinkanlı yargılar olduğuna inanın. Ümit Yaşar Oğuzcan’a kırgınlık, kızgınlık yok içinde. Cahil demiş, birinci demiş, ikinci demiş! Boş sözler. Ayrıca, çok okuru olmayı bir sanatçı için üstünlük sayanlardanım. Ne var ki bu şairi okurları bile, “on binlerce” denilen okurları bile kurtaramıyor: Hiç değilse, “iyi” bir şair, “iyice” bir şair diye anmak isterdim onu.

Bence, Ümit Yaşar Oğuzcan’ın öfkesi boşuna; eleştirmenlerle boşuna dalaşıyor. İlançılık yoluyla elde edemeyeceği hiçbir başarıya göz dikmemesi akıllıca bir davranış olur. Çoğunluğa yönelen şairleri iyice azalmış sanat dünyasının dengesizliğinde bile oturacak bir yer bulabileceğini sanmıyorum.

Ümit Yaşar cevap veriyor: “Acıklı ve Gülünç”

Memet Fuat’ın bu yazısına, Ümit Yaşar Oğuzcan, 18 Şubat 1962 tarihli *Hür Vatan*’da cevap verdi. Yalnız bu arada bir şey dikkati çekiyordu. *Hür Vatan*, haftalık sanat köşesini kaldırmıştı, o nedenden Ümit Yaşar’ın cevabı kendisinin “Üstüme Varma...” sütununda çıkıyordu.

Yazının başlığı: “ACIKLI VE GÜLÜNÇ- İşte Bay Memet Fuat’ın Hâli...” idi:

Cehalet Koşusu

Bu sütunlarda günümüzün eleştirmeci geçinen kişilerinden Bay Memet Fuat için iki yergi yazmıştım. Okurlarım hatırlayacaklardır; Cehalet Koşusu -1-, Cehalet koşusu -2- başlıklarını taşıyordu bu yergiler. Bu iki yergiyi hazır sırası gelmişken bir kere daha tekrarlayalım:

-I-

Ne o kısırak, ne bu tay, ne de şu at kazanır

Bu koşuyu mutlaka Memet Fuat kazanır

-II-

İki boy önde girdi rahat rahat birinci

Asım birinci oldu, Memet Fuat birinci

Zaten Bay Memet Fuat da yazdıkları güme gitmesin, okunsun diye adımı 72 punto ile yazdırıp yayınladığı yazısına (*) bu yergilerin ikincisi ile başlamış.

“Cehalet koşusunda iki birincilik aldım. Beni geçmek kolay değil. Kazandığım koşuların ilkinde taylar, kısıraklar, atlarla yarışmıştım; hepsini geçtim cahillikte. Sonra *T.E.B. 1962 Yıllığı* yayımlanınca bir de Asım Bezirci ile yarıştık; onu da iki boy taktım” diyor.

Bunları yazmasa da, o yazıyı okuyanlar Bay Memet Fuat'ın iyi bir koşu çıkarıp kolayca birinci olduğunu anlayacaklar ve bu büyük başarısını alkışlayacaklardı. Ama yazmış işte. 72 punto ile Ümit Y. Oğuzcan başlıklı yazısındaki haksız saldırılarında, kâh acıklı kâh gülünç yargılarında kendini haklı göstermek için yazmış. Adeta mazlum bir eda ile boynunu büküp; “Ümit Yaşar bana iki defa cahil dedi, ben de ona kötü şair dersem haksız sayılmam” demek istiyor okurlarına.

Sayın eleştirmeci, yazısının bir yerinde de; “Neden cehalet koşusu, onu da anlamıyorum ya! Zevksizlik demeliydi bence” buyurmuş. Önce burada yanılıyor Bay Memet Fuat. Bari öğrensin, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*’nden iki kelimenin de karşılığını alıyorum:

“Cehalet-bilmezlik, bilgisizlik.”

“Zevk- 4.Güzeli çirkinden ayırdetme yetisi, beğeni.”

Ben Bay Memet Fuat'ı “Türk Şiiri”nde Ümit Yaşar'ı bilmemek-

lanı beğenmiş, filanı beğenmemiş bizi ilgilendirmez. Benim üzerine durduğum nokta: Memet Fuat'ın bu yazısında benden hiç bahsetmemiş olmasıdır. Varlık gibi ciddi bir derginin yayınladığı yıllıkta (yalnız o yıl dergide 15 şiiri yayınlanmış) bir şairden hiç bahsetmediği için bilmezlikle suçlandırımdı, Bay Memet Fuat'ı. Üstelik; "o yıl üçü yeni, dördü ikinci ve üçüncü baskı, üçü antoloji olmak üzere on kitabım, bir de şiir plağım çıktı, bir yıl içinde bunları 50.000'e yakın şiir okuyucusu aldı, okudu" dedim.

Bay Memet Fuat şiirden anlıyor da, örneğin dergisinde o yıl 15 şiirimi yayınlayan Sayın Yaşar Nabi şiirden anlamıyor mu?

Bay Memet Fuat'ta şiir zevki var da, benim şiirlerimi okuyan, beğenen binlerce Türk okuyucusunda şiir zevki yok mu?

Ben olduğum yere Memet Fuat ve onun gibilerinin övgüleriyle gelmedim. "Günümüzün bütün eleştirmenleri söz birliği edip Ümit Yaşar Oğuzcan'a övgüler düzseler, gene de onu önemsiz şair niteliğinden kurtaramazlar" diyor. Önemli eleştirmeciye bak sen! Sanki Ümit Yaşar kendisinden övgü bekliyormuş gibi nasıl da kasıla kasıla laf ediyor.

Yanılıyor Bay Memet Fuat. Bana önemsiz şair diyerek bir önem kazanmak istiyorsa aldanıyor. Bu numaralar bayatladı artık. Sonra cehalet koşusunda birinci gelen ve bu formu muhafaza ettikçe birinciliği başkalarına kaptırmayacağı benzeyen bir eleştirmecinin şiirlerimi beğenmesi, övmesi bana bir şey kazandırmaz ki!

Yazısındaki çok az olan doğru hükümlerinden birisinde Bay Memet Fuat, "Eleştiri doğruyu söylediği kadar güçlüdür" diyor. Bunu yazan kişinin, kendi güçsüzlüğünün nereden geldiğini bilmesi gerekirdi. Ne çare bunu da bilmiyor, Bay Memet Fuat.

Acıklı ve Gülünç

Yalnız bilmediği bu mu Bay Memet Fuat'ın? Bakın daha neler bilmiyor:

Örnek 1:

"Benim beğeni alanımda Ümit Yaşar Oğuzcan ne iyi şair ne de umutla bakılacak genç bir şair olarak yer alamıyor."

(Ne) dedikten sonra (alamıyor) denmez Bay Memet Fuat, (alıyor) denir. Korkarım biraz gramer dersi almanız gerekecek.

Örnek 2:

“Kötü şairler ancak yeri geldikçe, başarısızlıkları zararlı etkiler yaratıyorsa yer alabilirler eleştiri yazılarında..”

Kötü bir şairin başarısızlığı kadar tabii bir şey olamaz. Öyleyse ondan bahsetmek niye?

Sonra, kötü bir şairin başarısızlığı ancak kendisine zararlı etkiler yaratır. Kötü bir şair olduğuna göre eleştirmecinin onunla ilgilenmesi de yersizdir.

Bu kadar mantıktan yoksun bir cümle Bay Memet Fuat'a yakışmıyor da değil hani?

Örnek 3:

“Eleştirmenler yalnız büyük şairlerden altın şairlerden söz etmezler; iyi şairlerden, gümüş şairlerden de söz ederler.”

Ne demek altın şair? Gümüş şair? Kendisini kuyumcu mu sanıyor Bay Memet Fuat? Şairleri bu tarz sınıflandırma hakkını kim vermiş ona?

Bu cümleden şöyle bir anlam da çıkıyor. Eleştirmeci yalnız büyük ve iyi şairlerden bahseder, tabii iyi şairler de övülür çoğu zaman. Bu hale göre eleştirmecinin ödevi övgücülük olmuyor mu?

Cümleyi bir başka açıdan inceleyelim; Memet Fuat'ın söz konusu ettiğim yazısında adı geçen altın ve gümüş şairlerden birkaçı: Ece Ayhan, Sabahattin Batur, Talip Apaydın, İlhan Berk, Can Yücel, Suat Taşer, Salâh Birsal...

Demek ki Bay Memet Fuat bahsettiği için örneğin Sabahattin Batur ya altın şair ya gümüş şair. Gördünüz mü ağırbaşlı eleştirmeni?

Örnek 4:

“Bence, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın öfkesi boşuna; eleştirmenlerle boşuna dalaşıyor. İlançılık yoluyla elde edemeyeceği hiçbir başarıya göz dikmemesi akılcıca bir davranış olur.”

Öyle ya Memet Fuat'ın bilmezliğini yüzüne vurduk. Meydanı boş bırakacaktık, diledikleri gibi koşacaklardı.

Bir editörün, bir yazarın kitaplarının çıktığını ve nerede satıldığını bildirir reklamlar yapmasını da hoş görmemiş Bay Memet Fuat. Ama bu hoş görmeme, dostu olan editör ve yazarlar için değil tabii. Yalnız Ümit Yaşar için ve onun yayınları için.

Doğrusu Bay Memet Fuat'ın bu kadar gülünç durumlara düşe-

ceğini düşünmemiştim hiç. Yoksa sataşmazdım kendisine. Üzül-
düm doğrusu.

Böylesine kâh acıklı kâh gülünç örnekleri daha da çoğaltmak
mümkün. Ama boşuna.

Şimdi bütün okurlarımın önünde Bay Memet Fuat'a bir teklifim
var: Benim kötü şair olduğum hakkındaki yargısında samimi ise,
şiir kitaplarımı okumuşsa, kendine güveniyorsa ispat etsin bunu.
İddiasının nedenini açıklasın okurlarına.

Yok; bunu yapamayacaksa, sussun, daha gülünç olmasın bari.
Her iyyinin nedeni olduğu gibi, her kötünün de nedeni vardır. Bunu
açıklamak, ispatlamak da iddia sahibine düşer.

Yazımı Bay Memet Fuat'ı bir noktada tebrik ederek bitirmek is-
tiyorum: Konur ve bazıları gibi yazısına özel hayatımı karıştırarak
başlamamış. Hiç değilse bu nezaketi göstermiş. Örneğin: İntihara
teşebbüsünden, içkiye düşkünlüğünden, aşklarımdan bahsetme-
miş. Yalnız ve yalnız bu efendice davranışı için kendisini samimi-
yetle tebrik ederim.

(*) *Vatan*, 12 Şubat 1962

(**) *Hür Vatan*, 24 Ocak 1962

Memet Fuat'tan cevap: "Meydan Boş Değil"...

Memet Fuat, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın bu yazısına 26 Şubat 1962
tarihli *Vatan*'da karşılık verdi:

"Meydan Boş Değil"

"Acıklı ve gülünç" diyor Ümit Yaşar Oğuzcan, "İşte! Bay Memet
Fuat'ın hâli..." 18 Şubat tarihli *HÜR VATAN*'daki yazısını bilgisizli-
ğimi ortaya vuran çeşitli örneklerle süslemiş. O örneklerle geçip bu
acıklı güldürüyü sona erdirmeden önce, Ümit Yaşar Oğuzcan, "İş-
te!" bulduğum sözlerini belirtiyim.

Şöyle diyor:

(...) "yazdıkları güme gitmesin, okunsun diye adımı 72 pun-
to ile yazdırıp yayınladığı yazısına. (...) Doğru söylüyor Ümit Ya-
şar Oğuzcan. Öyle olmuş. Ama şunu da bilmesini isterim: O ya-
zıyı gazeteyle verdiğimde başlığı 'Eleştirmen geçinenler' idi. Daha

Bir yerde şöyle demiş benim için:

“Adeta mazlum bir eda ile boynunu büküp ‘Ümit Yaşar bana iki defa cahil dedi, ben de ona kötü bir şair dersem haksız sayılmam’ demek istiyor okurlarına.”

Başka bir yerde:

“Bana önemsiz şair diyerek bir önem kazanmak istiyorsa, kendine güveniyorsa ispat etsin bunu.”

Aklı almıyor Ümit Yaşar Oğuzcan’ın, inanamıyor, gerçekten inanmıyor... diyeceğim ama, bir sözü var ki, o büsbütün “bilinçsiz” de olmadığını gösteriyor. Şöyle:

“Bay Memet Fuat’ta şiir zevki var da benim şiirlerimi okuyan, beğenen on binlerce Türk okuyucusunda şiir zevki yok mu?”

Bu cümleye “Türk” sözcüğü neden sokuşturulmuş acaba? Hiç de yeri yokken! Bir düşünün... Belki de bir dil sürçmesi. Umalım, özleyelim, öyle olsun...

Ümit Yaşar Oğuzcan benim “zevksiz”liğimin ispatını “en büyük yargıca, zamana” bırakıyor:

“Zaman kimin altın şair, kimin teneke eleştirmeci olduğunu gösterecektir elbette.”

Böyle demiş ya “altın şair” derken de dayanamamış, benim ne “teneke eleştirmeci” olduğumu göstermek için bir soruşturma açmış. Gazetede ilân edilmedi, ne gün yayımlanacak, bilmiyorum. Sorular şöyle: “Memet Fuat kimdir? Şiirden anlar mı?”

Memet Fuat’ın şiirden anlamadığı sonucuna varılırsa, Ümit Yaşar Oğuzcan’ın şairliği pırl pırl belirecek! Bunun daha kestirme, daha kesin bir yolu var. Tanınmış eleştirmenlere, sanatçılara şu soruyu sorsunlar: “Ümit Yaşar Oğuzca için ne düşünüyorsunuz?” Dolaylı olacağına, dümdüz bir soruşturma... Niye bu yol seçilmedi dersiniz?

Gelelim dilbilgisi, mantık, hukuk, ilâncılık derslerine. “Bakın daha neler bilmiyor”; diye dört bilgisizlik örneği sıralayarak benim “cahilliğimi” ortaya vuruyor, ispatlıyor akli sıra Ümit Yaşar Oğuzcan.

Örnek 1:

Şöyle demişim:

Benim beğeni alanımda Ümit Yaşar Oğuzcan ne büyük şair, ne iyi şair, ne de umutla bakılacak genç bir şair olarak yer alamıyor.

Ümit Yaşar Oğuzcan şöyle diyor:

“(Ne) dedikten sonra (Alamıyor) denmez Bay Memet Fuat, (alıyor) denir. Korkarım biraz gramer dersi almanız gerekecek.”

Evet, böyle diyor. Nasıl da yüksekte! Ben dilbilgisi uzmanı değilim. Bunu daha önce de belirttim. *Düşünceye Saygı*’nın 39. sayfasını ya da o kitabı eline almak istemezse *VARLIK* dergisinin 1 Şubat 1959 sayısını açıp “Yanlızsız Yazmak” başlıklı yazımı okumasını salık veririm Ümit Yaşar Oğuzcan’a.

Bu sözlerime bakıp da sevgili öğretmenimin yaptığı düzeltmeyi “doğru” sanmayın! Ümit Yaşar Oğuzcan kuralın yalnız ilk bölümünü biliyor!

Hadi “biraz gramer dersi” alalım...

Dilbilgisi, Orta III, Tahir Nejat Gencan, sayfa 110-111. Kuralın ilk bölümü şöyle:

Ne...ne bağlacı:

a) Eşit öğeleri bağlar.

b) Cümlelerin yüklemine olumsuzluk anlamı katar. Bu yüklemleleri şekilce olumsuz yapmaya, çok kere lüzum kalmaz.

(Ümit Yaşar Oğuzcan kuralı buraya kadar biliyor. Bu yarım bilgisine dayanarak konuşmuş. Ayrıca “alamıyor”un olumlusu “alabiliyor”dur, “alıyor” değil. Neyse!)

Kuralın ikinci bölümü şöyle:

İçinde ne...ne bağlacı bulunan cümlelerde:

a) Yüklem uzakta ise;

b) Yüklem fiilimsi ise şekilce de olumsuz kullanılır.

Benim cümleimde yüklem uzakta olduğu için olumsuz.

Tahir Nejat Gencan şu örneği veriyor:

Ne Şarkta ne Garpta Devleti hudud-u tabiiyesinin dışına çıkar-madı. (Namık Kemal)

Tahir Nejat Gencan’ın açıklaması: “Yüklem olumsuzdur; çünkü ne’lerle yüklem arasında birçok kelime var.”

Yukarıda da söyledim, ben dilbilgisi uzmanı değilim. Kurallara kılı kırkına uyararak yazmıyorum. Bilerek çiğnediğim dilbilgisi, imlâ, noktalama kuralları var. “Yahut da” yerine “ya da” demenin yanlış olduğunu söyleyen bir üniversite öğretmene genç bir yazar şöyle demiş: Bırakın sanatçılar dili yaratıcılığın gücüyle işlesinler, dilbilgisi uzmanları nasıl olsa arkadan gelip kuralları o yanlışlara göre düzenlerler.

“Biraz gramer dersi” burada bitti.

Örnek 2:

Şöyle demiştim:

Kötü şairler ancak yeri geldikçe, başarısızlıkları zararlı etkiler yaratıyorsa yer alabilirler eleştiri yazılarında.

Ümit Yaşar Oğuzcan şöyle diyor:

(...) “kötü bir şairin başarısızlığı ancak kendisinde zararlı etkiler yaratır. Kötü bir şair olduğuna göre eleştirmecinin onunla ilgilenmesi de yersizdir. Bu kadar mantıktan yoksun bir cümle Bay Memet Fuat’a yakışmıyor da değil hani.”

Yukarıdaki cümleyi Ümit Yaşar Oğuzcan gibi ilancılık yoluyla adını yayan, ortanın aşağısında şiirlerini on binlerce kişiye “iyi” şiirler diye sunan kimselerin varlığını düşünerek yazmışım. On binlerce okur Ümit Yaşar Oğuzcan’ı “şair” diye benimsiyor. Örnekse, dil bilen, iyi öğrenim görmüş bir banka memuru, onun için “Cahit Sıtkı Tarancı’dan sonra en iyi şairimiz” diyebiliyorlar. Zararlı etkiler! Daha ne olsun!

Örnek 3:

Şöyle demişim:

Eleştirmenler yalnız büyük şairlerden, “altın” şairlerden söz etmezler; iyi şairlerden “gümüş” şairlerden de söz ederler.

Ümit Yaşar Oğuzcan şöyle buyuruyor:

“Ne demek altın şair? Gümüş şair? Kendisini kuyumcu mu sanıyor Bay Memet Fuat? Şairleri bu tarz bir sınıflandırma hakkını kim vermiş ona.”

Ne zamandır “büyük şair” ile “iyi şair” sözlerini kullanırım, ama aradaki ayrılık hep güme gider. İngilizcede “majör” ile “minör” terimleri var bu iş için. Bir de “golden” sözcüğü çok kullanılır. Örnekse, ünlü bir İngilizce şiir antolojisinin adı şöyledir: The Golden Treasury. “Golden”ın Türkçesi “altın”; tıpkı bizdeki gibi, “çok değerli” anlamı da yüklenebiliyor. “Silver” ise “gümüş” demek. Kitaplığımdaki başka bir antolojinin adı da şöyle: *Silver Poets of the 16th Century* (Türkçesi: 16. Yüzyılın Gümüş Şairleri) .

Büyük şair ile iyi şair ayırmasının yetersizliğini görerek, ben de İngiliz eleştirmenleri gibi, “altın” ile “gümüş” sözcüklerini kullandım.

İşte böyle, Ümit Yaşar Oğuzcan!

Örnek 4:

Şöyle demişim:

Bence, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın öfkesi boşuna; eleştirmenlerle boşuna dalaşıyor. İlâncılık yoluyla elde edemeyeceği hiçbir başarıya göz dikmemesi akıllıca bir davranış olur.

Ümit Yaşar Oğuzcan şöyle diyor:

“Bir editörün, bir yazarın kitaplarının çıktığını ve nerede satıldığını bildirir reklamlar yapmasını da hoş görmemiş Bay Memet Fırat. Ama bu hoş görmeme dostu olan editör ve yazarlar için değil tabii, yalnız Ümit Yaşar için ve onun yayınları için.”

Ümit Yaşar Oğuzcan kendisi gerçekten inanıyor mu acaba bu sözlerine? “Kitaplarının çıktığını ve nerede satıldığını bildirir reklamlar” imiş!

Radyoyu açıyorsunuz: Ümit Yaşar Oğuzcan ile bir konuşma. (İlanlar arasında) Konuşmacı soruyor: Ümit Yaşar Oğuzcan olmasaydınız kim olmak isterdiniz? “Altın şair” cevap veriyor: Gene Ümit Yaşar Oğuzcan olmak isterdim ya da Ümit Yaşar Oğuzcan'ın sevdiği bir kadın.

Gazeteyi alıyorsunuz elinize. 1961'in sanatçısı seçiliyor. (*Cumhuriyet* gazetesinde) Ümit Yaşar Oğuzcan 5 oyla birinci, Yıldız Kenter 4 oyla ikinci, Picasso ile Münir Nurettin 2'er oyla üçüncü. Yılın sanatçısına oy veren beş kişi: Gazanfer Özcan, Orhan Erçin, Ayten Güvenç, Doğu Erkan ve Ümit Yaşar Oğuzcan. Soruşturmayı yapan da ilgi çekici bulmuş durumu, gidip konuşmuş Ümit Yaşar Oğuzcan'la. Ne cevap almış bakalım:

Kendi kendine oy vererek Yıldız Kenter'in önüne geçen Oğuzcan hareketini şöyle izah ediyor:

“1961 yılında en çok eser yayınlayan sanatçı olduğum için, son 25 yıl içinde ilk defa şiirlerini plağa okuyan sanatçı olduğum için ve Türkiye'de yalnız şiirleriyle geçinen sanatçı olduğum için 1961'in sanatçısı anketinde reyimi kendime verdim.”

Sanırım bu çeşit ilâncılık benim dostum olan editör ve yazarların ilâncılıklarına pek benzemiyor. (Çıkan kitaplar nerede satılıyor acaba?)

Ümit Yaşar Oğuzcan beni yere sermek için yazdığı yazısının bir yerinde de şöyle diyor:

“Öyle ya Memet Fuat’ın bilmezliğini yüzüne vurduk. Meydanı boş bırakacaktık, diledikleri gibi koşacaklardı.”

Meydanı iyice dolduran ‘Cehalet Koşusu’ organizatörünün ‘Acıklı ve Gülünç’ yazısını okuduktan sonra, şunu kesinlikle anladım ki, bundan böyle dilediğimiz gibi koşamayacağız, bundan böyle birincilik almak eskisi kadar kolay değil...

Ümit Yaşar’ın “Açık Mektubu”...

Ümit Yaşar, bu kez, *Hür Vatan*’ın 7 Mart 1962 tarihli *Sanat Köşesi*’nde Memet Fuat’a cevaben, “Açık Mektup” yayımladı. Şunları söylüyordu “Açık Mektup”ta:

Bay Memet Fuat,

Bakıyorum “önemsiz şair” dediğiniz kimseden son günlerde sık sık, uzun uzun bahsetmeğe başladınız. Sütunlar dolusu yazılar döşeniyorsunuz. Vatan’daki yazılarınız ona tahsis ediliyor, Forum’daki yazılarınızda yer yer onun sözünü edip, adını anıyorsunuz.

Oysa ki boşuna bu çabalarınız. Düştüğünüz anlayışsızlıktan (hadi bilgisizlik demeyelim) kurtulabileceğinizi sanmıyorum.

Üzüldüm sizin adınıza böyle bir tartışmaya girdiğim için. Yazılarınız boş teneke gürültüsü olmaktan ileri geçemiyor. Her yazınızda biraz daha gülünç oluyorsunuz. Sizin gibi iyi bir eğitim görmüş, öyküler yazmış, başarılı çeviriler yapmış bir kişinin kendi kendisini tüketmesine gönlüm razı değil.

Çırpındıkça bataklığa saplanıyorsunuz. Kimse el uzatmıyor size. Aksine, sizi ayıplıyorlar. İnkârcılığınızı kınayan bir ben değilim. *Değişim*’de, *Çağrı*’da, *Su*’da çıkan yazıları okumuşsunuzdur. Altın ve gümüş ozanlarınız arasında bile size hak verecek kaç kişi var acaba?

Birçok dostlarınız “bırak adamın yakasını” diyorlar. Onlar da düştüğünüz duruma üzülmüyorlar. Sizi şahsen tanımıyorum. Belki iyi insansınız, belki kültürlüsünüz, belki gerçekten sanata, edebiyata meraklısınız, kabiliyetlisiniz. Ama hiçbir zaman iyi eleştirmeci değilsiniz Bay Memet Fuat: Şiirden anlamadığınızı herkes biliyor artık. Bırakın bu işi, daha fazla yüzünüze gözüne bulaştırmayın. Öyküler, denemeler yazın, çeviriler yapın.

Bugüne dek eleştirmeci olarak size hiç ama hiç önem vermedim. Versen yıllardır çıkan kitaplarımdan bir kaçını imzalar gönderirdim hiç değilse.

Şimdi de sizi (eleştirmeci olarak) asla silemeyeceğiniz önemsizliğinizle baş başa bırakıyorum.

Yazdıklarınız da yazacaklarınız da umurumda değil.

Saygılarımla

Ümit Yaşar

Türk edebiyatında bir kavga daha böylece bitmişti.

Cevdet Kudret ile Behçet Kemal arasında çıkan “çamur”lu kavgası...

Ağustos 1963 ayına ait *Dost* dergisi, birinci sayfasında şöyle bir anons yapıyordu: “Çamurcu-Cevdet Kudret (5. sayfada)”. Derginin 5. sayfasında “Cevdet Kudret” imzalı “Çamurcu” adlı yazı çıkıyordu okuyucunun karşısına.

Yazı şöyleydi:

Bir genel toplantıda, ünlü hatiplerimizden Bay Behçet Kemal Çağlar, nedenini bilemediğimiz, fakat yıllardır göre göre tekniğini bellediğimiz bir gövde gösterisi ile, paçalarını savura savura kürsüye fırladı; bir bağırtıdır, bir solumadır, bir yırtınmadır başladı. “Ne oluyoruz?” diye merak ettim. “Bir yandan da bakalım ne cevher yumurtlayacak?” dedim. Meğer benim Ziya Gökalp’le Ahmet Mithat için yazılmış iki küçük kitabım üzerine düşüncesini söyleyecekmiş. Yırtınmasının sonucunu öğrenince ferahladım. Şeyh Galip’in dediği gibi, “bir tek yumurta için yüz bin gürültü’nün ne gereği vardı?” Söylenecek şeyler daha efendice anlatılamaz mıydı? Üslup konusunu bir yana bırakarak, söylenenler üzerinde duralım:

Bay Çağlar’a göre, ben Ziya Gökalp’i küçültmüşüm.

Yuvarlak laflarla konuşmaması, örnekler vermesi istendiği zaman, tek bir örnek dahi gösteremedi. Gösteremezdi, çünkü yok öyle bir şey... Ama ben Gökalp’in toplumumuz ve düşünce tarihimiz içindeki yerini, önemini ve değerini belirten örnekleri bol bol gösterebilirim. Bakın neler demişim Gökalp için:

Ziya Gökalp, “Türkçülük” ülküsünü benimsemiştir. Kendisi, bu kavramı, “Türkçülük, Türk milletini yükseltmek demektir”

diye tanımlar. Onun, düşünce ve sanat anlayışından, özel hayatındaki davranışlarına kadar her çeşit tutumunu bu kavramın ışığı altında gözden geçirmek gerekir. Türk ulusunu yükseltme-ği ülkü edinen Gökaltp ilkin ulus kavramının ne olduğunu anlatmağa çalışır... (s. 12)

Cevdet Kudret, Ziya Gökaltp'i küçülttü mü?

Bunlar, Gökaltp'i küçültmek midir? Bay Çağlar'ın isteğine uyup, bunun tam tersini mi söylemek, yani 'Gökaltp, Türk ulusunu yükseltme-ği ülkü edinmemiştir' mi demeli idim? O zaman Gökaltp'i yüceltmış mi olacaktım?

Biraz daha aşağıda şöyle demişim:

Bu konuda dikkati çeken önemli bir nokta da, Atatürk ilke-lerinden ve devrimlerinden çoğunun çekirdeğinin onun yazıla-rında görülmesidir. Daha cumhuriyet kurulmadan önce yazdığı kimi yazılarıyla cumhuriyetçilik, İkinci Meşrutiyet yıllarında yazdığı çeşitli makale ve şiirleriyle ulusçuluk, devletçilik, lâiklik gibi ilkleri, ayrıca, öğretim birliği, bütçe birliği, kadın hakla-rı, âşâr usulünün kaldırılması, ezan, Kuran, hutbe ve duala-rın Türkçeleştirilmesi, Batı uygarlıkçılığı vb. gibi devrimci dü-şünceleri savunmuş, bunları topluma aşılamağa çalışmış-tır. (s. 16)

Bay Çağlar, kendi mantı-ğı içinde, bunların tam tersi-ni söylememi istese; yani "Gö-kaltp cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, lâik değildir; öğretim, bütçe birliği, kadın hakları, âşâr usulünün kaldırılması, Batı uygarlıkçılığı vb. gibi devrimci düşünceleri sa-vunmamıştır" demek için beni zorlasa dahi, kitabım sonuna eklediğim metinler bu görüşü yalanlayacağı için öyle bir şey

Cevdet Kudret (1907-1992)

diyemezdin. Gökalp, tâ 1894'teki bir anısını anlatırken, o zamanki bir konuşmasını şöyle aktarıyor:

Saray, bu milletin hâkimiyetini gasp etmiş bir gasıptır. Biz milletimiz için hürriyet, meşrutiyet, hatta cumhuriyet istiyoruz. (s. 58)

Başka yerde de aynı konuda şunları söylüyor:

Halkçılık önünde tahtçılık dündür (aşağıdır). (s. 73)

Ulus tam olarak egemenliğini kullanmak isterse, artık saray kalamaz. (s. 73)

Öbür konularda da şöyle diyor:

Milli harsı öğreniniz millettin. (s. 70)

Halkçılığa uyar kanun isteriz. (s. 72)

Kaldır âşâr usulünü, aç banka. (s. 69)

Lakin hukuk dinden ayrı bir iştir. (s. 69)

Atatürk ilke ve devrimlerini hazırlayan bu ve benzeri örneklerle kitapta geniş ölçüde yer verişim mi Gökalp'i küçültüyor?

Kitabın sonlarındaki bir parçada, Gökalp, Alp Arslan'ın ağzından şunu söylüyor:

Bu zanlara düşüşün Türk'ü bilmediğinden:

Hiç mağluba işkence yapar mıyım? Türk'üm ben. (s. 75)

Bizanslı saldırgana bile işkence yapmayan soylu Türk'ün duygu ve düşüncesini belirten bu beyti içine alan kitabı Bay Çağlar beğenmez de, Gökalp'i küçültücü bulursa ben ne diyebilirim? Değil saldırgan Bizanslıya, kendi yurdunun kendi halinde namuslu bir aydınına dahi manen işkence yapmaktan özel bir zevk duyan Çağlar'a kitabı beğendirmek için yukarıdaki beyti almamalı mı idim?

Dil ve sanat konularında şu yargılara varmışım:

Ulus kavramının temelini dilde gören, Ziya Gökalp, dil konusu üzerinde önemle durmuştur. (s. 16). Sade dil akımının öncülüğünü eden Ömer Seyfettin'in yanı sıra, Gökalp, o devrin genç şairlerinin dikkatini hece ölçüsüne ve halk edebiyatı değişlerine çekerek, yeni bir şiir akımının doğmasını hazırlamıştır. (s. 22)

Konuşmasından anlaşıldığına göre, Bay Çağlar bu yargılara karşıdır.

Gökalp'in dil, ulus ve ulusal egemenlikle ilgili yazıları, genç kuşak-

ların kolaylıkla anlamalarını sağlamak için, bugünkü dile çevrilerek verilmiştir. Bay Çağlar, bu davranışı da küçültücü buluyor demek ki.

Bir düşünce adamı anlaşılamayınca büyüktür de, anlaşılır olunca mı küçülür? Konuyu bu mantıkla ele alınca, yeryüzünün bütün çeviri hareketlerini durdurmak gerekir...

Ziya Gökalp bir cumhuriyetçidir...

İrkçi ve Turancı geçinenlerin bilinçsiz ve bilgisiz olarak kendilerine en önemli dayanak saydıkları Ziya Gökalp'in bu konulardaki görüşleri, gene kendi yazılarından verilen örneklerle aydınlığa çıkarılarak, bugüne değin süregelen yanlış yorum düzeltilmiştir. Gökalp, "ırk" ve "ulus" konusunda şöyle diyor:

Maddi değerlerimiz ırkımızdan geliyorsa, manevi değerlerimiz de eğitimini aldığımız toplumdan geliyor. (...) Bu bakımdan,, ulusçulukta 'şecere' (soyağacı) aranmaz; yalnız eğitimin ve ülkenin ulusal olması aranır. (...) Gerçi adlarda soyağacı aramak gereklidir, (...) insanlarda ise, ırkın toplumsal değerlere hiçbir etkisi olmadığı için, soyağacı aramak doğru değildir. (...) "Türk'üm" diyen her kişiyi Türk tanımaktan, yalnız Türklüğe hayınlığı görülenler varsa, cezalandırmaktan başka çıkar yol yoktur. (s.45-46)

Bay Çağlar bu görüşe katılmıyor anlaşılan.

"Turancılık" konusuna gelince... İkinci Meşrutiyet devrindeki "Osmanlıcılık" ve "İslâm Birlikçiliği" görüşlerine karşı "Turancılık" görüşünü Gökalp'in hangi tarih şartları içinde ileriye sürdüğü; Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp da Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, tarih şartlarının değişmesi yüzünden, "Turancılık'tan, 'Türkiyecilik'e doğru düşüncelerinde de yavaş yavaş nasıl bir değişme olduğu, gene eserlerinden seçilen örneklerle belirtilmiş, sözelimi, 1911'de:

Vatan ne Türkiye'dir Türklere ne Türkistan

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir Turan

demişken, 1919'da Malta adasında yazdığı bir şiirinde:

Çoban dedi: Edirne'den tâ Van'a

Erzurum'a kadar benim mülklerim.

Bülbül dedi: İzmir, Maraş, Adana,

İskenderun, Kerkük en sâf Türklerim.

deyip vatan olarak bugünkü Türkiye sınırlarını çizdiği, yani “Vatan Türkiye’dir Türklere” diye düşündüğü gösterilmiştir. Bu arada “Panislamizm” akımlarının memlekete getirdiği zarar, Atatürk’ün bir nutkundan alınan bir parça ile hatırlatılmış, devrimler konusunda Atatürk’le tam bir görüş birliği içinde olur. Gökalp’in Türkiye sınırları konusunda da zamanla Atatürk’ün görüşüne yaklaştığı belirtilmiştir. (s.12-14)

Belli bir noktada takılı kalmayıp, tarih şartları değiştikçe düşüncelerini geliştirerek Atatürk’ün görüşüne yaklaştığını göstermek, Ziya Gökalp’i küçültmek sayılabilir mi? Kitabın başlıca yeniliklerinden biri olan bu savla (tezle) Ziya Gökalp’i küçültmüş değil, aklamış olduğum kanısındayım...

Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim: ne yapılırsa yapılsın, büyük bir adam küçültülemez; nasıl ki, küçük bir adam da büyültülemez. Hakkında bir kitap değil on kitap yazılsa Bay Çağlar büyültülebilir mi? Bazı gerçekler vardır ki, bütün yazarların gücünün üstündedir.

Ahmet Mithat’ın 50. ölüm yıldönümü

Bay Çağlar, bundan başka, Ahmet Mithat üzerine yazdığım küçük bir kitabı da ele alarak, memlekette hiçe ehil kişiler varken, onu niçin benim yazdığımı soruyor. Başka ehil kişiler var elbette. Ama ne yapalım ki, Türk okur-yazarlarının “Hâce-i evvel”i (ilk hocası) Ahmet Mithat’ın ölümünün 50. yıldönümünü o ehil kişiler değil de, yalnız ben hatırladım; hocamızı hiç değilse küçük bir kitapla, bir de, Türk Devrim Ocağı’nda verdiğim bir konferansla ben andım. Eğer bu bir suçsa, o suçu şerefle kabul ediyorum. (Bu arada şunu söyleyeyim: Bay Çağlar, konuşması sırasında adımı anarken ikide bir “aziz arkadaşım” dedi. Hiç öyle bir suç işlemedim. İşte onu kabul edemem!)

Bay Çağlar, Ziya Gökalp kitabı için de aynı şeyleri tekrarlıyor: öyle bir eseri Ziya Gökalp’e yakın kimselerin daha iyi yazacağını; bu arada, kendisinin de yazabileceğini bildiriyor. Bu konuda özellikle şu üç noktayı belirtmek isterim.

Bu çeşit çalışmalarda kişilere değil bilime yakın olmak gerekir, bu bir! (kaldı ki, benim Gökalp’e uzak olduğumu nerden biliyor?)

“El elden üstündür” derler, aynı işi bir başkası daha da iyi yapabilir şüphesiz; ama Behçet Kemal’e gelince, bu nokta üzerinde bi-

raz duralım: benim tertemiz ellerim, Bay Çağlar'ın dört bir yana çamur atan ellerinden kat kat üstündür elbette bu iki!

O yoldaki eserlerimi üst üste koysam, onların yüksekliği yanında Bay Çağlar zavallı bir cüce kalır, bu üç!

Behçet Kemal'in cevabı: "Çamurlu Cevdet Kudret"

Behçet Kemal Çağlar'ın Cevdet Kudret Bey'e cevabı gecikmedi. *Dost*'un ertesi ayki, yani Eylül 1963 sayısında, "Behçet Kemal Çağlar" imzalı, "Çamurlu Cevdet Kudret" adlı yazı yayımlandı:

"Söyleyene değil, söyletene bak" derler. Birinci sayfanızda ilan ederken "Çamurcu-Cevdet Kudret-üçüncü'de" yazmışsınız.

Evet: Çamurcu Cevdet Kudret!

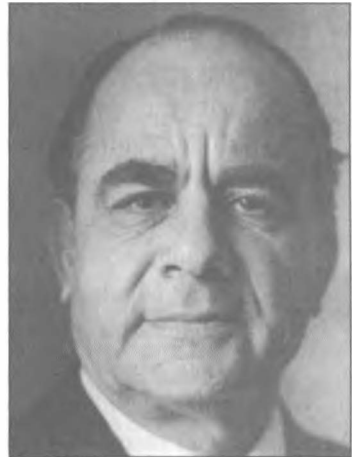
Soyadı yokmuş gibi, soysuzmuş gibi, sadece Cevdet Kudret imzasını atan birisi, Dil Kurultayı'nda, yetkisiz kitapçıklarının ne mene şeyler olduğunu kısaca işaret zorunda kaldım diye küplere binmiş!

Daha insanca söylenemez miydi? Ben ondan, aziz arkadaşım diye bahsetmişim; kendisi öyle yazıyor. O ise benden "Çamurcu" diye söz açıyor. Hangisi daha insanca? Meydanda iş işte. Kendisi çamurcu değilse bile çamurlu!

Dil Kurumu'nun yayımladığı o kitapların amacı, dile hizmet eden büyükleri övmek, kutlamak ve halka tanıtmaktı, yoksa mırın-kırınlarla bilimsel bir örtüye bürünerek herkesçe pek bilinen şeyleri üstünkörü gevelemek değildi!

Cevdet Kudret, "En Sol Ok"umuz mu?

Ziya Gökalp gibi en sağ okumuzun Cevdet Kudret gibi en "solok"umuz tarafından çiziktirilivermesi Dil Kurumu'nun titiz seçişine pek uygun düşmemiştir. Ben bunu belirttim. Atatürk'ün parası-

Behçet Kemal (1908-1969)

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR

**ÇAMURLU
CEVDET
KUDRET**

[illegible]

«Daha memnu sôylensene myd'a dıyır be
 unıñ, aña arkañ aña dıyır baharınğa kerdı
 dıyır qurayır Oña benden qatınas dıyır aña
 ayır qurayır. Daba memnu? Meydanıñ aña kerdı.
 memnu. Qatınas bile qatırıs»

Di Kurumun yayınladığı 6 kitapların emar-
dına ilave eden büyük ölçekli araştırmaları ve bu
araştırmaları Yekimovun kurullarda bilimsel ve o-
layı bilimsel olarak her biri bilimsel olarak
66 göstermektedir.

[illegible]

Valluvis Kavalu: Varuvaru kavadi by a
haga Arava Mathan varu paravaru by pulari
u. br. kavalu: In mela amara chala jige. daga
caga bade. arava orava nuchalapp adivarava
of daga kavadi edavarum.

C. Kudrow arbeitete hier wieder in K. R. Loh auf. Dabei war er wegen eines Falles, den er im Zusammenhang mit dem Fall des Mord an der Frau von Loh hatte, in der Untersuchung. Er war in der Untersuchung. Er war in der Untersuchung.

[illegible]

Ben 7 ya bafikya gashyamba umunyaga akumuka yari yari umunyamuramba. Ku mubonyi wabonye umunyaga akumuka yari yari umunyamuramba. Ku mubonyi wabonye umunyaga akumuka yari yari umunyamuramba.

Stavili se u trije, kao i uvijek. Nije dugo
otkako su se vratili iz svoje putovanja, i
u malom stančiću u blizini železničke stanice. Čak su se
i vratili. U malom stančiću u blizini železničke stanice.

...die ...

PR KLGI NYKTNG

Bach, J. S. (1685–1750), German composer, organist, and pianist. He was one of the greatest composers of the Baroque period. His works include the Brandenburg Concertos, the Notebook for Anna Bach, the Goldberg Variations, and the Mass in B minor. He was also a prolific composer of church music, including the St. Matthew Passion and the Mass in B minor. His works are characterized by their clarity, balance, and harmonic richness.

Don't let the fact that Turkey is a NATO ally deter you. Turkey has an excellent record of human rights and is a strong ally. Turkey also has a strong economy and is a strong ally. Turkey is a strong ally.

It is the purpose of this document to provide information to the public regarding the activities of the Federal Bureau of Investigation (FBI) in the area of the investigation of the activities of the Communist Party, U.S.A. (CP, USA). The information is being provided to the public in order to ensure that the public is aware of the activities of the CP, USA and the FBI's efforts to investigate and control the activities of the CP, USA.

[illegible]

1. The first step is to identify the key components of the system.

nın bir daha çarçur edilmemesini önlemek istedim. Milli Hidayet'e erdiğine dair soyadını kullanmamaktan başka bir deli veremeyen o kişinin bizim bir millî değerimizi bir millî kurum adına, övmek derken eleştirmeye kayıp araya vermesine yetkisi olmamalı idi!

Ahmet Mithat Efendi için yazdığı kitapçığa ise, ben, asıl yetkisiz diye değil, emeksiz diye dokunmuştum.

Vaktiyle Nebioğlu Yayınevi'nin çıkardığı bir kitapta Ahmet Mithat'tan seçtiği parçaları, bir yukarısı-bir aşağısı bu seferki amaç daha uygun düşeceği halde, aynen oradan makaslayıp aşırıvermiş olduğuna işaret ediverdim.

C. Kudret adındaki bir aceleci C. K. Solok adındaki bir bilginin cidi bir kitabından bir şeyler aşırmuş diye söylemiş olmam yersiz değil ki!

Kendinden başkası Ahmet Mithat'ı hatırlamamış diye onu yazmak tekelinin artık kendine ait olduğunu iddia eden bir hali var. Hadi, Ahmet Mithat'ı yazmak yetkisini kendinde görmek için bir sebep sayılsın! Peki Ziya Gökalp için ne buyuracak? Ziya Gökalp'i yazmak için

koca Türkiye’de bu kadar milliyetçi, bu kadar dilci bilgin varken onu seçip yazdıran için Ahmet Mithat konusunda ileri sürdüğü tercih sebebi de yok! Ziya Gökalp’i ve fikirlerini çok iyi anlayan, çok iyi bilen ve benimseyen birçok bilginler, sanatçılar varken ve kendisi susup dururken onlar harıl harıl etütler ve kitaplar neşrederken bulup da Solok’a Ziya Gökalp kitabı yazdırmak herhalde isabetli olmasa gerek! Kendine ne oluyor? Ben bu seçimi yapanları tenkit ediyorum!

Bu arada hemen kaydedelim:

Ben Ziya Gökalp kitabını yazmaya kendimi yetkili görüyordum! Bu düpedüz yalan! Kurultay zabıtları ortada! Ben böyle bir şey söylemedim. Ben kendisi gibi değilim; ben haddimi bilirim.

Sözü edilen kitapçıklar hakkında C.K. ne derse desin; nasıl savunma yolları ararsa arasın; yetkili kurultay hükmünü vermiş bulunuyor: Çalışkan ve verimli tanıtına kolu Başkanı bu kitaplar yüzünden, bir önceki yürütme kurulunun yeniden ödev almayan, hatta yönetim kuruluna seçilemeyen tek üyesi oldu!

Cevdet Kudret’in cevabı: “Erciyeş’ten Kopan Çamur”

Behçet Kemal Çağlar’ın bu cevabına Cevdet Kudret’in cevap verdiği görüldü *Dost*’un Ekim 1963 sayısında. Cevdet Kudret Bey, yazısının başlığını “Erciyeş’ten Kopan Çamur” koymuştu:

Bay Çağlar’ın geçen sayıda çıkan yazısını okuyanlar, daha önce kendisi hakkında koyduğum “teşhis”in yanlış olmadığını anlamışlardır. Hani bir söz vardır, birini yardıma çağırmak için, “İki elin kanda olsa gel!” derler; Bay Çağlar’ı çağırmak isteyenler de, bundan böyle, “İki elin çamurda olsa gel!” diye sesleneceklerdir herhalde...

Ayrıntılara girmeden önce, şunu belirtmeden edemeyeceğim: “Yergi” diye bir sanat vardır; bu, sokaktaki adanın küfüründen ayrı bir şeydir; sanat değeri taşıdığı için hoşsa gider. Türkiye’de çeşitli konular üzerinde pek çok kalem kavgası olmuştur. Fakat Bay Çağlar’ın yazısı kadar ilkel, her türlü incelikten yoksun, dangul-dangul bir yazı yazılmamıştır. Şu cümleye bakın: “Boyadı yokmuş gibi, soysuzmuş gibi sadece Cevdet Kudret imzasını alan birisi...” İşte bütün söyleyebildiği bu!.. Zavallı!..

Yaratma gücü böylesine kıt birisiyle herhangi bir konuda tartışmaya girmek de güç, biliyor musunuz! İnsana “ilham” vermiyor. Hoş, Behçet Kemal’den ilham perisi de bu kadar olur...

Şimdi de “sosyal-itler” çıktı...

Hatırlarsınız elbette, 27 Mayıs’tan sonra sosyal sorunlar (meseleler) su yüzüne çıkınca çoğu gazetelerimiz, dergilerimiz hep “sosyal”, olmuş, partiler tüzüklerinde değişiklik yapma hazırlıklarına girişmiş, hiç ummadığımız kimseler “sosyalist” kesilmişti. O güne değin, -ist ekiyle kurulmuş olan *realist*, *sembolist*, *feminist* gibi sözcükleri bile kullanmaktan korkan kişiler, kendilerinin eskiden beri zaten sosyalist olduklarını, sosyalizmi vicdanlarının en gizli köşelerinde sakladıklarını, ancak, şartlar elverişli olmadığı için düşüncelerini açıklayamadıklarını, oysa memleketin ancak sosyalizm ile kurtulabileceğine inandıklarını, komünizmi önlemek için tek çıkar yolun sosyalizm olduğunu eskiden beri bildiklerini söylediler. “Biz olduğumuz yerde kalalım da, hangi rejim olursa olsun başımız üstünde yeri var” demeğe getiriyorlardı. Bunları gerçek sosyalistlerden ayırmak için bir başka terim bulmak gerekiyordu. Türkçede -it ekiyle isim ve sıfatlar kurulur: *geçit*, *yaşıt*, *eşit* vb. gibi. İşte bu kuraldan yararlanarak, onlara sosyalit demenin uygun olacağını sanıyorum. Bu sosyalitler, ilk iş olarak, o güne değin nice felâketlere göğüs gererek sosyalizmi savunanları sola doğru itip, onların düşünce ve yerlerine tehlikesizce sahip çıkmaya kalkıştılar. Bay Çağlar da bu hazır yiycilerden biridir. 27 Mayıs’tan sonra Vatan gazetesinde yayımlanan yazılarını şöyle bir görseniz, aklınız durur. Meğer ne düşünceleri varmış da haberimiz yokmuş. “Sosyalizmin komünizme karşı en iyi savunma silahı olduğunu bilip duruyor”muş; “komünizmin karşısına İngiltere’den İsveç’e kadar her yerde tek muzaffer durabilen sosyalizm”miş; “sosyal haklar, sosyal adalet ve sosyal güvenlik müesseselerini Türkiye’de geliştirmek gerekir”miş.

Bir zamanlar nice kimselerin ekmeklerinin ellerinden alınması pahasına savundukları görüşler şimdi ekmek parası kazanmak için işte böyle bol keseden harcanmaya başlandı; geçmiş günlerin tehlikeli sayılan düşünceleri 27 Mayıs sonrasının geçer akçası olmuştu çünkü. Bay Çağlar bununla da yetinmemiş, askerlikteki “Sağa bak

de ilerici bir düşünür olduğu, o küçük kitapta eserlerinden ve eylemlerinden verilen örneklerle belirtilmiştir. Cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, devrimci, lâik bir kişi nasıl “en sağ ok” olabilir?

Cevdet Kudret, “Soldur Ama, Ensiz Soldur”

Sonra, Cevdet Kudret “en sol okumuz” değildir. Soldur ama ensiz soldur. Boyu 1.65, eni 42 cm’dir. Sırası gelmişken açıklayayım: Bugüne değin, ne eserlerimden ne de eylemlerimden ötürü herhangi bir kovuşturma şöyle dursun, soruşturma ile dahi karşılaşmış değilim. Bay Çağlar’a “ispat hakkı” tanıyorum. Eğer isterse Birinci Şube dosyalarından da yararlanarak –orada bir dosyam vardır herhalde– falana selam verdi, filanla iki kadeh içki içti saçmaları dışında bu söylediğimin aksini ispat edebilirse, hem kendisinin fikir namusunu korumuş olur, hem de ilgili makamlardan emeğinin karşılığını alır.

Kitabın “çiziktirilivermesi” konusuna gelince... Bay Çağlar’a göre C. K. Solok “ilgin”miş. C. Kudret “yetkisiz”miş. İşini gücünü bırakıp da bütün bu ipe sapa gelmez sözlere cevap mı yetiştireceğim? Harcadığım saatlere acıyorum doğrusu. Biraz dinlenmek için bir kitap aldım elime, “ne ise hâlim, o çıksın fâlim”, deyip gelişi güzel bir sahife açtım. Şinasî’nin bir beyti çıktı:

Bedbaht ana derler ki elinde cühelânın

Kahr olmak için kesb-i kemâl ü hüner eyler

Kitabı kapadım. Bir daha dönmek istemediğim bu konuyu da kapatırken son sözümü söyleyeyim:

Kimi kafalar vardır, çevresine ışık saçar, iyilik saçar, erdem saçar. Gökalp’in kafası gibi, Fikret’in kafası gibi. Kimi kafalar da vardır, dört bir yana kötülük saçar, iftira saçar: Bay Çağlar’ın kafası gibi...

“Kafa” dedim de, Lâtin ozanı Martialis’in bir şiiri aklıma geldi. Martialis, kaplıcada gördüğü Zoile adlı birisine şöyle seslenir:

O suyu kirletmeye kışın yetmez

Kafanı daldır, Zoile, kafanı,

Aradan on dokuz yüzyıl geçti, fakat Zoile’ler hâlâ aramızda yaşıyor ve kafalarıyla temiz sularımızı kirletiyorlar.

Sevim Burak'ın “Yanık Saraylar”ı yüzünden Murat Belge ile Asım Bezirci birbirine giriyor...

Yeni Dergi'nin Ekim 1965 tarihli sayısının “Değİnmeler” bölümünde “Murat Belge” imzalı bir eleştiri yazısı yayımlandı. Yazı, o sıralarda çokça sözü edilen, aynı zamanda o yılın Sait Faik Hikâye Armağanı Yarışması'na katılmış, ancak ödöl alamamış, Sevim Burak'ın *Yanık Saraylar* adlı öykü kitabının Asım Bezirci tarafından yanlış tanıtıldığı üzerineydi:

Yeni Dergi'nin Eylül sayısında Asım Bezirci'nin *Yanık Saraylar* üzerine bir tanıtma yazısı çıktı. Birkaç bakımdan yeriordu Asım Bezirci bu kitabı, ama yergiden çok övgü vardı yazısında. Kitabı açıklamaya, yorumlamaya, değİrlendirmeye çalışıyordu. Suçlamalarını haksız, övgülerini aslında küçük düşürücü, açıklamalarını da yanlış bulduğum için bu değİnmeyi yazıyorum. Amacımı, Sevim Burak'ın kitabına ışık tutmak değİl, Asım Bezirci'nin yanlış yola sürükleyici eleştirisin eleştirmek.

Tanıtma yazısının tanıttığı eserle ilgili kısımlarına gelmeden önce Asım Bezirci'nin bana adamakıllı gereksiz görünen bir üslup özelliğine değİnmek istiyorum. Bezirci, durup dururken olmadık şeyler karıştırıyor yazının içine. Örneğİn, Sevim Burak'ın anlatımı üstüne konuşurken, birden bire sözü Feyyaz Kayacan'a getiriyor, başlıyor onun anlatımını betimlemeye. Bu da yetmiyor, Kayacan üstüne bir dipnotu düşüyor: Hüseyin Cöntürk, 15.2.1963 tarihli *Kıyı* dergisinde Kayacan hakkında ne demiş, kaynak gösteriyor. Böylelikle de yazı bilimselleşmiş oluyor, daha çok değİr kazanıyor herhalde. Bu konuda bir başka örnek vereyim: “Burak anlatımın-

da Tevrat'tan yararlanılır. (İlhan Berk, Turgut Uyar ve Edip Cansever de Tevrat'tan yararlanırlar.) Bu yararlanma kimi hikâyelerde de pek belirgin bir hal alır..." Bir an durup düşünüyoruz, bu yazarların Tevrat'tan yararlanmasıyla Burak'ın yararlanması arasında acaba ne gibi bir ilişki olabilir diye. Sonunda anlıyoruz ki, Bezirci sadece *Yanık Saraylar*'ı tanıtmakla kalmıyor, çağdaş Türk edebiyatının bir panoramasını yapıyor aynı zamanda. Yazının ön ve art tutarlılığı içinde geçerli olsun olmasın, ele alınmadık, tanımlanmadık, değerlendirilmedik yazar bırakmıyor. Bezirci böylelikle yazılarını daha tad alınır, rahat okunur bir hale soktuğunu sanıyor belki de. Bana kalırsa bütün bu fazlalıklar "eleştirisel güzellik"ten ileri geçmiyor.

Gelelim *Yanık Saraylar*'ın tanıtılmasına. Bezirci önce hikâyelerin özetini vermiş; geleneksel hikâyenin en basitini eleştirirken bile bize ilkel görünen bu tutum, Burak'ın yoğun ve karmaşık sanatının eleştirisinde çok yavan kaçıyor. Burak'ın hikâyelerinde konu önemsizdir, hemen hemen hiç yoktur. Zaten, "İki Şarkı" adlı hikâyenin konusu (Bezirci'nin özetlemesiyle) iki satır bile tutmuyor. Bu noktaya sonra değineceğim.

"Asım Bezirci, Sevim Burak'ı Nâzım Hikmet'e benzetiyor"

Bezirci'nin en şaşırtıcı yakıştırmalarından biri Sevim Burak'ı, Nâzım Hikmet'e benzetmesi. Gerekçesi de şu: Burak'ın anlatımı sıcağı, çekici, şiirli ve tabiiymiş. Demek bu özelliklere sahip olan her yazar Nâzım Hikmet'e benzeyecek. Bana kalırsa Bezirci, Burak'ın satırları kesik kesik, alt alta sıralayışına bakmış, vuruvermiş damgayı. Böyle bir önerme karşısında, "Çağrışım yeteneğim ne kadar sınırlı!" diye üzülmemek elde değil. Gene bu sıralayışa bakarak Burak'ın şiire yakınlığını ileri sürüyor. Bu yanıltır demek istemiyorum, gerçekten şiirin özgü niteliklerle dolu *Yanık Saraylar*, ama bu, hikâyelerin dokusunda, kullanılan imgelerin yapısında, derin ve yoğun simge örgüsünün işlevinde göze çarpıyor. Bezirci'nin savını kanıtlamak için seçtiği örnekte değil "Sedef Kakmalı Ev"nin başlangıcını vermiş örnek diye. Oysa burada doğrudan doğruya düzyazıya özgü bir iç ritmin iyi örneğini görüyoruz; sanırım Sevim Burak da bu satırları şiir olsun diye dizmemiştir böyle.

Okuyucuya kolaylık olması için herhalde, Bezirci simgelerin

bir kaçını da açıklayıvermiş. Örneğin, Bay Kent, toplumu simgeliyormuş. *Yanık Saraylar*'ın simgeselliği bundan çok daha derinlerde yatıyor. Yazarın da açık seçik göremediği, bilemediği bir takım doğruları yansıtıyor; zaten kitabın o çarpıcı içtenliği yazarın mekanik bir anlayış ve şekilcilik kaygısıyla hikâyelerini evirip çevireceği yerde özünü, içinden geldiği gibi dışa vurmasından, boşaltmasından ileri geliyor. Bezirci'nin verdiği örnekler simge değil, kitabın örgensel bütünlüğünde fazla bir imlemi bulunmayan alegoriler olabilir yalnızca. Sevim Burak'ın bu kadar kolay simgelere, iki cümlede tanımlanıverecek doğrulara başvurduğunu sanmıyorum, Bezirci'nin dediği doğruysa, bunlardan dolayı yazarı yermeliyiz.

Eleştirmenin dâhice buluşlarından biri de Sevim Burak'ı bilinç-akımı yazarları arasına katması. Bu konuda saydığı adamlardan Dujardin ve Larbaud zaten tam olarak bilinç-akımı geleneği içinde düşünülemez. (Düşünülmesi de onu yüceltmez.) Bilinç-akımı tümüyle Burak tipi edebiyat birbirine benzese de bu pek yüzeyde kalan bir şeydir, çünkü başlangıç noktaları da, amaç ve sonuçları da, birbirinden apayrı şeylerdir. Bilinç-akım yazarı somut bir konum içine yerleştirdiği kişinin zihnine girer ve somut, dışsal gerçeklere dayanan yaşantıların psikolojik izlenimlerini buradan okura yansıtır. Oysa Burak'ın hikâyelerinde hiç de böyle bir durum yok. Somut gerçeklere dolaysızca bağlı olmayan, düşsel yaşantı düzeyinde kalan fantaziler görüyoruz *Yanık Saraylar*'da. İlle de bir şeye benzetmemiz gerekiyorsa, gerçeküstücülük, bir bakımdan da Kafka düşünülebilir, ama bu bile gereksiz bir zorlama.

İşin tuhafı Bezirci, Sevim Burak'ı böylece bilinç-akım türüne sokup yerleştirdikten sonra, bu tarzda yazan Batılılardan örnek almasını öğütlüyor ona. Örnek almazsan bu işi beceremezsin diye gözdağı veriyor. Zavallı Sevim Burak, hem yapmadığı işleri yapmış oluyor, hem de iyi yapmadığı için zılgıdı yiyor.

“Bezirci, kaş yapayım derken göz çıkarıyor”

Görülüyor ki, Asım Bezirci kaş yapayım derken göz çıkarıyor. Ne övgüsü övgüye benziyor, ne yergisi yergiye. *Yanık Saraylar*'ı okumamış olsak, güvenilir bir eleştirmen bildiğimiz Asım Bezirci'nin tanıtma yazısını okuduktan sonra kitabı almaya ya da

almamaya karar versek, yandı güzelim hikâyeler. Bezirci bu sorumluluğu ne dereceye kadar duyuyor acaba? Yazısından çıkan sonuç şu: Sevim Burak mutsuz evlilikleri, içkici kocaları, evde kalmış kızların 'hicranlı' yaşantılarını, miras kavgalarını, terkedilmiş bahtsız kadınları anlatan bir yazardır. Üstelik de bu işi yapmak için gerçeküstücü kuramları, bilinç-akımı tekniklerini, türlü edebiyat ustalıklarını seferber eder. İşte bunun için diyorum ki Bezirci'nin övgüsü aslında küçük düşürücüdür. Yalnız özetlediği konuları görmek, *Yanık Saraylar*'ı okutmamaya yeter.

Bezirci bu kitapta *Yıldız Romanları*'nı hatırlatan acıklı evlilik yaşantılarından başka bir şey bulamamış. Üstelik bu yaşantıların gereğince işlenmediği sonucuna varmış. Sözün burasına gelince Bezirci toplumsal eleştiriye başvurmaya karar vermiş. Sanki Sevim Burak'ın tek tasası mutsuz evlilikleri anlatmakmış gibi, yükleniyor yazara bu mutsuzlukların toplumsal nedenini niçin göstermiyor diye. Yani ismarlama sanat istiyor. Oldu olacak, Sevim Burak otursun, toplumumuzda aile hayatının niçin kötü olduğunun temellerini araştırsın, hatta bu durumu düzeltecek birkaç çözüm yolu da önersin; sözün kısası, antropolojik ya da sosyolojik bir çalışma hazırlasın.

Sevim Burak'ın karamsar oluşuna da tutuluyor Bezirci. Böyle bir görüşün devrimler geçiren çağımızın verilerine uymadığını belirtiyor. Bence Sevim Burak'ın görüşü karamsar değil, trajik-karamsarlık da bir suç sayılmaz ayrıca. Kişilerinin hep yenilmesine gelince, Burak, toplumun yenilen bir parçasını anlatıyor, son günlerini yaşayan konak hayatını ve bu hayatın patetik insan kalıntılarını yansıtıyor. *Yanık Saraylar*'ı toplumsalcı açıdan görmek isteyen Bezirci sağduyusunu kullansaydı, eserin kendi istediğine de uyduğunu sezerdi. (ancak eserin bu özelliği öncelikle bu amaç üstüne uğraşarak ortaya konmamıştır, dolayısıyla yüzeye çıkmıştır.)

Toplumcu eleştiri böylesine ucuz birkaç yargıyla temsil edilmemeli. Sevim Burak toplumsalcı eleştiri açısından belki mahkûm edilebilir, ama Bezirci'nin gerekçeleri gibi sudan temellere dayanarak değil. Böyle temeller toplumcu eleştiriye de gülünç duruma düşürür.

Bütün bunlardan sonra, son söz olarak Asım Bezirci'nin ele al-

diği işi hakkıyla başaramadığını, iyi niyetle de olsa, edebiyatımız için önemli bir olayı yanlış ve olduğundan küçük gösterdiğini söylemek istiyorum. Tanrı yazarlarımızı Asım Bezirci'nin övgüsünden korusun.

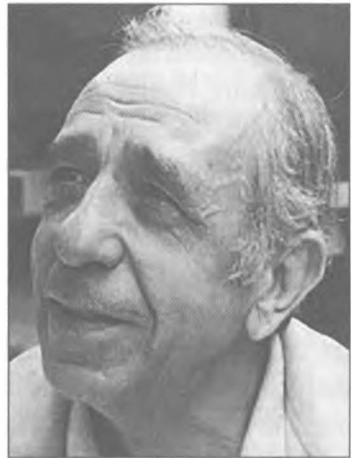
Asım Bezirci: “Eleştirinin Eleştirisine Karşı”

Asım Bezirci'nin Murat Belge'ye cevabı pek o kadar çabuk olmadı. *Yeni Dergi*'nin Ocak 1966 tarihli sayısında, “Değinmeler” sayfasında, “Bir Tartışma” başlığı altında, “Eleştirinin Eleştirisine Karşı” başlıklı yazısı yayımlandı Asım Bezirci'nin:

Murat Belge, “*Yanık Saraylar* ve Asım Bezirci” üstüne bir yazı yayımladı. Benim, Sevim Burak'la ilgili eleştiri ele almış. Yerden yere çalıyor. Gerçi Belge çiçeği burnunda, yeni bir yazar. Ama o ölçüde de zalim bir bilgi: Daha ilk eleştirisinde eleştiri dersi veriyor! Hem de öğrencisini falakaya çekerek, alaya alarak, fıyaka satarak. Sanki, öğretime değil de kuvvet gösterisine çıkmış.

Derse şöyle başlıyor: “Asım Bezirci'nin bana adam akıllı gereksiz görünen bir üslup özelliğine değinmek istiyorum. Bezirci durup dururken olmadık şeyler karıştırıyor yazının içine. Örneğin, Sevim Burak'ın anlatımı üstüne konuşurken birden bire sözü Feyyaz Kayacan'a getiriyor, başlıyor anlatımını betimlemeye.”

Peki ama niçin betimliyorum, amacım ne? Hiç araştırmıyor. Ben açıklayayım: Kayacan'la Burak arasında anlatımda bazı benzerlikler bulmuştum. Amacım, bunların yardımıyla –karşılaştırma yönteminde de yararlanarak– Burak'ın yerini ve değerini belirtmeye çalışmaktı. Yazık ki Belge bunu anlamamış, gerçeğe ilgisi olmayan yorumlara sapmış: “Bezirci böylelikle yazılarını daha tad alını,

Asım Bezirci (1927-1993)

rahat okunur bir hale soktuğunu sanıyor belki de” diyor. Bu yanlış yorumun ardından, “Bana kalırsa bütün bu fazlalıklar, *eleştirel gevezelik*’ten ileri gelmiyor” diye ekliyor. Yani hem okuduğu şeyi anlamıyor, hem de anlamadığı şeyi yargılamaya, hatta kötülemeye kalkıyor. Giderek, hem yanlış hem de haksız yargılara varıyor.

Belge’ye göre, “Bezirci sadece hikâyelerin özetini vermiş; geleneksel hikâyenin en basitini eleştirirken bile bize ilkel görünen bu tutum, Burak’ın yoğun ve karmaşık sanatının eleştirisinde çok yavan kaçıyor. Burak’ın hikâyelerinde konu önemlidir, hemen hemen hiç yoktur.” Gene haksız sözler, yanlış yargılar: Bir kere, Burak’ın hikâyelerinde hiç konu bulunmadığını öne sürmek saçmadır. *Yanık Saraylar*’daki bir hikâyenin az çok bir konusu vardır. (Var olmasaydı özetleyebilir miydim? Fakat bu konular –Belge’nin deyimiyile– “yoğun ve karmaşık”tır, kavranması güçtür. Onları özetlerken düşündüğüm, bu güçlüğü elimden geldiğince azaltmak, hikâyelerin okurlarca anlaşılmasını kolaylaştırmaktı. (Eleştirmenin görevi yalnızca yargılamak değil, tanıtmaktır da.) Ayrıca, kişilerle içeriğin çözümlenmesi ve hikâyelerdeki ortak yanların belirtilmesi de belirli bir ölçüde konuların açıklanmasını gerektiriyordu. Belge yazımı daha dikkatli okusaydı bu gerekliliğin ipuçlarını görebilirdi. Görememiş. Hatta iki yerde, “...bunu göstermek için hikâyelerin konularını, kişilerini ve kuruluşlarını gözden geçirmek”, “...Bunu görmek için hikâyelerin konularını kısaca gözden geçirelim”, dediğimi bile görememiş. (Zaten görse de aldırmazdı ya. Çünkü onun niyeti, beni adilce yargılamak değil, ne yapıp ne edip kendini göstermek. Bunu ilerde daha açıklayacağım.)

Belge’ye bakılırsa...

Belge’ye bakılırsa, konuları özetleyişimden şu sonuç çıkıyormuş: “Sevim Burak mutsuz evlilikleri, içkici kocaları, evde kalmış kızların *hicranlı* yaşantılarını, miras kavgalarını, terk edilmiş bahtsız kadınları anlatan bir yazar”nuş. Bezirci’nin “yalnız özetlediği konuları görmek, *Yanık Saraylar*’ı okutmamaya yeter” imiş. Gerçi, Belge’nin gülünçleştirerek yaptığı özetleme benimkine az uyuyor, ama tutalım ki, konular bunlar olsun. Bir kez düşünelim: Küçümsenecek, bir yazarı okutmamaya yetecek konular mıdır bunlar? Hiç

sanmıyorum: Tersine, her birinde birçok insanın dramı yatan bu konuları çok önemli sayıyorum. Kaldı ki, önemsiz bile olsalar, salt bu yüzden bir yazarın okunmamasını saçma buluyorum. Saçma olmasaydı, aynı konuları işleyen Batı'nın bazı büyük yazarlarının da okunmaması gerekirdi. Demek ki Belge sonucu hesaplamadan konuşuyor: Beni çürütmek isterken, aslında, Burak'ı harcıyor. Şu bilinen gerçeği de unutuyor: Ch. Baudelaire'in Leş, P. Eluard'ın "İnek", F. Janimes'in "Eşek", R. Queneau'nun "Köpek" ve S. Birselin "Kertenkele", E. Cansever'in "Maydanoz", A. İlhan'ın "Öküz", O. Rıfat'ın "Zurna", S. K. Aksal'ın "Fareler" adlı şiirlerinin konularından ötürü okumamak ya da beğenmemek ne kadar yanlışsa S. Burak'ı hikâye konularından ötürü okumamak ya da beğenmemek de o kadar yanlıştır. Çünkü, burada, üzerinde durulması gereken nokta konunun "çeşidi" değil, "ilenişi"dir. Başka bir deyişle, konunun estetik bir biçim ve sağlam bir görüş içinde ortaya konup konmadığıdır. Bu temel gerçeği göz önünde tutmaması yersiz yargılara götürüyor.

Yanık Saraylar'daki birkaç simgeyi açıklamıştım. Örneğin, "Bay Kent" toplumu, "Büyük Kuş" sevgiliyi, "Atmaca" kocayı, "Yeşil Şapkalı Adam" ölümü, "Yaldızlı Fincan" mutlu geçmişi (altın çağı) simgeliyor demiştim. Belge'ye göre simge değil, alegori imiş bunlar. Öte yandan, *Yanık Saraylar*'ın "simgeselliği bundan çok derinlerde yatıyor, yazarın da açık seçik göremediği, bilemediği birtakım doğruları yansıtıyor" imiş. Belge "Burak'ın bu kadar kolay simgelere başvurduğunu sanmıyorum" imiş. "Bezirci'nin dediği doğruysa, bunlardan dolayı yazarı yermeli" imişiz. Gene yanlış yorumlar, hak-sız yargılar: Belge simge ile alegoriyi birbirinden ayıramıyor. Verdiğim örnekler alegori değil, simgedir. Nitekim Burak da kendisiyle yaptığım konuşmada aynı şeyi söylemiş ve sözü geçen simgeleri kullandığını itiraf etmişti. Anlaşılan, Belge, yaratıcısından daha iyi tanıyor eserini. Burak'ın "göremediği doğruları" yalnız Belge görüyor. Sanki Burak bilinçsiz bir kişi, neler yaptığını, eserinde "neleri yansıttığını" bilmiyor da, yalnız Belge biliyor! Başarılı bir yazara bundan daha büyük hakaret edilemez. İşin gülünç yanı, Belge, Burak'ı savunmak isterken yapıyor bunu? Ama, zekâ taşkınlığından olacak, kaş yapayım derken göz çıkarıyor.

"Geçmişle şimdiyi aynı anda anlatması, düşle anıyı birlikte be-

lirtmesi, iç konuşmalarla dış konuşmaları ve olaylarla çağrışımları ard arda ya da yan yana getirmesi, birden bire bunların birinden ötekine geçmesi” yönünden Burak ile bilinç akımı yazarları arasında bir benzerlik bir yakınlık bulmuştum. (Bunu Belge de buluyor ama ‘pek yüzeyde’ sayıyor.) Fakat Burak’ı bilinç akımı yazarları arasına katmamıştım: “Bu yakınlaşmayı falan yazarın ya da filan akımın etkisine bağlamak haksızlık olur. (...) Burak okulların dışındadır” demiştim. Belge ise tersini öne sürüyor: “Bezirci’nin dâhice buluşlarından biri de Sevim Burak’ı bilinç akımı yazarları arasına katması...” Gene yanlış, haksız yargı: Eleştirimde Burak’ı akılların ve yazarların dışında tutmuş, ‘belirli bir okul, akım ya da yazara bağlanmaması, sınıflamaların, kuramların dışında kalması, konularını çokluk özel yaşantılarından alması, kişisel bir üslup yaratması Burak’ı kendine özgü (authentique) bir sanatçı haline getirir’ diye yazmıştım. Öyleyken, bu göze batıcı açıklamaları görmezlikten gelen Belge, sıkılmadan benimle eğlenmeye yelteniyor. İnsanın bu kerte körelmesi için kişiye de, düşünceye de saygısı olmamalı...

Burak’ın anlatım özelliklerini uzun boylu çözümledikten sonra, “...bu özellikleriyle Burak, Feyyaz Kayacan’dan çok Nâzım Hikmet’i hatırlatıyor, yer yer de Turgut Uyar’ı. (Ama bu yazarlardan etkilendiğini söyleyemeyeceğim)” demiştim. Belge ise, sözlerimi kırparak, aşırılaştırarak şöyle diyor: “Bezirci’nin en şaşırtıcı yakıştırmalarından biri Sevim Burak’ı Nâzım Hikmet’e benzetmesi. Gerekçesi de şu: Burak’ın anlatımı sıcak, çekici, şiirli ve tabiiymiş. Demek ki bu özelliklere sahip olan her yazar Nâzım Hikmet’e benzeyecek.” Görüldüğü gibi, Belge, “hatırlatma” ile “benzeme” arasındaki ince ayrıma gözlerini kapamakla kalmıyor. Saydığım özelliklerden yalnızca sonuncusunu alarak, sözlerimi zorla saçmalaştırıyor da. Bu uygunsuz tutum için söylenecek çok şey var. Ama ben, bütünün içinden gelen bir parça seçerek karşısındakini vurmaya çalışmanın köhne bir demagoji yöntemi olduğunu söylemekle yetineceğim.

“Bu satırları, irkilerek okudum”

Yazımın bir yerinde Burak’ın kaderciliğine ve gerçeğe bakışındaki eksikliğe dokunmuştum. Toplumsal eleştiriye tanıyanların da

kolayca fark edeceği gibi, dileğim, toplumsal eleştiri yapmak değildi, öze ve kişilerle ilgili bir kusura kısaca parmak basmaktı. Bunu anlamayan ve dolayısıyla, toplumsal eleştirinin de ne olduğunu bilmeyen Belge, “Bezirci toplumsal eleştiriye başvurmaya karar vermiş” diye bir keşifte bulunuyor! (Toplumsal, hele toplumcu eleştiri nerde, benim yazım nerde, insaf!) Ardından, akıl hocalığına giriyor: “*Yanık Saraylar*’ı toplumsalcı açıdan görmek isteyen Bezirci sağduyusunu kullansaydı...” diyor. Kullanmadığımı sandığı için de beni yeriyor: “Toplumcu eleştiri böylesine ucuz birkaç yargıyla temsil edilmemeli. (...) Böyle temeller toplumcu eleştiriye de gü-lünç düşürür...”

Bu satırları şaşarak, irkilerek okudum. Meğer haberim olmadan neler yapmışım! Galiba, okuduğunu anlamamaya and içmiş Belge, öyle olmasaydı birbirinden ayrı anlamlar taşıyan “toplumsal, toplumsalcı, toplumcu” eleştiri kavramlarını birbirine karıştırır mıydı? Düşünmediğim, istemediğim bir şeyi yapmış gibi gösterip de beni karalamaya kalkar mıydı?

Belge’nin yazısında başka karalamalar, yanılmalar, hatta demagogiler var. Ama, hepsini teker teker irdelemeyi gereksiz buluyorum. Artık sıkıldım. Yukarıdaki örnekler Belge’nin nasıl haksız, insafsız, saygısız bir tutumu sürdürdüğünü yeterince göstermiştir sanıyorum.

Belge yanlışlarımın yanında doğrularımı da yakalayıp göstermek gibi nesnel kaygu taşımıyor. Taşısaydı, hiç değilse, yazımdaki şu doğruları belki kabul ederdi. Burak başarılı bir hikâyecidir, belli bir akım ya da okula bağlanmaz, kendine özgü bir üslubu vardır, arada bir Tevrat’tan yararlanır, kişileri umutsuz, mutsuzdur, hikâyelerde geçmişle şimdi yan yana, iç içedir, vb... Belge, değil bunları, yazısındaki öbür doğruları da kabul etmiyor. Çünkü onun amacı, gerçeği ortaya çıkarmak değil, ille de yanlışlar bularak, olmazsa doğruları çarpıtarak beni alt etmek. Sonra da okurlara dönüp, “Bakın nasıl güçlüyüm, güvenilir sandığınız Bezirci’yi nasıl yere serdim!” diye böbürlenmek...

Öyle olmasaydı, beni iyice küçültmek için kusurlarımı iyice büyültmek üzere sık sık abartma (mübalağa) sıfatlarına başvurmazdı. Örneğin, “Bezirci’nin en şaşırtıcı yakıştırmalarından biri”, “Bezirci’nin buna *adamakıllı gereksiz* görünen bir üslup özel-

liği”, “Bezirci’nin dâhice buluşlarından biri”, “Bezirci’nin eleştirisinde *çok yavan kaçan...*” demezdi. Daha kötüsü, bu kadar alaycı, inkârcı, aşağılayıcı bir dil kullanmazdı: Bezirci “kitabı açıklamaya, yorumlamaya, değerlendirmeye çalışıyor. Suçlamalarını haksız, övgülerini küçük düşürücü, açıklamalarını da yanlış bulduğum için, bu değinmeyi yazıyorum” diye kesip atmazdı. Azıcık kuşkuya, araştırıp da bana küçüğün küçüğü bir hak tanırdı.

Belge’nin “amacı, Sevim Burak’ın kitabını ışık tutmak değil, Asım Bezirci’nin yanlış yola sürükleyici eleştirisini eleştirmek” imiş. Bence, önemli olan eleştirim değildir burada, Burak’ın güzelim kitabıdır. Önce onun açıklanması, değerlendirilmesi gerekirdi. Madem Belge bu kadar iyi anlamış, sevmiş kitabı, niçin benim eleştirimi beklemiş, ilkin kendisi eleştirseydi ya... O zaman Burak için de, Bezirci için de yararlı bir iş yapmış olurdu: Burak küçük düşürücü (!) övgülerimden kurtulurdu, ben ise Belge’nin kaba köteklerinden kurtulurdum.

Gene de vakit geçmiş sayılmaz. Belge, *Yanık Saraylar*’ı eleştirmelidir. Olumlu bir iş yapmanın, şunu bunu batırmaya kalkışmaktan daha çok kişiyi yücelttiğini göstermelidir. Benim açıklamalarımı, yargılarımı, övgülerimi baştan başa yanlış saydığına göre, o, bunların hep “tersini ya da uzağını doğrulayarak” gerçeği ortaya çıkarmalıdır. Çıkarmak artık boynunun borcudur.

Bekliyoruz.

Edebiyatçılar arasında “Sait Faik Armağarı”nın neden olduğu tartışmalar

Sait Faik Hikâye Armağarı verilmeye başlandığından itibaren, sonuçları itibariyle edebiyatçılar arasında bitmez tükenmez tartışmalara neden olmaya başlamıştı.

İlk başlarda “Sait Faik Armağarı”nı *Varlık* dergisi çevresince oluşturulan Yargıcılar Kurulu veriyordu. Her armağandan sonra çıkan tartışmalardan yılan Yaşar Nabi Bey bıraktı 1963'te bu işi. Darüşşafaka Cemiyeti üstlendikten sonra, 1964'ten itibaren geniş bir Yargıcılar Kurulu oluşturuldu.

Sait Faik Hikâye Armağarı'nın ikincisinin verildiği 1956 Mayıs'ı edebiyat dünyasında büyük tartışmalara neden olmuş, Armağan'ın o yıl genç yazar ve hikâyeci Tahsin Yücel'in *Haney Yaşamalı* kitabına verilmesi pek çok itirazla karşılaşmıştı. O yıl daha henüz Mayıs ayının başında yayın hayatına atılan *a Dergisi*, 15 Mayıs 1956 tarihli 5. sayısında bunun soruşturmasına geniş yer ayırmıştı. Dergi, “Sait Faik Hikâye Armağarı'nın Tahsin Yücel'in *Haney Yaşamalı* kitabına verilmesini nasıl yorumluyorsunuz?” sorusuna, “İsabetlidir” cevabını veren edebiyatçı tek tüktü.

1955-1959 yıllarında Sait Faik Hikâye Armağarı'nı, *Varlık* dergisi ve yayınlarının sahibi Yaşar Nabi Bey'in çevresinden oluşturulan Yargıcılar Kurulu sürdürdü. Yaşar Nabi Bey'in bu işten çekilmesi üzerine 1964 yılına kadar Sait Faik Hikâye Armağarı verilmedi. 1963'te Sait Faik'in eserlerinin yayımlanması ve adına konulan hikâye ödülünün sürdürülmesi işiyle, anne Makbule Hanım tarafından Darüşşafaka Cemiyeti görevlendirilince; Sait Faik Hikâye Ödülü 1964'ten itibaren bu Cemiyet tarafından verilme-

ye başlandı. Ödül, Darüşşafaka Cemiyeti'nin görevlendirdiği, Refik Halid Karay, Sabri Esat Siyavuşgil, Vahit Turhan, Tahir Alan-gu, Behçet Necatigil, Haldun Taner, Memet Fuat'tan oluşan Yargıcılar Kurulu'nun (kararıyla veriliyordu.

Naci Çelik'in soruşturması...

1964-1968 yıllarının ödül sonuçları da zaman zaman tartışma-lara neden olmuşsa da, 1969 yılı Sait Faik Hikâye Ödülü Yarış-ması sonucu geniş bir soruşturma doğurdu. Genç edebiyatçı Naci Çelik bu konuda bir soruşturma yaptı. Soruşturma sonuçları *Ye-ni Dergi*'nin Haziran 1969 sayısında da yayımlandı.

Naci Çelik soruşturmasına ilk önce Yargıcılar Kurulu Başka-nı Profesör Vahit Turhan'dan başlamıştı. Vahit Turhan'ın, soruş-turmacının sorularına verdiği cevaplar; şişi de kebabı da yakma-yan cinstendi:

Örneğin "Bu yıl armağan alan *Önce Ekmek* ve *Sancı Meyda-nı* adlı hikâye kitaplarının başarısı nerededir?" sorusuna şu cev-a-bı veriyordu:

Orhan Kemal oradaki oyların hepsini aldı. Ayrıca o oylardan üçü de Faik Baysal'a verildi Her ikisi de tecrübeli hikâyecilerdir. Ne yapmak istediklerini biliyorlar ve rahatlıkla zevkle, sanatla an-latabiliyorlar. İkisnin de başarıları arasında fark görülmediği için, jüri, ödülü paylaşırma yoluna gitti. Diğer yarışmacılar da iyiydi ama, gerek Orhan Kemal gerek Faik Baysal üstün olduklarını is-patladılar.

Soruşturmacı Naci Çelik'in öteki sorusu şöyleydi Prof. Vahit Turhan'a:

– Sait Faik Hikâye Yarışması Yargıcılar Kurulu üyelerinin değiştirilmesi gereğini duyuyor musunuz?

– Nasıl, ne için?

– Birkaç yıldır edebiyat çevrelerince yarışma sonuçlarının hoş karşılanmaması gibi nedenlerle.

– Gerçekten iyi hikâye yazmış o genç çocuğa verseydik¹² o zaman da ona itiraz ederlerdi; pekâlâ da iyi şeyler yazmıştı ama, acele miydi. Diğerleri de öyle, yeterli değil. Hayır. Değiştirme diye bir şey söz konusu olamaz.

Yargıcılar Kurulu üyesi Oktay Akbal, soruşturmacı Naci Çelik'in dört sorusuna da hiçbir cevap vermeyerek; “Bu sorularınızı jüri dışındaki edebiyatçılara sorun” diyordu.

Bir diğer Yargıcılar Kurulu üyesi Tahir Alangu, 1964'ten beri Yargıcılar Kurulu üyeliği yaptığını, o yıldan bu yanaki yarışmalar da hangi yazarlara oy verdiğini, yarışmaya katılan hikâye kitaplarında hangi nitelikleri aradığını cevaplandırıyordu. Bunun ardından soruşturmacı, 1969'un ödül kazanan kitabını ve yazarını soruyordu:

– *Orhan Kemal'in Önce Ekmek kitabı sizce ne gibi bir üstünlük taşıyor?*

– Orhan Kemal hâlâ büyük bir ustadır. Genç kuşakların ne dilde, ne hikâye anlamında aşamadıkları bir ustadır.

İkiye bölünen ödülün öteki kazananı Faik Bey için de “Faik Baysal'a hangi başarı ögesini göz önüne alarak oyunuzu verdiniz?” sorusunu yöneltiyordu soruşturmacı Naci Çelik. Aldığı cevap şöyleydi:

Faik Baysal'a gelince, bu hikâyecinin söz birliği edilmişçesine küçümsenmesini hiç anlamıyorum. *Sarduvan* romanıyla önemli bir aşamayı getirmişti. O günden bugüne çok insanlar geldi geçti. Çoğu çabasını sürdüremedi. Faik Baysal'da en beğendiğim yan direnmesidir. İddiasız, fazla patırtı etmeden hikâyeden vazgeçmemesi, durmadan eser vermesi herkesi saygılı olmaya çağırmalıdır. Büyük bir aşama gösteremiyor, ama çabasını sürdürüyor. Bundan dolayı *Sancı Meydanı*'na oy verdim.

12. O yılki yarışmaya ilk kez *Cumartesi Yalnızlığı* adındaki hikâye kitabıyla katılan Selim İleri'yi kastediyor.

Yargıcılar Kurulu üyelerinden Vedat Günyol soruşturmacının dört sorusuna da cevap vermiyordu.

Son iki yıldır Yargıcılar Kurulu üyeliği yapan Rauf Mutluay, bu yılkinde “Sadece Orhan Kemal ustalığine oy verdiğini” söylüyordu.

Yargıcılar Kurulu üyesi (1964’ten beri üye) Behçet Necatigil; sıradan cevaplar veriyor, gene Necatigil gibi 1964’ten bu yana Yargıcılar Kurulu üyesi olan Haldun Taner soruları öğrendikten sonra şunları söylüyordu:

Merdivenlerden iniyoruz.

“Sizin patron” dedi. Anlamadım. “Memet Fuat” dedi. Şaşırdım. “Hep böyledir işte. Kendi dediği olmayınca saldırır etrafa. O da jürideydi. Anlaştığımız kitaplarda iyiydik. Başka başka kimseleri tuttuk mu olmadık şeyler söylerdi. Niçin yapıyorsunuz böyle bir şey? Sonra şimdi mi aklınız başınıza geldi? O çıktıktan sonra kaç tane arınağan verildi. Onlara niçin soruşturma açılmadı? Muhakkak tuttuğu biri vardı. Kazanamadı, ondan. Ben katıldım jüriye. Hiçbirini birbirinden üstün görmediğim için kimseye vermedim oyumu, Adnan Özyalçiner’in *Sur*’u kazandı benim oy verdiklerimden. Başka hiçbiri kazanamadı.

Birinci Dönem’de, 1958’de Yargıcılar Kurulu üyeliği yapmış Fazıl Hüsnü Dağlarca kendisine sorulan iki sorudan ilkinde, “Valla hatırlamıyorum”, ikincisine ise “Seçiciler Kurulu karar vermiş, ne diyeyim!” cevaplarını veriyordu.

Memet Fuat: “Sanatçılara haksızlık etmemek için ayırıldım”

İkinci Dönem Yargıcılar Kurulu üyelerinden, 1966’da istifa eden Memet Fuat, ilk soru, “İstifanızı hazırlayan nedenleri, olayların gelişimi içerisinde ince ayrıntılarına kadar anlatır mısınız?”a şu cevabı veriyordu:

... İlk yıl, 1964’te, yarışmaya oldukça başarılı kitaplar katıldı. Bilge Karasu’nun *Troya’da Ölüm Vardı*’sı, Adnan Özyalçiner’in

Sur'u, Demir Özlü'nün *Soluma'sı*. Kuruldaki en genç üye olduğum için ben konuştum. Söyledim düşüncelerimi. Konuşma sırası Tahir Alangu'ya gelince, Mehmet Seyda'nın *Başgöz Etme Zamanı* adlı kitabı; Sabri Esat Siyavuşgil'e gelince, Âfet Muhteremoğlu'nun *Bedriye'si* de ilgilere sunuldu. Sonra tartışmalar ilerledikçe, baktım bir Behçet Necatigil var benim anladığım dilden konuşan. Bir de köşede Haldun Taner oturuyor. Armağan da göz göre göre *Başgöz Etme Zamanı*'na doğru gitmekte. Tahir Alangu kişiliği, konuşma tarzı, dosyalarıyla önceki kuşakların insanlarına çok daha yakın düşüyor. Duyduğum büyük üzüntüyü belirten toplantının belki de tadını kaçıran sözler etmek zorunda kaldım. Sonra Haldun Taner aldı konuşmayı, Bilge Karasu'yu bir yana bırakıp Adnan Özyalçiner'den parçalar okudu, anlattı, savundu, yumuşattı havayı. Böylece de Adnan Özyalçiner'in *Sur'u*, Mehmet Seyda'nın *Başgöz Etme Zamanı*'yla armağanı paylaşmak başarısını (!) gösterdi. Oylamadan sonra verilen yemekte unutamadığım iki söz, bir de görüntü var kafamda: Haldun Taner "Sen konuşmasaydın Adnan Özyalçiner tek başına alırdı bu armağanı" dedi. Biraz sonra da Filoloji'den öğretmenim olan Vahit Turhan gelip, "Ne kadar üzül-dün Fuat, çok kötü bir seçim mi yaptık?" diye sordu. Masanın ortasından köşeye doğru ise Refik Halid Karay, Ulunay, Tahir Alangu sıralanmış, geniş bir Osmanlı sohbeti sürdürüyorlar; Tahir Alangu arada bir Behçet Necatigil'le benim oturduğumuz yana bakıp ka-çamak gülümsüyordu... Yarışmadan bir süre sonra Mehmet Sey-da geldi yayınevine, armağan kendisine verilecek diye neye o ka-dar üzüldüğümü, öfkeli olduğumu, kıpkırmızı olduğumu sordu. Bazı insanların sanat adına da böyle tepkiler gösterebileceklerini anlat-maya çalıştım; inandı mı inanmadı mı hâlâ bilmiyorum. 1965'te pek öyle önemli kitaplar yoktu. Oyumu gönderdim. Konuşmamak için toplantıya gitmedim. Kâmuran Şipal'in *Elbiseciler Çarşısı* adlı ki-tabının kazanacağını umuyordum. Baktım, yanına Mahmut Özyay'ın Yorgo'su da eklenmiş. 1966'da Sevim Burak'ın *Yanık Saraylar*'ı ar-mağan alması gereken tek kitaptı. Toplantıya gene gitmedim. Oyu-mu gönderirken yazdığım mektuba Yargıcılar Kurulu üyelerini Ta-hir Alangu'nun etkisinde kalmaktan kaçınmaya çağıran sözler de ekledim. Ne yazık ki Yargıcılar Kurulu üyeleri 1966 yılı armağanı-

nı Cengiz Yörük'ün Çölde Bir Deve'sine verip, *Yanık Saraylar*'ı iki oyda bıraktılar. Bunun üzerine Sait Faik gibi çok sevdiğim bir sanatçı adına her yıl sanatçılara haksızlık etmenin sorumluluğunu taşımamak için Yargıcılar Kurulu'ndan ayrıldım.

1969 yılı Sait Faik Hikâye Yarışması sonuçları üstüne ne düşünüyorsunuz?” sorusuna Memet Fuat şu cevabı veriyordu:

– Orhan Kemal'e verilen armağan bu kitabına değil de, Türk hikâyeciliğinde tuttuğu yere verildi kanısındayım. Faik Baysal'ın ona ortak olmasını anlamak ise çok güç.

– *Yarışmaya katılan öbür kitaplar üstüne söyleyecekleriniz var mı?*

– Leyla Erbil'in Gecede'si, bence, kazacak nitelikte bir kitaptı. Bir de Selim İleri'nin *Cumartesi Yalnızlığı*'ndan çok söz edildi son zamanlarda, ama o kitabı daha okumadım, bir şey söyleyemem.

“Sizce Yargıcılar Kurulu üyeleri değişmeli mi?” sorusunu ise Memet Fuat şöyle cevaplandırıyordu:

Yargıcılar Kurulu üyeleri değiştirilemez. Ölünceye kadar seçiliyorlar. Ayrıca kim düşünülebilir yerlerine! Eleştirmenlerden 'beğeni' beklemek boş artık, içinde yalnızca şairlerin bulunacağı bir Yargıcılar Kurulu olsa belki daha iyi sonuçlar alınabilir.

Eski Yargıcılar Kurulu üyesi Kemal Tahir ise kendisine sorulan 6 soruya toptan şu cevabı veriyordu:

Bence olup bittikten sonra yanlış doğru araştırmak faydasızdır. Ayrıca temeli zaten yanlış olan bir işte doğru aramak yanlıştır. Armağanların tam sayısını bilmiyorum. Ama iyice bildiğim bir şey varsa bunların sanat hayatımıza köklü meseleler, çelişmeler, eleştirmeler bile getirmedikleridir. Dünyada adını bildiğimiz armağanların iki şaşmaz sonucu vardır: Bunlardan biri, kazanma sonunda sanatçıya verilen paranın tutarıyla ciddi olması. Sözelimi bugünkü Türk parası değeriyle en az 250.000-500.000 Tl ya da –şimdi ge-

ne pek öyle midir bilemiyorum, sözgelimi Fransızların Goncourt Yarışması'nda olduğu gibi- kazananın birdenbire dünyaya ün salması, ondan önce yazdığı bütün kitaplarla yayın sırası bekleyen bütün yazılarının bir anda piyasa bulması, böylece gene de çok büyük maddi değerle karşılaşmasıdır. Bence, ikinci durum, yazarın eserleri üzerine dünya okurlarının dikkatini çekmek, yarışmanın önceden jüri üyeleri arasında değil, çeşitli milletlerden okurlar arasında yapılması demektir. Bugün eski Nobel kazananlarda olduğu gibi, Goncourt kazananların ezici çoğunluğu da kendi memleketleri ve dünya edebiyatı alanında adı bilinmez, gerçekten meçhul insanlardır. Burada yargıyı okuyucular veriyor. Kazanan sadece moda olabilmenin karşılığını almakla yetiniyor.

Memleketimizde herhangi bir bankaya 150 banknot yatıran vatandaşın aldığı lotarya karşılığı bugün 100.000 liraya yakındır. Sadece ilk üç rakamı zar atarak bir kâğıda yazabilenler ya da altı atın ismini denk düşürenler yarım milyonla 1,5 milyon lira kazanmak umundadırlar.

Buna karşılık başarılı bir yazara layık görülen paranın, şimdi ki ölçülerimizle, sarhoş bir hovardanın sadakasından ileri geçemediği görülüyor. Kazanma sonuçları da hak edilsin veya moda olsun imrenilecek bir kazanç çizgisine varamadığına göre, kendisini gerçekten sanata adanmış genç sanatçı arkadaşların bu sefil, alçaltıcı ilintileri nefretle reddetmelerini salık veririm. İki armağan kazanmış bir yazar sıfatıyla, samimiyetime inanacaklarını umarım.

Genç Türk yazarlarının Kemal Tahir'in beceremediği bu işi, sanat güçlerine yaraşır biçimde, kolayca becerebileceklerine de inanıyorum.

“1969 Sait Faik Hikâye Armağanı”nı *Sancı Meydanı* eseriyle Orhan Kemal’le paylaşan Faik Baysal’la soru-cevap ise şöyleydi:

– 1969 Sait Faik Hikâye Armağanı’na katılırken umutlu muydunuz?

– Umutluydum. Diğer katılanların hepsi gibi ben de umutluydum tabii...

– Armağanı, Orhan Kemal’le paylaşmanız sizi duygulandırdı mı?

– Çok duygulandırdı ve çok sevindim. Başka bir yarışmacı da olsaydı yine mutlu olurdu.

– Önce Ekmek üstüne ne düşünüyorsunuz?

Orhan Kemal’in *Önce Ekmek* adlı eseri güzel bir kitap. Zaten ondan kötüsü beklenemez.

– Yarışmaya katılan öbür hikâye kitaplarını izlediniz mi? Bu kitaplar için söyleyeceğiniz bir şey var mı?

– İzledim. Çoğunu beğendim. Aynı ayrı güzel hepsi. Türk edebiyatı adına mutluluk duydum onları okuyunca. Keşke daha başka mansiyonlar da olsaydı da verilseydi. Kazanamayanların hiçbir değeri-lerinden bir şey kaybetmiş değil. Her kitap ayrı ayrı dikkati üzerine çekmiş oldu. *Yeni Dergi*’ye de bu konuyu ele aldığı için teşekkür ederiz.

– Sizce Seçiciler Kurulu yeterli mi?

– Yeterlidir. İstenirse daha da genişletilebilir. Karar verenlerin hepsi yetkili kişilerdir. Değer ölçülerine katılırım. Jüri üyeliğinin çok güç olduğunu unutmamak lazım. Sonuçlar hakkında tartışmalar olması gayet normaldir. Buna da sevinmek lazım. Edebiyatımıza bir canlılık getirir bu.

Sevim Burak: “Jürinin değişmesi gereklidir”

“1965 Sait Faik Hikâye Armağanı Yarışması”na *Yanık Saraylar* hikâye kitabıyla katılıp kazanamayan Sevim Burak da soruşturmacı Naci Çelik’in sorularını cevaplandırıyordu:

“Bir sanatçı olarak Yargıcılar Kurulu’nun yargısına protestonuz ne oldu?” sorusuna şöyle cevap veriyordu:

– Protestom olmadı. Başta canım sıkıldı. Fakat aradan dört yıl geçtikten sonra bu olay, benim için önemini kaybetti.

– Öyleyse bugüne kadar hiçbir şey yayımlamadınız?

– Ben hayatın anlamını, sanatın anlamından üstün tutuyorum. Sürekli olarak yazdığım şeylerin ötesinde, onların yetersiz kaldığı, ‘ancak yazdıklarımı birazcık yansıtan’ bir dünyada yaşıyorum. Yap-

tığı işe her gün bir çivi çakan, her gün bir tuğla koyan sağlıklı, güçlü bir yapı işçisi değilim. Bu bakımdan edebiyat bilginlerinin ve profesyonellerinin, yani jüri üyelerinin görmezlikten geldiği bir nesneyi işaret ediyorum.

– *Yanılmıyorsam bu arada oyunlar yazdınız.*

– Evet, iki tane. Bir de uzun uzun düşünceler...

– *Yargıcılar Kurulu'nun sizce Yanık Saraylar üstüne değer ölçüsü neydi?*

– 1965 jürisinin *Yanık Saraylar*'ı armağanla değerlendirmekten kaçınması, bunun, ilk kitabım olmasındandı sanırım. Başka bir deyişle, ikinci bir kitapla durumumu sağlamlaştırmamı beklediler. Bu profesyonel edebiyatçılar, bu dondurulmuş jüri üyeleri ne derlerse desinler aldırđıđım yok. Benim için yüz kitap ya da bir tek kitap değiştirilebilen, harflerden başka bir şey değildir. Her yeni kitapta harflerin yeri değişir. Hayatın anlamını veriyorsa bir tek satır bile yeter.

– *O yıl kazanan kitap hakkında ne düşünüyorsunuz?*

– *Çölde Bir Deve*'yi bilmiyorum.

– *Bu yılki sonuçlar üstüne ne düşünüyorsunuz? Kazanamayan kitaplar için söyleyeceğiniz bir şey var mı?*

– Bu yıl yarışmaya giren kitaplardan *Cumartesi Yalnızlığı*'nı okudum. Selim İleri'nin bir iki hikâyesi hoşuma gitti... Kitapların hepsini okumadım Leyla Erbil'in *Gecede* kitabının kazanmamasına yazık olmuş. Ufak salon ifşaatının toplumcu mücadeledeki yerini jüri değerlendirmemiş.

– *Sizce Yargıcılar Kurulu yargılarında özel ilişkilerini de göz önünde tutuyor mu?*

– Bilmiyorum.

– *Sizce Yargıcılar Kurulu kuşak savunuculuğu yapıyor mu?*

– Bilmiyorum.

Sevim Burak (1931-1983)

– *Yargıcılar Kurulu'nda bir değişiklik yapılmalı mı?*

– Evet. Jürinin değişmesi gereklidir. Bir çeşit sosyal kurum tutumu var hepsinde. Bazıları, böyle bir kurumun profesyonelleri...

“1968 Sait Faik Hikâye Armağanı”nı kazananı Muzaffer Buyrukçu da soruşturmaya cevap verenlerden biriydi:

Faik Baysal'a da ödül verilmesini şöyle değerlendiriyordu Buyrukçu:

Bir de beni üzen bu! Faik Baysal gibi, dün ve bugün yazılan hikâyenin çok altında hikâye yazan bir yazarı da armağana ortak etmek; verilmeyen, belki de eserleri üzerinde hiç durulmayan öteki yazarların hakkını yemek demektir.

Tarık Dursun K.: “Tek başıma vurdum yarışmayı”

“1967 Sait Faik Hikâye Armağanı” kazananı Tarık Dursun K. ise soruşturmacının sorularını şöyle cevaplandırıyordu:

– *Bu yarışmaya kaç kez katıldınız?*

– Üç kez katıldım. Birincisinde çiçeği burnunda bir hikâyeci-ydim, *Hasangiller*'di kitap da; ikincisi *Sevmek Diye Bir Şey*'di ya, onunla süreyi yani katılım süresini kacırdığım için yarışmaya girmek mümkün olmadı. Hak oyunu üçtür derler, doğruymuş. Ben de ancak üçüncüde *Yabanın Adamları* ile tek başıma vurdum yarışmayı.

– *Kazanan bir sanatçı olarak yarışmaya girmekteki amacınız neydi?*

– Amacım, yalnızca yarışmak değildi, İlkinden bu yana hikâyemizde yeni bir ses, yeni biçim, yeni bir aşama getirmeye savaşıyorum. Yarışmalar, bu tür çabaların bir çeşit *tes-cilidir*.

Tarık Dursun K. (1931-2015)

– *Bu yılki sonuçlara bakarak Yargıcılar Kurulu kararını yeterli buluyor musunuz?*

– Bir Sait Faik yarışması kazanamı olarak, şaşkınlık uyandırdı sonuçlar bende. Orhan Kemal'i severim, ustam bellemişimdir her zaman; ama bu kitabı için söyleyecek tek bir sözüm yok. Yerinde olsam, geri verirdim armağanı. Yok, armağan bir büyük ustanın hikâye sanatına geçmişte yaptığı hizmetlere bir saygı nişanesi olarak verilmişse, bakın ona karşı değilim. *Sancı Meydanı*'na gelince: Tanrı selâmet versin!

Leyla Erbil: “Sait Faik bunlara kahve bile ısmarlamazdı!”

Gecede hikâye kitabıyla “1969 Sait Faik Hikâye Armağanı Yarışması”na katılmış, ancak ödül kazanamamış olan Leyla Erbil de soruşturmada yer almıştı. Sorular ve cevapları şöyleydi:

– *Sait Faik Hikâye Yarışması sonuçlarını öğrendiniz, bu sonuçlar sizce Türk hikâye gelişiminin bir özeti oluyor mu?*

– Olmuyor. Zira yarışmaya katılan birçok sanatçı daha ilk kitaplarıyla bugün kazananların olduğu yeri geçmişlerdi. Yani bu gelişim birçok yazar için, Orhan Kemal-Faik Baysal öykülerinin özü ve biçimiyle aşıldığı yerden başlanıyordu.

– *Birtakım çevrelerde Gecede insandan yoksun ve insana karşı olarak nitelendiriliyor; bu duruma ne dersiniz?*

– *Gecede* alışılmış biçimde vermiyor insanı belki. Belli bir sınıf insanı kendi kahramanlarıyla birlikte yıkmaya uğraşıyor. Ama o sınıf zaten acınmaması gereken bir sınıftır. Sait Faik'in o sınıftan yana olduğunu, onları tuttuğunu mu sanıyorlar bunu diyenler. Bu yargı açıkça ne ölçüde şartlanmış beyinlerin değerlendirmelere yeltendiği-

Leyla Erbil (1931-2013)

ni, karşımıza jüri üyesi olarak çıktığını gösteriyor. Ben o soy insanlara kaşıyım elbette.

– *Sait Faik Hikâye Armağanı'na hangi amaçla katıldınız?*

– Bundan önceki kitabım –*Hallaç*– yarışmaya sokmadım. İnanmadığım birtakım insanların yargılamalarına sessiz bir protestoydu bu. Ama bu işte yalnız kaldım. Daha geçende bir gazeteci arkadaş, köşesinde, hiçbir armağan almamıştır diye bilir bilmez, ilân veriyordu benim için. Bu ülkede her şeye karşın okuyucu ile ilişkilerinizde gene de, bu armağanların yararı oluyor. Ayrıca pasif bir direnmenin kimseyi yola getirdiğini görmedim. Sait Faik Ödülü'ne herkes kadar, herkesten de çok kendimi değer bulduğum için katıldım. Böyle bir jüriden kolay kolay oy alamayacağımı biliyordum; böylece de o zihniyetle savaşıma olanağımı kazanmak istedim.

– *Yarışmaya katılan öbür kitaplar üstüne ne düşünüyorsunuz?*

– Kanımca öteki kitapların herhangi biri Orhan Kemal-Faik Baysal seçiminden daha uygun olacaktı. Bırakın *Gecede*'yi aradıkları Sait Faik sevgisine yakışan biri idiyse, Selim İleri en uygunuydu. Acemilikleri, savruklukları, ama özdenliğiyle. Bekir Yıldız, Orhan Kemal gibisini seviyorlardıysa, ondan çok daha taze ve olumluydu. Elbette Orhan Kemal'e saygım vardır benim de. Ama Orhan Kemal yıllardır aynı çizgiyi aşamamış, işi oluruna bırakmış bir yazardır. Ayrıca Sait Faik Armağanı'nı da almaya kalkmak ne kazandırır ona? Ün mü, para mı, onur mu? Elli beşinden sonra bu isteği aklım almıyor doğrusu.

– *Yargıcılar Kurulu'nu yeterli buluyor musunuz?*

– Yargıcılar Kurulu'nun yeterlilikle ilgisi yok elbette. Kırk yıl Memurîn Kanunu'na göre yaşamış, olaylara, çevrelerinde olup bitene karışmamış –Sartre'in düşündüğünce– boyun eğmelerinin karşılığını emeklilik maaşıyla alacakları günlerin düşüyle uslu uslu oturan öğretmenler –birkaçı dışında– topluluğundan kurulu bir jüri bu. Bunların benim gibi toplumda yapay, yalan olan her şeyi reddeden, böyle bir toplumdaki gelecek şansa ve şereften uzak duran bir sanatçıyı tutmamaları olağan. Ben onlara biraz da kendi yapaylıklarını, eksikliklerini anlattığım için sevmezler beni. Üstelik “Bırakın bu bilmem kimin istismarcısını” diyecek karalamacı-

lar da çıkar içlerinden. “Çekmece” adlı öykümde klişelediğim babamdır. “Tanrı”da da bir deli kadın. Sömürücülükten ne anlıyorlar bu beyler!

– *Yargıcılar Kurulu’nun kuşak savunuculuğu yaptığını inanıyor musunuz?*

– Jürinin durumunu anlattım demin. Bunun yanı sıra kişisel dostluklar, sempatiler büyük ölçüde rol oynamıştır orada. Örneğin biraz kurcalarsanız, Faik Baysal’ın Tahir Alangu’nun hoşuna giden ağır başlı bir memur arkadaşı olduğunu görürsünüz. Ve daha neler neler görürsünüz. Ben orada herkesin her kitabı okuduğunu bile sanmıyorum. Türkiye’nin bütün kurumları gibi yozlaşmış, çürümüş bir topluluktur bu. İstifa etmeleri en uygun davranış olur. Size açıkça, inanarak söylüyorum: Sait Faik, birkaçı dışında, ne bazı jüri üyelerine ne de onların para dağıttığı yazarlara birer kahve bile ısmarlamazdı.

Selim İleri: “Katıldım çünkü o yedi bin liraya ihtiyacım vardı”

“1969 Sait Faik Hikâye Armağanı”na *Cumartesi Yalnızlığı* isimli kitabıyla katılan, ama kazanamayan genç hikâyeci Selim İleri’nin de soruşturmaya verdiği cevaplar şöyleydi:

– *İlk hikâye kitabınız bu. Yarışmaya katılırken kanacağınızı umuyor muydunuz?*

– Katıldığım gün Leyla Erbil’in *Gecede*’sini okuyordum. Kitabın üstünlüğünü biraz üzümlere, biraz da iyi bir işçilik örneğini alkışlayarak kabul ettim. Ardından *Toprak*, kasabalı psikolojisini ustaca yansıtmaları bakımından umudumu iyice söndürdü. Mustafa Niyazi’nin şimdi adını tam olarak hatırlayamadığım bir hikâyesi; sanırım *İyot* dergide okuduğum sıra hoşuma gitmişti. Hakkı Özkan’ın, Faik Baysal’ın Bekir Yıldız’ın benzer kötü kitaplarını gördükçe rahathyorum.

– *Yarışma sonuçları üstüne söyleyeceğiniz bir şey var mı?*

– Var tabii! Olmaz olur mu? Kaç yıldır veriliyor bu armağanlar, kimlerin hakkı yenmedi ki! Nezihe Meriç’in güzelim eserini kim bi-

lir ne diye geri çevirdiler başlangıçta. Sonra Sevim Burak gibi, özgün bir yerselliği *Yanık Saraylar*'da yansıtmış bir yazarı, bence pek hafif, pek değersiz bir kitaba, *Çölde Bir Deve*'ye yenik düşürdüler. En önemlisi hikâyeci, hem de iyi hikâyeci diye seçilenlerin hemen hepsi ya sustu ya da hikâyeyi bıraktı. Ve eserleri de unutuldu. Oktay Akbal'la Buyrukçu dışında hemen hepsi; Sabahattin Kudret, Kâmuran Şipal, Orhan Kemal, Mehmet Seyda, orda jüri üyesi olan Haldun Taner, Mahmut Özay... Daha kimler...

– *Bu yılın sonuçlarına ne dersiniz?*

– Ne diyeyim? Faik Baysal'ın “Tavşan” hikâyesi biraz ilgi mi çekti. Kötü bir Sait Faik taklidi; geçmiş günleri anar, öbür hikâyelerinde yanlış uygulanmış bir Oktay Akbal anlayışı var. Orhan Kemal'e gelince, 1963'ten bu yana Orhan Kemal eski yazdıklarını evirip çevirip yeniden yayımlıyor bana kalırsa. Hele *Önce Ekme*... Bilinen tekrarlar, halkın yöneticilerce çizilen kaderini yansıtmak adı altında çirkin ve beğenisiz söyleyişler, özsüz konular, uzatmalı İstanbul tasvirleri... Bir de bir hikâye var o kitapta. “El-li Kuruş” galiba, gözyaşlarıyla örülü ucuz edebiyat. Orhan Kemal ölümsüz romanlarından sonra susmalıydı bence.

– *Orhan Kemal'in ya da Faik Baysal'ın sizin hikâyenize uzaktan yakından etkisi oldu mu?*

– *Küçücük* yazarı olarak Orhan Kemal'in pek çok etkisi oldu. Unutamadığım bir kitaptır *Küçücük*, başından sonundan ezberlediğim pasajları vardır. Faik Baysal'ın kitaplarını yarışma dolayısıyla okumak gafletinde bulundum. Ama iyi de oldu; *Sancı Meydanı*'na kim oy vermişse onun değer ölçüsünü, edebiyat beğenisini anlamış oldum.

– *Yargıcılar Kurulu kararı sizce bir kuşak savunuculuğu olduğunu gösteriyor mu?*

– Hayır. Geçen yıllar Tarık Dursun gibi, Buyrukçu gibi genç sayabileceğimiz yazarları da değerlendirdiler.

– *Yargıcılar Kurulu kararında sizce öznellik rol oynamış mıdır?*

– Benim alnım açık. Tahir Alangu'yu, Haldun Taner'i, Vahit Turhan'ı tanımam. Oktay Akbal sevdiğim bir hikâyecidir, Vedat Günyol saydığım bir öğretmenimdir. Behçet Necatigil'i bir kez se-

lamladım bir nişanda. Birkaç aydır da öğretmenim Mutluay'a uzak yakın hiçbir manevi baskı yapmamak için gitmiyorum. Gitmiyordum yani. Gene de Orhan Kemal'in adı, dostane ilişkileri kazanmasında rol oynamıştır derim. Faik Baysal'ı öznelliğin tipik ve açık örneği diye niteleyebilirim.

– *Yargıcılar Kurulu üyelerinin bir takım yenilikleri hoş karşılamadığına inanıyor musunuz?*

– Tahir Alangu gibi nakışlı eleştiriler yazan, eskiye vurgun bir eleştirmenin bulunduğu jüri haliyle yeniliklere düşmandır. Hasangiller'in hiçe sayılışı, Nezihe Meriç'e dudak bükme, *Troya'da Ölüm Vardı* ile *Yanık Saraylar*'ın ortak kaderi sanırım düşüncemi doğrular. Açıklansın oylar, Tahir Alangu'nun hisşına uğramış yenilikçi yazarları bir bir öğrenelim.

– *Bütün bunları bildiğiniz halde niçin katıldınız yarışmaya?*

– Katıldım, çünkü her şeyden önce paraya, o yedi bin liraya ihtiyacım vardı. Yeni kitap çıkarmak için. *Cumartesi Yalnızlığı* bir yaz boyu türlü işlerde çalışarak elde ettiğim parayla bastırılmış bir kitaptır. Kolay kolay ikincisini yayımlayamam. Ben Orhan Kemal gibi ünlü de değilim, bütün kapılar açık olsun. Üstelik kitabımın yayımlanışında tek yardımcı Vedat Günyol'dan gördüm, kendi kendime altından kalkamazdım o işin... Ama bunları hep boşuna söylüyorum. Sonucu öğrenince de açık oturum yapmak istemiştım Âfet Muhteremloğlu'nu, Leyla Erbil'i de çağırıp. *Gecede*'nin güzelliğine inanıyorsam bunu savunmak suç mu? Gelin görün ki jüri üyeleri bütün bu sözlerimi –birkaçı dışında– girip de kazanamayan beceriksiz bir yeni yetişmenin düş kırıklığı diye yorumlayacaklar. İyi biliyorum bunu; onların nasıl eskimiş insanlar olduklarını da... Hele beni Sait Faik züppesi diye adlandırdıklarına bakılırsa...

“1968 Sait Faik Hikâye Armağanı”na *Sabah Geçidi* kitabıyla katılan Mübeccel İzmirli de soruşturmaya katılanlar arasındaydı.

“1969 Sait Faik Hikâye Armağanı”na Hakkı Özkan *Bakışların* adlı kitabıyla, Bekir Yıldız da *Reşo Ağa* kitabıyla katılmıştı.

Yeni Dergi'de yayımlanan soruşturma bu isimlerin verdiği cevaplarla son bulmuştu.

Naci Çelik soruşturmayı bir değerlendirmeye bitiriyordu.

Bu soruşturma da gösteriyordu ki; 1969'da Türk edebiyatına mensup gerek yarışmanın jüri üyesi, gerek ödül kazanan gerekse kazanamayan yazarlar eteklerindeki taşları işte böyle döküyorlardı.

Soruşturmadan sonra...

Yeni Dergi'nin Haziran 1969 sayısında yayımlanan Naci Çelik'in yaptığı "Sait Faik Hikâye Armağanı Yarışması" üstüne soruşturma önce edebiyat dünyasında dedikodulara neden oldu. Memet Fuat, derginin Temmuz 1969 sayısını sunarken yazdığı yazıda değindi buna:

Sait Faik Armağanı için geçen sayımızda yayımlanan soruşturma üzerine ileri geri çok söz edildi. Bunların yazıya dökülmesini bekliyoruz. Kimileri de bu soruşturmanın Orhan Kemal'e karşı yapıldığı görüşünü yaygınlaştırmak istiyor. Yargıcılar Kurulu üyeleri için sığınma alanı Orhan Kemal. Onun adı üstünde durularak yıllardır verilen yanlış yargıların sorumluluğundan sıyrılınmaya çalışılıyor. Orhan Kemal'in bugün Türkiye'de yaşayan sanatçılar arasında apayrı bir yeri olduğunu herkesten iyi biliyoruz. Her şeyden önce, "taviz" vermemiş, "fırsatçılık" etmemiş, "küçük oyunlara" girmemiş bir insan Orhan Kemal. Öfkelenir, konuşur, söver-sayar, ama bir yazar için utanç verici olabilecek hiçbir ilişkiye girmez. Büyük sıkıntılardan geçmiş olmasına rağmen, masum yakınlaşmalarla her şeyi sağlaması işten bile değilken, o köşesinde herhangi bir şüphe uyandıracak ilişkilerden buca buca kaçarak, bir "küçük adam" yaşamı sürdürmüş, hep kendi insanların arasında yaşamış, yaşama kavgasında sanatından verse de, kişiliğinden vermemiştir. Sait Faik Armağanı Yargıcılar Kurulu üyelerinin Armağan'ı paylaştırmak onun yanına bir Faik Baysal'ı koymuş olmalarının nasıl utanç verici bir durum olduğunu anlamaları için böyle bir soruşturma gerekmezdi. İş bir Orhan Kemal sorunu haline getirmekle bir şeylerden kurtulunabilir, ayrıca Orhan Kemal buna da katlanır çelebice, ama bir Orhan Kemal-Faik Baysal yakıştırmasının üstünü örtmek kolay değildir.

Demir Özlü: “Jüri değişmeden yarışmaya katılmam”

Yeni Dergi’nin aynı sayısında Demir Özlü’nün de bir mektubu yayımlandı:

Yeni Dergi Yönetim Kurulu’na:

Derginizin Haziran 1969, 57. sayısındaki Sait Faik Hikâye Armağanı ile ilgili giriş yazısıyla soruşturmayı okudum. Sorun bu değin su yüzüne çıkmışken, bugüne varıncaya dek sözünü etmediğim, etmeyi de düşünmediğim, bu armağanla aramdaki ilişkileri söz konusu etmeye karar verdim.

1964 yılında armağana *Soluma* adlı kitabımla katılmışım. O yıl armağan Mehmet Seyda ile Adnan Özyalçiner’e verildi. Adnan Özyalçiner’in Sait Faik Hikâye Armağanı alması, ben de bu armağanla ilgili olarak sevinç yaratan bir olaydır.

1966 yılında De Yayınevi’nin yayımladığı *Boğuntulu Sokaklar* adlı hikâye kitabımla ise bu armağana katılmadım. Yayınevi yönetmeni Memet Fuat’a kitabımı göndermemesini söylemiş, Darüşşafaka Derneği’ne de armağana katılmadığımı kısa bir yazı ile bildirmiştim. Armağana katılmadığımı bir bildiri ile açıklamak, o zaman bana kendi çevremde yapacağım fazladan bir reklamı olarak görünmüştü.

1966 yılından yazarlığına ve kişiliğine tutkun olduğum (ahlâkı hâlâ bizim üzerimizde yaşayan) Sait Faik adına kurulmuş armağana katılmayışımın temel nedeni, Sabahattin Ali’nin kişiliğine, asla bir yazara karşı ağza alınmayacak sıfatlarla saldıran Tahir Alangu’nun yargıçlığından kendi kitabımı olsun korumak kaygısıydı. Tahir Alangu (hangi duygularla bilinmez, araştırmaya da değmez) Varlık Yayınevi’nin yayımladığı Sabahattin Ali’nin bütün eserlerine önsöz olarak yazdığı yazıda, bu yazara, “yüksek derecede ruh hastası” diye saldırıyor, onun hapse atılmasını da haklı buluyor, konformist-oportünist dünya görüşünü öneriyordu. Ben *Yeni Dergi*’de yazdığım yazılarla Tahir Alangu’yu eleştirdikten sonra, kitabımı onun yargılayıcılığına sunamazdım elbette. Aslında bütün yazarlar, yazılarını bu tür eleştiricilerin saldırısından korumalıdır.

1966’dan bugüne düşüncelerimde başka değişiklikler de oldu: Düzenini beğenmediğimiz bu toplumun getirdiği konformite dü-

şüncesine karşı çıkıyoruz, ama bu armağana katılarak insan yeniden bu düşüncenin içine düşüyor; her çeşit ayrıcalık ve kökünü değerden almayan “silsilei meratip” düşüncesine karşıyız, ama bu armağana katılarak, insan, temeli değerde olmayan (artık bir yana bırakılması çoktan gereken insan ilişkilerinden doğan) bir silsile düşüncesiyle karşı karşıya kalıyor (bir yazarın ilk kitabına da olsa armağanın verilmemesi, onun bekletilmesi, defalarca yayımladığı kitaplarla başvurma zorunda bırakılması en alçaltıcı düşüncedir.)

Jüri içinde namuslarına inandığım kişiler (hatta dostlarım) var; ama nedense bu jürinin verdiği kararlar sonuçta bir çürümüşlük taşıyor; insan bu armağana katılınca alçaltıcı ilişkilerin içine sürüklendiğini duyuyor. Bu yüzden jürinin kararlarını protesto ediyorum, jüriyi istifaya çağırıyorum. Ve jüri değişmedikçe bundan böyle de yayımlayacağım hikâye kitaplarıyla armağana katılmayacağımı açıklıyorum.

1970'lerde dergilerdeki edebiyat tartışmaları

Milliyet Sanat dergisi, 14 Eylül 1973 tarihli 45. sayısında halihazırdaki edebiyat tartışmalarına yer vermişti. Derlemesini şöyle sunuyordu:

Deneyler gösteriyor ki, toplumumuza siyasal tartışma ve eylemler durdurulduğunda ilgiler büyük ölçüde, edebiyat ürünlerine kayıyor. Bu durumun gerek sanat dergileri, gerekse yazar sayısının artması, giderek, edebiyat tartışmalarını da kaçınılmaz kılıyor. Tartışmalar, edebiyat alanına canlılık getirmesi ve bazı gerçeklerin ortaya çıkışına yardımcı oluşu yüzünden olumlu sonuçlar doğurmaktaysa da, bu konuda zaman zaman ölçüsüzlüğe düşülerek suçlama, yerme ya da dedikodu biçiminde örnekler ortaya koyduğu da görülmektedir. Bütün dergileri izlemek olanağını bulamayan okuyucularımıza, son aylardaki edebiyat tartışmalarını özetleyerek sunuyoruz.

Hasan Hüseyin şiirinin sığılığı...

Bunun ardından 1973 yılını, edebiyat tartışmaları açısından şöyle değerlendiriyordu:

Bu yılın ilk önemli edebiyat tartışmasını başlatan dergi *Yeni Adımlar* oldu. Şubat sayısında, Hasan Hüseyin'in "Oğlak" adlı şiir kitabı için yazdığı yazısının sonunda Tahir Abacı, şair üzerine genel görüşlerini şöyle özetliyordu:

"Hasan Hüseyin'in halk şiiri olanaklarından yararlanması da dü-

pedüz taklit niteliğinde. Böylesi kesimlerde çağdaşlığın, yeni özün potasında eritilmiş halkçı öğeler yerine, bir kolaya kaçma eğilimi görüyoruz. Hasan Hüseyin'in şiirsel yaratım olanakları çok sınırlı.

Hasan Hüseyin, minder dışı durup minder içine böbürlenerek meydan okuyan bir pehlivana benziyor. Soyut bir düşmana karşı soyut ilişkiler içerisinde görünüyor, eylem üzerine kurulmuş bir yaşantının verdiği bir duyarlık açısından yanaşmıyor şiire. Popülist bir kavrayışla, yoksul bir yaşantıdan gelmiş olmayı devrimci bir yaşantıdan gelmiş olmak sanıyor.

Hasan Hüseyin Şiiri'nin sığılığı, çeşitli nedenler yüzünden bu gün okurla bağlantısı kesilmiş olan genç kuşak tekrar yayımlama olanağına kavuştuğunda ve devrimci şiirin ulaştığı yeni boyutlar ortaya çıktığında daha iyi anlaşılacak. Bugünkü ortamda ise, meydan Hasan Hüseyin gibi şairlerindir."

Tahir Abacı, aynı yazının altına eklediği bir bölümde, Hasan Hüseyin'in bir başka yazısına da şu sözlerle karşı çıkıyordu:

Geçtiğimiz aylarda Hasan Hüseyin'in bir dergide bir yazısını okudum. Hasan Hüseyin, bu yazısında, anasının babasının gönderdiği parayla yaşayan, "üretici" olmayan ve toplumculuk taslayan gençlere veryansın ediyordu. Bugün binlerce okuyan gencin ana baba parasıyla yaşadığı, edebiyatla uğraşanların da genellikle bunlar arasından çıktığı bir olguyken, Hasan Hüseyin'in böyle yazmasının nedeni ne olabilir? Ben, bundan, genç kuşaktan Hasan Hüseyin'e yönelecek eleştirilere karşı peşin bir tavır alma sezdirdim. Nitekim bu tavır o yazıda giderek açığa çıkıyor, söz bu "asalak yaşayan" (?) gençlerin çıkardığı dergilere getiriliyor ve şöyle deniyor: "Böylesi dergilere bizler hakkında yazılmış yazılar konmadı. Böylesi dergilerdeki yazılardan adlarımız kazındı. Niçin?" Hasan Hüseyin, bunun nedenini kendilerinin rol yapmadıkları halde gençlerin toplumculuk rolü yapıyor olmasına bağlıyor. Mesele açık: Hasan Hüseyin'den söz etmemenin tek nedeni toplumculuk rolü oynuyor olmaktır, başka bir şey değil. Bu yazı çok sakıncalı bir genelleme havasına büründürülmüş. H. Hüseyin'in hangi dergilerden söz ettiğini çıkaramadım. (Aklıma *Halkın Dostları*'ndan

“Hasan Hüseyin şiirini okur anlamıştır...”

Bu yazı üzerine *Yansıma* dergisinin 1973 Nisan sayısında yayımlanan “Hasan Hüseyin Şiiri’ne Giriş” adlı incelemesinde Bedrettin Cömert, onun şiirini Nâzım Hikmet’inkinden de üstün tutarak, tepkisini ortaya koydu:

Gerçekten ilginçtir. Hasan Hüseyin’in Şiiri’ni okur anlamıştır da, eleştirmenler anlamamıştır. Onun her kitabı, hatta her şiiri, bizim o ana dek geliştirdiğimiz Gerçekçilik savlarıyla, “Garip” beğenişi kalıntılarını bağdaştırmaya çalışan ilerici eleştirimiz bile, Hasan Hüseyin’in dev adımlarla vardığı şiirsel sonuçlar karşısında ezilmek zorunda kalmıştır. Evet, özellikle ilerici eleştirimiz, bu, sağlam kaynaklı, gür akışlı, en küçük ayrıntısına dek yanılmaz bir matematiğe yaslı şiirini sezmiş, beğenmiş ve alkışlamıştır, ama bu şiirin yeniliğini saptayacak, onu okura gerçek yüzüyle tanıtacak, beğeni ve eleştiri ölçütlerini edinememiştir.

Eleştirimiz bugünkü durumunda, bugünkü kuramsal olanaklarıyla, Hasan Hüseyin’in şiirinin peşinden gitmektedir. Daha epeyi bir süre de gideceğe benzemektedir. Hasan Hüseyin’i en iyi anlayan eleştirmenlerden Asım Bezirci ve Zühtü Bayar bile, bu şiirin yalnızca toplumcu içeriğini, mizah niteliğini vurgulamışlar, duyduklarını-sezdiklerini inandırıcı bir biçimde açıklayacak kuramsal-yöntemsel araçlardan yoksun oldukları için, biçim alanında gerçekleştirdiği şeyi, yani tek sözcükle şiir olarak gerçekleştirdiği yeniliği ortaya koyamamışlardır.

Asım Bezirci de *Yeni A* dergisinin Nisan sayısında konuya değiniyor ve yazısında genç kuşağı suçluyordu:

Elbette her şair gibi, sözü edilen şairler de eleştirilebilir, eleştirilmelidir. Ama, bunun için, bir “kanara kasabı” olmak gerekmez. Eleştiri, “tanıtma ve değerlendirme”dir genel anlamda, “yıkma ve karalama” değil! Birtakım küçültücü, yanıltıcı damgalarla ve haksız, olumsuz yargılarla toplumcu edebiyatımızın yüz akı şairleri harcanamaz.

Ardından *Yeni Adımlar* dergisinin Mayıs sayısında Tuncer Tuğcu'nun, Bedrettin Cömert'in Hasan Hüseyin'i Nâzım Hikmet'ten daha üstün şair gibi gösterme çabasına girişmesindeki yanlışlığı belirtmeye çalışan bir yazısı yayımlandı:

Eleştirmen Bedrettin Cömert'in yaşayan bir ozanın, şiirinin ve kişiliğinin erişilmezliğini temellendirmek amacı ile yazdığı "Hasan Hüseyin Şiiri'ne Giriş" adlı yazısında, tüm edebiyat tarihimiz ve

H. H. Korkmazgil (1927-1984)

özellikle Nâzım Hikmet bir kalemde silinip atılıyor. Yazar, Hasan Hüseyin'in erişilmezliğini, iki ayrı açıdan inceleyerek temellendirmeye çalışıyor: a) Türk edebiyat tarihi içerisinde ilk büyük şiiri ve destanı yazan Hasan Hüseyin'dir. Anadolu halkı bütün tarihi içerisinde Hasan Hüseyin çapında büyük bir ozan, büyük bir destan yazarı yetiştirememiştir; b) Hasan Hüseyin çok çile çekmiş büyük bir devrimcidir. Sözü geçen yazı Hasan Hüseyin'in şiiri üzerine yapılmış bir eleştirme gibi görünüyorsa da, gerçekte bir Hasan Hüseyin-Nâzım Hikmet hesaplaşmasıdır. Hasan Hüseyin'in şiirinden kalkılarak Nâzım Hikmet'in şiiri yargılanıyor.

Yeni Dergi-Yeni A çatışması...

Yeni Dergi'nin Mayıs sayısında (1973) Memet Fuat, "Dergilerde" başlığını taşıyan değinmelerinde, *Yeni A*, *Yansıma*, *Soyut* dergilerinde çıkmış bazı yazıları ve yazarlarının tutumlarını eleştirdi. Bu arada, *Yeni A* dergisini, 1959'da yayımlanmış olan *A* dergisiyle karşılaştırdıktan sonra, hem dergiyi hem de yazarlarını kıyasıya yargılaması, *Yeni Dergi* ile *Yeni A* arasında bir dergi tartışması başlatacak nitelikteydi:

Yeni A dergisine bakınca bu gençlerin olumlu yönde çok geliştikleri görülüyor. Halktan yana olmayı seçmişler, bir dünya görüşüne bağlanmışlar.

Gelişmelerini yakından izlediğim, sanatçılıklarına, yeteneklerine inandığım için, sırasında, toplumlara karşı savunduğum, her dönemde hoşgörüyü baktığım *A* dergisi yazarlarının bugünkü durumları herkesten çok beni sevindirmelidir. Ne var ki, bu yazarların bir yıldır *Yeni A* dergisinde okuduğum yazılarında bir türlü bireyciliklerinden kurtulamadıklarını, "ben" kaygısını atamadıklarını görüyorum. Bu yanılarıyla *A* dergisinin eski sayılarındaki sorumsuz genç

Dergilerde Edebiyat Tartışmaları

Deneyim gösteriyor ki, toplumumuzda, aymak tarihine ve eylemler durulduğunda ilgiler büyük ölçüde, edebiyat ürünlerine kayıyor. Bu durumun gerek sanat dergileri, gerekse yazar sayısını artırması, giderek, edebiyat tarihini de kaçınılmaz kılıyor.

Tartışmalar, edebiyat alanına canlılık

getirmesi ve bazı gerçeklerin ortaya çıkışına yardımcı oluşturu yönünden olumlu sonuçlar doğurmakta da, bu konuda zaman zaman olgusuzluğa düşülerek suçlama, yeme, ya da defkodu biçiminde örnekler ortaya konulduğu da görülmektedir.

Bu tür dergiler izlemek alanlarını bulamayan okuyucularımıza, son aylardaki edebiyat tartışmalarını özetleyerek sunuyoruz.

Bu yıl ilk önemli edebiyat tartışması başlatılan dergi "*Yeni Adımlar*" oldu. Şubat sayısında, Hasan Hüseyin'in *Oğlak* adlı şiir kitabı için yazdığı yazısının sonunda Tahir Abarca, şair üzerine genel görüşlerini şöyle özetliyor - du :

lenerek meydan okuyan bir pehlivana benziyor. Boyut bir düğmana karşı ayyuk ilişkiler içerisinde görünüyor, eylem üzerine kurulmuş bir yaşamın verdiği birdiyarlıkçı - siyaseti yansıtmaya girer. Popülarite bir kavrayışla, yokarı bir yaşıntıdan gelmiş olması devrimi bir sanatda

Tahir Abarca, aynı yazısının altına eklediği bir bölümde, Hasan Hüseyin'in bir başka yazısında da şu sözlerle karşı çıkmakla - dı :

Geçtiğimiz aylarda Hasan Hüseyin'in bir dergide

Hasan Hüseyin'e yönelik denetirilere karşı peşin bir tutuma sözüm. Nitekim bu vir o yazıda giderken sözünüyor, söz bu "anlık yapı - yan" (?) gençlerin çıkardığı dergilere getiriliyor ve öyle deniyor : "Böylesi dergiler hatalar hakkında yazılan yazılar konmadı. Böylesi dergilerdeki yazılardan adlarını kazandı. Niçin?" Hasan Hüseyin, bunun nedenini kendisinin rol yapmadıkları, bütün gençlerin toplumculuk rolü oynuyor olmasına bağlıyor. Ne, sele ağır : Hasan Hüseyin'in söz etmemenin tek nedeni toplumculuk rolü oynamıyor olmaları, başka bir şey değil. Bu yazı çok sakıncalı bir genelleme havasına büründürülmüş. H. Hüseyin'in hangi dergilerden söz ettiğini çıkarmadık. (Aklama H. Hüseyin, Tahir Abarca)

rumunda, bugünkü kuramsal olanaklarıyla, Hasan Hüseyin'in ilirtilen peşinden gitmektedir. Daha epeyi bir süre de gidereceğiz benzemektedir. Hasan Hüseyin'in iyi anlayış eleştirmenlerden Asım Bezirci ve Zühtü Bayar bile, bu ilirtilen yalnızca toplumluk izlenimini, mizah niteliğini vurgulamışlar, duyduklarını - sezdiklerini inandırıcı bir biçimde açıklayamamışlar. Kuramsal araçlardan yoksun oldukları için, biçim alanında gerçekleştirdiği şeyi, yani tek başına şiir olarak gerçekleştirdiği yeniliği ortaya koymamışlardır.

Asım Bezirci de, "*Yeni A*" dergisinin bu sayısında kompozisyonunda ve genç kuşağına ulaşan bir yazı yazdı.

Elbette, her şair gibi, şiir editör şairler de eleştirilmiştir, eleştirilmelidir. Ama, bunun için, bir "kanara kasa - la" olmak gerekmez. Eleştiri -

yi çok yitir çekmiş duyabilir

Memet Fuat

Adnan Özyüncü

Yunus'un, bir dergide

Hilmi Yavuz

Kemal Özer

Asım Bezirci'nin "Okudukça" başlıklı yazısında kendisi dediği kendisini uyma - ması dikkatimi çekti. Önce ilirtilen Hüseyin, Ahmed Arif, Orhan Kemal'e yapılan kusur - eleştirilere karşı çıkıyor. Asım Bezirci, avara Güten Akın'ın bir incelemeinde kimi şairleri anımsayışına azınlıyor, uyarıyor yazıyor. "Eleştiriri tanıma ve değerlendirmedir genel anlamda, yitme ve karalama değil" diyor. Ne var ki, bu arada, 30.12.1937 tarihinde, Ulus Gazetesi'nde çıkmış "Sanatın hiçbir zaman iliktiların, ideolojilerin teallisiyle tavaf edilemeyeceği" sözlerini anı - rak "Varıp" çilere vuruyor. Öyle, gene kendi dediği gibi "1945'den sonra halkçılığa, toplumculuğa yönelmiş, "daha dahası "Yaprak" döneminin yaşamış bu anlık ilirtili de ben - zetim, olumlu gelişmelerine saygı, duyarak, ilirtili bir söz bir zamanlar şöyle şöyle demisizdir diye düşünmekten kaçınmak gerekmez mi? So - ra - Asım Bezirci kullandığı bu yöntemle "*Yeni A* Dergisi"ne (Sayı/ sayı çevirmişiz)

yazarlardan bir adım ilerde değiller. Gereksiz saldırılar, kişisel öfkelerin, kıskançlıkların itişiyile söylenmiş sözler... Bir Onat Kutlar'ı, bir Konur Ertop'u bu genellenmenin içinde düşünmek yanlış oluyor, biliyorum, ama birlikte yayımladıkları derginin havası bu, benim görüşümle. Yapılan saldırılar, iğnelemeler katıldıkları düşünce adına değil çoğunlukla. Alttan alta bir bireycilik ırmağının akıp gitmekte olduğu kolayca seziliyor. Artık genç olmayan bu yazarların kendi kendilerini ya da birbirlerini eleştirerek toplumculuğu, bireycilikleri doğrultusunda kullanmaktan vazgeçmeleri özenir.

Memet Fuat aynı yazısında, *Yeni A* yazarlarından Asım Bezirci'yi Adnan Özyalçiner'i, Refik Durbaş'ı ve *Yansıma*'daki yazısından ötürü Bedrettin Cömert'i şu sözlerle eleştiriyordu:

Asım Bezirci'nin "Okudukça" başlıklı yazısında, kendi dediğine kendisinin uymaması dikkatimi çekti. Önce Hasan Hüseyin'e, Ahmed Arif'e, Orhan Kemal'e yapılan kıyıcı eleştirilere karşı çıkıyor Bezirci, sonra Gülten Akın'ın bir incelemesinde kimi şairleri anmayışına üzülüyor, uyarıyor yazarı. "Eleştiri, tanıtma ve değerlendirmedir genel anlamda, yıkma ve karalama değil" diyor. Ne var ki, bu arada, 30.12.1937 tarihinde *Ulus* gazetesinde çıkmış, "Sanatın hiçbir zaman itikatların, ideolojilerin tellallığıyla tavzif edilemeyeceği" sözlerini anarak "Garip"çilere vuruyor. Oysa, gene kendi dediği gibi, "1945'ten sonra halkçılığa, toplumculuğa yönelmiş" dahası *Yaprak* dönemini yaşamış bu sanatçıları da benimsemek, olumlu gelişmelerine saygı duymak, ikide bir, siz bir zamanlar şöyle böyle demiştiniz diye diklenmekten kaçınmak gerekmez mi? Sonra Asım Bezirci kullandığı bu yöntemle *Yeni A* dergisindeki sanatçıların nasıl edilebileceğini (?) de düşünmüyor.

Adnan Özyalçiner "Huzur'un Huzursuzluğu" başlıklı yazısında, yüzeyden bakınca doğru gibi gözüken, çok yanlış sözler ediyor:

"Ama bugünkü ortamda, bütün baskılara karşılık, toplumcu gerçekçi bir tabanda gelişip serpilmeğe çalışan devrimci edebiyatın karşısına Huzur'la çıkılmaya kalkılırsa, o zaman bu sözde 'Huzur'la gerçek bir 'huzur'suzluğun amaçlandığını düşünmek kaçınılmaz olur."

Adnan Özyalçiner'in bireyciliği öylesine güçlü ki, gözleri kendisinden ötekisini görmüyor. "Toplumcu gerçekçi bir tabanda gelişip serpilmeye çalışan devrimci edebiyat" sözüne şaşırıp da kalmamak elinde değil. "Gelişip serpilmeye" çalışanlar bu alana yeni gelmiş sanatçılar olsa gerek. Türk edebiyatı toplumcu gerçekçi tabanda (ne gelişip serpilmesi!) dünya çapında sanatçılar yetiştirmiştir. Çağdaş Türk edebiyatına bakanlar, toplumcu gerçekçi tabanın dışında "gelişip serpilmiş" pek az sanatçı görürler, Adnan Özyalçiner her şey kendileriyle mi başladı sanıyor yoksa! Öyle sarımadığını başka yazılarından biliyoruz. Ne var ki, alttan alta akan bireycilik ırmağı düşüncelerini bulandırıyor. Ayrıca, eski yeni devrimci edebiyatın karşısına "Huzur"la çıkıldığı" (!) nerden çıkıyor, onu da anlamak güç. Fethi Naci, Adnan Özyalçiner'in "gelişip serpilen" devrimci edebiyatın ürünleri saydığı kitapları, diyelim *Yıkım Günleri*'ni değil de, *Huzur*'u inceleyince, devrimci edebiyatın karşısına mı çıkmış oluyor!

Refik Durbaş da gene *Yeni A* dergisinin o şenlikli arka sayfasında şöyle diyor:

"İsmet Özel'in şiirlerini heyecanla okudum. Ama, daha düne kadar, 'küçük burjuva duyarlığını' yansıttığını öne sürdüğü *Yeni Dergi*'de şiirlerinin görünmesine bir anlam veremedim. Hangi bahara hicretti bu?"

"Refik Durbaş'ın bunu anlamasını isterdim"

Yeni Dergi'nin "küçük burjuva duyarlığı"nı yansıttığını söylemek yeni değil. Bir derginin duyarlığı yazarlarının duyarlığından oluşur. *Yeni Dergi*'de de, bütün öbür dergilerde olduğu gibi, orta tabaka aydınları yazıyor. Bu aydınların ise, devrimcilikleri de, ilgisizlikleri de, ister istemez, "küçük burjuva duyarlığı" çerçevesindedir. Başka türlü olması beklenemez. Nitekim, *Yeni A* dergisinin yazarları da "küçük burjuva duyarlığını" yansıtmaktadırlar. *Halkın Dostları* dergisi de öyledir. Bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu çıkmazların çoğuna o duyarlıkla girilmiştir. Refik Durbaş'ın bunu anlamasını isterim.

Yansıma dergisinin nisan sayısında Bedrettin Cömert "Hasan Hüseyin'in Şiirine Giriş" başlıklı yazısıyla şairi son günlerde bir iki genç yazardan gelen olumsuz eleştirilere karşı savunmak gereği-

ni duymuş. Yazı Hasan Hüseyin'i Nâzım Hikmet'le karşılaştırıyor, örnekler vererek, örnekler üzerinde açıklamalar yaparak şu sonuca varıyor: Hasan Hüseyin, Nâzım Hikmet'ten de büyük bir şairdir.

Bedrettin Cömert'i kızdıran yazıyı biliyorum. Önce *Yeni Dergi*'ye verilmişti, sonra aldı yazarı, o "kardeş sayılan" dergiye verdi. İlerici gençler arasında az değil Hasan Hüseyin'i sevmeyenler. Çekmecemde bir yazı daha var yayımlamadığım. Asım Bezirci gibi düşünüyorum bu konuda. Gerekirse enine boyuna bir incelemeyle yerine konur Hasan Hüseyin, ama çekişme, orasından burasından karşı çıkma yazılarıyla iyi bir şairi ypratmaya çalışmak, bence, yanlış bir tutum.

Refik Durbaş (1944-2018)

Yeni A'nın haziran sayısında Kemal Özer, bu eleştirilere karşı derginin üstü kapalı bir savunusunu yapıyordu:

Bir başka dergide de, amacı çok daha açık bir genelleme yazısı var. Yazar ülkemizde yayınlanan dergileri, yapılan edebiyatı, dergici ve edebiyatçıların birer orta tabaka aydını olmalarıyla açıklanmaya kalkışıyor. İkisini de orta tabaka aydını çıkardığına göre, görev ve sorumluluk yüklenmiş, bunun gereklerini elinden geldiğince yerine getirmeyi amaç edinmiş dergi de, buna aykırı bir yol izleyen dergi de aynı duyarlıkları taşırlar, aralarında ayrım yoktur diyor. Edilginliğin bir çeşit savunucusu olduğu kadar, "yapılan şey"i bir "iyi niyet" düzeyine indirmenin usta saldırısını da içeriyor bu genelleme. Oysa herkesin bildiği, "Duyarlık akılla yön verilecek bir şey değil" diyen yazarınsa bilmek istemediği şu: Emekçi için edebiyat yapmak, doğru dan doğruya emekçi olmayı, onun duyarlılığını taşımayı gerektirmez. Nasıl, burjuva edebiyatı yapmak için ille burjuva olmak gerekmiyorsa. Bir orta tabaka aydınının toplumcu, devrimci olmayacağını, böy-

le bir edebiyat yapamayacağını, böyle bir edebiyata öncülük edemeyeceğini ileri sürmekse, en azından, toplumcu edebiyatın biriminin duyarlık değil bilinç olduğunu, toplumcu edebiyatın nesnel bir edebiyat olduğunu bilmez görünmekle mümkündür. Toplumcu edebiyatın bir tek yolu vardır, o da benim yaptığım, demiyor hiç kimse; ama bu edebiyatın gereklerini yerine getirmedeği halde, bir takım genellemelere sığınan yazarlara hoş görüyle bakmayı da kimse aklından geçirmiyor elbet. Tıpkı “ev ödevi” vermeye meraklı bir “huzur öğretmeni”nin zekâsına pabuç bırakmayı düşünmediği gibi.

Selahattin Hilav’ın “Tanpınar Üzerine Notlar” adlı yazısında ortaya attığı görüşlerin Tanpınar’ın sanatıyla bağdaşmadığını ileri süren Hilmi Yavuz’un bu konuda yazdığı yazı “Tanpınar’ın Estetiği” başlığı altında, derginin aynı sayısında yer alıyordu:

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Huzur* romanının yeni basımı dolaşısıyla yayımlanan bir inceleme yazısı, kültür tarihimizin yorumlanmasına ilişkin yanlış bir eğilimin geçerlilik kazanmaya başladığını gösteriyor. Bu eğilim, bir kültür ürününü, bağlı olduğu sistemin yapısı içinde ele almayarak, onu temelde çok daha değişik bir başka sistemin yapısı içine oturtma çabasıdır. Tanpınar’ın *Huzur* romanı bağlamı içinde olduğu kadar, öteki düzyazılarında öne sürdüğü tezlerde belirli bir dünya görüşüne yaklaştığı öne sürülüyor. Tanpınar’a yapıştırılmak istenen bu dünya görüşü, toplumcudur. Böylece Tanpınar, gerçekte olduğundan kesinlikle farklı bir sistem içinde gösterilmek isteniyor. Bu gün yaşamış olsaydı, Tanpınar, *Huzur* romanının kişilerinden birinin ağzından dile getirilen “emek”, “üretim” vb. gibi kavramlara, aklının ucundan bile geçmeyen anlamlar yüklenmesi karşısında, herhalde, çok şaşırırdı.

Tanpınar, hayranı olduğu Proust gibi, geçmiş zaman ardında koşan, kültür problemlerimize yaklaşımında üretimin sosyal ilişkilerini değil, bu ilişkilerle belirlenen ahlaki ölçü alan, bir “ruh saltanatı”nın ancak bu yoldan gerçekleştirebileceğine inanan, ideolojik ve idealist bir romancıdır; altyapı çalışmalarının getirdiği tarihsel dönüşümler yerine, emeği ve üretimi bilimsel bağlamından soyutlayarak “çalışkan insanlar cemaati” gibi dayanaksız ve çürük

bir ütopyaya bağlayan bir düşündürdür. Tanpınar'ı bu bağlamın dışına kaydırmak, ona düşünmediği, düşünemeyeceği önerileri yakıştırmaya kalkmak, hem bilim düşüncesine, hem de Tanpınar'a saygısızlıktan ötede bir anlam taşımaz.

Selahattin Hilav'ın *Yeni Dergi*'nin Temmuz sayısında Hilmi Yavuz'a verdiği karşılık ise, "Kuruntuya Dayanan Eleştiri" başlığını taşıyordu:

Selahattin Hilav (1928-2005)

H. Yavuz, Tanpınar'ın görüşlerinin sadece "bir yanı" üzerinde duruyor; alıntılarında onları kullanıyor, onları değerlendiriyor. Nitekim, *Huzur*'un başlıca kahramanlarından "İhsan"ın belli birtakım sözlerini seçip kullandığı halde, "ilk bakışta" onlara ters düşer gibi görünen başka sözlerini atlayıp geçiyor. *Huzur*'daki "İhsan"ı Tanpınar'ın etkilendiği bir kişiliğin sembolü olarak görmek yanlış olmaz. Başka bir deyişle İhsan, Tanpınar'ın belli bir açıdan ve belli bir ölçüye kadar etkilendiği Yahya Kemal'i bir bakıma temsil eder. Ama *Huzur*'da Mümtaz da var. Ve Mümtaz Tanpınar'ın kendisidir. Ne var ki, H. Yavuz, birinci yazısında, Mümtaz'dan, pek az alıntı yapıyor. İhsan'a uyguladığı metodu ona da uyguluyor. Yani Mümtaz'ın söylediklerinden, sadece işine gelenleri alıyor. Oysa, "Tanpınar Üzerine Notlar"'a gösterdiğim gibi, hem Mümtaz hem de İhsan, geçmişteki olumlu yanları arayan, ama geçmişle yetinmeyen, geçmişin olumsuzlanmasını ve aşılmasını isteyen, gerçek bir kültür hayatının başka türlü kurulamayacağını düşünen kimselerdir.

Bekir Yıldız'ın "Sabahattin Ali-Sait Faik" karşılaştırmasından çıkan tartışmalar...

5 Nisan 1975 tarihinde; İstanbul Aksaray Töb-Der salonunda "Sabahattin Ali'yi Anma" etkinliği yapıldı. Anmadaki konuşmacılar Şükran Kurdakul, Asım Bezirci, Kemal Sülker, Rıfat Ilgaz ve Bekir Yıldız'dı.

Birikim'in 1975 Temmuz sayısında son konuşmacı Temmuz Bekir Yıldız'ın görüşlerine yer verilmişti:

Arkadaşlar, yüzlerce yıldan beri halkımızı kandırıyorlar. Burada bulunanların, hepimizin ortak yanı budur işte. Kandırılmış, ihane te uğratılmış kişileriz. Buradan sizlere, kandırılmış bir ulusun kandırılmış bir kişisi olarak yalan söylememeye söz vererek konuşmama başlıyorum. (...) Ben Sabahattin Ali'yi yaşarken tanıyamadım. Tanıyamazdım hem. O kavgasını yaymaya çalışırken, bilindiği gibi öldürüldü. (...) Şimdi daha iyi anlıyorum; aldatanlar, aldatmak istemeyenin başına neden vuru vura öldürmüşlerdi. Yöneticiler kazanmıştı. Sabahattin Ali'yle birlikte Sabahattin Ali'nin paylaştığı düşünce de boğulmak istenmişti. Öylece hainliklerine daha rahat devam edebilirlerdi. Ettiler de. Üç beş yıl sonra Sait Faik öldü. Sait Faik'in ölümünü biliyorum. O yıllar İstanbul'daydım. Ve Sait Faik'i hep bildim. Ölüm gününde andılar. Adına ödüller koydular. Hatta yıllar sonra, bu ödülü alabilmek için ben de can attım. Şimdi bu ödülün her yıl daha bir yaygınlaştırılarak neden verildiğini anlıyorum. Ödülü alan kimdi? Yazar mı? Yoksa Sait Faik mi? (...) Peki Sabahattin Ali neden anılmıyordu? Daha doğrusu, Sabahattin Ali'ye, burjuvazi, Sait Faik'e sahip çıktığı gibi neden sahip

çıkıyordu? (...) Birisi adına ödülleri konurken, evi müze yapılırken, ötekisinin mezarı bile neden yoktu? İşte şimdi sizlere bu soruları yanıtlamaya çalışacağım. (...) Burada Sait Faik hikâyesi ile Sabahattin Ali hikâyesi arasındaki ayrımı belirleyecek olursak, yukardaki pek çok konuya daha kolay yanıt bulmuş oluruz kanısındayım. (...) Ancak söz konusu ayrıma girişmeden önce şu gerçeğin altını çizmekte yarar var: Hıncım Sait Faik'e değildir. Hıncım, Sait Faik hikâyeciliğine sahip çıkışın niteliğine karşıdır. Sait Faik, düzenin değiştirilmesiyle değil, düzenin sonuçlarıyla oyalanmış bir yazardır. Burjuvaziyle hesaplaşmak yerine, bir hippy tavrıyla burjuvaziden kaçmış, doğaya ve yoksul insanlara sığınmıştır. Hayattan kaçışına karşın, sanatçı olarak içtenliğini sonuna değin korumuş bir yazardır da. Onu burada eksikliğinden ötürü kınamıyorum. Bu eksikliği bilen, bilinçli, hain aydınları, sustukları veya gerçekçi toplumcu edebiyatı yıpratmak amacıyla Sait Faik hikâyeciliğini, düşüncesini yaygınlaştırmak istedikleri için lanetliyorum. Ne yapacağız öyleyse? Nasıl savaşağız bu alçaklarla? Ne yapacağımız, nasıl savaşağız apaçık ortada arkadaşlar. Sabahattin Ali, yazdıklarıyla neyi anlatmak, neyi değiştirmek istediye, onu iyice bilmemiz, onun üzerine yürümemiz gerekiyor. O halde...

Altmış sonrası, halkımız, hızlı bir bilinçlenme sürecine girmiştir. Toplumcu edebiyatın işlevi somutluk kazanmış, yeni yazarlar gelmiştir edebiyatımıza. Özellikle hikâyede, sorunlara toplumcu gerçekçi yaklaşım, Sabahattin Ali çizgisinde geliştirilmek istenmiştir. Hatta gereken saygınlığı da okurlardan bulmuştur diyebiliriz. Ama köşe başlarını tutmuş hain eleştirmenler, yazarlar, aydınlar, gerek basın, gerek radyo ve televizyon aracılığıyla, halkımızın kurtuluşunu engellemekte, dün Sabahattin Ali'yi öldürenlerin yanı başında saf tutanlar, bugün toplumcu edebiyatın etkinliğini kırmaya çalış-

Bekir Yıldız (1933-1998)

maktadırlar. Bu gerçeği bilerek, tüm hainliklerin üzerine yürümemiz, yani sanatla politikayı sürdürmemiz gerekmektedir. Edebiyat, ideolojik mücadelenin dolaylı araçlarından biridir. Zamana ve koşullara bağlı biçimde öne çıkar veya ikinci plana düşer. Ama ideolojik mücadeledeki yerini ve önemini hiçbir zaman yitirmez. Bu nedenle de edebiyatın, ideolojik eylemdeki yerini ne yok saymak ne de abartmak doğrudur. Gün gelir, ideolojik mücadelenin doğrudan sürdürüldüğü araçlar egemen güçlerce denetlenmek istenir. O zaman bir edebiyatçı, sözgelimi bir Sabahattin Ali çıkar, kavgayı edebiyat yolu ile sürdürmeye devam eder. Göze batar öldürülür. Gün gelir, ideolojik mücadelenin doğrudan yürütüleceği araçlar oluşur, oluşturulan edebiyat ikinci plana düşer. Ama edebiyatçı yine kavgasını sürdürür ve bu böylece sürüp gider.

Bekir Yıldız'ın bu konuşmasına edebiyat-sanat dünyasından tepkiler yağmaya başladı:

Türkiye Defteri: 1971 Sait Faik Hikâye Armağanı, Bekir Yıldız'dan geri alınmalıdır. Belki de Türkiye Yazarlar Sendikası bu üyesine en azından ihtar vererek, bu tür çelişkisinden dolayı cezalandırır.

Rauf Mutluay: Arkadaşım Fethi Naci, azarlama sınırına yaklaşan dost uyarısıyla dikkatimi çekmeseydi, *Birikim* dergisinin Temmuz sayısını almayacak, Bekir Yıldız'ın, Sabahattin Ali-Sait Faik hikâyeciliğini karşılaştıran konuşmasının tam metnini bilmediğim için –kulağıma gelen eksik söylentilere güven duymamanın rahatlığında– susuşumla onun yargı yanlışlıklarına katılmış gibi olacaktım. Bu işin temelinde de, gene büyük bir sevgi yatmaktadır, Bekir Yıldız'da azlığını gözlediğim. Oğlunun ölümünden sonra Makbule Hanım, kitaplarının gelirinden karşılanmak, yılın en beğenilen hikâye kitabına verilmek üzere, bin liralık bir armağan kurmuştu. (...) Sonunda mallarını önemli bir hayır kurumuna bağışlayan Makbule Hanım, vasiyetnamesinin gereklerini yürütmekle Darüşşafaka Cemiyeti'ni görevlendirdi. Zincirlikuyu Mezarlığı'nda oğluyla yan yana yatan bir ananın şefkatli yüreği bütün ömrünce desteklediği tek çocuğunun mirasını kurumlaşmış bir güç haline getirdi böylece. (...) Bir yere kadar korku çekinmeleriyle eseri yayım-

lanmayan Sabahattin Ali'nin bütün kitaplarının 1965-1966'da Varlık Yayınevi'nce basılmış olduğunu hatırlamanın sırasıdır şimdi. Var olduğu sanılan sakıncalar o yıllarda ortadan kalkmıştı. Onun da kitaplarının gelirinden adına bir armağan kurulması olanağı vardı doğallıkla. Bekir Yıldız'ın deyişiyle burjuvazinin değil, ailesinin, yakınlarının kitaplarının gelirinden bir anış payı ayırmayı düşünmemiş olan kişilerindir görev ihmali.

Naci Çelik: Yazarlar Sendikası, İkinci Başkanları Bekir Yıldız'ı haysiyet divanına verip sendikadan ihraç etmekte geç kalmışlardır. İş işten geçmiştir. Başkanından yönetim kurulu üyelerine kadar hemen istifa etmeleri gerekmektedir. Batı'da bu tip skandallar sonucu hükümetler bile istifa ederler. (Akşam gazetesi, 6 Eylül 1975)

“Bu armağanı alan hikâyeciler susuyor”

Fethi Naci: Sait Faik gibi büyük bir hikâyeciye karşı, bu pis saldırı karşısında yazarlarımızın susması ilginç bir olgu. Sait Faik'in değerini belirtmeye çalışan yazarlar susuyor, Sait Faik Hikâye Armağanı Seçiciler Kurulu susuyor, bu armağanı alan hikâyeciler susuyor... Bekir Yıldız'ın derdinin başka olduğu anlaşılıyor, gerçi övüyor Sabahattin Ali'yi, övüyor ya, gene de belli oluyor, Bekir Yıldız için asıl mesele, hakkında konuşma yaptığı Sabahattin Ali değil, asıl mesele Sait Faik ve birtakım yazarlar, Bekir Yıldız'ın “hain aydınlar”, “alçaklar” dediği birtakım yazarlar ve kendi hikâyeciliği. (...) Bakmayın Bekir Yıldız'ın Sabahattin Ali'yi övdüğüne, öyle sanıyorum bu rahatlık, Sabahattin Ali'yi aştığına inanmasından ileri geliyor. “Sait, her yönüyle halktandı, onları seviyordu. İhtiyar Hallacı, Ramazan'ı, Panco'yu, Melek'i, Kondos'u, hani *Bir Takım İnsanlar*'daki Ali Rıza var ya, Hikmet var ya, onları candan seviyordu. Bıraktığı on üç eseri aşkla, sevgiyle, tonla dolu bir destandır. Bir büyük şehrin fakir, emeklerini alamayan iyi insanların destanıdır.” Bu satırların yazarı, Bekir Yıldız'ın mücadele arkadaşı Yaşar Kemal, Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı, Bekir Yıldız da ikinci başkanı. Aynı örgütün Yönetim Kurulu'nda “hain ve alçak” bir aydınla “hainliğe karşı ve alçaklığa karşı” bir aydın. Nasıl birlikte çalışırlar artık diye yormayın kafanızı; çalışırlar, hem de kuzu kuzu, bu satırları sanki hiç yazmamışlarcasına çalışırlar yazarlarımız, “dünyayı değiştirmek” gibi, “nuhtaç

olmayı yaratan ekonomik nedenleri ortadan kaldırmak” gibi büyük ve soylu davalar ardındalar; böyle küçük ayrıntılar üzerinde düşünmeyi nasıl bekleyebiliriz onlardan? (*Soyut*, Eylül 1975)

Mehmet H. Doğan: Bu çirkin saldırıya elbette hak ettiği karşılık verilecek. Sabahattin Ali gibi, Orhan Kemal gibi Türk öykücülüğünün kan damarlarından biri olan Sait Faik, insan sevgisi konusunda kendisinden alacağı çok ders olan bir öykücüye yedirilmeyecektir. Sait Faik Hikâye Ödülü Seçici Kurul üyesi, eleştirmen, yazar, aydın Rauf Mutluay, Bekir Yıldız’ın Sait Faik’e, Sait Faik’i tutan tüm eleştirmen, yazar, aydınlara, yaptığı saldırıya, “alçaklık, hainlik” suçlamalarına da katılıyor mu? Katılıyorsa bunu da yazması gerekmez miydi? Susması katıldığını göstermez mi? (*Yeni Ufuklar*, Eylül 1975)

Can Yücel: Yine insaflı arkadaş, bizi toptan intihara davet etmediğine şükür. Ferit Edgü dostumuz, vatkasını, Vakkosunu, votkasını bırakıp, Bekir Yıldız’a “Höst” demek için, Bekir Yıldız’ı zemzem kuyusuna işemiş göstermek için sırf, meydan-ı edebiyata avdet ediyor. Dikkat edilmesi gereken ilk nokta, Bekir Yıldız’ın, Sait Faik’e yönelttiği nesnel eleştirinin ötesinde bir horlamaya, küçümsemeye ve kadirbilmez bir kınamaya sapmamış oluşudur. Bekir Yıldız Sait Faik’in içtenliğine, yazar olarak önemine toz kondurmamaktadır. (*Birikim*, Ekim 1975)

Leyla Erbil: Ben, Bekir Yıldız’ın düşüncelerine katılıyorum. Karşı taraf durumu kullanıyor. Bu bir bahane. Temelde Bekir’in sınıfsal yaklaşımına karşı çıkılıyor. Bence Bekir Yıldız’ın sadece tavır hatası var. Hümanizm artık can çekiyor. (*Cumartesi* gazetesi, 25 Ekim 1975)

Fakir Baykurt: Sabahattin Ali’yi sevmek, Sait Faik’i sevmeye engel değildir. Nefsime ben (...) Bekir Yıldız’ı da seviyorum. (*Cumartesi* gazetesi, 25 Ekim 1975)

Mehmet H. Doğan: Toplumcu sanat ve edebiyat, uzun yıllar yanlış ve bir kuramın acısını çekmiştir; nice yaratıcı yetenek bu kuram adına aşağılanmış, daha da kötüsü susturulmuştur. (...) Bu ucuz ve kolay yolu kullanmak isteyenler hâlâ çıkmaktadır. Ve tartışma kaynaklarından biri, hatta en önemlisi de budur bu gün. (*Po-litika*, 9 Ekim 1975)

Atilla Özkırımlı: Bekir Yıldız’a karşı çıkanların hepsi bir nokta-

da birleşiyorlar: Bekir Yıldız'ın suçlamaları düpedüz çirkin bir saldıridir. Kendisini yüceltmekten başka bir amaca yönelik olmadığı gibi yasakçı bir kafanın ürünüdür. Bu yargıların doğruluğu ya da yanlışlığı bir yana Bekir Yıldız'ı eleştirenlerin çirkin diye niteledikleri bir davranışın benzerini takınmış olmaları düşündürücü. Hele bir iki yazarımız, sanki ben daha iyi severim dercesine, kan tutmuş gibi kelle istemekte. Bekir Yıldız'ın savunulacak yanı yok, ama karşı çıkanların davranışına katılmak da olanaksız. (*Soyut*, Kasım 1975)

Erdal Öz: 1975 yılı içindeki bu edebiyat tartışması, konuya sevgisizce, sanki öç alırcasına yaklaşılması bir yana bırakılırsa, bir başka gerçeği ortaya çıkarmak bakımından da yararlı oldu diyebiliriz. Örneğin Sabahattin Ali-Sait Faik tartışması, Sait Faik'in dokunulmazlığını ortadan kaldırmış olması bakımından yararlı olmuştur. En azından Sait Faik üzerinde yeniden düşünülmesi, onun yeniden değerlendirilmesi, yerli yerine konulması gerektiğini ortaya koymuştur bu tartışma. Bir kısım eleştirmen arkadaşlar, bu konuda Sait Faik'ten çok Sait Faik'çi kesilmiş olsalar da (ki Sait Faik'in hikâyeleri, kendini savunacak güçtedir), bu değerlendirme artık yapılacaktır. (*Cumhuriyet*, 21 Şubat 1976)

Ferit Edgü: "Bir Küçük Erostrat"

Yazar özgürdür. Dilediğini söyler. Dilediğini yazar. Yazar, bu özgürlüğünü engelleyen yasakların bulunduğu ortamda da, bu yasalar yokmuş gibi düşünür, yaratır, yazar. Yazmalıdır.

Ama yaratıcılığın ve düşünmenin özgürlüğünü sınırlayan bir tek şey vardır: Ahlâk.

(Sözünü ettiğimiz ahlâk sorumluluk kavramını da içerir.)

Her yazar, her şeyi bilmediği, kimi zaman da bilmediği şeyleri bildiğini sanabileceği için, bu konularda konuşur ya da yazarken yanlışlara düşebilir, yanlışlar yapabilir. Bilgisinin yetmediği konular gibi, mantığının, sağduyusunun da izinde olduğu günler olabilir.

En büyük yazarlar bile, şu ya da bu nedenle kimi konularda bilgisizce konuşabilir, yanlışabilirler (bu yazar Dostoyevski ya da Tolstoy çapında bir dev olsa da). Bunlara kimi yerde gülüp geçeriz. Kimi yerde şaşarız ve bir yerde bağışlarız.

Ama bağışlamayacağımız yalanlar, saptırmalar, bilgisizlikler, alıklıklar da vardır.

Yukarıda saydığım bu dört niteliğin tümünü kapsayan, yazıyla (daha doğrusu bir konuşma metniyle) ilk kez geçende karşılaştım.

Söz konusu yazı, *Aylık Sosyalist Kültür Dergisi Birikim*'in Temmuz sayısında yayımlanan, Bay Bekir Yıldız'ın Töb-Der'de Sabahattin Ali'yi anma gününde yaptığı konuşmanın metnidir.

Kendisinden Sabahattin Ali üstüne bir konuşma yapması istenen yazar, ne mene bir mantıkla bilinmez, konuya Sait Faik'i dahil ediyor (Gerçekte burada bir mantık aramak yanlış. Çünkü söz konusu olan, mantık değil "bir hınç". Kendisi her ne kadar, "Hıncım Sait Faik'e değildir" diyorsa da, bütün yazısı bu cümlesini yalanlıyor.)

Biz, bir yazara, bir konuya, mantıkla bilgiyle yaklaşılır sanırdık; demek hınçla da yaklaşılmış.

Ama ne yaklaşma!

Yazara göre, Sait Faik, kötü, hiç değilse eksik bir yazardır. Duygusalıktan öteye gitmemiştir...

Sömürenle-sömürülen yerine iyiyle kötüyü yerleştirmeye çalışan ve hatta kötüyü bağışlatmak isteyen bir düşüncededir Sait Faik'in düşüncesi.

Bunları bilen ve "toplumcu edebiyatı yıpratmak" amacıyla Sait Faik düşüncesini yaygınlaştırmak isteyen aydınlara "hain" sıfatını yakıştıran Bay Yıldız, karşısındaki topluluğa soruyor: "Nasıl savacağız bu alçaklarla?"

Sait Faik'i sevmek, onun sanatını yüceltmek hainlik ve alçaklıksa, baş hain ve alçak'ın o eseri yaratan, yani Sait Faik olması gerekir.

Bu düşünceleri dile getiren ve konuşup yazarken de sözcükleri tartmayı bilmeyen bir kişiye dinleyicileri ne cevap verdiler bilmiyorum ama, ben (okuyucudan özür dileyerek) HÖST! diyeceğim.

Höst Bekir Yıldız!

Kötü yazmak, uydurma yazmak, gerçekçilik, sınıf çatışması... diye sunduğunuz yarısı palavra, yarısı feodal kalıntıların mitolojisi niteliğinde hikâyeler yazmak, belki yurdumuzda sizin tekelinizde olabilir ama, gerçekçilik, ilericilik, çok iyi temsil ettiğiniz cehaletin elinde olmaz. Kaldı ki, sizin suçunuz yalnız cehalet de değil. Aynı

zamanda yalan söylüyorsunuz. Okuyucuyu yanıltıyorsunuz. Burjuvazi Sait Faik'e sahip çıkmıştır, adına ödüller konmuş, evini müze yapmıştır, derken cehaletinize bir de yalanı (hem de yalanların en kötüsünü) okuyucuyu yanıltma, kandırma yalanını ekliyorsunuz.

Bilmiyorsanız öğretelim:

Sait Faik varlıklı bir ailenin tek çocuğuydu. Anacığı Makbule Hanım, malını mülkünü Darüşşafaka'ya bırakmıştı. Müze olan Burgazada'daki ev, Sait'in kendi evidir. Anası, oğlunun yaşamının büyük bir bölümünü yaşadığı bu eve dokunulmamasını, küçük bir müze durumuna getirilmesini vasiyet etmiştir.

Armağana gelince, o da bağışlanan malın mülkün gelirlerinden küçük bir parçasının bu büyük yazarın adına yaratılmış, bir zamanlar sizin de kazanmak için can attığınız ve kazandığınız bir armağandır.

Bütün bunlarda burjuvazinin rolü nerede?

Bay Bekir Yıldız'ın saçmaları bütün konuşması boyunca sürüp gidiyor. Sabahattin Ali'nin "Ayran" hikâyesini iki sözcükle özetledikten sonra, "Sait Faik olsaydı istasyon memuru soğukta bekleyen çocuğu içeri alırdı" diyor. Evet (düzelterek söyleyelim) Sait Faik yazsaydı bu konuyu, büyük bir olasılıkla, evinde belki beş çocuğu olan, nöbete sefertasıyla gelen, yoksul ama insanlık duygusunu, yardım etme erdemini yitirmemiş bir istasyon memuru, o çocuğu karda kışta donmaya bırakmaz, sıcak odasına alır, sefertasındaki, kendisini bile doyurmayacak yemeğe kuşkusuz ortak ederdi. Çünkü Sait Faik'in kendisi böyle yapardı da onun için.

Çünkü Sait Faik, insanların gerçek kurtuluşunun, biraz da iyi insanların varlığıyla gerçekleyebileceğine inanırdı. Hangi düzende olursa olsun, acıma duygusunun insan yüreklerinden silinmemesini, insancıl duyguların yitmemesini isterdi. Onun da özlemi, insanın insanı sömürmediği (ama gerçekten sömürmediği), insanların insanlara işkence etmediği (ama gerçekten işkence etmediği) hakkın ve doğruluğun düzeniydi. (Bütün yaşamı, bütün yazdıkları bu söylediklerimin açık belgeleridir)

Bunun içindir ki, Sait Faik, bazı düşünceleri yaşatmak için, çocukları (öykülerinde bile) ölüme terk edecek bir "hınçla" yontmuyordu kalemini.

Bir yazarın kafası ile kitapları arasında çelişkiler olduğu, özellikle bu ülkede sıkça görülmüştür. Ama itiraf ederim ki, ilk kez bir “yazarın” bir konuşmasında, kitaplarındaki bilgisizliği, cahilliği yalan yanlışları aştığını Bay Yıldız’ın yazısında gördüm.

Ve elimde olmadan, adının geleceğe kalması için tanrıların tapınağına pisleyen Erostrat’ı düşündüm.

Erostrat, tapınağı kirletirken, belki bekçiler uyuyordu ve onun pisliği yapmasına engel olamadılar.

Ama bizim küçük Erostrat’ımız, tüm yaşamı boyunca yalnız iyiden, yalnız doğrudan, yalnız insancıl bir düzenden yana olmuş, edebiyat “kliklerinin” dışında kalmış ve iktidarlara, para babalarına ödün vermemiş, sapına kadar namuslu bir kalemi, gün ışığında ve herkesin içinde kirletmeye kalkıyor.

Meydanın boş olduğunu sanıyor zahir.

Bu küçük (gerçekten küçük) Erostrat, meydanın sandığı ve özlediği kadar boş olmadığını kafasına sokmalıdır. Kafasına soktuktan sonra da, üstünde ağırlığını duyması gereken, yeterince parçasını topladığı için artık kendisine gereği kalmayan bir zamanlar almış olduğu Sait Faik Armağanı’nı geri vermelidir.

(Tabii kendisinde ufacık bir tutarlılık ve horladığı burjuvaların ki kadar bir ahlâk kavramı varsa.)

Sait Faik’in eseri böylesi saldırılarla yıpranamaz. Sabahattin Ali’nin eserine gelince, onun da böylesi cahil ve şaşkın savunuculara ihtiyacı olduğunu sanmıyorum.

Vedat Günyol: “Edebiyatın Komandoları”

Son zamanlarda, edebiyatımız, adına komando kafası diyebileceğimiz, hoşgörüden uzak bir tutumun baskısı altına alınmak isteniyor. Kendilerine üstün, ama çok üstün hikâyeci süsü veren bir takım yeteneksiz insanlar, eline su dökemeyecekleri, eski deyimle “kâbına” varamayacakları hikâye ustalarını kötüleyerek –yalnız kötüleyerek mi? Keşke öyle olsa, hainle alçaklıkla suçlayarak– kendilerini (ahmak sandıkları, küçümsedikleri) okurların gözünde yüceltmeye çalışıyorlar. Kendini değerlendirmenin yolunu başkalarını –hem de kendinden çok çok üstün başkalarını– küçültmeye çalışarak arayanlar bunlar.

Bugün, değersiz birtakım hikâyecilerin (daha doğrusu hikâyeci taslaklarının) nişan tahtası olarak seçtikleri bir büyük usta var: Sait Faik. Hikâyeciliğin doruğuna ulaşmış olan bu ustaya çatmayıp da kime çatacaklar? Kendilerini yüceltmek için onu çürütmeyip de kimi çürütecekler? Onu tutanları da hainlikle suçlayıp kendi yüceliklerine (!), çürütülmez bir kanıt elde etmiş olacaklar! Hey babam hey, güler misin ağlar mısın?

Sait Faik hippiymiş, burjuvaymış. Türkiye halkının uyanmasına karşıymış. Veyl onu okuyanın haline! Bir komando tutumu, kafası, daha doğrusu kafasızlığıyla saldırıyorlar bu üstün, üstünün üstünü sanatçıya. Neden? Çünkü Sait Faik, kendini, çevresindeki senin benim gibi insanları, yalansız dolansız dile getirmiş. Bir martının, bir balığın ölümünü anlatmış. Oysa, Anadolu'da bunca kahırlar çeken insanları görmezlikten gelmiş. Devrimci değilmiş, falan filan. Kendileri ne yapıyor bu suçlayıcılar? Fikret Otyam'ın, sayısı onu geçen GIDE GIDE adlı serisinde ele aldığı yürekler acısı konuları donuk, cansız bir kartpostal halinde, üstelik bozuk bir Türkçeyle, ilkelin ilkeli deyişlerle, yeni bir şeymiş gibi süsleyip püsleyip –o aptal sandıkları, ama hiç de aptal olmayan, kendi kültürsüz düzeylerinin çok üstünde olan okurlara– yutturmaya kalkıyorlar.

Sait Faik'i tutan eleştirmenler hainmiş, Sabahattin Ali'yi öldürenlerin yanı başında saf tutanlarmış! Bakın hele siz, ne de rahat konuşuyorlar. Sabahattin Ali'yi bir parmak olsun aşamayan, Sait Faik'in ayağının tozu bile olamayan böbürleçler!

Edebiyatta komandoluğun tutmayacağını bilemeyecek kadar zavallı insanlar! Bir hikâyeci, eğer hikâyeciyse, onu bunu kötülemez. O kaka ben üstünüm demez. Hikâyesini yazar, okurların karşısına yeteneği (varsa eğer) ustalığı (varsa eğer) ile çıkar. Kararı okuyucu verir. Bir süre eserlerinin fazla satması şaşırtmanalı insanı. Basını yıllardır ham halat, aşağı düzeyde, saçma sapan romanlarıyla besleyen kadınlı erkekli bir sürü insanın satış rekoru kırdığını unutmayalım. Onlardan edebiyat tarihine yüzünün akıyla çıkan var mı, var olabilir mi?

[...]

Rauf Mutluay, *Cumhuriyet*'in 3 Ağustos 1975 tarihli sayısındaki yazısına YASAK KAFASI adını vermiş. Ben buna KOMANDO KAFASI diyeceğim, diyorum da.

Hoş görüden uzak bir dünya kurma sevdasındalar bugünün edebiyat komandocuları. Edebiyatçılar adına kurulmuş bir sendikanın Ali kiran baş keseni kesilerek, kendi adlarına çıkan en ufak bir dergiyi bile hoş karşılamayarak, sağa sola bildiriler yağdırarak, ortalığı toz dumana bulamaktadırlar.

Oysa ateş düştüğü yeri yakar.

O kadar. Anlayana davul zurna az.

Gene “intihal” kavgası: Adalet Ağaoğlu’nun “Bir Düğün Gecesi” Aldous Huxley’den apartma mı?

Adalet Ağaoğlu’nun *Bir Düğün Gecesi* romanının, İngiliz yazar Aldous Huxley’in *Ses Sese Karşı* romanının bire bir benzeri olduğunu iddia eden Burhan Günel, önce bir mektup yazıyor Adalet Ağaoğlu’na. 1980 yılı Mayıs ayı (1 Mayıs) başında yazılan mektup şöyle:

Sayın Ağaoğlu,

Gönderdiğiniz kitabınızı almıştım; geç de olsa şimdi teşekkür ediyorum. Gecikmemin nedeni, kitabınızla ilgili bir çalışmaya başlamış olmamdır. Ki, onu daha önce yarısına kadar okuyup bırakmıştım. Bu arada, sizin kitabınızla birlikte, ünlü İngiliz yazar Aldous Huxley’nin *Ses Sese Karşı* adlı romanını da okuyorum.

Onları bitirince, sizin Fikrimin İnce Güllü ile Fransız Claire Etrececi’nin *Elise* ya da Gerçek Yaşam adındaki romanını yeniden okumaya başlayacağım. Ve sonunda uzunca bir yazı hazırlayacağımı sanıyorum. Bunun nedeni, –lütfen kabul buyurun– sizin de bu iki yazar kadar, giderek onlardan daha “büyük” bir yazar olduğunuzu düşünmemdir.

Bu arada aldığınız ödüllerden dolayı sizi yürekten kutlarım. Bu gidişle çok daha büyük ödüller alacağınıza da inanıyorum.

Saygılar sunuyorum efendim.

Burhan Günel

Açıkça kendisine karşı savaş ilan edeceğini duyuran Burhan Günel’in bu mektubuna Adalet Ağaoğlu, tarihsiz, ancak

zarfın üzerindeki 9 Mayıs 1980 tarihli bir mektupla şu cevabı veriyordu:

Sayın Günel,

İnceliklerle dolu mektubunuza çok teşekkür ederim. Etrece'li'den hiçbir şey okumadım. Sizin değininiz üzerine çok merak ettim o yazarı. İlk fırsatta okuyup tanımaya çalışacağım. Ben asıl sizinle *Aksayan* üstüne uzun uzun konuşup tartışmak isterdim. Kitabınızı okuyalı epey oldu. Yazarlığınızda beni çok yakından ilgilendiren, Türk edebiyatını takıldığı noktalardan kurtarıp yeni soluklar getirmek için gösterdiğiniz çaba. Bu kısa notla, *Aksayan* için şöyledir böyledir demem elbet saygısızlık olur. Şu sıralar –hoş, her zaman öyleyim ya– ben de neye nasıl yetişeceğimi bilemez durumdayım. Bir de yolculuk göründü. Bir haftaya kadar gidiyorum. İlerde daha uzun konuşmak umuduyla, başarılı çalışmalar.

Adalet

Sonradan ortaya çıkacağı gibi, Burhan Günel bu mektuplaşmaları, henüz iki romanı karşılaştırmaya başladığı sıralarda (yayımlandığında “Nisan-Aralık 1980, Ankara” notundan anlaşılıyor) yapıyor. Yani henüz daha ortada ne bitmiş bir “inceleme” var, ne de bitmediğine göre de yayımlanmış...

İki romanı karşılaştırmadan önce yapılan bu mektuplaşmalar, konuyu kitaplaştırdığında koyduğu şu not, Burhan Günel'in kavgaya nasıl taammüden hazırlandığını göstermesi açısından ilginç:

Ben yorum yapmıyorum, yorumu okuyanlara bırakıyorum. Yalnız, şu kadarını söyleyebilirim: Benim yazdığım mektubu biri bana gönderseydi tepkim çok değişik olurdu. Çünkü, hiçbir zaman Adalet Ağaoğlu adındaki yazarının durumuna düşmedim. En azından, her yazdığım satırla kendime saygı duydum.

En önemlisi de bu değil midir insanlar için? Kendine saygı...

B. G.

Adalet Ağaoğlu'ndan mektup...

Daha henüz ortada bitmiş bir “inceleme” yokken, Burhan Günel önce kendisine, ardından seçici kurul üyesi yazarlara, yayınevlerine, dergi yönetimlerine vb. yazılan mektuplarla tek kişilik bir kampanyayı yürütüp giderken, Adalet Ağaoğlu, 9 Ağustos 1980 tarihli bir mektup yazıyordu:

Burhan Günel,

Uygulamaya çalıştığınız yöntemi çok duyduk ve gördük: Çanur at, yapışmasa da izi kalır.

Adalet Ağaoğlu'na karşı işte bu yöntemi uygulamaya yeltenmişsiniz. Hadi meydan açık. Siz de daha açık olun, o müthiş zehir hafiyeliğinizle ortaya atmayı kurduğunuz şeyi atın. Öyle, oraya buraya mektuplar döşenerek, fiskos mekanizmasını işleterek, “dehşet incelemenizi” posta kutularına, bazı masalara atıp kaçarak değil. Tekelinize almak istediğiniz dürüstlüğü –o size kalmamış, bu çok açık– ömrünüzde bir kezcik göstererek. Sizden yana hiç umudum yok ya, o zaman belki doğru dürüst bir şey öğrenirsiniz. Sizden yana yine hiç umudum yok, yok ya, başkaları ne devrimin, ne onurun ne dürüstlüğü, sizin gibilere kalmadığını gözleriyle görür. (...) Doğrusu, kendiniz kendinizden utanmayı bilmiyorsunuz, ama herkesin ne olduğunuzu görmesi gerek ve kimse de iğneyle kuyu kaza kaza alnı açık, dimdik geldiği yeri sizin gibilere harcatmaz. Zaten haralayamazsınız. Ama çok arandınız, bunu istediniz, kendini tartmasını bilmeyeni ben kollayacak değilim.

Ben size bir şey söyleyeyim mi? Kendi ülkesinin, toplumunun öz değerlerinden böylesi nefret eden, küçük hırslarının itişiyi içinde geliştire geliştire tek bunu geliştiren insanlarla ilk karşılaşmıyorum. Onların bu zayıf yanlarının, çürümüşlüklerinin nasıl, hangi amaçlarla kullandığını da ilk görmüyorum. Sizin ortaya çıkan niyetiniz ise, bilebildiklerim içinde en zavallısı, acınası. Gülünemeyecek, insana salt hüznün verecek denli beceriksiz. Hadi be, hadi, artık, minicik de olsa gerçek bir yüreklilik gösterin. Yayınlayın şu dehşet “araştırmanızı”. Adını okurlara koydurmayı planladığınız şeyi kendiniz takmaktan neden korkuyorsunuz? O başlığı neden

kendiniz atmıyorsunuz? İşte, onca böbürlendiğiniz dürüstlüğünüz böyle, bu kadarcık sizin. Bunun ise adına dürüstlük falan denmez, kaçaklık denir. (...) Sinsilik, kaçaklık, yozluk, çürümüşlük...

Adalet Hanım'ın mektubunun bir de "Not"u vardı:

Kafan pisliklerle dolu ya, ola ki bu çağrımın bunca gecikmiş olmasının da çürümüşlüğüne, onun gereği gibi değerlendirirsin. Bunca susmam senin pespaye yorumlamalarmla uzaktan yakından ilgili değil. Seyahatteydim, giderken bir ara kulağıma hafiften bir şeyler çalınmıştı, ortada yazar diye dolanan birinin bunca çürümüş olabileceğine ihtimal vermemiştim. Dönünce, hasta anneme bakmak zorunda kaldım. Seni geç öğrendim, bütün mesele budur.

Burhan Günel, Kasım 1986'da kitaplaştırdığı *Benzer Romanlar*'da, Adalet Hanım'ın mektubunun altına düştüğü notta şunları diyordu:

Adalet Ağaoğlu'nun sövgüleri, romanlarındaki sövgülü anlatıma çok yakın. Ve bu yazara bu üslup çok yakışıyor. Ancak, bana söven, meydan okuyan kendisi gibilerle bir olup "adını edebiyat alanından sileceğiz!" diye naralar atan; hakkımda karalama kampanyası başlatan –ki, aynı karalamalar mektubunda da var– A. Ağaoğlu, hâlâ konuya açıklık getirmiş değil: Nedir o benzerlikler Adalet Hanım? Zaten öteki sövgücüler de hiç değinmediler bu konuya, var güçleriyle saldırıp sövdüler. Haaa, öyle mi yaparsınız? O zaman da bu alanın yenileri türeyecektir elbette, İşte şimdi de Pınar Kür karşımızda... Bakalım bu kez ne diyeceksiniz utanmaz, arlanmaz, yüz-süz savunucular?

Burhan Günel, "Bir Düşün Gecesi" ile "Ses Sese Karşı"yı karşılaştırıyor...

Adalet Ağaoğlu ile "intihal" kavgasına tutuşan Burhan Günel, asker kökenli bir yazar. Hava Harp Okulu'nu bitirmiş, 1989'da binbaşı rütbesinde iken kendi isteğiyle emekliye ayrılmış, 1980'de

Kerem Yayınları'nı kurmuş, 1986-1997 yılları arasında *Karşı* edebiyat dergisini yayımlamış. İlk romanı *Ökse* 1972'de, ilk öykü kitabı *Sevgi Bağı* 1974'te yayımlanmış. 21 Aralık 2012'de dünyamızdan ayrılmıştır.

Burhan Günel'in "Bir Karşılaştırma (*Ses Se Karşı-Bir Düşün Gecesi*)" incelemesi *Yazko Edebiyat* dergisinin Şubat 1981 (s.95-115) tarihli 4. sayısında yayımlanıyor.

Yazko Edebiyat dergisi yöneticileri incelemenin başına şu açıklamayı koyuyorlar:

Dergimizin Kasım 1980 sayısındaki yazısında Konur Ertop şöyle diyor:

"Ödülleri önemseyen okur topluluğunun küçüklüğüne karşın yazarların, yayınevlerinin ödüllere önem verdiği anlaşılmaktadır. Seçicileri etkilemek için mektuplar gönderen, kalem arkadaşlarına kara çalan bir romancı, kitabının önsözünde yayınevlerinin kendisine "Hiçbir ödül kazanamadın, artık senin romanlarını basamayacağız" dediğini yazmaktadır." Adı anılmadan "kara çalma" cılıkla suçlanan bu yazarın Burhan Günel olduğunu sonradan -yazdığı bir mektup üzerine- kendisinden öğrendik. Elinde dokuz aydır hiçbir yerde yayımlanmadığı bir inceleme bulunduğunu bildiriyor, birtakım engellemelerden, baskılardan söz ediyordu... Aldous Huxley'in *Ses Sese Karşı* adlı romanı ile Adalet Ağaoğlu'nun birkaç ödül almış *Bir Düşün Gecesi* adlı romanı arasındaki benzerlikleri ele alan

bu emek ürünü incelemeyi okurlarımıza aşağıda sunuyoruz. Adalet Ağaoğlu'nun yapacağı açıklamalara, ödül jürilerinde yer almış eleştirmenlerin görüşlerine de sayfalarımız her zaman açıktır.

Burhan Günel romanları özetlemiştir. Önce *Ses Sese Karşı*'yı...

Bu incelemede yazar Adalet Ağaoğlu (A.A.); Ağaoğlu'nun romanı *Bir Düşün Gecesi* (B.D.G.); ünlü İngiliz yazarı Aldous Huxley (A.H.) ve romanı *Ses Sese Karşı* (S.S.K.); Burhan Günel ise (B.G.) biçiminde yer alacaktır.

I. ROMANLARIN ÖZETLERİ

A. *Ses Sese Karşı*

İngiliz A. H.'nin romanı S.S.K., bilim adamı Lord Edward'ın evinde, Lord'un karısı Lady Edward'ın verdiği parti ile başlamaktadır. Partiye, büyük ve soylu bir ailenin yakınları ile dostları, tanıdıkları, özetle yakın ilişkileri olan kalburüstü kişiler çağrılmıştır. Bu parti, romanın yaklaşık iki yüz sayfasını kaplamaktadır. Tipler, kişiler, ilişkiler bu parti boyunca anlatılır, yerli yerine oturtulur.

Evin kızı Lucy ile annesi Lady Edward'ın eski sevgilisi olan ressam John Bidlake'ın oğlu Walter Bidlake, partiden ayrılıp geceyi dışarıda geçirirler. Bir lokantada, romanın daha ilerideki bölümlerinde ayrıntılı olarak anlatılacak olan kişilerle oturup konuşurlar. İlişkiler iç içedir. Lucy, beraber çıktığı Walter'i atlatır; bir generalin oğlu olan sevgilisi aylak adam Spandrell ile geceyi bitirir. Walter ise eve döner. Evde, Marjorie onu beklemektedir. Marjorie, Walter'in karısı değildir ama birlikte yaşamaktadırlar. Yakında doğuracaktır. İlk zamanlar birbirlerini çok sevmelerine karşın Walter ile Marjorie, daha evlenmeden evlilik kurumunu yıpratmışlardır. Yıkılan, yok olan bir şeyler vardır aralarında. Ve Marjorie, Walter'in nereye gittiğini, kiminle gecelediğini bilmektedir.

A.H. romanında, İngiltere'den kalburüstü bir kesimi anlatmaktadır. Toplumsal konulara, seçilmiş kişiler, kişilikli kahramanlar aracılığıyla görüşler ve karşı görüşler öne sürüp paradokslar oluşturarak, ama yorumu okura bırakarak yaklaşmaktadır. Ön planda

hep roman kahramanları görülmektedir ama, hemen onların arkasında İngiltere ve İngiliz toplumu belirmektedir.

Roman, Lord Edward'ın evindeki partinin ardından, ileriye dönük bir zamanlamayla, fakat yer yer geriye dönüşlerden de yararlanarak ilerler. Toplumsal yapı, yönetim biçimleri, aile kurumu gibi genel olgular irdelenip eleştirilirken din, ahlak, tanrı, aşk, sanat, resim, edebiyat ve benzeri konular üzerinde zaman zaman geniş açılarla, bol örneklerle tartışmalar yer almaktadır.

[...]

A. H.'nin romanı, bu anlayışla, bu çizgide gelişir ve son bulur. Romanın sonlarına doğru bir faşist liderin öldürülmesiyle roman biraz canlanır, devinim kazanır ve geliştiği gibi, bazı düşüncelerin öne çıkmasıyla son bulur.

Burhan Günel bunun ardından *Ses Sese Karşı*'nın benzeri olduğunu iddia ettiği, Adalet Ağaoğlu'nun *Bir Düşün Gecesi* romanını özetliyordu:

A. A.'nın romanı *Bir Düşün Gecesi*, varlıklı bir ailenin kızı Ayşen ile bir generalin oğlu olan Ercan'ın düğünü sırasında, düğün salonunda başlar, gelişir, geriye dönüşlerle ilerler ve düğün sona erecekken roman da biter. Adalet Ağaoğlu romanına, yukarıda alıntıladığım görüşlere uygun olarak, genel olarak Aldous Huxley'in yöntemiyle yaklaşmıştır. Çalışmasını aşağı yukarı aynı ilkeler doğrultusunda yürütmüştür. Roman boyunca, bir büyük ailenin yakın çevresini, o çevrenin yakınlarını –arkadaşlar, yoldaşlar, sevgililer, işbirlikçiler vb.– anlatmaktadır. Yine bazı kavramlar tartışılmakta, güncel olaylara yaklaşılmaktadır ayrıca. Ve bu yaklaşımda, Aldous Huxley'in “birbirine benzeyen kişilerin değişik sorunlarla karşılaşmalarını ele alması” gibi bir yöntem belirmektedir. Bunu yaparken, yine Aldous Huxley'in “ikinci, üçüncü romancısını” görür gibi oluruz. Bunda anaç, büyük ölçüde, “aynı tema olduğu bilinen” yerel gerçeklerin aktarılması olsa gerektir.

Adalet Ağaoğlu, Aldous Huxley'den farklı olarak, romanını başladığı yerde, yani düğün salonunda bitirmektedir. Bu da, öyle sayıyorum ki, Adalet Ağaoğlu'nun tiyatro yazarlığının doğal bir sonucudur. (A. H. ise, 597 sayfalık romanının 200 sayfalık bölümünü

ayırmıştı aynı “mekân” için ve sonra sokağa çıkmıştı.) Adalet Ağaoğlu sokağa çıkmaz, hemen hemen aynı gözlemlerle, içe dönerek, arada sırada dışarıya bakarak, geriye dönüp ayrıntılı, eksiksiz ve yapay anımsamalarla yürütür ve bitirir romanını.

Bunun ardından karşılaştırmayı yapıyordu. Bütün bu karşılaştırmalar “Nisan-Aralık 1980, Ankara”da yapılmış.

Adalet Ağaoğlu’nun cevabı

Mart 1981 tarihli *Yazko Edebiyat*’ın 5. sayısında Adalet Hanım’ın Burhan Günel’e cevabı yayımlanıyor. “ ‘Bir Karşılaştırma’ İçin” başlıklı yazının başında yine *Yazko Edebiyat* dergisi yönetiminin şöyle bir notu var:

Burhan Günel’in geçen sayımızda çıkan incelemesine karşı Adalet Ağaoğlu’nun gönderdiği yanıtı aşağıda okuyacaksınız. Dergimiz, yazarlar arasındaki tartışmalarda küçültücü sözler edilmesine kesinlikle karşıdır. Nitekim Burhan Günel’in incelemesi bu açıdan dikkatle okunmuş, yazarın izniyle bazı çıkarmalar yapılmıştı. Adalet Ağaoğlu’nun dergi baskıya verilirken elimize geçen, bu sayıda mutlaka yayımlanması istenen yanıtından ise kendisine danışarak çıkarma yapma olanağını bulamadık. Dört yerde yaptığımız çıkarmaları notlarla belirtmek zorunda kaldık. Yazının başlığını da değiştirdik. Bu konuyu ele alan eleştirmenlerden dergimizin ilkelelerine uymalarını beklediğimizi belirtir, yazardan özür dileriz.

Adalet Ağaoğlu’nun yanıtı ise şöyleydi:

Yazko Edebiyat’ın 4. sayısında yayımlanan “Bir Karşılaştırma: Ses Sese Karşı-Bir Düşün Gecesi” başlıklı yazıyı gördüm. Dergi, yazının başına koyduğu notunda bunun “emek ürünü bir inceleme” olduğunu belirtmiş bulunsa da, bu karşılaştırmayı yapan kimsenin amacı, başka başka zamanlarda başka başka toplumlarda, başka başka yazarlar tarafından yazılmış iki romanın ortak ya da karşıt düşünce, duyarlık alanlarını, biçim yön ve yön-

temlerini, varsa eğer, bu ortaklıklarla karşıtlıkların belirleyicilerini saptamak değil. Böylece, bir incelemenin verileriyle genelde edebiyatın, özelde romanın yorumlanmasına yeni katkılar getirmek değil. Hem okuyanın kolayca anlayacağı gibi, bu karşılaştırmaya konmuş emek, bir edebiyat araştırması adına değil. Böyle bir karşılaştırmmanın tek amacı, *Bir Düşün Gecesi* ile benim bir çırpıda kılığı kıyafeti değiştirerek soyguna çıktığımı öne sürmek ve yazıyı yazan kimsenin inceleme dışı nedenlerle kendi kafasına musallat olmuş bu yepyeni yazar kimliğimi enseleyerek gözler önüne sermek.

Tartışmaya katılan Fikret Otyam da, “Ben *Bir Düşün Gecesi*’ne oy vermedim” diyordu. Tartışmaya Mîna Urgan, Remzi Kitabevi ve Fûsun Akatlı da karışarak, *Yazko Edebiyat*’a mektup gönderiyorlardı. Kitabevi, Mîna Urgan ve Fûsun Akatlı ise Adalet Ağaoğlu’ndan yanaydı.

“Yazko Edebiyat” da konuya müdahil oluyor

Yazko-Edebiyat yönetimi bundan sonra şöyle devreye giriyordu:

Mîna Urgan’ın bütününe yayımladığımız mektubu burada sona eriyor. Görüldüğü gibi *Ses Sese Karşı* çevirmeni *Bir Düşün Gecesi*’nin bu romana kesinlikle benzemediği görüşünde. Ne var ki, mektubunu baştan sona ‘kopya’ sözcüğüyle örmüş. Bu sözcük ‘Yankı’ dergisinin yaptığı soruşturmada da bol bol kullanıldı.

Konur Ertop: “Hangi ‘Kopya’da 12 Mart dönemini yaratan olaylar, bu dönemin yarattığı toplumsal bunalımlar bu kadar ‘yerli’ çizgilerle verilebilir?”

Çetin Altan: “Adalet Ağaoğlu’nun *Bir Düşün Gecesi* romanı kesinlikle bir kopya niteliği taşımamaktadır. Sadece benzerlikler olabilir.”

Tahsin Yücel: “Sonuç olarak bu, bir kopya değil benzerliktir.”

Mîna Urgan: “Kopyacılık söz konusu değil. Kişiler arasında da, olaylar arasında da benzerlik yok.”

Fusun Akatlı'nın mektubu

Bundan sonra Fusun Akatlı “*Yazko Edebiyat Dergisi Yöneticilerine*” bir mektup yazıyordu.

Fusun Akatlı mektubunun bundan sonrasında, “kesinlikle muhatabı” olmadığını belirttiği Burhan Günel için küçültücü sözler ediyor, sonra da boş zamanı olan yazarlara, okurlara “eğlendirici” bir öneride bulunuyordu:

İstediğiniz herhangi iki romanı alınız, bir “karşılaştırma” yapınız. Göreceksiniz ki, o iki romanın yazarları arasında aynı güneşte çamaşır kurutmuş olmalarından kaynaklanan yakınlıkları, romanları arasındaki benzerliklerin sayısı hiç de Ağaoğlu ile Huxley ortaklaşalıklarından az çıkmayacaktır. Hep kadınlardan, erkeklerden, düğünlerden, derneklerden şu ya da bu mesleklerden, kimi sorunlardan dem vurur bu romancı dediğimiz kişiler nedense! (...)

Burhan Günel'den “Yazko Edebiyat” yöneticilerine mektup

Burhan Günel mektubunda, incelemesi yüzünden *Yazko Edebiyat* yöneticilerine yapılan saldırılara üzüldüğünü belirtiyordu.

Yazko Edebiyat'ın, “Dergimizi baskıya verirken elimize geçen, *Bir Düğün Gecesi*'nin yayıncısı Remzi Kitabevi'nin açıklaması notuyla, bir yazı yayımlanıyordu.

Nesin Yıllığı 1982 de olaya yer vererek, Ağaoğlu'na üç ödül veren jüri üyelerinin bir bölümü ve bazı edebiyatçılar görüşlerini aktarıyordu okurlara.

Hasan Hüseyin: “Yanlış ve haksız bir yaklaşım, bütün yapıtları karşılaştırmaya kalkarsak içinden çıkılmaz sonuçlar alırız. Bütün dünya dillerindeki yapıtlar birbirini andırabilir. Adalet Ağaoğlu başarılı bir yazardır. Öykünme açıksa, bilerek yapılmışsa kötüdür.”

Mustafa Ekmekçi: “Bu inceleme, Burhan Günel'in daha önce hazırlayıp eleştirmenlere gönderdikleriymiş. Adalet Ağaoğlu, yazdıklarıyla tanınan, yazarlıkla yaşayan biri. Üç ödülü birden alma-

şı, gözlerin üzerine çevrilmesine neden olmuş olmalı. Burhan Günel de bir romancıdır. Kendi romanlarından benzerlikler bulup çıkaranlar olsa hoşuna gider mi?"

Mustafa Şerif Onaran: "Burhan Günel'in sözde incelemesi, gerçekte eleştiri niteliği bile olmayan bir dedikodu yazısı. Bu inceleme, gereksiz dedikodularla iyi bir romancının onurunu kırmaktan başka bir şey değildir. Madaralı Roman Ödülü Seçici Kurulu'nda bu romana ödül veren bir kişi olarak gurur duyuyorum."

Konur Ertop: "Kendinden önceki belirli bir yapıttan yola çıkmak, onun çerçevesinden yararlanmak, öğelerini kullanmak, onunla hesaplaşmak, en büyük sanatçıların da izlediği çok bilinen bir yöntemdir. Bayan Ağaoğlu, bu yöntemi kullansa Sophokles'ten Sartre'a, Cervantes'ten Joyce'a, Fuzulî'den Nâzım Hikmet'e kadar sanat ustalarının tuttuğu bir yolu izlemiş olurdu. Böyle bir işe girişse, elbette İngiliz yazarının insanlığından yapıcı, yaratıcı gücü silen umutsuzluğu kötümser yergiciliğini de eleştirmiş, bunların yerine kendi değerlerini geçirmiş olurdu. Ama onun sorunu bizim toplumumuzun yaşadığı dönüşümdür. Birçoğunu daha önceki romanı *Ölmeye Yatmak*'tan tanıdığımız kişiler, o romanda anlatılanların ve bizim toplumsal gerçeklerimizin belirlediği yaşamlarını inandırıcı bir biçimde sürdürmekte. Melen Hükümeti'nin iş başında bulunduğu günlerin olaylarını yaşamaktadırlar. Ankara'da Anadolu Kulübü'nde bir araya gelen düğün halkı bizim toplumumuzun belirli kesimlerinin temsilcileridir. Hangi 'kopya'da 12 Mart Dönemi'ni yaratan olaylar, bu dönemin yarattığı toplumsal bunalımlar bu kadar 'yerli' çizgilerle verilebilir? Birbirleriyle uzaktan yakından ilgili birçok kişilerin serüvenini bir roman çerçevesi içinde ele almış olmak bir benzerlikse, bunu Huxley'den önce de, sonra da kullanan birçok yazar olmuştur. İki roman arasındaki yakınlık, *Kiralık Konak*'ın *Madam Bovary*'ye yakınlığı kadar bile değildir."

Çetin Altan: "İki eserin birbiriyle ne kurgu, ne konu ve ne de anlatım açısından bir ilgisi yoktur. O eserde çeşme geçiyor, bunda da çeşme yahut orada adamı kıza âşık oluyor, burada da âşık oluyor diye benzetme yapıp bu eserin diğerinden kopya veya çalma olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Esasen iki eserin yazarları arasında

dünyaya bakış yönünde farklılıklar vardır. Kesinlikle ifade ediyorum ki, Huxley'in *Ses Sese Karşı* diye Türkçeleştirilen *Contrepoint* adlı eseri ile Adalet Ağaoğlu'nun *Bir Düğün Gecesi* romanı kesinlikle bir kopya niteliği taşımamaktadır. Sadece benzerlikler olabilir."

Tahsin Yücel: "Burhan Günel'in yazısını henüz okuma fırsatı bulamadım, ancak geçen yıl yapılan Sedat Simavi Ödülleri Seçici Kurulu toplantısında böyle bir konu ortaya atılmış değildi. İki roman arasındaki benzerliğin hemen göze çarpması da kolay bir şey değildir. Sandığım kadarı ile bir kopyadan çok, bazı benzerlikler söz konusu. Bu arada Adalet Ağaoğlu'nun Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü oyçokluğu ile almış olduğunu belirtmekte de yarar var. Sonuç olarak bu, bir kopya değil benzerliktir."

Cahit Külebi: "*Bir Düğün Gecesi*'nin tamamını okumamıştım. *Ses Sese Karşı*'yı da okumadığım için, bu konuda bir şey söyleyemeyeceğim. Her iki roman okunmadan ileri sürülen savları da doğru bulmuyorum."

Dr. Ertuğrul Özkök: "Huxley'in romanını okuyamadım. Sanat ve sosyoloji açısından Günel'in bu araştırmasını değerlendirebilirim. Şölenler, düğünler evrensel sosyolojik olgulardır. Metin karşılaştırmaları da kolay değildir. Bir esinlenme söz konusu olsa bile, bunun, Adalet Ağaoğlu'nun romanını olumlu ya da olumsuz etkileyeceğini sanmıyorum. Burhan Günel'in incelemesi çerçevesinde koparılan, biraz da spekülative bulduğum bu gürültüyü pek anlayamadım."

H. Vasfi Uçkan: "*Bir Düğün Gecesi*'nin bir bölümünü güçlükle okudum. Tümünü ise, bana silah gücüyle bile okutamazlar. Burhan Günel'in incelemesini okuduktan sonra hiç okuyamam. Görülüyor ki, Türk yazınında bir şeyler oluyor, bir şeyler dönüyor. Tekerler hızlanınca sırlar dökülür, teller görünürmüş. Burhan Günel, bu çalışmasıyla tekerlere hız verdi. Bundan sonra daha pek çok sırlar dökülüp teller görüneceğe benzer. Artık kapılar ardında konuşulmasa da açık açık konuşulsa: Yahu şu romanı sonuna kadar okuyamadım, yahu şu dizeler şu ozandan, şu romanda, bu öyküdeki şu yerler falan yazardan aktarma diye."

Bu tartışmalar böylece çeşitli dergi ve yıllıklarda bir süre daha devam ettikten sonra yavaş yavaş unutuldu gitti...

Vedat Türkali'nin kavgaları...

İş yapıyorsanız yolunuzu bekler birileri. Yürüyorsanız, ayağınıza takılacaklardır. Çoğaltılabilir bu örnekler. Sağdan, soldan, ileriden, geriden hangi yönden gelirse gelsin, bir ortak yanları vardır; düzeyleri birbirine yakın ya da koşut bilinçli, bilinçsiz saldırılardır bunlar, sizi savunmaya zorlarlar.

Vedat Türkali

Yaman bir polemikçidir Vedat Türkali...

Dönem dönem *Savunmalar*, *Yanıtlar* ve *Ölmedikçe* adlarıyla yayımlanan polemik yazıları, en son *Tüm Yazıları*, *Konuşmaları* başlığı altında toplandı. Orda görülecektir ki Vedat Türkali'nin polemik yazıları tek yönlü değildir. Dünya görüşü ve ideolojisinin yönü bilindiğinden, Vedat Türkali'nin salt karşıtlarıyla, yani sağındakilerle ve gerisindekilerle polemige girdiği sanılır.

Oysa işin gerçeği öyle değildir.

Sağındakilerle ve gerisindekilerle olduğu kadar, aynı safta olduklarıyla ya da öyle göründükleriyle, soldakilerle, ileridekilerle de gerçekler, doğrular adına polemik yapmaktan kaçınmamıştır.

Atilla Dorsay'a yaptırılan saldırı...

1987'de Vedat Türkali'nin *Yeşilçam Dedikleri Türkiye* romanı yayımlanmıştır. İlk iki romanı *Bir Gün Tek Başına* ve *Mavi Karanlık* yayımlandığı yıllarda *Cumhuriyet*'in edebiyat eleştirmenleri tarafından oldukça büyük bir övgü kampanyasıyla karşılanmışken, nedense *Yeşilçam Dedikleri Türkiye* konusunda susulur.

Ancak aylar sonra şiddetli bir tepki gelir. O da, gazetenin edebiyat eleştirmenleri tarafından değil de, nedense “sinema kritiği” tarafından yapılır...

Vedat Türkali'nin *Yeşilçam Dedikleri Türkiye* romanının ön- de gelen kahramanlarından birisi olan Gündüz Bey "komünist- likten" hapis yatmış ve ardından "sürgün" cezasını da tamam- layıp İstanbul'a dönmüş bir "eski tüfek"tir. Karısı kendisini, ha- pisteyken bırakmıştır; işsizdir, çaresizdir, fakr-ü zaruret içinde- dir. Sonunda arkadaşı Turgut, ortak sınıf arkadaşları Mandrake Nevzat'ın aracılığıyla "gazete"de "düzeltmenlik" işi bulur. Roman- da hiçbir yerde Gündüz Bey'in "düzeltmen" olarak çalıştığı "gaze- tenin" adı geçmemektedir. Ancak bu konuların "kühüne varmış" okuyucular çıkarabilir gazetenin adını...

Gündüz Bey, "gazete"deki mesaisine başladığı bir gün (Vedat Türkali'nin tüm romanların çok kullandığı bir yazım tekniğiyle) "iç monolog" yapmaya başlar:

Ben faşizmin en azgın savaş yıllarından biliyorum bu gazete- yi. Aşağılık, namussuz, her haberi, her satırıyla... Faşist ideolojiyi bu ilericiler mayaladılar bu ülkeye!.. Hem de bu gazete... Bu baş- yazar... "Her şey değişip akmada. Bu hal beni hayran bırakmada..." Hani en çok sevdiğin dizelerdi bunlar. Kişisel kan davasına kaptır- mış gibisin. O günün kapkara heriflerini bile kendine çekecek ka- dar güçlenmiş bir doğru yola sevinse. Seviniyoruz işte!.. Sevi- nemiyordu. Kendisiyle her hesaplaşmada yenik düşüyordu bu ko- nuda. (...) Bugün de göründükleri kişiler olduklarına inanmıyordu bu adamların. Sorun da buydu. O dönemle ilgili anıları okuduğun- dan bu yana, şimdilerde demokrasi savaşçısı sayılan gazeteci yaza- rın eski faşistliği daha da batar olmuş, bugüne ilişkin kuşkuları da bulantıya dönüşmüştü. Adam o günlerde de doğru şeyler, ülke için yararlı şeyler düşünür, yazarmış meğer!.. Bununla da kalmıyor, o dönemde bunların karşısında bin bir acıya katlanarak özgürlük sa- vaşı verenleri de aşağılamayı sürdürüyor utanmazlıkla. Yanlış yol- dan dönmek değil bu, yanlış doğru, yaşamının her dönemiyle say- gın görünme açığızlüğüydü. Yanlışın çirkinliğiyle doğrunun gü- zelliğini ayırmıyorsa, nesine güveneceksin, neyine sevgi, saygı du- yacaksın bu adamın?" (*Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.35)

Roman kahramanı Gündüz Bey'in "iç monologu" doğru adre-

si kısa sürede bulmuştu... 17 Temmuz 1987 tarihli *Cumhuriyet*'te Atilla Dorsay imzalı "Romancının Özgürlüğünün Getirdiği Ahlak-sal Sorunlar" başlıklı bir yazı çıktı.

Dorsay, konuya önce kendi alanı sinema ve sinema insanı açısından yaklaşıyor gibi yapıyorsa da, sonunda baklayı ağzından çıkarıyordu:

Türk toplumunun bunca yakından tanıdığı, bu toplumu, yaptıklarıyla şöyle veya böyle etkilemiş kişileri çok belirgin özellikleriyle almak, örneğin Yılmaz Güney'in hık demiş burnundan düşmüş bir Şahin Doğu yaratıp, onun serüveninin ancak bir bölümünü kullanmak, çok önemli bir bölümünü Doğu/ Güney'in sinemacı olarak yaptıklarını, yarattıklarını ise öykü dışında, deyim yerindeyse, sahenin dışında bırakmak, romancı özgürlüğü gerekçesiyle mazur görülebilir mi?

Atilla Dorsay bunları yazdıktan sonra *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*'nin hiçbir yerinde *Cumhuriyet* gazetesinin ve başyazarının adı geçmediği halde, adresi ne kadar doğru algıladığının ipucunu da vererek şunları yazıyordu:

Daha da önemlisi: Vedat Türkali, romanının birçok yerinde, yine toplumumuz açısından önemli kimi kurum ve kişilere, hem de çok ağır eleştiriler yöneltiyor. Bunların arasında, adları açıkça verilmemekle birlikte, belirgin olarak *Cumhuriyet* gazetesi ve onun başyazarı (...) vb. gibi kişi, kurumlar var. (...) "Romancı özgürlüğü" görünümü altında her türlü sorumluluktan da kaçarak böylesine ağır eleştiriler getirmek, en azından dürüst bir davranış mı? Savunulabilir mi?

Dorsay yazısını sonunu da şöyle getiriyordu:

Velhasıl *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*'nin gündeme getirdiği ve bu romanı aşp daha geniş bir düzeyde tartışılması gereken sorular var. Ve (ne yazık ki) edebî düzeyde değil, moral (ahlakî) düzeyde sorular bunlar. Ben, bunların üzerine gitmeyi, bu soruları sormayı görev saydım. Bakalım yanıtları bir yerlerden gelecek mi?

Vedat Türkali: “Tam bir saldırı”

Dorsay, yazısını bilerek, “Bakalım yanıtları bir yerlerden gelecek mi?” sorusuyla bitiriyordu, çünkü Vedat Türkali’nin o sırada yurtdışında olduğunu biliyordu.

Atilla Dorsay’ın bu yazısına verdiği cevabın encamını şimdi de Vedat Türkali’den dinleyelim:

Frankfurt Üniversitesi’nin çağrılısı olarak ’87 Haziran’ında ülkeden çıktım. Avrupa’nın çeşitli kentlerinde konuşmam için yapılan çağrılara uyarak dolaşıp duruyorum. Bir kentteki konuşma sırasında Atilla Dorsay’ın *Cumhuriyet*’teki yazısına nasıl yanıt vereceğimi soruyorlar. Önce anlamadım. Cumhuriyet’te bir yazı yayımlanmış Atilla Dorsay, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye* üzerine, onu sorarlarmış. Gazeteyi getirip gösterdiler. Tam bir saldırı. Hem de meydan okuyan bir saldırı. Yazısını, “Bakalım yanıtları bir yerden gelecek mi?” diye bağlıyor Atilla Dorsay. “Düşüneyim” dedim. Ondan sonra gittiğim çoğu konuşmalarda aynı soru çıktı karşıma; Atilla Dorsay’ı yanıtlamayacak mıydım? İstanbul’a açtım, onlar da yanıt bekliyorlardı. Artık borç olmuştu. Sonunda, Zürih’te yazdım yanıtı; sağ olsun, ev sahibi arkadaş da hemen temize çekti, postaladık. Oh, savunmamı yapmış, bitirmiştım bu işi. Ne kolay! İstanbul’la konuşuyorum, haftalar geçti, yazı çıkmıyor. Atilla Dorsay’a vermişler beklediği yanıtı; sevindiğini, gazeteye koyduracağını söylemiş! Sürüp giden “bugün yarın”lardan sonra yazının çıkmayacağını bildirmiş. Cumhuriyet gazetesine “saldırı” varmış, o yüzden koymuyorlarmış... Uzatmayayım, gazetenin yöneticileriyle, aylar ayı süren bir “savaş” başladı aramızda. Sözler verildi, geri alındı. Yazıyı düzeltmem istendi; yapmayacağım anlaşılınca gene savsaklandı. Ancak aylardan sonra çıkabildi yanıt yazısı. Sonradan öğrendiğime göre, Nadir Nadi’ye yansımış iş; Sayın Nadi de, “Beni eleştiriyor diye yazı koymamak olur mu?” demiş; yol açılmış böylece.

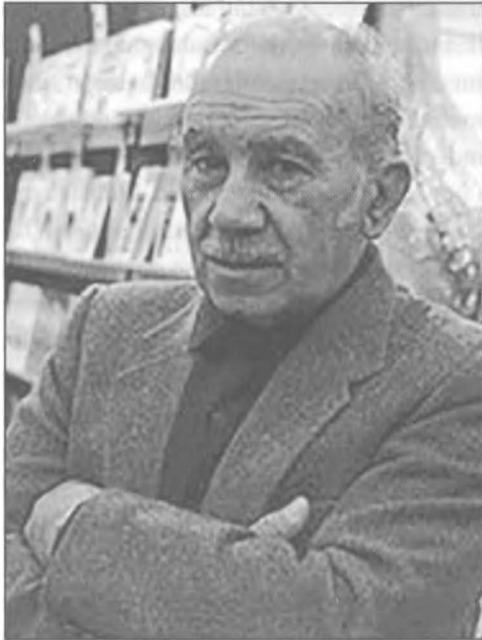
Vedat Türkali’nin öyküsünü anlattığı Atilla Dorsay’a yanıtı ancak 10 Ekim 1987 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanabilir.

Girişinde “Zürih” kaynağının bulunduğu Türkali’nin yanıtının ilgili bölümleri şöyleydi:

3. “Daha da önemlisi” diye başlıyor sondan bir önceki paragraf. Demene gerek yoktu: Cumhuriyet, Eczacıbaşı sözcüklerini gören kişi hemen işin önemini de anlıyor, ardındaki dürtüyü de. Bunu da anlayışla karşılıyorum! Bazı zorunlu bağlılıkları vardır insanların!

Sözünü ettiğin o başyazarın bugünkü konumuna hiç kuşkun olmasın benim de saygım var. Hem de kişisel hiçbir çıkarım olmadan! Ama bir zamanlarına değil. Okumasını bilenler için roman salt o bir zamanları da getirmiyor gündeme; geçmişte bize acı veren bir davranışa karşı bugünkü tutumumuzun tartışmasını açıyor. Romanda duygusal ögesi ağır basan koşut bir öykü bu tartışmaya boyut kazandıracak biçimde işlenmiştir.

Yaşlı bir devrimcinin en ağır koşullarda karısını elinden alan bir siyasal komiser, yeni dönemde ilerici kimlikle çıkmıştır karşısına.

Vedat Türkali (1919-2016)

Okuyucu, Gündüz'ün geçmişine bakarken kurtulamadığı katı, duygusal tutumuna bu öykü ile daha nesnel bakabiliyor. Duygularını yenemese de Gündüz sonunda açıklıkla, gazete konusunda şunları söylüyor Nihat'a: "...Bazı doğruları bir zaman görmemek zorundasın! Geniş bir bağlam içinde aldın mı, o doğru, o gün doğru değildir." Goşist, sekter tavırlara karşı bir uyarıdır bu sözler. Geçmiş bir tarif doğrusuna en sivri görünen suçlamaları yaparken saldırıyı değil, bir anlamda savunuyu içeriyor roman. Başyazarı savunmak gibi bir sorunum da yok. Salt saldırmayı düşünmediğim gibi.

Cumhuriyet gazetesi için de durum buna benzer bir bakıma. Belleğimde şu tümceler var: "*Cumhuriyet* gazetesi ilerici filan da değil! Geçende birini konuşuyorlardı. O komünisti sakın sokmayalım gazeteye diye!..." Belki senin de bildiğin, umarım unutmadığın bu tümceler, kanımca doğru bir eleştiriyi içeriyor.

"Komünist" sözcüğünün yarım yüzyılı aşkındır ülkemizde baskısı sürdürülegelen resmî tanımına, yorumuna; bundan kaynaklanan tavırlara son verilmedikçe; değil ülkede, kurumlarda da demokrasi olmaz. Komünist olmamak, giderek komünizmi sevmek değildir bu, sağlıklı demokrat olmamaktır. Kendimi bildim bileli izlediğim *Cumhuriyet*'in bugünkü belirgin tutumunu da, sağlıklılarla sağlıklıların pamuk ipliğine bağlı dengesi ile sürüp giden bir görünümüdür.

Ülkenin tüm aydınlar topluluğu gibi... Romanda anılan gazetenin benzerliği de buradan kaynaklanır. *Cumhuriyet*'in bugünkü önemini de bilirim. Gazetede çıkan bir yazımı saygısızca bozup yayımlayan bir sayfa sekreteri ile hesaplaşmamı –salt *Cumhuriyet*'i karşıma almış görünmemek için– bir kitabımın yeni çıkacak baskısına kadar ertelemeye katlandığımı da söyleyeyim. Avukat dostlarımın üstelemesine dayanamasam, yasa yolu ile düzeltme isteyebilirim.

Vedat Türkali, Atilla Dorsay ile aralarında çıkan "savaş"ın öyküsünü şöyle sürdürüyor:

Yayımladığının ertesi, Atilla Dorsay'ın "Yanıt'a Yanıt" adlı ikinci yazısı çıktı. Okunması için, özellikle onu da aldım kitaba. Eleştiri sayıyor saldırılarını, benim eleştirilere dayanamadığımı da bel-

gelerle kanıtlamaya çalışıyor; bu arada, nasıl ettimse gözlerini yıldırđım tüm eleştirmenleri de yardıma çağırıyordu. Nerdeydiler, niye yetişmiyorlardı? Tam bir Haçlı kıskırtması. Kimse yardımına koşmadığı gibi, yanıt vermek de aklımdan geçmedi... Yalnız, piyasaya sürdüğü, Yılmaz Güney'e haksızlık edildiğı yolundaki yersiz, ancak kurnazca savı ara sıra dikilir oldu karşıma. Özellikle Yılmaz Güney mitosu yaratmada çıkar umanların başvurdıkları bu araç da istediklerince etkili olmuyor. Karmaşalar içinde Türkiye; çöl değıl. Bir romandaki sıcak sevgi dolu eleştiriyi, dahası, temelde işlenen asıl sorunsalı kavrayıp algılayacak okuyucu sayısı, bu düzeyde yetenekten yoksun olanların hele hele kötü niyetlilerin epey üstünde.

Türkiye'ye döndüğümünden bir süre sonra karşılaştığımızda elini uzattı Atilla Dorsay. Olup bitenden üzgündü; unutmamızı istiyordu bu tatsız olayı. Yüz yirmi bin okuyucu önünde yapılan şeylerin, birkaç kişi önünde özür dilemeyle kapatılmasını istiyordu! Elini sıkmadım. "Yazdıklarından ötürü değıl, aydına yakışmayan tavrın için bağışlamıyorum seni" dedim. Anlamamıştı. Açıkladım: "Yazımı uzatmadan yayınlamak senin görevindi. 'Yanıt bana gönderilmiştir. Ya basarsınız ya da benden yazı beklemeyin bir daha...' dedin, olur biterdi. Aydın tavrı budur bence..."

Onu düşünememişti!..

"Tek Kişilik Ölüm" romanının "solda" kopardığı kıyamet...

Vedat Türkali'nin *Tek Kişilik Ölüm* romanı 1990'ın ilk günlerinde yayımlandı.

Türkiye'nin sol siyasal tarihi içinde yer almış bir önemli partiyi, Türkiye Komünist Partisi'ni konu edinen romanı bir solukta okuduktan sonra hakkında bir yazı yazmayı arzulamıştım. Yazdım da... Ancak yayımlatılması, kırk türlü eğilimce parsellenmiş sol yayın ortamımız içinde pek de kolay görünmüyordu.

O sırada, İletişim Yayınları'nca fasiküller halinde yayımlanmakta olan *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*'nin "Türkiye Devrimci Hareketi" bölümlerine, ko-

münist tarihimizin dönüm noktası kimi olay-olgularını ve öne çıkan kişiliklerin biyografilerini yazıyordum. Gerek İletişim'in gerekse ansiklopedi kadrolarının hemen yanında duran "sosyalist kültür dergisi" *Birikim* ile iç içeliği *Tek Kişilik Ölüm* hakkında yazdığım değerlendirmenin bu dergide yayımlanmasını kolaylaştırdı ve çabuklaştırdı.

Birikim'in Mart 1990 sayısında "Tek Kişilik Ölüm ve TKP Tarihinde 'Glasnost' mu?" başlıklı yazım yayımlandı.

Benim *Birikim*'de romanı nesnel biçimde algılayıp yorumlayan yazımın ardından çeşitli yayın organlarında, romanı nesnel biçimde anlayıp yorumlamamaya ahdetmiş kimi yazılar sökün etti.

Vedat Türkali bu kez, kendisine bu roman dolayısıyla yöneltile saldırları karşılayan bir kitapla çıktı okuyucunun karşısına: *Yanıtlar*.¹³

Yanıtlar'ı okuduktan sonra, romanın bendeki yansımasının ne kadar doğal ve objektif olduğunun yazarının kaleminden de doğrulandığını gördüm:

Nesnel tanıtım yazıları görülmeye başlamıştı dergilerde. Emin Karaca'nın *Birikim*'de çıkan eleştirisi üst düzeyde bir yaklaşım örneği idi romana; sağ olsun, sevindiriciydi. (Vedat Türkali, *Yanıtlar*, sayfa 8)

Vedat Türkali, peşin peşin romanı nesnel biçimde algılayıp yorumlamamaya ahdetmiş yeminlilerin yazılarını, kırk günlük yolda olmasına rağmen iyi izlemiş.

Sokak dergisinde imzasız olarak yayımlanan, ancak Vedat Türkali'nin kim tarafından yazıldığını öğrendiği (derginin yayın koordinatörü İpek Çalışlar'mış) "40 Yıllık Kin", 2000'e *Doğru* dergisinde çıkan Dr. Hulusi Dosdoğru'nun "Türkali'nin Sunturlu Suçlamaları"; *Yazın* dergisinde Zihni Anadol'la yapılan konuşma ve Yalçın Küçük'ün "Türkali Geçmişini Değiştiriyor" yazılarına yanıtlardan oluşuyordu *Yanıtlar*...

Tümüne hak ettikleri yanıtları vermiş Türkali...

O sıralarda yayımlanmakta olan *Sokak* adlı bir dergide imzasız, “Türkali’nin Paslı Süzgecinden TKP/Kırk Yıllık Kin” başlıklı bir yazı çıktı. Yazının spotu şöyleydi:

Vedat Türkali’nin *Tek Kişilik Ölüm* adlı belgesel romanı; bırakınız komünistleri, liberalleri bile çileden çıkaracak kişisel saldırılarla dolu. Romancı olarak kahramanlarını betimlemekten aciz olan Türkali, işi “cinsel-ruhsal sağlıksız” gibi sıfatları kullanacak kadar ileri götürmüş.

Sokak dergisindeki Vedat Türkali’ye saldırı yazısını kaleme alan kişiyi bu derece öfkeliendiren şey, o zamana kadar bildiğini sandığı Şefik Hüsnü, Mihri Belli, Sevim Belli ve Reşat Fuat Baraner tablolarının farklı çıkmasıydı.

Türkali ise yanıtını şöyle bağlıyordu:

“KIRK YILLIK KİN’ime gelince... Ne kırk yılı; adilliklere, alçaklıklara, yalanlara, sahtekârlıklara, kin duymadığım günüm mü oldu ki yaşamım boyunca? Kendimi bildim bileli böyle bu. Böyle de gider.”

Vedat Türkali’ye “idam fermanı” çıkaran “devrimci”...

Almanya’nın Frankfurt kentinde çıkan *Yazın* dergisinin Kasım 1990 tarihli sayısında Zihni T. Anadol’la bir söyleşi yayımlandı. Söyleşiyi yapan Engin Erkiner bir yerde, Anadol’a, Vedat Türkali’nin *Tek Kişilik Ölüm* romanını nasıl değerlendirdiğini de soruyordu. Zihni T. Anadol’un cevabı şöyleydi:

...Vedat Türkali’ye gelince, o Türkiye solunun en kötü örneği. Türk solunu inkâr eden bir kitap. Bir sağcı bile o kadar kötü kitap yazamaz. Ne kadar geçmiş varsa hepsini inkâr etmiş. “Mücadelemiz boşunaymış” diyor. Şefik Hüsnü’nün portresini karikatürize ediyor. Reşat’ı öyle. Ne kadar değer varsa çığnıyor. Vedat Türkali mücadele tarihimizde kendi idam fermanını kendisi imzaladı. Bitti o iş!

Vedat Türkali cevabında, önce tanıyıp bilmeyenler için bir Zihni T. Anadol portresi çiziyordu:

Nasıl tarihsel önemde biri olduğunu kendi ağzından duyduunuz büyük yazarımız Zihni Anadol'un. Ben bu önemli kişiyi ilk kez Sultanahmet Cezaevi'nde gördüm, tanıdım. İlginç bazı anılarım var benim de. Birini anlatayım:

Demokrat Parti'nin azgın baskısı altında yapılan '57 Seçimleri sırasıydı. Doktor Hikmet Kıvılcımlı başkanlığında kurulan VATAN PARTİSİ'nin kimi üyeleri tutuklanıp bizim de bulunduğumuz Sultanahmet Cezaevi'ne getirilmişti. Bunlardan biriydi Zihni Anadol. Daha Doktor'un Güvenlik'te sürdürülen soruşturması bitirilip cezaevine gönderilmeden kimileri, bu arada elebaşı olarak bu tarihsel yazar Zihni Anadol, Doktor Hikmet aleyhine kazan kaynatmaya başlamışlardı. Kendilerine gerekli uyarıda bulunup susturulmaya çalışıldı. Görünürde önlendi de. Ancak Doktor aramıza getirildikten sonra da bunlar düzensizliklerini el altından yürütme çabalarını hep sürdürdüler. Oyunun elebaşısı da bu tarihsel Zihni Anadol. Yakındıkları, Doktor'a uyup bu seçim kampanyasında ortaya atılmış olmalarıydı. O seçimin ne mene oyun olduğunu, kendilerini neyin bekleyeceğini Doktor Hikmet Kıvılcımlı da biliyordu onlar kadar. Ancak, halkla yüz yüze gelme olanağına, korkulara kaygılara kapılarak yüz çevirmeye kalkışmayı Kıvılcımlı'nın devrimci anlayışıyla uyuşturup bağdaştırabilmek düşünülecek şey değildi. Bunları söylüyordu Doktor da. Başlarına gelebilecek her şeyi hepsine açık açık anlatarak atılmıştı ortaya.

Sonra da bir marifetini anlatıveriyor Zihni T. Anadol'un:

Parti'de adını yıllarca bir efsane gibi duyduğum, yıllar yılı sürmüş cezaevi serüvenini yürekten saygıyla izlediğim Doktor Hikmet Kıvılcımlı ile ilk kez yüz yüze geliyordum ben de. Tüm eleştirileri akıl almaz sabırlı bir hoşgörü içinde dinleyen, bıkmadan, usanmadan, ayrıntılara kadar inerek her tür soruyu inandırıcı biçimde yanıtlamaya çalışan, doğru bulduklarını, kimden gelirse gelsin, hiç sallanmadan benimseyen, açık, dürüst, kasıtsız demokrat kişiliğine hayranlık duymaya başlamıştım. Yıllardır özlemini duydu-

ğum böyle bir “lüks”e pek alıştırılmamıştık biz. En açık doğrular için bile nice anlamsız çatışmayı göze almak zorunda bırakılmıştık. Kıvılcımlı için cezaevinde kurulmak istenen sinsi kumpasa, salt bir yaşlı, büyük devrimciye oynanan çirkin oyun diye değil, böylesi dürüst bir insana karşı kalkışılan aşağılık bir davranış olarak tepki duyuyordum içimde. Yüzüne gülerек sinsice yürütölen her şeyin ayırımına varmıştı Doktor. Acılı bir alayla gülömsedi bir gün, “Keratalar” dedi. “Ben onları bir seçimle mebus, bakan yaptıramadım diye kızıyorlar galiba!.. Vaat etmişim çünkü!..”

Bir iki kişi oturmuşlar bir köşede; şarkı, türkü söylüyorlar bir gün. Ünlü şarkıya başladılar; “aman doktor-canım cicim doktor” diyecekler. Korobaşı bu tarihsel yazarımız, bir kurnazlıkla sözleri değiştirip “canın çıksın doktor” diye zırlamaya başladı. Sırtık suratı bugünkü gibi gözöümün önünde. Dik dik bakışlar üstüne dikilince öürköp aynı sırtık suratla gargaraya kalkışması da...

Olmuş, bitmiş şeyler ya, şimdi niye anlatıyorum bunları?

Ne diyor Zihni Anadol? “...Gelsenkirschen’e gittik. İstasyon yakınında kocaman bir sütun. Sütunun büyük kısmını Doktor Hikmet Kıvılcımlı’nın afişı kaplamış. Çok duygulandım. Dayanamayıp okşadım afişı...”

O afişe sürdüğü eli yanmamışsa bu adamın, hiç kuşğum yok mezarında Doktor Kıvılcımlı duymuştur böyle bir acıyı!

Dayanılması güç olan işte bu tür utanmazlıklar. İ. Bilen gibiler açık açık ettiler pisliklerini, kimilerinde o yürek bile olmuyor.

TKP için belge yok diyenlere nasıl dikelmiş konuşmasında, gördünüz. Yiğitleniyor “Ben varım” diye. Gerçekten de, Türkiyemizde epeyi var böylelelerinden. Her türden gelmiş rezilliklerini cilalayıp pazarlama olanağına da kavuştular, niye olmasınlar? Dedik ya sahtekârlar cennetidir Türkiye.

Sapla samanı iyice karıştırmış, baştan aşağı zırva bir konuşma üzerinde, bilmiyorum, çok durduk; gene de şu noktanın gözden kaçırılmamasını isteyeceğim: “Vedat Türkali mücadele tarihimize kendi idam fermanını kendi imzaladı. Bitti o iş!..” diyor.

Yazara yapıtından ötürü uygun bulunan idam fermanına gülöp geçiyoruz bugün. Sosyalist sistemi cehenneme çeviren nice pisliklerin temelinde, sırtını devlet gücüne dayamış bu tür soytarılıkla-

rın yattığını unutmamalıyız. Nice özveriler pahasına kurulup yaşatılmaya çalışılmış, tarihin en güzel ürünlerini bu ahmaklıklara kurban ettik. Nice “TEK KİŞİLİK ÖLÜM” kitabı yasaklandı böyleleri yüzünden. İşkencelere uğradılar, kamplarda, cezaevlerinde ölüp gittiler. Ya da süründürüldüler. Hem de sosyalizmi kurmak adına. Hem de bu biçim büyük devrimcilerce!..

Romanı tersinden anlayan Dr. Hulusi Dosdoğru...

Bu kez 8 Nisan 1990 tarihli *2000'e Doğru* dergisinde Dr. Hulusi Dosdoğru bir yazı yazmıştı *Tek Kişilik Ölüm*'e ilişkin, o da “Türkali'nin Sunturlu Suçlamaları” diyordu...

Romanda Nazif Bey kişiliğinde, 1951 davasındaki “pişmanlık yasasından” yararlananların eleştirilmesine rağmen Dr. Hulusi Dosdoğru bakan nasıl anlamış romanın bu mesajını: “Bir türlü anlayamadığım şu: Vedat Türkali, bu kitabında bencilliği, hayınlığı ille de haklı çıkarmaya çok çabalamış...”

Doktor Hulusi Dosdoğru'nun yazısının bütününe gidelim bakalım, okuduğu romanları nasıl anlarmış:

Vedat Türkali'nin *Tek Kişilik Ölüm* adlı son kitabının sunuşu şöyle: “Salt düşlemeye dayanmayan bu romanda, gerçek kişilerle ilgili olaylar, konuşmalar, aslına tastamam bağlı kalınarak, belge niteliğinde verilmeye çalışılmıştır. Bol belgesel kullanılmış bir film deyin isterseniz.”

Doğrusu bu tanımlama konuya açıklık getirecek yerde, işi büsbütün karıştırıyor. Böylece buna belgesel ya da belgelik yanı ağır basan bir roman diyemiyoruz. Önce kitabın roman olup olmadığı belli değil. Sonra da belge diye sergilenen, eski TKP yöneticileri hakkındaki salkım saçak suçlamaların gerçek belge niteliği taşıyıp taşımadığı.

Vedat Türkali'nin daha önce yayımlanmış *Bir Gün Tek Başına* adlı romanı “tek”li. Eğer rastlantı değilse her iki roman adında “tek”e yer verilmesi enteresan... Yazar, Nazif'in kişiliğinde evirip çevirip, okuyucunun sabrını tüketinceye kadar, hep bireyi, bencilliği, yalnızlığı, tek başınlığı savunup duruyor. Toplumcu bir yazarın böylesi bireyciliği benimsemesini, doğrusu ilk bakışta yadırgıyor

insan. Yanlış anlaşılmasın. Kişilik ve kişiliğin analizi başka, bireycilik başka şeydir. Elbet roman her şeyden önce bireyin serüvenidir. Rastgele bir serüven de değil. Drama düşmüş bireyin olağanüstü serüveni... Ama asla roman, bireyciliğin serüveni olamaz. Oysa kitabın ilk yarısını boyly boyunca kaplayan Nazif, bireyciliğin, bencilliğin bunaltıcı labirentlerinde öylesine kendini yitirir ki, böyle birinin, yüzünü yıllar yılı görmediği, hiç tanımadığı, hiçbir şeyi ile ilgilenmediği oğlunun idam cezası karşısında, birden drama düşmesi, hiç inandırıcı değil.

Bir de yazar, Nazif'in bencil, kişilikten yoksun kişiliğinde, TCK'nın 141. maddesi karşısında, Pişmanlık Yasası'na sarılmanın savunmasına girer. Bu devrim, bu insanlıktan kopuk kısır döngü, kitabın yarından çoğunu kör topal dolduruyor.

Öteki yarıda, idamlık devrimci delikanlının eski devrimci annesi Dr. Gülşen'in, TKP yöneticileri ile ilgili sunturlu suçlamaları belge niyetine yer alıyor.

Burada sergilenen suçlamaların tümü, belgeden çok, bir bakıma dedikodulara, mış mışlara, küçük burjuva hamlığandan kaynaklanan didişme ve çekişmelere dayanıyor.

Kitapta yer alan italik harflerle dizilmiş bölümlerse, bulunduğu binanın –kliniğin– beşinci katından atlayıp, canına kıyan, bunalmalar içinde bocalayan bir eski tüfek ruh hastasının (İlyas Tartan) baştan sona dengesiz, tutarsızlıklarla dolu notları...

Son hesapta *Tek Kişilik Ölüm*, yazarının sunuşta belirttiği gibi değil. Olsa olsa bu çelişkilerle dolu kargaşa içinde, eski TKP yöneticilerine yönelik roman maskesi altında bir suçlamalar yığını. Onların da bir ikisi dışında hemen hepsi dünyadan, ellerini eteklerini çoktan çektikleri için, bu suçlamaları yanıtlaması olası değil.

Hazretin çalakalem pişmanlık yarasını, hangi mantıkla olursa olsun sunmaya kalkışması da, toplumcu geçinen bir yazar için yadırgatıcı doğrusu. Yansız kritiği anlarım ama; insafı, hoşgörüyü hiçbir zaman elden bırakmamak koşuluyla. Bu biraz "Sen de mi Brutüs?"e dönmüş.

Bir türlü anlayamadığım şu: Vedat Türkali, bu kitabında bencilliği, hayınlığı ille de haklı çıkarmaya çok çabalamış. Denize düşüp canını kurtarmak için bir sala yapışan birinin, kurtulmayı garanti-

lemek amacıyla yanındakini denize itelemesini, dönüp dolaşıp kişinin doğal savunması olarak nitelendirmeye çalışıyor. Bu çok ben-
cil, insanlık dışı, yabanıl tema kitabın birkaç yerinde “Sal hikâyesi”
olarak geçiyor. Aslında o tahta parçası, ikinci bir insanın da kurtul-
masını sağlayacaksa, ne diye onu tekmeleyip itmeli ki?

Kitabın arka kapağında yer alan Mete Tunçay'ın tanıtım yazısı
da bu suçlamaların “hınk” deycisi.

Bilindiği üzere; Vedat Türkali, yazarın yazın yaşamına yoğun
olarak başladıktan sonra, yazılarında kullandığı takma adıdır. Yazı-
nımızdaki belli yerini bu adla almıştır. Asıl adı Abdülkadir'dir. Eski
sol çevrelerde Yüzbaşı Abdülkadir olarak bilinir. 1951 tevkifatında
sanırım, Kuleli Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmeni idi. TKP'nin il-
legal dönemi çalışmalarında, kuşkusuz kısır çekişmeler, bir takım
beceriksizlikler, alt-üst oluşlar, yararsız karşılıklı suçlamalar, ça-
mur atmalar olmuştur. Bütün bu olumsuzlukların faturasını, en acı
bir biçimde kendisi de dahil, eski tüfekler ödemiştir. Ama bütün
bu saçmalıkları, ulu orta suçlamalar yığını halinde vermeye kalkış-
mak, en azından Yüzbaşı Abdülkadir'e düşmemeliydi.

TKP'yi eleştirirken, insan önce kendisini sigaya çekmesini bil-
melidir. “Önce iğneyi kendine, sonra çuvaldızı başkalarına batır”
diye boşuna dememişler.

Üstelik Vedat Türkali'nin sergilediği suçlamalar daha önce de
söylenip yayımlanmıştır. Bir orijinalitesi de yoktur. Öyleyse bu aşı-
rı gayretkeşlik niye? Yapılmak istenen TKP'yle kıyasıya bir hesap-
laşmaysa, bu roman paravanı ardına sığınarak yapılmaz!

Cevap sırası Vedat Türkali'de...

Dr. Hulusi Dosdoğru'nun bu yazısına cevaba şöyle başlıyordu
Vedat Türkali:

Dergideki yazını görünce anımsadım; sahi bir de sen vardın
Doktor Hulusi! Yazdıklarını okuyunca bir burukluk, bir hüznü duy-
dum içimde. Daha önce ESKİ TÜFEKLER adlı soruşturmaya verdi-
ğin yanıtları okurken tanıdığım bu duygu iyice kuşattı beni. Nede-
nini açıklamak için yazına giriyorum uzatmadan.

Ve devam ediyordu:

Böylesi yüksek düşünce az rastlanır kavrayış ürünü bir eleştirinin tümü üzerinde konuşmak kolay değil; bir iki noktaya değinebileceğim ancak! Sözgelimi, romanı parmak ısırtan yorumlamalarını, bireycilik, bireyin dramı, toplumcu yazarlık üzerine kamu yararına sunduğun yüce sözlerini bir yere bırakacağım. (*Rahmetli Kemal Tahir'den kalanlar epeyi parlaktır bu konularda, sen de bilirsin! Bu kalıta katkıda bulunmak savında değilsindir umarım!*) Şu kadarını ekleyeyim; hüznümün bir nedeni de bu erişilmesi gerçekten güç, romanı anlama, yorumlama biçimin! Oysa sen, bildiğim kadarı, sıradan bir okuyucudan öte, eli kalem tutmuş, yazarlık hevesi epeyi eskilere dayanan birisisin.

Daha devrimciliğe kalkışmadığın eski günlerde, Yücel dergisinde, biraz gülümseyerek okuduğumuz Libido şiirini bile anımsarım. Bir de kitap yayınlamışsın. Okur-yazarlığa harcanmış bunca emekten sonra, bu uzun yollardan geçmiş birisinin, romanda, kör kör parmağım gözüne geliştirilmiş, "Pişmanlık Yasası"nı tiksinererek taşlama temasını, özgün bir yorumla tersine çevirebilmesi, doğrusu pek kolay rastlanamayacak bir yetenek sorunudur. Ne de olsa geçmiş yakın çevremizden birisisin. Özellikle gençlere karşı bu duruma düşmenin, ister istemez hepimizi inciten bir yanı oluyor. Anlayışı kireçlenmiş kimselerin sanısına karşın, eskilerden kalmış olumlu kalıtı, yalana başvurmada gençlere yansıtma çabasında birisiyim. Geçmişteki hiçbir olumluluğumuza gölge düşmesin isterim. Ama katı gerçekler önünde elimden ne gelir? Bak senin sıradan okuyucuyu bile şaşkına çeviren biçimde yorumladığın o ana temayı bir gençlik dergisinde nasıl açıklayıvermişler: "*Romanın çarpıcı sonunda idama giden herhalde Levent değil Nazıftır. TEK KİŞİLİK ÖLÜM onun adıdır çünkü.*" *SİLGİ*, sayı: 4, Mart 1990.

Senin payına biraz utanmaktan başka ne kalıyor bu durumda?

Şimdi de Dosdoğru'nun doğru olmayan yorumlarını tartışıyor Vedat Türkali:

Şöyle diyorsun: "*Bir türlü anlayamadığım şu: Vedat Türka-*

*li, bu kitabında bencilliği, hayınlığı ille de haklı çıkarmaya çok çabalamış. Denize düşüp canını kurtarmak için bir sala yapı-
şan birisinin, kurtulmayı garantilemek amacıyla yanındakini
denize itmesini, dönüp dolaşıp kişinin doğal savunması olarak
nitelendirmeğe çalışıyor(!)”*

Gençlerden aldığın yanıtı saygıyla okumanı salık veririm.

Asıl hüznün verici noktaya geliyorum şimdi. Şöyle sürüyor yukarıda, alıntıdaki sözlerin: *“Bu çok bencil, insanlık dışı, yabanıl tema kitabın birkaç yerinde ‘sal hikâyesi’ olarak geçiyor. Aslında o tahta parçası, ikinci bir insanın da kurtulmasını sağlayacaksa, ne diye onu tekmeleyip itmeli ki?”*

Bunca iri savla ortaya çıkan birisi olarak sal öyküsünü böyle yorumluyorsun demek!

“İkinci bir insanın da kurtulmasını sağlayacaksa” biçiminde, koşulu değiştirme yetkisini kim veriyor sana? Hayır, sadece bir kişi kurtulabilecektir. Öyle bir durumdasın; ne yaparsın? Yan çizmeğe kalkmadan açık seçik yanıt ver; evet ne yaparsın? Aklına hiç mi yoldaşını kurtarmak için kendini sulara bırakmak gelmiyor? Gerçek devrimcinin senin bir türlü aklına gelmeyen bu davranış biçimini temelinde içerir Doktor Hulusi. Romanda işlenen tema da bu. Yabanıl olan, romanda işlenmiş bu tema değil, onu sezinlemek becerisini bile göstermeyen ilkel kafalardır. Bağışla, sal olayına ancak, tek kişilik ölüm’le yok olup gitmeğe yazgılı Nazif gibiler senin baktığın gibi bakarlar.

En insancıl özveriye dayanır devrimcilik. Marksist-Leninistler, komünistler tarihin tanıdığı en insancıl, özverili devrimciler olarak çıktılar ortaya. Sayısız komünist; devrime kendisinden daha gerekli olduğuna inandığı yoldaşı için öylesine bir özveriyle her şeyini verdi. Edebiyatta, çeşitli sanat yapıtlarında işlenmiş temadır bu. Malraux’un *İNSANLIK DURUMU*’nda Katof, lokomotif ocağında yakılmayı göze alır; sakladığı zehiri iki genç insana verir. Yeni bir dünya kurma kavgasını bu yapıda kişiler yürütebilirdi. Saldaki tek kişilik yer üzerine doğru dürüst düşünmeye bile gözü kesmeyenler, ne yürek, ne kafa yapıları böyle bir özveriye elverişli olmayanlar değil... Bu tipler, sosyalist devinime, köşe kapmasını iyi bilen aşağılık bürokratlar kazandırdı sadece. Birincilerin kurduğunu içten içe

çürüterek yiyip bitiren, ağızsız, dilsiz yığınların tepesine çökmüş asalaklar sürüsünü yarattı.

Doğaldır ki ceza hesapları da yoktur gerçek devrimcinin. Söz-gelimi, bir dönem üzerinde konuşurken, “...*Bütün bu olumsuzlukların faturasını, en ağır biçimde kendisi de dahil, eski tüfekler ödemmiştir*” yollu değerlendirmeleri yadırgar. Çektikleri cezayı değil, yaptıkları yanlışları düşünüp yinelememenin, kavgayı daha etkili yürütmenin yollarını arar gerçek devrimciler. “*TKP’nin illegal dönemi çalışmalarında, kuşkusuz kısır çekişmeler, birtakım beceriksizlikler, alt-üst oluşlar, yararsız karşılıklı suçlamalar, çamur atmalar olmuştur*” diyerek bir dönemi en sunturlu biçimde suçladıktan sonra, gönül rahatı içinde köşeye çekilip örtbas etmeye kalkmazlar. En azından gelecek kuşakların o çamurlu yoldan sakınması için çaba harcarlar. Hiç değilse “Sana mı kaldı?” gibisine çaba harcayanların yolunu kesmeğe uğraşmazlar. Bu iş böyle olur bilir bildiğimiz, Doktor Hulusi; sen ne dersin?

Vedat Türkali, bundan sonra eski dönemlere gidip TKP’nin üst yöneticileriyle ilgili konularda Doktor Hulusi Dosdoğru ile tartışıyordu.

Türk edebiyatında “Vedat Türkali” var mı, yok mu?..

29 Ekim 1993 Cumhuriyet’in ilanının 70’nci yıldönümüdür. *Cumhuriyet* gazetesi de bir “70’inci Yıl Eki” vermiştir o gün. Ek’in bir sayfasında yetmiş yılın edebiyat dökümü ele alınmıştır. “Alpay Kabacalı” imzasını taşıyan bu dökümde yetmiş yıllık Türk edebiyatında “Vedat Türkali” adına rastlanmamaktadır.

Haklı nedenle “isyan” eden Vedat Türkali, *Evrensel Kültür* dergisinin Şubat 1994 sayısında “70.Yıl” başlıklı bir yazı yayımlattır. Bu yazıda; o dökümü yapan imzaya “estetik vicdansız” etiketini yapıştırdıktan sonra da, yazarını böyle davranışa iten nedenleri irdelemeye alır.

Vedat Türkali’ye kişisel bir kızgınlığının olup olmadığını sorgular. Yoktur öyle bir şey.

Yoksa Kürt sorunu konusundaki yazıları yüzünden yapılan bir kışkırtma mıdır? Yazının yayımlandığı gazetenin tutumundan mı kaynaklanmıştır?

Sonunda şunları yazıyordu Vedat Türkali:

Yineliyorum: 70 YIL'da vardığımız nokta bu. İnsan haklarıydı, yazar haklarıydı diye bir sürü söz üretilen bir ortamda, içinde bulunan gerçek durum bu. Düşün, yazın alanımız için bir anlamda bir göstergedir bu olay. Umalım ki saptırılmasın, bir Türkali'yi yoksa-ma sorunu değildir bu; kimsenin yazarlık konumunu bu tür oyun-lar belirlemez.

Bir de şunu bekliyorum: Vedat Türkali'yi adı edilebilecek bir yazar görmüyor da, yazının tutumunu doğru buluyorlarsa, lütfen, onu da, bir biçimde bildirsinler. Üzerinde durup düşünür, anlamaya çalışsın.

Tersine inanıyorlarsa, bu tavrın, özellikle toplumca verilen, insana yakışır biçimde yaşama kavgasına zarar getirdiğini düşünüyorlarsa onu da açıklayabilirler. Ama lütfen, duygularına kapılıp işin özünü yitirmeden. Toplumda bunlarla savaşım, uzun soluklu, uzun erimli, öze yönelik bir iştir; kızgınlıkla bir yere varlamaz.

“Estetik vicdan” konusunda, genç kuşaklara hiç de iyi kalıt bırakamadığımıza üzülüyorum.

Alpay Kabacalı Vedat Türkali'nin bu yazısına *Evrensel Kültür* dergisinin Mart 1994 sayısında cevap veriyordu. Hemen yazısının başında “özrü”nü sayıp dökmeye başlıyordu Kabacalı:

Yetmiş yıllık Türk edebiyatı üzerine toplu bilgi veren 800-900 sözcüklük bir gazete yazısı istense sizden, ne yaparsınız? Özeti özetlersiniz. Elbette bunun da bir kuralı, bir yöntemi vardır, kurulınca, yöntemince özetlersiniz. Bu demektir ki, birtakım gelişmelerin sözünü etmekten, birtakım adları saymaktan zorunlu olarak vazgeçeceksiniz. Çizilen sınırı aştığınızda, günlük gazetenin ivedi temposu içinde size sorulmadan yazınızdan kimi yerlerin çıkarılacağını deneyimlerinize dayanarak bilirsiniz. Bir yandan özet özetleme çabası, bir yandan çizilen sınırın içinde kalma kaygısı, kimi ad-

ları yazının dışında bırakmaya zorlamıştır sizi. Ola ki anılması gereken birkaç adı da atlamış olabilirsiniz. Ama titizlenmişsinizdir, tüm yazarların anılmadığına değinmişsinizdir.

Kabacalı, Vedat Türkali gibi adı geçmeyen kimi yazarların da si-tem ettiklerinden, ancak bu açıklamayı yapınca, özür dilediklerinden söz ediyor. Vedat Türkali'nin salt o yazıda adı geçmediği için kendisine saldırdığını yazıyor. Sonunu şöyle bağlıyor yazısının:

Alpay Kabacalı'yı vicdansızlıkla suçlayan Vedat Türkali'nin en son sözü şudur: "Estetik vicdan konusunda genç kuşaklara hiç de iyi kalıt bırakamadığımıza üzülüyorum."

Ne denir? Herkes üzülüyor... Üzülüyor da, konu uyaktan açılınca, bulunç, kulunç, filan derken gülünç sözcüğü akla geliyor.

Bu kez Vedat Türkali "Pes Etmekle Bitmiyor" başlıklı bir yazıyla Alpay Kabacalı'yı (doğal olarak "Pes" yazısının yayımlandığı *Evrensel Kültür*'de) cevaplandırmak isterse de derginin yöneticisi bayan, yer vermek istemez. Bu nedenden "Pes Etmekle Bitmiyor" yazısı Aralık 2001'de basılan *Vedat Türkali/ Tüm Yazıları, Konuşmaları* kitabında yayımlanabiliyordu.

Türkali öncelikle Kabacalı'nın ilk başlarda sıraladığı gerekçelerinin doyurucu, kandırıcı olmadığına işaret ediyordu. Bir ülkenin yetmiş yıllık edebiyat yaşamının dökümünün ağır bir sorumluluk gerektirdiği hatırlatıyor ve sonunu şöyle bağlıyordu:

PEN Yazarlar Derneği'ni niye karıştırmışım diyor Kabacalı. Dahası, biz Kabacalı'yla bir günler, Türkiye Yazarlar Sendikası'nda yönetim kurulunda, yıllar yılı, yazar hakları konusunda, birlikte kavgaya yürüttük. Onu da söylemek gerek... Güvendiğimi, korumaya özen gösterdiğim bir dostluğu kapatmanın üzüntüsü var içimde.

Şimdi soruyorum: Her şey bir yana, üç kuruş kazanmak için bir yazı yazarak bütün bunları çiğnemesi, değer miydi Kabacalı'nın?

Pes etmekle de bitmiyor demek ki...

Fethi Naci, kendisine üstü kapalı sataşan şairin maskesini indiriyor

Adam Sanat dergisinin Haziran 1989 sayısında şair Ataol Behramoğlu'nun bir anı yazısı var, şair A. Kadir'le ilgili. Adı da "Silahlı Kuvvetlerin Güvencesi Altında..." Şair A. Kadir 1 Mart 1985 tarihinde öldüğüne göre, onu anan yazı, Haziran 1989 tarihli. Ne ölüm yıldönümü, ne de yuvarlak bir ölüm yıldönümü dönemi. Ölümünün üzerinden sadece 4 yıl 3 ay geçmiş...

Bir A. Kadir güzellemesiyle başlıyor yazı:

A. Kadir'le ilk kez ne zaman, nerede tanıştık? Fatih'teki evlerine şimdi kim olduğunu çıkaramadığım bir arkadaşla gittiğimizi anımsıyorum. 60'lı yılların sonlarıydı yanılmıyorsam. Bu ilk görüşmeden, arkaya doğru özenle taranmış hafif dalgalı saçları, karşısındakini sınavdan geçirircesine süzen dikkatli bakışları, 1950'lerin modasına göre düzgünce kırpılmış bıyıkları, sade ama özenli giyimiy-le, bir sanat adamından çok ciddi ve sevecen bir öğretmenin görüntüsü kalmış belleğimde...

Böyle devam edip gidiyor A. Kadir'i övgüye bulayan satırlar.

"Bir gün gelmiş demiş ki..."

Sonra, kardeşiyle birlikte yayımladıkları bir dergide yaptıkları onunla ilgili özel sayı, 1980 öncesi Antalya'da bir festivalde şiir okuması vb'lerden sonra "Gençlik yıllarına ilişkin edebiyat anlarından biri" diyerek şunları yazıyor:

Adını vermek istemediğim, bugünlerin çok ünlü, o günlerin genç bir eleştirmeni, bir gün gelmiş demiş ki A. Kadir'e: "Bir yazı yazacağım, çürük elma. Sağlam elma başlığıyla. Sağlam elma sensin, çürük elma ise Cahit Sıtkı Tarancı..." A. Kadir, Cahit Sıtkı'nın namuslu bir insan olduğunu işittiğini ve üstelik de iyi bir şair olduğunu söyleyerek, sakın ola ki böyle bir şey yapmamasını söylemiş bu eleştirmene... Adımı vermek istemiyorum ama, bu eleştirmenin yıllar sonra, üstelik "Bay A. Kadir" hitabıyla, A. Kadir'in şiir anlayışını, T. Fikret uyarlamalarını ağır ve küçültücü biçimde yeren bir yazının yazarı olduğunu da belirtmeden edemeyeceğim...

Ve yazı devam ediyor...

Yazısının ilk başlarından itibaren; "kim olduğunu çıkaramadığım", "anımsıyorum", "yanılmıyorsam" gibi tereddütlü ifadelere rağmen; "o günlerin genç", "bugünlerin çok ünlü" eleştirmeniyle ilgili anıyı hangi hafızaya güvenerek yazmaya kalkıyor bilinmez...

Fethi Naci'nin cevabı yetişiyor: "Hem dersini bilmiyor, hem de şişman herkesten"

Fethi Naci'nin *Gösteri* dergisinde "Eleştiri Günlüğü" yayımlanıyordu. Derginin Kasım 1989 tarihli sayısındaki günlüğünün tarihi; "İstanbul, 3 Ekim 1989"du ve ana başlığı "Hem Dersini Bilmiyor Hem de Şişman Herkesten" idi. O tarihli günlüğün ara başlığı ise "Edebiyat Yazarlığı mı Dedikodu Yazarlığı mı?" idi ve şöyleydi:

Haziran başında Bodrum'a gitmiştim; bunun için, ev adresime yollanan *Adam Sanat*'ın Haziran 1989 sayısını ancak Bodrum dönüşü okuyabildim.

Derginin bu sayısında Bay Ataol Behramoğlu'nun "Silahlı Kuvvetlerin Güvencesi Altında..." başlıklı bir yazısı var, o yazının bir yerinde şöyle diyor Bay Behramoğlu:

"Gençlik yıllarına ilişkin edebiyat anılarından biri, aklımda en çok yer edeni. Adını vermek istemediğim, bugünlerin çok ünlü, o günlerin genç bir eleştirmeni bir gün gelmiş, demiş ki A. Kadir'e;

'Bir yazı yazacağım, çürük elma, sağlam elma başlığıyla. Sağlam elma sensin, çürük elma ise Cahit Sıtkı Tarancı...' A. Kadir, Cahit Sıtkı'nın namuslu bir insan olduğunu işittiğini ve üstelik de iyi bir şair olduğunu söyleyerek, sakın ola ki, böyle bir şey yapmamasını söylemiş bu eleştirmene... Adını vermek istemiyorum ama, bu eleştirmenin yıllar sonra, üstelik 'Bay A. Kadir' hitabıyla, A. Kadir'in şiir anlayışını. T. Fikret uyarlamalarını ağır ve küçültücü biçimde yeren bir yazının yazarı olduğunu da belirtmeden edemeyeceğim..."

Bay Behramoğlu, "Adını vermek istemediğim...", "Adını vermek istemiyorum ama..." gibi alaturkalıkları bir yana bırakarak o eleştirmenin "Fethi Naci" olduğunu söyleyebilirdi. Çünkü yazdığım eleştirileri izleyenler, "Bodrum, 20 Ağustos 1983" tarihli "*Fikret'in Şiiri*" başlıklı *Eleştiri Günlüğü*'nde (Bkz. *Eleştiri Günlüğü*, Özgür Yayın Dağıtım, 1986, s.146) Bay A. Kadir'in *Bugünün Diliyle Tevfik Fikret* ile Ahmet Muhip Dıranas'ın *Tevfik Fikret-Kırık Saz*'ından söz açtığımı, Bay A. Kadir'in "Şekil mekil, dil mil bir yana, öz dipdiri yaşıyordu" sözünü eleştirdiğimi anımsarlar: "Bay A. Kadir 'şekil'den 'şekil mekil', 'dil'den 'dil mil' diye söz eden ilk şair olsa gerek. Biçim ve dil, öze birlikte ve aynı anda, şiiri oluşturan vazgeçilmez öğelerdir, dersem, bir Palisse gerçeği söylemiş olurum, biliyorum, ama söylemem gerekiyor. Bir şiirde, biçim ve dil yoksa o şiirde öz de yoktur. Biliyorum, bu da bir Palisse gerçeği. Bir şiirde biçim ve dil olmadığı halde öz var sanılıyorsa, bu öz, edebiyat öğretmenlerinin 'Şu şiirin dizelerini düzyazıya çevirin!' diye öğrencilerine ödev verdikleri zaman ortaya çıkan lâf kalabalığıdır."

O günlükte, Fikret'in "Sis" şiirinden iki dizeyi (Hep levs-i riya, levs-i haset, levs-i tereffu; / Yalnız bu... Ve yalnız bunun üzümlü-i tereffu.) Bay A. Kadir'in ve Ahmet Muhip Dıranas'ın nasıl Türkçeleştirdiklerini de göstermiştim. Şöyleydi Bay A. Kadir'in Türkçeleştirmesi:

*İşte her yanda iki yüzlülüğün kiri,
nereye baksan çekememezlik, nereye baksan çıkarıcılık
nereye baksan hergelelik, yalan dolan.
Demek yükselmek yalnız bunlarla oluyor.*

Ahmet Muhip Dıranas ise şöyle Türkçeleştirmişti:

*Hep sahteliğin, hep hasedin, hep çıkarın kirliliği;
Yalnız bu... Ve yalnız bunun yükselme ümidi.*

Ve “Fikret’in şiirini bugünün Türkçesiyle okumak isteyenlere Ahmet Muhip Dıranas’ın *Kırık Saz*’ını salık veririm. Dıranas, kendini geriye çekerek, Fikret’i vermeye çalışmış...” demiştim. Eleştiri günlüklerini okuyanların anlayış gücüne saygı duyduğum için Tefik Fikret gibi bir şaire Bay A. Kadir’in “hergelelik” dedirtmesindeki densizlik üzerinde durmak gereğini duymamıştım.

Bay Behramoğlu’nun “...bu eleştirmenin, yıllar sonra, üstelik ‘Bay A. Kadir’ hitabıyla, A. Kadir’in şiir anlayışını, T. Fikret uyarlamalarını ağır ve küçültücü biçimde yeren bir yazısı...” dediği yazı, işte bu yazı.

“Çürük elma-sağlam elma” hikâyesine gelince...

Yeryüzü dergisinin 3. sayısında yayımlanan ilk yazım, “Sepetteki Çürük Elmalara Dikkat” başlığını taşıyordu. Derginin tarihi: 15 Kasım 1951. 1943 yılından beri yazıyordum; o yazılarda “Naci Kalpakçioğlu”, “Naci Bozkır” imzalarını kullanmıştım, ama “Oktay Deniz” takma adını ilk kez bu yazıda kullanıyordum. Bay A. Kadir’in Bay Behramoğlu’na anlattıklarının ne ölçüde doğru ya da ne ölçüde yanlış olduğunun anlaşılabilmesi için 24 yaşında yazdığım o yazıyı olduğu gibi alıyorum.

Fethi Naci o yazısını yayımlıyordu. Yazıda; ne A. Kadir’in ile-ri sürdüğü ne de şair “oğlunun” ya da “kardeşinin” A. Kadir’den naklen anlattığı konunun olmadığı görölüyordu.

Fethi Naci şöyle devam ediyordu eleştiri günlüğüne:

Bay Behramoğlu’nun “...bir gün gelmiş, demiş ki A. Kadir’e: ‘Bir yazı yazacağım çürük elma, sağlam elma başlığıyla. Sağlam elma sensin, çürük elma ise Cahit Sıtkı Tarancı’ diye söz ettiği yazı, işte bu yazı!

Ne ilgisi var bu yazının şiirle, Bay A. Kadir’le, Cahit Sıtkı Tarancı ile! Bu, bir.

“Sepetteki Çürük Elmalara Dikkat!” başlıklı yazı yayımlandığı zaman “Oktay Deniz”in “Naci Kalpakçioğlu” olduğunu (O tarihte

arkadaşlarım beni gerçek adımla “Naci Kalpakçioğlu” olarak tanıyorlardı; “Fethi Naci” takma adını, ilk kez, 1953 sonlarında *Kaynak* dergisinde yayımlanan “Yazarın Gerçeğe Bakışı” adlı yazımda kullandım) sadece iki kişi biliyordu: Şaban Ormanlar’la Şükran Kurdakul. Belki bir de Arif Damar. Metin Özek bile, derginin yayımlanmasında fiilen çalıştığı halde, “Oktay Deniz”in kim olduğunu epey sonra öğrenmişti. Bay A. Kadir’in ne zaman öğrendiğini anımsamıyorum; kesin olan, “Sepetteki Çürük Elmalara Dikkat” başlıklı yazı yayımlandığı zaman Bay A. Kadir’in “Oktay Deniz”in “Naci Kalpakçioğlu” olduğundan haberinin olmadığıdır. Şükran Kurdakul’la Şaban Ormanlar iyi anımsar bunu. Bu, iki.

Ve bu da üç: O yazı yayımlandığı zaman daha Bay A. Kadir’le tanışmamıştık bile!

Bay Behramoğlu, belli, “ağabey-kardeş”, “baba-oğul” ilişkilerine alışık: Yazısında, Bay A. Kadir’den söz ederken, “...on yılı aşkın bir sürede bir ağabey kardeş, bir baba oğul yakınlığı oluştu aramızda” diyor. Bunun için Bay A. Kadir’in benimle ilişkisi doğal gelmiş olabilir kendisine. Bir “ağabey-kardeş” ilişkisi; ben, “ağabey”e akıl danışacağım, o bana öğüt verecek, ben de bu öğüte uyacağım... Bay A. Kadir öldüğüne göre Bay Behramoğlu’na bulacağı yeni ağabeylerle, yeni babalarla mutluluklar dilerim; ama ben şu yazı yazma işinde ömrüm boyunca böyle ilişkilerin içinde olmadım. Benden bir öğüt Bay Behramoğlu’na: “Ağabey”inin de, “baba”sının da bir başkasını küçümseyen ya da aşağılayan sözlerini, araştırmadan, soruşturmada ya da eskilerin deyişiyle “tahkik etmeden”, doğru kabul etmesin. Bay A. Kadir için, ölmüş biri için, ne diyebilirim, “Yanlış anımsanmış olabilir” demekle yetineceğim. Ama o yazı çıktığı zaman henüz 9 yaşında olan Bay Behramoğlu bilsin ki soruşturma olanağı varken (Yeryüzü’nün o sayısını Bay Behramoğlu pekâlâ bulabilirdi!) bu olanağı kullanmamak, “ağabey”in, “baba”nın sözlerini kesin doğrular gibi saymak, “...bir gün gelmiş demiş ki A. Kadir’e...” diye yazılar yazmak, edebiyat yazarlığı değildir, dedikodu yazarlığıdır.

Bay şair Ataol Behramoğlu’dan, bu konuda hiçbir ses seda çıkmamıştı.

Hilmi Yavuz–Enis Batur savaşları...

1970’ler, 1980’ler, 1990’lar ve 21. yüzyılın başlangıcı olan 2000’lerde de Türk edebiyatında kalem kavgaları hiç eksik olmadı. Bazen Fethi Naci’nin ortaya attığı “Türk edebiyatında roman var mı yok mu?” tartışıldı, bazen de “Ödüllerin edebiyata bir yararı var mı yok mu?” sorularının çevresinde kavgalar edildi. Bazen “Türk edebiyatında polisiye roman var mı, yoksa niye yazılamıyor mu?”dan kavgalar çıktı.

Yavuz-Batur kavgasını başlatan yazı: “Mutasavvıf Gövde”

Hilmi Yavuz; (*Hürriyet*) *Gösteri* dergisinin şubat 1989 tarihi 99. sayısında “Okuma Notları” adı altında yazmaya başladı. Yavuz’un “Notları”; okuduğu bir yazıda, telif ve tercüme bir kitapta görüverdiği bir yanlış kimin yaptığına bakmadan, hiç kimseyi kayırmadan düpedüz açıklayıveriyordu. Nitekim Mayıs 1992 tarihli *Gösteri*’de değindiği not; “BATUR VE TASAVVUF” idi.

Enis Batur’un *Arredamento Dekorasyon* dergisinin Nisan 1992 sayısında “Mutasavvıf Gövde” adlı yazısı yayımlandı.

Hilmi Yavuz da, *Gösteri* dergisinde “Okuma Notları”nda Enis Batur’u ve bu yazısını ele aldı:

Batur ve Tasavvuf

Ne yazıp ne söylediğini bilmeyen biri daha: Enis Batur...

Arredamento Dekorasyon dergisinin Nisan 1992 sayısında (1992-4) Enis Batur’un bir yazısı var: “Mutasavvıf Gövde”.

Gene inanılır gibi değil! Batur, bu yazısında Tasavvuf düşüncesinden söz ederken Vahdet-i Vücut'a değiniyor ve dikkat edilsin, şunları söylüyor:

“İslam düşüncesinde bir gayya kuyusu oluşturur vahdet-i vücud felsefesi. Yalnızca Tanrı'nın var olduğu, evrenin önün gövdesi ile sınırlı olduğu inancı, gövdesine insanın sahip olamamasının doğru bir açıklaması sayılabilir mi?”

Enis Batur sürdürüyor sözlerini:

“Son boyutta, Hallac-ı Mansur gibi *yekvücutta* buluşmak, orada erimek ya da Muhammed Talip Üsküdarî gibi kendisini *bî-vücut* olarak adlandırmak; gövdeden, gövde düşüncesinden ve gerçekliğinden bütün bütüne kopma sürecini gerektirir. Doğu ve Batı mistiklerinde rastlanılan bu tür gövdeyle *negatif* ilişkiler onun her an *farkında* olduğunu, kalındığını kanıtlar.”

Pes doğrusu! Enis Batur, Tasavvuf düşüncesinin temel koyucu kavramı olan “vücut'u (ki, bilindiği gibi, “varlık” anlamına gelir) “gövde”; vahdet-i vücud'daki “vücut” sözcüğünü de, örneğin, “Bridgette Bardot'nun vücudu” tümcesindeki “vücut”la eşanlamlı sanıyor! Ve bundan yola çıkarak bir sürü ahkâm kesiyor. Yok, *bî-vücut* olmam, gövdeyle *negatif* ilişki kurmak oluyormuş, yok, *vahdet-i vücud*, evrenin Tanrı'nın gövdesiyle sınırlı olduğu inancına (?) bir açıklama getiriyor muymuş? Daha neler!

Adam, Tasavvufta “varlık” anlamına gelen “*vücut*”u “gövde” sanıp yazılar yazacak ve üstüne üstlük, yalancı pehlivanlar gibi ortada arz-ı endâm etmeye devam edecek.

Orhan Pamuk'un dediği gibi, “gerçekten ne tuhaf insanlara bunlar; ne tuhaf bir ülke burası!”

Ne denilmiştir? *Cehlin ol mertebesi sehl olmaz...*

“Ya nice okumaktır!”

Enis Batur'un Hilmi Yavuz'a cevabı gecikmedi. *Gösteri*'nin bir sonraki sayısı Haziran 1992'de, derginin yaptığı “Enis Batur, Hilmi Yavuz'un 138. sayımızdaki *Okuma Notları*'nda yer alan “Muttasavvıf Gövde” yazısı hakkındaki eleştirilerini yanıtlıyor” anonsuyla yer aldı Batur'un yazısı. Başlığı da “Ya Nice Okumaktır!” idi.

... Gösteri'nin geçen sayısında, Hilmi Yavuz, kim bilir kaçınıcı kez beni konuk ediyor "Okuma Notları"na. Ne "yalancı pehlivan"lığım gözünden kaçmış, ne de "yazıp söylediğini bilmeyen biri" olduğum. "Vahdet-i Vücut" felsefesinin ne olduğunu anlayamamışım, "varlık" ile "gövde"yi birbirlerine karıştırıyormuşum Yunus'tan devam edeceğim, üzerinde çalıştığım için: "Sen kendini bilmezsin ya nice okumaktır!"

"Gövde'm" dizi halinde ve "bir tasarım tefrikası" alt-başlığıyla Dekorasyon dergisinde yayımlanıyor yılbaşından beri. Gövde, vücut, vecd, mevcut olmak beden, ten, et gibi kavramların iç içe geçtiği kitabı okurken, "vahdet-i vücut" felsefesiyle de bir ölçüde tanış olmak gerekecek. Bu çerçevede, bana göre en iyi kaynaklar: *İslâm Ansiklopedisi* ve Pakalın'ın *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ama "vahdet-i vücut" kavramıyla tanışabilmek için öyle Hilmi Yavuz filan olmak da gerekmiyor: Hançerlioğlu'nun *İslâm İnançları Sözlüğü*'nde maddeyi bulup ilk cümleyi okumamız yeterlidir!

Gene de, dönüp Hilmi Yavuz'un benim yazdıklarım hakkındaki yazdıklarını okuyacak olursanız, kafanız karışabilir: Enis Batur, "vahdet-i vücut"daki "vücut" sözcüğünü de, örneğin "Brigitte Bardot'nun vücudu" tümcesindeki "vücut"la eşanlamlı sanıyor!' Öyle anlaşıyor ki, Hilmi Yavuz, BB'nin vücudunu varlık olarak görmüyor. Bu, tabii, ciddi bir sorun. Ben "Gövde'm"de Tanır gövdesinden de söz ediyorum ya, onu da "birebir" alarak, bir kez daha "ya nice okumaktır" dedirtiyor. Bu, daha da ciddi bir sorun.

Yeniden Yunus'a dönüyorum burada. Bu büyük mutasavvıfta "vahdet-i vü-

cud" anlayışının somut karşılıkları üzerinde uzun uzun durulmuştur. Onun o nefis "Levh'te yazılan sözü cümle cümle Vücut'da bulduk" deyişini içeren şiiri başta olmak üzere, "Vücut"u varlık karşılığı olarak kullandığı pek çok ilâhisi vardır. Ne var ki, "Vücutum hoş imarettir/ Çürüyüp yerler altında / Üşüben yılanlar kurtlar / Sinekler kanım emerler" gibi beyitlerinde ya da, "Vücutum da top- rak oldu hey kardaş" dediğinde kendi gövdesinden söz ettiğini anlamak için cin olmak şart değildir. Aslında vücut kavramı, biraz da bizim ona nasıl baktığımızla ilgilidir: Yunus'un şiirinde vücut, gövde, ten ve et ayrı bir anlam dokusuyla karşımıza çıkabilir. Muhiddin Arabi'nin ya da Gazzali'nin yazdıklarında ayrı bir anlam dokusuyla. Konuyla yakından ilgilenenler, Fuad Köprülü'nün yetkin *İlk Mutasavvıflar* incelemesine başvurabilirler. Kendi payıma en çok o kitaptan ve Gölpınarlı'dan yararlandım, yararlanıyorum.

"Gövde'm", bütün bu gövde gösterilerini gerekli kılıyor mu, kılacak mı peki? Hayır: Gövde üzerinde çalışmaya, hem kendi gövde-mi, hem de öteki gövdeleri tanımadığımı, anlamadığımı, anlamakta güçlük çektiğimi fark ettiğim için başladım. Yazarken, yazdıkça, yazı tıkandıkça kendi gövde-mi, öteki gövdeleri gözetliyor, benden önce gövde üzerinde, gövdesi üzerinde kalmış olanların bıraktığı izlerle tanışmaya gayret ediyorum. Kitabım bittiğinde şunu anlayacağımı da biliyorum: Kendi gövde-mi, öteki gövdeleri tutamadan öl- çeğim. Ne mutlu her şeyi bizden daha iyi, bizden daha önce, yalnızca kendileri öğrenmiş, bilmiş olanlara!

Neden mi, öyleyse, bile bile yazıyorum? Cioran'ın da Calvino'nun da bayıldıkları, başka bir yazımda da kullandığım anekdotu bir kez daha aktaracağım: Bir köşede birazdan kendine içirilecek baldıran hazırlanırken, Sokrates bir başka köşede flütle yeni bir melodi çalmayı öğreniyormuş. Çömezlerinden biri dayanamayıp sormuş: "Neye yarayacak bu melodiyi öğrenmeniz?" Sokrates kafasını kaldırıp yumuşak bir ifadeyle ona bakmış: "Ölmeden bu melodiyi de öğrenmeme yarayacak."

İşte bundan, yazıyorum. Yazarken, düşünürken, okurken, daha- sı yaşarken hiç mi yanlış yapmıyorum? Bir dolu. Fark edince, uyarılınca, düzeltiyorum hemen. Yanlışlarımı tekrarlamamaya özen gösteriyorum. Geçen ay, yayına hazırladığım bir kitaba ilişkin ek-

sikleri bir bir ele alan bir başka yazar, Mete Tunçay, “Bunları biraz kitabı kıskandığım için, biraz da ‘adam işi amma da sıkı tutuyor’ desinler diye yazdım” diyordu, büyük bir incelikle. Ben böyle insanları ciddiye alıyorum: Kendisini ciddiye almaktan, yaptığı işi ciddiye alacak vakit bulamayan, onun için de okuduğunu anlayamayacak hale düşüp her şeyi çarpıtmaya başlayanları değil.

Hilmi Yavuz’a bugüne dek yanıt vermemiştim. Bir daha yanıt vereceğimi de sanmıyorum. Sözü, Nermi Uygur’dan bir paragrafla bağlıyorum:

“Kötü yazarların alkışlandığı yerde ne yapılır? Susulmaz! Yazmak gerekir, ancak, yazılan gerçekten iyi olmalıdır. Ne var ki, iyi yazılara giden yol kötülerle eleştirmekten geçmez. İyi yazıların yoluyla yaşamak, çalışmak, anlamaktır; öğrenmek, bilmek, çekmek, özlemek, sevmektir. Gerçekten iyi yazılar er geç okurları kötülerin elinden kurtarır.”

“Çok yaşayın siz Enis Batur...”

Hilmi Yavuz, *Gösteri*’nin Temmuz 1992 sayısındaki “Okuma Notları”na Enis Batur’u cevaplandırmadan önce bir başka dergi-deki yazısını eleştirerek başlıyordu:

Batur ve maske

Yârab, bu Enis Batur ne tükenmez bir hazinedir?

Batur’un bir süredir *2000’e Doğru*’da haftalık yazıları yayımlanıyor. 10 Mayıs 1992 tarihli dergideki (Yıl:6, Sayı:19), ‘Hayat Bilgisi’ başlıklı yazısında ‘ortalama insan’ı, ‘düzmece insan’ı anlatıyor: ‘Ortalama insan, artık kitap okumaya, kelimenin özenli kullanımına, kavramsal arayışlara, imgenin her türlüşünü kapandı.’ Böyle başlıyor ‘Hayat Bilgisi’ ve sürüyor:

“Caka satmak, böbürlenmek ya da büyüklenmek için öğrenilip kullanılıyor kitap ve yazar adları; kelime ‘show’u, şatafatlı kavramlar, özellikle de yabancı dillerden gelenler üstünlük taslama adına ağzılara pelesenk ediliyor.”

Enis Batur bu sözleriyle kimi kastediyor acaba? “Ortalama insan”, “düzmece insan” kim?

Enis Batur'un bu yazısı, "düzmece insan"ın, "ortalama insan"ın da kimliği konusunda önemli ipuçlarını içeriyor. Dikkatli ve "genişleme okuma"yla maskenin arkasında sırtan "yüz"ü görebiliyor, "düzmece insan"ın prototipi olarak kimin kastedildiğini kolayca anlayabiliyoruz.

Enis Batur, "düzmece insan"ın, "kelimeleri özensiz kullanımı"ndan söz ediyor ya, o yazıdaki şu kullanımlara bakalım:

"Ağızlara pelesenk" (doğrusu: dile persenk, dil persengi); "bile bilmeye kullanmak" (doğrusu: bilir bilme kullanmak); "kılıf takma" (doğrusu: kılıf geçirme, kılıf uydurma. Üstelik Enis Batur, "kire kılıf takıyor!"); "yüzeyine doğru yayılmak" (doğrusu: yüzeyine yayılmak); "kat etmek" (doğrusu :katetmek). VE ayrıca, şu deyişler de Enis Batur'un: "Genele uzatmak" (?) "denklemlerle donatmak" (?) "Kelime show"u, "şatafatlı kavramlar"dan herhalde ve tastamam, bunları kastediyor olmalı Enis Batur...

Şimdi de bazı tümceler –yine ve elbette– Enis Batur'un bu yazısından:

"Düzmece insan, üzerinde ayrıca konaklamaya değer bir türdür" (Not: Biz de Enis Batur'un bu tümcesi üzerinde "konaklıyalım" ve ne tür bir Batür olduğunu keşfetmeye çalışalım! "Üzerinde durmak" Türkçe bir fiildir –evet–, ama "durmak"ın yerine "konaklamak"ı koyarsanız Tarzanca ya da Enis Baturca olur! Ve bu mantıkla Enis Batur, örneğin "hallühamur olmak" yerine pekâlâ –ve hiç sıkılmadan– "hallüekmek olmak" ya da "hallü yufka olmak" da diyebilir –Şaşmamak gerek!)

Yine bir Enis Batur incisi: "Burada bir derinlik ve genişleme okumak" (Not: "Genişleme okumak" "Nice okumaktır"?)

Enis Batur, "ortalama insan"ın özelliklerinden söz ederken "kelime show"u, "şatafatlı kavramlar, özellikle yabancı dilden gelenler"ın kullanılmasını örnek gösteriyor ya, şimdi Enis Batur'un tastamam bunları yazdığı yazısındaki şu sözcüklere bakalım:

Otantik, dramatik, retorik, taktik, stratejik, korelatif, etik, estetik, versiyon, operasyon platform (bu arada, bir de to be ornot to be patlatılıyor!)

Ve Osmanlıca sözcükler: kelime, bertaraf, çehre, katetmek, acz...

Şimdi bunlara bakarak soralım: "Ortalama insan", "düzmece in-

san” kim? Kelime show’u yapan kim? “Şatafatlı kavramları, özellikle de yabancı dilden gelenleri ağızına pelesenk eden” kim?

Sözü Enis Batur’un yine bu yazısından aldığım şu bölümle bağlayayım diyorum: “Çarpıcı imgeler de retorik güç kurmak, söz oyunları ile sözümona derinlikli tanınmak için kullanılan birer sustalı. Yok mu böyle insanlar gerçekten de? Bir dolu. Her duygunun ve düşüncenin kalpazan duruşu, temsilcileri vardır; sahicilerden ayırmak kolaydır acemileri, ama bazıları usat olur. (...) eninde sonunda bir an gelir maske düşer, yakından bakılırsa boyalı palyaço, boyasız palyaçodan kolaylıkla ayırt edilebilir.”

Çok yaşayın siz Enis Batur, gerçekten kendinizi bundan daha iyi betimleyemezsiniz!

Ve çok haklısınız! Gerçekten de bir an geliyor, “kalpazan duruş”un maskesi düşüyor!

Hilmi Yavuz şimdi de, bir önceki sayıda Enis Batur’un kendisine yazdıklarını cevaplandırıyor:

Bir Yanıt’a Yanıt

Söz Enis Batur’dan açılmışken (Yârab bu Enis Batur ne tükenmez bir hazinedir?) *Gösteri*’nin geçen sayısındaki yanıtına da değinmek istiyorum. Okurlarım beni bağışlasınlar, Enis Batur üzerine bu denli durmaya değmez elbet. Ama bir cehaleti, bir entel “kalpazan”lığı, bir göz boyacılığını da teşhir etmek gerekiyor...

Ben, özetle şunu söylemiştim: “Vücut”, her zaman “gövde” anlamına gelmez. “Vahdet-i vücud” terkinde olduğu gibi... Bu terkipdeki “vücut”, “varlık” anlamına gelir. Dolayısıyla, “Vahdet-i vücud” “gövdelerin birliği” değil, Orhan Hançerlioğlu’nun *İslam İnançları Sözlüğü*’ndeki “Vahdet-i Vücut Maddesi”nde belirtildiği gibi “Evrende Tanrı’dan başka hiçbir varlık bulunmadığı anlayışı”nı imler; “Evrende Tanrı’dan başka hiçbir şey”in olmadığını, Evren’in “Tanrısal varlığın (vücut) tekliği (vahdet)” olduğu anlamına gelir. (Bu açıklamayı niçin Hançerlioğlu’nun *Sözlüğü*’nden aldığım sorulabilir. Enis Batur “vücut”un “varlık” değil de “gövde” anlamına geldiğini kanıtlamak (!) için, bu *Sözlük*’e bakmamı öneriyor çünkü!)

Kısaca Enis Batur’a “Mutasavvıf Gövde” yazısında olanca cid-

diyetiyle öne sürdüğü gibi “vahdet-i vücud”daki “vücud”un “Brigitte Bardot’nun vücud”undaki “vücud”la eşanlamlı olmadığını anlatmak istemiştım...

Maalesef anlamamış!..

Enis Batur, Şöyle diyor: “Öyle anlaşıyor ki, Hilmi Yavuz, BB’nin vücudunu varlık olarak görmüyor.” İnsan, böyle bir şey söylemeye sıkılır: Ben “vücut”, “gövde” anlamına gelmez mi diyorum? Ya da Yunus’ta “vücud” sözcüğünün “gövde” anlamına da kullanıldığını mı söylüyorum? Elbette hayır! Enis Batur, aklı sıra konuyu çarpıtıp bana söylemediğim şeyleri söyletmeye yelteniyor. Boşuna gayret! Çünkü benim söylediğim, “vücud”un genel olarak “gövde” anlamına gelmediği değil, (bunu kim söyleyebilir?) özel olarak “vahdet-i vücud”daki “vücud”un “gövde” anlamına gelmediği idi. Enis Batur safsatayla kimi kandıracağını sanıyor?

Bir de şu “iyi yazar-kötü yazar” ayrımı, çok göreceli bir ayrımdır. Bakın, ben Enis Batur’un kıytırık bir şair, pespaye bir deneme yazarı olduğunu hiç söylüyor muyum? Ben onun cehaletini teşhir ediyorum sadece –ve Enis Batur bana yanıt versin ya da vermesin (hiç umurumda değil bu!)– kara cehaletini ve entel “kalpazanlığını” teşhire devam edeceğim. Yunus’un “Şimd üç buçuk okuyan derin tanışman olur” dizesini de, aidiyeti cihetiyle, bu cehaletle bankalara sanat danışmanı diye kayırlanlara iade ediyorum.

Son söz: “Cahil olduğunu bilen, bir defa cahildir, fakat cahil olduğunu bilmeyen iki defa cahildir.” (İbn Arabî)

Hilmi Yavuz-Enis Batur kavgası bundan sonra da, zaman zaman alevlenip, zaman zaman sönümlenerek çeşitli yayın organlarında devam edip gitti. Kitabımızı sonlandırdığımız 2010’lardan bu yana ise Hilmi Yavuz-Enis Batur cephesinden kavgâ sesleri gelmiyor artık...

Arif Damar'ın ünlü bastonu bu kez Feridun Andaç'ın kafasına inmeye hazırlanıyor...

2006'nın Kasım ayıydı, TÜYAP'ın Beylikdüzü'ndeki mekânında İstanbul Kitap Fuarı sürüyordu. Oranın VIP salonunda Feridun Andaç ile şair Arif Damar arasında bir olay yaşanmıştı.

Bu olayın haberi önce *Radikal* gazetesinde, Kemal Yılmaz'ın köşesinde yer aldı. 6 Kasım 2006 tarihli yazının başlığı “Kokteyllerin Fuarı” idi. “Arif Damar, Feridun Andaç'ı Bastonuyla Dövdü mü?” başlıklı yazının son paragrafı şöyleydi:

Geçen yıllarda olduğu gibi bu yılın da en renkli kişiliği Arif Damar'dı. Yaşı sekseni aşan şiir çınarı, pazartesi günü başarılı bir performansla imza attı. Önce VIP salonunda kendisine selam vermediği gerekçesiyle Feridun Andaç'ı bastonuyla dövdü (Damar'ın bastonunu bu amaç için kullandığı da önce de görüldü). Sonra Atillâ Birkiye'nin düzenlediği şiir etkinliğine gidip kendini sahneye attı ve etkinliğin sürdüğü yerde sahnedekilere birer hatıra objesine dönüştürdüğü demir paralardan dağıttı. Ardından Arif Damar, Doğan Hızlan'ın gecesinde görüldü. Yine kendini kürsüye attı ve herkes soluğunu tutmuş olabilecekleri beklerken, “Komünist olmak kolaydır, faşist olmak da kolaydır, ama demokrat olmak zordur” diye başlayan (neyse ki kimilerinin hoşuna bile giden) o meşhur konuşmasını yaptı. Bu nedenlerle, edebiyatın hüznünü ve neşesini çok iyi aktaran imgeler bulduğu gerekçesiyle, Arif Damar'a da fuarın en iyi performansı ödülünü veriyorum.

Fuar bittikten sonra, Feridun Andaç'ın, 13 Kasım 2006 pazartesi tarihli *Cumhuriyet*'in Kültür Sayfası'nda “HAYATIN ÖTE YA-

KASI" köşesindeki yazısı görüldü. Başlığı "Saldırganlık, Salaklık, İroni" idi. Andaç, yazısının ortalarına doğru, "Sözü asıl şuraya getirmek istiyorum" dedikten sonra şunları yazıyordu:

Saldırganlık, Salaklık, İroni

Geçtiğimiz hafta İstanbul TÜYAP Kitap Fuarı'nda, bir yazar dostumla fuarın bir salonunda oturup konuşurken bir "şair"in saldırısına uğradım.

Seksenini aşmış bu adam, nice zamandır, elinde sopasıyla köyün deli kavalcısı olarak ortada dolaşıp insanları, "taciz" edip duruyordu. Birkaç yerde de bu tür davranışlarına tanık olmuş, yanından uzaklaşmışım. Genç kız, kadın, küçük büyük demeden herkes onun tacizine hedefti.

Neymiş efendim; "o büyük bir şairmiş, gelince herkes önünde elpençe divan durup, her istediğini yapmalıymış!"

Öylelerine gösterecek yüzüm, verecek selamım olmadığından, bulunduğumuz yere girince, yüzümü çevirdim.

Sen misin bunu yapan...

Bir çoban edasıyla sopasıyla üzerime yürüdü.

Tam bir hezeyan!

Daha fazla bulaşıp elimi kirletmemek için çıkıp gittim. Öfkemi sabrım esir ettim anlayacağınız..

Birkaç gün sonra bir gazetenin dedikodu köşesinde şu satırlar çıkıyor karşımıza:

"Yaşı sekseni aşan şiir çınarı, pazartesi günü başarılı bir performansla imza attı. Önce VIP salonunda kendisine selam vermediği gerekçesiyle Feridun Andaç'ı bastonuyla dövdü."

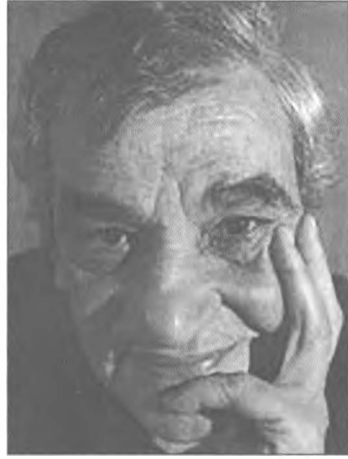
Yapılan saldırının "dövmek" olduğunu algılayan gazetenin sayfa editörü, "dövmek"le "saldırmak"ın ne olduğunu bilmediğinden olsa gerek, bunun ironik bir durum olduğunu açıklamaya çalışıyordu telefonda. Bana saldıran seksenlik bir adamı pekâlâ dövebilecekken bunu yapmayıp çıkıp gitmişim. Bu trajik durumdan vazife çıkaran bir kalemşor, kendince döktürüp duruyordu.

Buna alındığım için aramamıştım editörü, yapılan hezeyanı hoş görmenin yanlışlığının altını çizmek istemiştim yalnızca.

O ise ısrarla bunun "ironi" olduğunu söylüyordu.

Sanatçı ile yapıtının ayrılmazlığı

O sabah Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeki derimde öğrencilerime sanatçı ile yapıtı arasındaki ilişkiyi anlatmış, onu daha çok yapıtında bulmanın doğruluğunu tartışmıştık. Ama söz dönüp dolaşıp gene şu ikileme gelmişti: Sanatçı ile yapıtının ayrılmazlığı, birinin ötekini bütünlendiğine. Birinde nasıl duruyorsa ötekinde bunun yansısını görürüz, sonuçta ayrılmaz bütündür.

Arif Damar (1925-2010)

Bu seksenini aşan, geçmişte yazdıklarıyla övünerek ortada dolaşan adam; her türlü hezeyanını göstermesine olanak tanıyan ortamda kendisine bir alan açmış, insanların da buna katlanmasını/inanmasını istemiş. “Ben şuyum, ben buyum” diyerek gölgesine sığınmak istediği “büyük şairlik” edasının yoksulluğunu bilen bilir. Sığındığı üç beş “sol” söylemin efendisi gibi kendini görüp ortalara salması, şuna buna sataşıp günün nevaiesini toplama arsızlığını ise, “şiiir çınarı” gibi algılamak salaklık değil de nedir?

Şişkin egolarla ortalarda gezinip bir alkol mumyası gibi soluyarak, saldırganlık edalarına bürünerek ne şairlik olur ne de solculuk. Hele hele insanlık çarşısında ise yeri olamaz böylelerinin.

Onun bu saldırganca tutumlarını ironik olarak görüp yazan anlatanların salaklıklarına ise diyecek sözüm yok. Al birini vur öbürüne. Her türlü salaklıktan kendilerine eknicek çıkartmak artık gazetecilik, hatta, “köşe yazarlığı” hünéri sanılıyor.

Dönüp bakınca, böylesi bir ortamda soluk almamanın ne denli doğru, bunlarla düşüp kalkmamanın, bir virüs gibi aramızda dolaşıp kendilerine büyük “yazar/şair/gazeteci” yalıtısı takıp gezenlerin sofrasında hiç işimin olmamasının ne denli yerinde olduğunu görüyorum sevgili okurum.

Şairlerin-yazarların Andaç'a cevabı...

21 Kasım 2006 Salı tarihli *Cumhuriyet*'in Kültür sayfasında Feridun Andaç'ı Arif Damar'a karşı davranışı ve yazısı yüzünden kınayan bir bildiri yer alıyordu. Haber şöyleydi:

Hoyratlık, Değer Bilmezlik, İroni Yoksulluğu

Feridun Andaç'ın 13 Kasım (2006) tarihli Arif Damar'la ilgili yazısına tepki olarak, birçok yazar ve şair bir araya gelerek bir bildiri yayımladılar. Sina Akyol, Orhan Alkaya, Şükrü Erbaş, Haydar Ergülen, Ahmet Erhan, Seyhan Erözçelik, Mustafa Köz, Akif Kurtuluş, Cihan Oğuz, Altay Öktem, Mahmut Temizyürek'in imzalarını attığı bildiri şöyle:

"Feridun Andaç'ın 13 Kasım tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan 'Saldırganlık, Salaklık, İroni' başlıklı yazısı canımızı acıttı. Çok sevdiğimiz bir dostumuz, şiirini daima taze tutmayı, yeni arayışlarla beslemeyi becermiş bir şair, Arif Damar, Andaç'ın yazısında ısrarlı bir galiz üslup ile aşağılanmaya çalışılıyordu. Satır araları öfke ile kirlenmiş bir yazının Andaç'ın kariyerine eklenmesi hayli üzücü; yalnız kişisel olarak Arif Damar'ın değil, Türk şiiri birikiminin vazgeçilmez bir değerinin hoyratça aşağılanması gayreti sinir bozucu bir durum.

Söylemek gerekiyor: Arif Damar, 15 yaşından 81 yaşına uzanan yolculuğu boyunca, bir an için bile şiiri ve kendi şiirini farklı bir amaç için, haydi, daha ileri gidelim, kötü bir amaç için kullanmadı. Keşke söz konusu yazıyı hiç okumamış olsaydık ve eleştirmen Andaç için de bu denli net ve iddialı bir övgü cümlesi kurabilseydik...

Andaç'ın yazısı bir polemige yol açabilecek nitelikleri taşıyor. Nedir, bir açıklamayı da zorunlu kılıyor. Biz Arif Damar'ın kadim dostları, onun ağzından hiçbir zaman böbürlenme, kendini yüceltme anlamına gelebilecek bir ima dahi duymadık. Tersine, dostumuz, sözgelisi Orhan Veli'nin dehasını över, Nâzım Hikmet'i Melih Cevdet Anday'ı büyük şair sayar, konu kendi şiirine gelir ise eğer, orayı hızla geçer. Biliyor ve söylüyoruz. Kaldı ki Halit Asım'dan Niyazi Akıncıoğlu'ya unutulmaya yüz tutmuş iyi şairleri, ısrarlı takibi ile yeniden antolojiye hediye etmiş bir vefa sahibi-

ni acıtmaya kalkışmak, hakkaniyete de pek sığmıyor. Söylemeden geçmeyelim. Can sıkıntımızı paylaştık. Bitti.”

Dağlarca da bastonuyla eleştiri yaptı!

Ahmet Mithat Efendi’nin evvelki yüzyılda, Babiâli’den bastonunu konuşturmasının bizim zamanımızdaki tek örneği yukarılarda gördüğümüz Arif Damar değil... Fazıl Hüsni Dağlarca da bastonuyla eleştiri yapmış. Bunu, kendi başından geçen Ayhan Bozkurt’un Oda TV’de yazdığı yazıdan öğreniyoruz:

“Şair olma kolay değildir. İyi şiir yazmakla şair olunmaz... S.ktir git”

Bu sözleri hiç unutmadım. Bu, şiir yazanlara ders olsun!

“Sevgimi unutmak için seyre derim bir tabloyu, bir mermeri,

Ki ne kadar dola ruhum yeniden döner geriye:

Okurum düşünce düşünce okuduğun şiirleri,

Senin düşüncen geçerken üzerlerinde bir sıcaklık kalmıştır diye” dizelerini okuyorum. Karşımda bir başka şair arkadaşım, aynı zamanda yayıncım oturuyor. İlk kitabım çıkacak... Ödül almışım... “Artık şairliğim tescil olacak!”

Bu sırada oturduğumuz yerin hemen önünden “biri” geçiyordu. Biri diyorum çünkü o gecen adamın Fazıl Hüsni Dağlarca olduğunu o ana kadar bilmiyordum. Arkadaşım, “Bak” dedi. “Şansa bak, Dağlarca geçiyor.”

İlk defa görüyordum, hem de bu kadar yakından. Hemen masadan kalkıp yanına koştum. Koluna girip, “Hocam, merhabalar, nasılsınız?” diye sordum.

Kalın gözlük camının ardından bana sertçe baktı. Elindeki bastonun yardımıyla beni biraz itti.

“Kimsin sen?” diye sordu sert bir ifadeyle.

“Şairim” dedim.

F. Hüsni Dağlarca (1914-2008)

Olanlar oldu...

Bastonunu kaldırdığı gibi kafama geçirdi. Neye uğradığımı şaşırdım. Ardından bastonla rastgele vurmaya başladı. "Hocam, özür dilerim, ben..." diyecek oldum. O durmadan vuruyor ve avazı çıktığı kadar bağııyordu:

"Ben 100 yaşına geysem şairim demek kendime, s.ktir git!"

Demez olaydım... Pişmandım, farkına varmışım ama iş işten geçmişti.

Dağlarca vurmaya devam ediyordu, hem de nereme denk gelirse:

"Şair olmak kolay değildir. İyi şiir yazmakla şair olunmaz... S.ktir git!"

Çevreden insanlar girdi araya, kurtardılar beni bastonun darbe-lerinden. Sonra o bağıra çağıra yoluna devam etti.

Arkasından öylece bakakaldım.

Aradan uzun bir zaman geçti. Ölmeden iki üç ay önceydi, ziyaretine gittim. Kadıköy'deki evinde uzun uzun sohbet ettik.

"Şairlik halim selimlidir" dedi. Öfkeliydi:

"Bu halk var ya, kişilik sakatlığı yaşıyor, şiirden ne anlar, ben ne diyorum ki... Sen şairsen bir namazın en önemli rekâtındasındır yazarken."

Bana kızdığı günü dün gibi hatırladı. Gülümsedi:

"Sana açıkça bir ifade edeyim" dedi. "Artık dünya üzerinde şiirin pek önemi kalmadı. Bu çağın getirdiği bir durum. Biz şiirle yazışırdık. Yazdığımız şiirler merak edilirdi, şimdi böyle bir dünya yok... Samimi olmam gerekirse, sinemayla uğraş. Şiir yazma demiyorum ama pek ehemmiyet arz etmeyecektir. En geçerlisi bu."

Kadıköy Fazıl Hüsnü Dağlarca Sokağı'nda yürüdüm... Avazım çıktığı kadar bağırarak istedim usta şairin şu dizelerini:

"Nereye, ey gözyaşlarımın sıcaklığı

Ki başka birisi yok beni duyan.

Rüyalar nereye gidiyor, anlamıyorum;

Ve sen nereye gidiyorsun, hatıralardan"

Sıkıştırılmış “Mavi Hareketi” tarihi ve tartışmalar

Elinizdeki kitabın 1950’li yıllardaki bölümlerinde sıkça sözü edilen *Mavi* dergisi ya da “Mavi Hareketi” hakkında derli toplu bir araştırma yayımlandı *Adam Sanat* dergisinde çok sonraları... Derginin yöneticisi Memet Fuat’tı ve *Adam Sanat*’ın Ocak 1986 tarihli 2. sayısında “Mavi Hareketi Nedir?” adında uzunca bir araştırma çıktı. Araştırmayı yapanın imzası görünmüyordu ama, galiba Memet Fuat hazırlamıştı.

Şöyle başlıyordu yazı:

1952’de Teoman Civelek, Bekir Çiftçi, Ülkü Arman adlı, sonradan edebiyattan uzaklaşmış genç yeteneklerin çıkarmaya başladıkları, 1955-1956’da Özdemir Nutku’nun yönetimine geçen *Mavi* (28. sayıdan 33. sayıya *Son Mavi*) dergisi özellikle Attilâ İlhan’ın Sosyal Realizm konusundaki yazılarını içerdiği için önem kazanmış, sözü edilmiş, unutulmamış bir dergidir.

Derginin kendisinden söz ettirip, edebiyat tarihinde yer alması ise şöyle olmuş:

Dergi kendi halinde yayınına devam edip giderken, 1 Mayıs 1954 tarihli 19. sayısında Ahmet Oktay’ın bir yazısı yayımlanmış. Oktay, “Kendi Kendisiyle Çelişen Yahut Sokaktaki Adan’a Dair” başlıklı yazısında, Attilâ İlhan’ın *Sokaktaki Adam* romanını eleştirmekte ve bir yerinde şunları söylemektedir:

(...) Sosyal realist olduğunu iddia eden Attilâ İlhan, bindiği dalı

kesmiştir. Sosyal realist bir sanatçı nasıl olur da meselenin sathında kalıp, memleketinin kaderinde rol oynamaktan kaçınan bir adamı kınamaz, seçeceği doğru yolu göstermez. Görülüyor ki, Attilâ İlhan kendi ölçülerini inkâr etmiştir. (...) Sanki ölüm, bütün bu meseleleri halledermiş gibi. Sosyal realist bir sanatçı, kendi bünyesinde böyle korkunç bir çelişmeye düşmemeliydi.

Attilâ İlhan'ın "Sosyal Realizm"i "Mavi"yi ürkütüyor...

Derginin ertesi, yani 1 Haziran 1954 tarihli 20'nci sayısında, Attilâ İlhan'ın Ahmet Oktay'ın eleştirilerine karşı bir açıklaması yayımlanıyor. Böylece Attilâ İlhan'ın "Mavi"cilerle ilişkisi başlamış oluyor. 1 Temmuz 1954 tarihli 21. sayıdan sonra da, Beyoğlu'ndaki Baylan Pastanesi'nde Attilâ İlhan'la bir dost çevresi kurmuş olan genç sanatçılar *Mavi*'yi benimsiyorlar ve derginin havası bundan sonra birdenbire değişiveriyor.

Derginin bundan sonraki dört sayısında Attilâ İlhan peş peşe kendi sanat anlayışı olan "Sosyal Realizm"i uzun uzadıya anlatan görüşlerini sergiliyor. Bu yazılar; basındaki sağcı ve ırkçılar tarafından Sovyetler Birliği'nde geçerli olan "Sosyalist Realizm"le bir ve aynı kabul edilen bu görüşlere saldırılar başlayınca *Mavi*'yi çıkaran genç ekip ürkü ve korku içinde şöyle bir açıklama koyuyorlar:

Bazı gazete ve dergilerde *Mavi*, "Sosyal Realizm"ın organı olarak gösterilmektedir. Dergimizin Sosyal Realizm'le hiçbir ilişkisi yoktur. *Mavi* bu konuda gerçeği oraya çıkaracak tartışmalara zemin hazırlayabilmek ümidiyle sütunlarında yer vermiştir.

Dergimiz bu konuda bir anket hazırlamakta olup, anket sonunda, kendi görüşünü de okuyucularına bildirecek, Sosyal Realizm karşısında durumunu etraflı olarak açıklayacaktır.

Adam Sanat dergisi "Mavi Hareketi"nin sonucunu şöyle özetliyordu:

...1952-1956 yılları arasında *Mavi* ile *Son Mavi*'deki görünümü şöyle çizebiliriz:

Mavi'de önceleri hevesli işi bir "tasfiye" hareketi başlatılmak istenmiş, ama genç bir grup ciddiye alınamayacak sözlerle bir dergi çıkarmaktan öteye geçememiştir.

Mavi'deki canlanma Attilâ İlhan ile Baylancıların katılmasından sonra olmuştur. Ne var ki bu canlanma da sürdürülememiş, Attilâ İlhan'ın sağdan yıldırımlar çeken, soldan destek görmeyen yazıları, ortalık karışınca dergi dışına itilmiş, ünlü "Bir Açıklama" yapılmıştır.

Son Mavi'deki görece güçlü kadroyla yeniden toparlanma denemesi de, ortaya başarılı ürünler konmadığı, tutarlı bir havaya giremediği için, bir yere varmamıştır.

Alıntılarla sergilediğimiz bu görüntünün getirdiği yargıları da şöyle özetleyebiliriz:

Attilâ İlhan'ın Sosyal Realizm'i bir akım niteliği kazanamamış, savunduğu ilkeler uygulamaya geçirilememiştir.

Mavi çevresinde önce yalnız Maviciler, sonra Maviciler ile Baylancılar gruplaşmışlarsa da, hiçbir zaman tutarlı bir grup, birlikte hareket eden bir topluluk olamamışlardır. Attilâ İlhan'a kapılarını kapatan *Mavi*'de; Baylancıların yazmaya devam etmeleri, Attilâ İlhan "Soruşturma"yı Sosyal Realizm'e bağlamaya çalışırken, dergi adına kaleme alınan özetleme yazısında Sosyal Realizm'den hiç söz edilmemesi, daha bir suru *uyumsuzluk* 'Mavi Hareketi' diye bir hareketten söz edilemeyeceğini açıkça göstermektedir.

Ortada yalnızca Attilâ İlhan'ın Sosyal Realizm'i anlatan, savunan yazıları vardır.

Ama bu yazılar da edebiyatımızın gelişmesini etkilememiş, 1952-1956 yılları arasında, önce şiirimiz, sonra öykümüz, İkinci Yeni akımına kapılıp büyük bir hızla, tam ters bir yöne sürüklenmiştir.

Asıl şaşılacak durum ise Attilâ İlhan'ın da Sosyal Realizm'den etkilenmemiş, bu yolda ürün vermemiş olmasıdır.

Türk edebiyatında "Mavi Hareketi" diye bir hareketten söz etmek, bu hevesli işi derginin edebiyatımızı etkilediğini söylemek gerçekleri çarpıtmak, o günleri yaşamamış olan okurları yanıltmaya çalışmaktan başka bir şey değildir.

Attilâ İlhan'ın Sosyal Realizm'i 1950'lerin genç sanatçıları gerçekten etkilemiş olsaydı, örnekse Maviciler "Bir Açıklama" cılığa

sapmayıp bu ilkelerle başarılı ürünler ortaya koyabilseydiler ya da Baylancılar soyut sanata kaymaya çok daha yatkın, Fransız Ca-fe'ciliğine özenen, dil bilen, bir görüşe bağlanıp kalamayacak küçük kentsoylu çocukları olmasaydılar, Türk edebiyatında İkinci Yeni belki de hiç yaşanmazdı.

Attila İlhan'dan cevap: "İkinci Yeni konusunda birkaç düzeltme"

Adam Sanat dergisindeki "Mavi Hareketi Nedir?" yazısına Attila İlhan, ertesi sayı, Şubat 1986 tarihli *Adam Sanat*'ta yayımlanan bir açıklama geldi. Dergi, açıklamayı "Olduğu gibi yayınlıyoruz" notuyla veriyordu:

1. "Mavi Hareketi" meğerse yokmuş! Evet, hiç olmamış! İyi de, üzerinden otuz yıl geçtikten sonra, bazı dergilerin (*Kitaplar*, *Adam*) üzerinde harıl harıl incelemeler, araştırmalar yayınlamasına ne demeli? Olmayan bir hareketin neyini araştıracağını? Sayfalar doldurdularına göre (*Adam*'daki yazı 12 sayfa), demek böyle bir "hareket" vaki olmuş; olmakla kalmamış, o zamanlar "resmi edebiyat" çevrelerini de, "aşırı sağcı" ırkçı/Turancıları da, adama-kıllı rahatsız etmiş. Şu ara yazılanlara bakılırsa, hâlâ bazı "çevreleri" rahatsız etmektedir. Onunkisi, nasıl bir "yok"luka!

2. "Mavi Hareketi" meğer bir Attilâ İlhan hareketiymiş! Efendim günaydın, feneri nerede söndürdünüz? Attilâ İlhan, daha otuz yıl önce "hesaplaşma"nın *Yeni Ufuklar* ve *Kaynak* dergilerinde başlatıldığını, *Mavi*'yi Harekete kazanmaya çalıştıklarını (*Yılmaz Gruda* ile *Ahmet Oktay* yardımcılarıydı) açıklamıştı; Ankara'daki gençlerin, sanat dışı baskılardan yılıp, o utanç verici açıklamayı yapmalarından sonra da, hesaplaşma durmamış, Attilâ İlhan'ın eleştirmeleri ve tartışmaları, *Kaynak*, *Seçilmiş Hikâyeler*, *Dost* gibi dergilerde sürmüştür (Bkz. *Gerçekçilik Savaşı*, *İkinci Yeni Savaşı*). Bu durumda, *Adam*'ın gayretkeş araştırmacısı, acaba neyi keşfetmiş oluyor? Çarşamba'dan sonra Perşembe'nin geldiğini mi?

3. *Attilâ İlhan*, bildiğimiz "sosyalist gerçekçiliği" değil "beşeri yönü toplumsal yönüne denk", bilimsel metotla gerçekleştirilecek ulu-

sal, bağımsız ve toplumsal bir gerçekçiliği savunmaktaynı; dahası, önce ulusal bir kültür ve sanat gereğini ileri sürüyormuş; gel gör ki, savunduğu ilkelerden ne “çocuklar” etkilenmiş ne de kendisi!

Doğrusu pes! Türk edebiyat okuru, otuz küsur yıldır, *Attilâ İlhan*’ın bilimsel diyalektik yöntemle, müdafaa-i hukuk doktrininin devre dışı bırakmayan, yani Atatürkçü, yani bağımsız, laik ve demokratik bir toplumculuğu; doğal olarak da, bu platformda bir toplumsal gerçekçiliği savunduğunu görmüyor mu? (Bkz. *Hangi Batı, Hangi Atatürk, Hangi Sağ* ayrıca, *Faşizmin Ayak Sesleri, Batı’nın Deli Gömleği*) Üstelik, şiirlerinde romanlarında filmlerinde savunduğu fikrin uygulamasını gerçekleştirdiğini fark etmiyor mu? (Bkz. *Aynanın İçindekiler, şiir kitapları, TV dizileri*)

Adam’ın araştırmacısı, bu konuda, deve kuşundan pek farklı sayılmaz herhalde.

4. *Attilâ İlhan*’ın sosyal realizmi 1960’lerin genç sanatçıların etkilemiş olsaymış, o ilkelerle ürünler ortaya koyarlarmış, belki de Türk Edebiyatında “*İkinci Yeni Dönemi*” hiç yaşanmazmış! Hele bu fikir, şaheser!

Attilâ İlhan’ın “etkileyemediği” o “gençler” sanat dışı baskıların (Soğuk Savaş) korkusuyla, o yıllarda yayınlanan ya da yayına giren iki dergiye üşüştiler: *Pazar Postası* ve *Yeni Dergi*; ilkinin *Muzaffer Erdost*, ikincisini *Memet Fuat* yönetmekteydi; ellerinde birer dergi de olduğuna göre, bu yiğitler acaba neden *Attilâ İlhan*’ın başaramadığını başarmamış, *Mavi Hareketi*’nin okul kaçaklarını, toplumcu ve gerçekçi bir sanata yönelmemiş? Tam tersine soyut, bireyci, biçimci “*İkinci Yeni Sirkisi*”nin başını çekmiş? Muzaffer Erdost’un çok yıllar sonra itiraf ettiği gibi, “bilinçsizliklerinden” mi, yoksa –sözüm meclisten dışarı– onlar da korktuklarından mı?

Kaldı ki, ayın tarihte, “*İkinci Yeni Sirkisi*”nin “yıldızlarını”, pekâlâ varlığını sürdüren, aktif (sosyalist) gerçekçiler de “etkileyememişler”dir; tam tersine anlamsızlık akımı, bazı sosyalist gerçekçileri yozlaştırmış (Memet Fuat, Fethi Naci), metoda sadık, akli başında olanları ise (Asım Bezirci) *Attilâ İlhan*’la birlikte, *İkinci Yeni*’ye karşı çıkmaya götürmüştür. Bu mücadele, neticesini, 60’lı yılların sonuna doğru verecek, “*İkinci Yeni*”, bizzat yaratıcıları tarafından inkâr edilip, tedavülde kalkacaktı.

Neden mi? İlâhi, “soğuk savaş” baskısı ortadan kalkmıştı da, ondan!

Memet Fuat'ın notu

Memet Fuat, Attilâ İlhan'ın bu iddialarına hemen derginin aynı sayısının aynı sayfalarında cevap veriyordu:

Attilâ İlhan'ın yukarıda okuduğunuz yazısına eklediği mektubunda, “Yayıncılıkta malûm bir cevap hakkı vardır; bu hakka dayanarak, ilişik ‘düzeltme’ yazısını göndermeyi düşündüm; uygun bulup yayınlarsanız, sevinirim. Yazı sizin dergide çıktığına göre, okurunuzun, benim ne düşündüğümü bilmesi, hakkaniyete ve yayıncılığa uygundur. Nitekim *Sanat Olayı* antoloji mevzuu üzerinde dururken, Memet Fuat’a başvurmuş, uzun bir konuşmasını yayınlamıştı” diyor. *Adam Sanat*, cevap hakları olsa da, olmasa da, ele alınan konularda yazarların düşüncelerini belirtmeleri için, her zaman, sayfalarını onlara açık tutacaktır. Ne var ki, gönderilen yazılar üslup özellikleriymiş gibi araya sokuşturulan saygısız söyleyişlerle dolu olmamalıdır. Attilâ İlhan kendisine karşı içinde tek bir küçültücü sözcük bulunmayan, üstelik de çok önem verdiği bir konuda yapılmış, emek ürünü bir araştırmayı “düzeltirken”, hiçin, “Efendim, günaydın feneri nerede söndürdünüz?”, “gayretkeş araştırmacı”, “devekuşundan pek farklı sayılamaz”, “bu fikir şaheser”, “bu yiğitler” gibi alaycı, aşağılayıcı sözler kullanma gereğini duymuş, anlayamadım. Ayrıca, “düzeltme”sinde de, her zaman olduğu gibi, birtakım saptırmaları sürdürüyor. Bütün bu tür konular dergimizde, sırası geldikçe, araştırmalarla ele alınacak, gerçekler ortaya dökülecektir. Şimdilik mektubundan anlaşıldığına göre Attilâ İlhan'ın gözünden kaçmış olan, çok yakın bir gerçeği kendisine hatırlatmakla yetineceğim: *Sanat Olayı* antoloji konusu üzerinde bilinen yayını yapacağını belirtmeden Memet Fuat'a başvurup uzun bir konuşma yapmış, sonradan bunu “Söz savunmanın” diye başlık atarak yayımlamakta bir sakınca görmemişti. Üstünden bir yıl bile geçmedi, nasıl unutulur!..

“Eşcinsel sevişme”yi anlatan kitap yüzünden çıkan kavgaya...

Feyza Hepçilingirler; 1980’lerin başından itibaren Türk edebiyatında önce öykü yazarı olarak temayüz etmiş, zamanla çocuk kitabı, roman, deneme dallarında da kendisini kabul ettirdikten sonra, 1990’ların sonuna doğru Türkçenin kötü kullanılmasına, erozyona uğratılışına karşı mücadele veren yazı ve kitaplarıyla dikkatleri çekmeye başlamıştı.

2004 yılının başından itibaren, *Cumhuriyet* gazetesinin haftalık eki *Cumhuriyet Kitap*’ta, “Türkçe Günlükleri” adı altında yazmaya başladığı yazılarında bir yandan Türkçeyi savunurken, bir yandan da kendisine gönderilen kitaplara da değiniyordu.

23 Ağustos 2009 Pazar günlüğünde de bir kitaba değinmişti:

Ahmet Tulgar’dan hiçbir şey okumamıştım. Yeni öykü kitabı *Birbirimize*’yi (Everest Yayınları) okudum Ayvalık’a gelirken. Ne yalan söyleyeyim, sevmedim kitabı. Eşcinsel sevişmeleri okumaya pek hazır değilmişim demek ki!

Yayıncıları aynı olduğundan, demek ki, Ahmet Tulgar’ın öykü kitabı *Birbirimize*, Everest’in basın ve halkla ilişkiler birimi tarafından protokol olarak gönderilmiş Feyza Hepçilingirler’e. “Türkçe Günlükleri”ndeki değerlendirmesi işte bu kadar, iki cümle.

“Ne tür sevişmeleri okumaya hazırsınız?..”

Şimdi bakalım bunun üzerine ortalık nasıl karıştırılmış:

Akşam gazetesi yazarı Neslihan Acu, 24 Eylül 2009’da, “Ne Tür Sevişmeleri Okumaya Hazırsınız?” başlıklı bir yazı yazmış.

Spotunda “Neslihan Acu soruyor: “Ne tür sevişmeleri okumaya hazırsınız peki?” “Eleştirmekle damgalamak arasındaki kalın çizgi... Ahmet Tulgar’ın öykü kitabına önyargılı yaklaşımlar...” cümleleri öne çıkarılan yazı şöyle:

Feyza Hepçilingirler’in ağustos sonlarında Ahmet Tulgar’ın öykü kitabı Birbirimize hakkında, “Ne yalan söyleyeyim, sevmедim kitabı. Eşcinsel sevişmeleri okumaya hazır değilmişim demek ki!” şeklinde getirdiği yorumun yankıları hâlâ sürüyor.

Açıkça söyleyeyim, Feyza Hepçilingirler’in bu yorumu beni şaşırtmaktan çok endişelendirdi.

Şaşırtmadı çünkü “tutuculuk” bu ülkenin başının en büyük belası, bunu biliyorum.

Sokaktaki insanın tutucu olduğu yetmiyormuş gibi, bu ülkenin entelektüeli de tutucu. Entelektüel biri nasıl tutucu olur demeyin. Bizim ülkede bal gibi oluyor. Kendi kafalarındaki kalıplara uymayan her şeyi dışlıyorlar. Anlamaya falan hiç uğraşmıyorlar.

Ben bir yazarım. Aynı zamanda iyi bir okurum da. Ve şimdiye dek hiçbir kitabı konusu nedeniyle bir tarafa ayırmadım, dışlamadım.

Tam tersine, bilmediğim, yabancı olduğu konulardaki romanları, öyküleri çok daha büyük bir merakla okudum. Çünkü edebiyat insanı anlamak için bir araçtır. Edebiyat olmasa farklı dünyalara nasıl girilebilir, “insanı”ı her haliyle nasıl anlayabilirdim ki?

Aklıma hep şu soru geliyor: Sayın Hepçilingirler, Ahmet Tulgar’ın öykü kitabı karşısında böyle bir sıkıntı duyduysa, acaba Truman Capote’nin *Kabul Edilmiş Dualar* kitabı için ne diyecektir?

Truman Capote’nin bitiremediği, sadece üç bölümünü yazabildiği ve başına büyük işler açan son kitabıdır *Kabul Edilmiş Dualar* (Answered Prayers).

Eşcinsel sevişmelerin anlatıldığı “esas” kitap budur. Bu kitap yüzünden tüm yakın çevresi Capote’ye sırt çevirmiş, onu dışlamışlardır.

Namus kumkumaları oldukları için değil elbette. Capote ONLARı anlattığı için.

Ve Capote yapayalnız ölmüştür, o şaşaalı yaşamın ardından.

Ahmet Tulgar’ın öykü kitabına gelince...

Asla bu anlamda sansasyonel bir kitap değil. Bu bakımdan,

Feyza Hepçilingirler tarafından “eşcinsel sevişmeler” başlığı altında damgalanması çok rahatsız edici.

Birbirimize, insanı anlatan bir kitap. Hüzünlü, incelikli, kırılışan öyküler... Dili özgün, okuması keyifli...

Sevişmelerden çok daha fazla, aşk acısının, ulaşamamanın, yalnızlığın, dışlanmışlığın anlatıldığı bir kitap... Cinselliklerini (toplumsal baskılar ve kendi korkuları yüzünden) kaçgöç içinde, kıyıda köşede yaşamak zorunda kalanları anlatan bir kitap.

Bir eleştirmen de bunu doğru değerlendiremiyorsa, geçmiş olsun bizim edebiyata!

Ama sırf o değil ki. Esmahan Aykol'un Tulgar'la yaptığı röportaj şöyle bir cümleyle başlıyor: “İlk öyküyü okudum. Kitabı kapadım, yanıma koydum. Olur nadiren böyle. Başka birinin dünyasında olduğumu iliklerime kadar hissettiren bir kitap çıkar karşıma... İkinci öyküyü o gece okuyamadım. Evde de duramadım, dar geldi bana.”

Bu cümleler, okuru bir “eşcinsel”in kitabına hazırlıyor, o kadar belli ki.

Oysa ne alaka? Her yazar BAŞKA BİRİSİDİR. Kadın ya da erkek, eşcinsel ya da düzcinsel...

Hayatımda hiçbir kitaba bu tür önyargılarla yaklaşmadım. Yaklaşmaya da niyetim yok.

Beni tek ilgilendiren, o kitabın iyi yazılıp yazılmadığı.

Bir eleştirmenin, bir röportajcının varlık nedeni, bir kitabı okurlara bu açılardan tanıtmasıdır.

Diğeri eleştirmenlik değildir. Damgalamaktır, etiketlemektir, önyargıdır, tutuculuktur. Özgürlüğün karşısında duran ve başımızın belası olan her şeydir.

Bu arada Ahmet Tulgar'ın kendisi de kendisine haksızlık yapmış verdiği muhtelif röportajlarda. “Eşcinsel doğayı taklit etmiyor, cinselliği yeni baştan yaratıyor... Doğa eşcinsellere hiçbir şeyi hazır vermemiş...” gibi cümlelerinden bunu anlıyorum.

Eşcinselliğin doğaya aykırı bir durum olduğunu düşünmüyorum. Kaldı ki, okuduğum kitaplardan kalmış muhtelif bilgiler var hafızamda.

Örneğin, Güney Amerika'ya Avrupalıların ayak basmasından önce, bu kıtada gayet “doğal” bir şekilde yaşayan kimi yerli topluluklarında

eşcinselliğin yaygın ve sıradan olduğunu, o insanların bunu büyük bir “doğallıkla” yaşamış oldukları anlatılıyor kitaplarda. Sonra tek tanrılı din geliyor kıtaya. Dayatmalarıyla, baskılarıyla. Ve işler değişiyor.

Tek tanrılı dinler cinselliğin her türlüyle uğraştılar, uğraşıyorlar. İnsanın en doğal fonksiyonlarından biri olan “cinselliği” anormal, ayıp, “hayvani” bir şey gibi gösterip, baskılamaya çalıştılar hep. Bugün de öyle...

Doğal değil, toplumsal baskılar, kör inançlar yüzünden, mutsuz. Eşcinsel ya da değil, hepimiz.

Bu kez, gene *Akşam* gazetesi yazarı Neslihan Acı, 29 Eylül 2009’da, ILGA (Uluslararası Gey ve Lezbiyen Federasyonu) Genel Sekreteri Kürşat Karamanoğlu ile yaptığı bir röportajda, Hepçilingirler-Tulgar konusuna değiniyordu. Röportajın ilgili yerlerini alınıldık. Kürşat Karamanoğlu, bir soruyu şöyle cevaplandırıyordu:

– Bu politik doğruculuk değil. Mücadele olacaksa mücadelenin özneleriyle beraber olmalı! Eşcinseller olmadan eşcinsel mücadelesi olur mu? Meselâ *Taraf* gazetesi. Göstermelik Ermeni yazar alıyor, göstermelik başörtülü yazar alıyor. Neden bir tane gey yazarı yok? Ahmet Altan o kadar güzel aşk romanları yazıyor, neden eşcinsel aşkı anlatmıyor?

– *Bilmediği içindir belki?*

– Olmaz öyle şey! Cinayet romanı yazarlar cinayeti yaşayıp mı yazıyorlar? Her konuda yazması gerekmez mi? O, Yasemin Çongar, Murat Belge... Dünyayı bilen insanlar. Ama eşcinsellik üzerine hiçbir şey yazmıyorlar. E böyle homofobik bir ortamdan çıkan bir yazarın “Eşcinsel sevişme okumaya hazır değilim” demesi tasvip edilecek bir şey olmasa da normal değil mi? Neden herkes Feyza Hepçilingirler’e saldırıyor?

Haber Türk gazetesi ise, 19 Eylül 2009 tarihli sayısında, “Taraftız Haber” sütununda ele almıştı konuyu. “Kaçınız eşcinsel sevişmeyi okumaya hazırsınız?” sorusunu soruyordu. Aslında bu soruyu gazetenin muhabiri Pınar Erbaş, oyuncu, gazeteci ve yazarlara soruyordu gazete adına. Sunuş şöyleydi: “Eleştirmen Fey-

za Hepçilingirler, eşcinsel sevişmeyi okumaya hazır olmadığını, bu yüzden Tulgar'ın kitabını okumayacağını söyledi.”

Muhabir Pınar Erbaş, yukarıdaki soruyu oyuncu Bennu Yıldırımlar'a, reklamcı Levent Erden'e, yazarlar Canan Tan, Yekta Kopan, Nihal Bengisu Karaca'ya, sosyolog Nilüfer Narlı'ya yöneltmişti. Soru böyle sorulunca, aşağı yukarı hepsi de “Hazırım tabii, okumam mı?” cevabını veriyordu.

Ayşe Arman da olaya dahil oluyor

Ayşe Arman, 27 Eylül 2009 tarihli *Hürriyet*'te Ahmet Tulgar'la röportaj yapıyordu. Röportaj sütunlarına gömülen bir fotoğrafta Ahmet Tulgar, *Birbirimize* adlı öykü kitabını değil de, *Volkan'ın Romanı* adlı bir kitabını elinde tutuyordu. Sorularından ve aldığı cevaplardan Ayşe Arman'ın Ahmet Tulgar'ın *Birbirimize* öykü kitabını okumadığı anlaşıyordu. Ayşe Arman röportaja şöyle giriyordu:

... Ama şu anda, eşcinsel sevişmelerin anlatıldığı, ima edildiği bir kitap, bir edebiyat eleştirmeni tarafından şu sözlerle karalanabiliyor: “Eşcinsel sevişme okumaya hazır değilim!” Ahmet Tulgar'ın *Birbirimize* ismindeki kitabına eleştirmen Feyza Hepçilingirler'in gösterdiği tepki, geçtiğimiz günlerde çok konuşuldu. Tartışma başladı tabii: “Eşcinsel sevişme, insanı bozar mı, bozmaz mı?” Ahmet Tulgar'ı buldum, sorularımı sordum. Onunla sohbet etmek hep zevkli, çünkü zeki, çünkü bilgili, çünkü esprili...

Röportaj başlıyordu:

– *Gay sevişmesi yazarsam yer yerinden oynar” diye düşünmedin mi?*

– Geldik meselenin özüne... Kitapta, eşcinsel sevişme diye bir şey yok. Belki bir iki yerde, birkaç cümle ve imayla bir sevişmeden söz edilebilir, o kadar.

– *Eleştirmen Feyza Hepçilingirler yanlış algılamış o zaman...*

– Valla yanlış mı anlamış bilmiyorum, homofobik sahtekârlığıyla kitabımı “sevişme kitabı” olarak lanse ediyor! Neymiş, eşcinsel se-

vişme okumaya hazır değilmiş! Tuhaftır, bütün bunları da kendi öykü kitabının çıkmasına bir hafta kala yapıyor!

– *Bir dakika ya, sevişme olsa ne olur, olmasa ne olur...*

– O da var tabii. Dünya edebiyatı böyle başyapıtlarla dolu. Thomas Mann'ın, Tadzio adlı genç çocuğun güzelliğinin peşinden ölme giden bir yazarı anlattığı *Venedik'te Ölüm* adlı kitabı için ne diyeceğini merak ederdim. Ama etmiyorum. Bu sığ mürebbiyenin, edebiyat dünyasında işi olamaz!

– *Belki de “İki erkeğin sevişmesini edebiyat diye yutturuyor” demek istiyor. Eşcinselliğine değil, edebiyatçılığına laf ediyor...*

– Evet, bunu söylüyor utanmazca. Kitaptaki işkence sahnesini de, seks sahnesi gibi alıntılıyor. Bu kadar ahlaksızca yani. Benim edebiyatıma laf edebilmesi için, çok fırın dolaşması lazım. Onu edebiyat bilgimle de yeteneğimle de, fena mahcup ederim.

– *Peki eşcinsel ilişki okumaya hazır olmayan biri, günün birinde hazır olabilir mi?*

– Feyza Hanım bu yaştan sonra hazır olmasın bence. Bu haliyle idare etsin.

– *Kitabını sevmemiş olamaz mı? Böyle bir hakkı yok mu?*

– Olabilir ama bunu böyle ifade etmezsin. Başka türlü yaparsın.

“Okudum ve sevmedim”

Bu koparılan kıyamete, Feyza Hepçilingirler, “14 Eylül 2009 Pazartesi” günlüğünde ilk tepkiyi şöyle veriyordu:

Ah ah! Zeytinle ekmekle uğraştığımı sanırken meğer neler neler etmişim ben! “Cinsiyetçi eleştiri” yapmışım. Yazdıklarım, “*eşcinsel ilişkilere yönelik cinsiyetçi yaklaşımı nedeniyle tepki topla*”mış. “Feyza Hepçilingirler ve benzerleri” olarak “Bıktıranlar”ın başında geliyor muşum. “Çünkü gazeteci-yazar Ahmet Tuglar’ın *Birbirimize* adlı kitabını okuyamamış “edebiyat eleştirmeni” Feyza Harum. Kitapta anlatılan “eşcinsel sevişmelere” alışık olmadığı için (oysa her şeyin bir ilki vardır!). “Bir duruma alışık ol ya da olma ne fark eder, görevini yapıp okuman lazım. Bu zamanda bu çağdışı kafayla nasıl eleştirmenliktir bu”... Yetmemiş; Ekşi Sözlük’te de ele geçen “son veriler”e gö-

re yeniden tanımlanmışım: “eşcinsel sevişmelere alışık olmadığı için *ahmet tulgar’ın birbirimize* adlı romanını okuyamamış eleştirmen” “okuyup üzerine eleştiri yazdığı her roman, öykü ya da yazın alışık olmadığı konularla ilgili ise şayet eleştirileri göz önüne alınarak hareket etmek kitap okuyan insana ne gibi yararlar sağlar tartışılır.”

Çok garip! İnsanlar okuduklarını mı anlamıyorlar; okudukları ne olursa olsun yalnızca anlamak istediklerini mi anlıyorlar? Üstelik yazdığım iki buçuk satırı da alıntılanmış bunları diyenlerden kimileri. Neymiş söylediğim? “Ahmet Tulgar’dan hiçbir şey okumamıştım. Yeni öykü kitabı Birbirimize’yi OKUDUM Ayvalık’a gelirken” demişim. “Okudum” demişim; öyleyse “okuyamamış” lafı nereden çıkıyor? Okumasam nasıl “sevmedim kitabı” derim? Buna sinirlenmişler aslında, sevmememe. İyi de kimse kimseyi ‘Bunu seveceksin!’ diye zorlayamaz ki! Besbelli, “Eşcinsel sevişmeleri okumaya pek hazır değilmişim demek ki!” yargısından çıkarılmışlar okumadığımı. İyi de bir satır yukarıda “okudum” sözcüğü var. Okudum ve sevmedim. Bu kadar basit aslında! Bunda anlaşılmayacak ne var? Ahmet Tulgar’ı tanımam. “Homofobik” falan da değilim; kimsenin cinsel yaşamı beni ilgilendirmez. Ben edebiyattan söz ediyorum. Elimdeki kitaptır benim için önemli olan. *Birbirimize’nin* rastgele bir sayfasını açıyorum (Gerçekten rastgele. Açtım, bu sayfa geldi.): “Baldırlarımın üzerine Cevat’ın oturduğunu anladım. İki eliyle kalçalarını biraz kaldırıp birbirine sürttü. Ovalar gibi. Sonra alttan canımı yakarcasına taşaklarını kavradı ve sıkıp bıraktı tekrar, karnım, kasıklarım yere değdi yeniden.” (s.26)

Edebiyat diye bunları okumaktan hoşlanmıyorum ve hayır, alışmayacağım.

“Eşcinsel olmak, kimseyi iyi edebiyatçı yapmaz”

Feyza Hepçilingirler, “29 Eylül 2009 Salı” Türkçe Günlüğü’nde konuya bir kez daha değiniyordu:

Benim adımın yanına da “eşcinsel düşmanı” diye bir hafta yapıştırılmaya çalışılıyor, “Eşcinsel sevişmeleri okumaya pek hazır değilmişim demek ki!” tümcesinden nerelere varıldı. Ne kitaba bir suçla-

mada bulundum ne de yazarına. “Ben hazır değİlmişim” dedim. Eşcinsellik hakkında yorum yapmadım, kitabı bütünüyle karalamaktan kaçındım, yazarının eşcinsel olup olmadığından hiç söz etmedim. Kitabı neden sevmeyiğimi açıklama gereğİ duyduğum için hazır olmadığı mı söyledim, faturayı kendime kestim. Oysa ne oldu? Söylenemedik laf kalmadı. Her söz, söyleyenini bağlar. Onları yanıtlamaya kalkıp o düzeye inmeyeceğim. Okurum Efe Atabay anımsatmasaydı belki kendime sormayacaktım; ama sordum. “Böyle bir anlatımla ‘heteroseksüel sevişmeler’ anlatılısaydı sevecek miydım kitabı?” Yanıtım kesin: Hayır. Bütün yazdıklarını severek okuduğum, takdir ettiğim, çok önemli isimlerin eşcinsel olduğunu bilmiyor muyuz? İyi edebiyatçı, cinsel tercihi ne olursu olsun iyi edebiyatçıdır; ama eşcinsel olmak, kimseyi iyi edebiyatçı yapmaz. “Eşcinsel sevişmeler” de epeyce sevinçlileştirilmiş bir laftı aslında. O da anlaşılmadı. Kitabı korumaya çalışmamalıymışım. Birinin cinsel organından düşmüş “kunıral kıl”ları parmaklarının ucunda yuvarlamanın, birinin “genital kokusunu” tarıdığı için kendisini ona yakın hissetmenin, eşcinsellikle de sevişmeyle de ilgisi yok. “Sonra donun ön tarafını kokladım, derin derin soludum donun ön tarafı burnuma dayalı. Burnum oraya gömülü” diyen birini hayal edince midemin bularınasının da söyleyenin cinsel kimliğiyle ne ilgisi olabilir? “Sabah uyandığımda duş yapmış, üzerinde kısa bir sabahlık. Önü açık, Aynadan çüğüne bakıyorum. Kasıklarını traş etmemiş” diyenin, söz gelimi bir kadın yazar olması söylenen sözü sevinçlileştirmez ki! Herhalde basınımızın eşcinsellik konusunu konuşmaya gereksinmesi vardı. Beni alet etti. Konuşulsun tabii. Madem “demokratik açılım” var, her şey konuşulsun, ama keşke bunlar, ben günah keçisi ilan edilmeden gündeme getirilseydi. Bu kargaşada Hıncal Uluç’un beni savunmasına minnet duydum. Kendisine içtenlikle teşekkür ederim. (...) Ben, “Reklamın kötüsü olmaz” diyen kuşaktan değİlim. Adımın kiminle birlikte anıldığı benim için önemlidir. 30 yıldır yazarım, 20’den fazla kitabım var, pek çok ödöl kazandım, ama adının gazete sayfalarında bu kadar çok anılması için eşcinsel sevişmeleri okumaya hazır olmadığını söylemem gerekiyormuş. Yazık! Basınımızın neyi önemli gördüğünü, neye sayfa doluları yer ayırdığını gösteren ibretlik bir deneyim oldu bu.

Ahmet Tulgar'ın Ayşe Arman'a söylediklerine cevap...

Taraf gazetesi, 4 Ekim 2009 tarihli sayısında, Sibel Oral'ın, Feyza Hepçilingirler'le yaptığı röportajı yayımlıyordu. Feyza Hepçilingirler bu röportajda büyük oranda, Ahmet Tulgar'ın *Hürriyet*'te Ayşe Arman'a söylediklerine cevap mahiyetinde şeyler söylüyordu. Şöyleydi, Sibel Oral'ın röportajı:

Eşcinsel Olmak Yazarlığa Yetmez

Feyza Hepçilingirler 30 yıldır Türk edebiyatında hem yazar hem de eleştirmen olarak sınırlarını bilen ve kendi çizgisini koruyabilen bir isim. Geçtiğimiz haftalarda *İşte Gidiyorum* adlı bir kitabı yayımlanan Hepçilingirler, hiç istemese de tuhaf bir polemğin içinde bulundu kendini. Çünkü Ahmet Tulgar'ın *Birbirimize* adlı kitabı için "Eşcinsel sevişme okumaya hazır değilini" diye yazmıştı ve bunun üzerine Tulgar da Hepçilingirler'i kastederek, "O sığ mürebbiyenin edebiyat dünyasında işi olamaz" demişti. Bütün bunlar ve özellikle de "sığ mürebbiye" tanımlaması edebiyat dünyasını şaşırttı. Bir yazar bir eleştirmene nasıl bu şekilde çıkışabilir diye düşündük önce. 30 yıllık edebiyat geçmişiyi boyunca bu tarz polemiklere girmemiş Hepçilingirler'e Ahmet Tulgar'ın niyetini sorduğunuzda, "kötü olacağını", sanmıyorum dedi ve ekledi: "Eşcinselliğini edebiyatçılığının kanıtı sayıyor."

Sibel Oral soruyor:

– Ahmet Tulgar olayına gelmek istiyorum. Bir yazarın edebiyat eleştirmenine bu şekilde çıkışması ve 'sığ mürebbiye' gibi bir tanımlama yapması bir yazar-eleştirmen çalışmasından başka niyetler taşıyor olabilir mi?

– Kötü niyeti olacağını sanmıyorum. Eline geçen fırsatı iyi değerlendirip gündeme gelmeye çalışmış. Olay yaratmak benim işim değil. Tersine, olay yaratmamak için hep bir adım geride durmayı yeğledim şimdiye kadar; ama bu kez hiç istemeden bir "Ahmet Tulgar olayı"nın içine düştüm. Bir eleştirmen olarak değil, bir okur olarak yazdığım tek cümle, gazetelerde ve sanal ortamda bir kitabı dolduracak kadar yazı yayımlanmasına yol açtı. Gün boyu süren

bir otobüs yolculuğunda okudum kitabı. Başka zaman olsa, “çük, taşak” sözcüklerinin hiç de gerekmediği halde geçtiği ilk sayfalarda bırakırdım kitabı; ama yanımdaki tek kitap oydu. Bir kitabı okuyup beğenmemişseniz yapacağınız ne olabilir? Ya kitabı, ya yazarını kötölürsünüz ya da yazarı ve kitabı sakınıp suçun kendinizde olduğunu söylersiniz. Kimse anlamadı; ama ben en zararsız gördüğüm üçüncü yolu izledim; “okunacak onca güzel kitap varken, bu kitaba zaman harcamayın, değmez” demedim. Kitaptan anlaşıyor olsa da, yazarının eşcinsel olduğunu söylemedim. “Böyle bir kitabı asla elime almam, okumam” da demedim. “Ben hazır değilmişim” dedim. Neden sevmediğimi açıklarken “eşcinsel sevişmeler”den söz edip etmeme konusunda da çok tereddüt ettim. Aslında neden sevmemiştim kitabı? Pantolonun içindeki dondan alınan, parmak uçlarında yuvarlanan kumral kıllar, donun ön tarafını koklamalar, koklamayla da yetinmeyip burnunu oraya gömüp derin derin solumalar midemi ağzıma getirmişti. Bunları mı söyleseydim? Bir olasılık da kitaptan hiç söz etmemekti elbette; ama koskoca bir yolculuk günümü ziyan eden bir kitap hakkında hiçbir şey yazmayacaksam, o zaman da “günlük” türünün gerektirdiği içtenlikle bağdaşmayan bir tutum içine girmiş olacaktım.

– *Peki “sığ mürebbiye” tanımlaması...*

– Hakaret etme coşkusuyla kullanabileceği onca sözcük arasından bunu seçmesi, “terbiye”ye ihtiyacı olduğunu için için hissetmesinden olabilir mi acaba? Zamanında sığ bir mürebbiyeden de olsa öğreneceği çok şey varmış; ama ne yazık ki treni kaçırmış! Mürebbiyelerin kapsama alanından cıkalı çok olmuş. Artık hiçbir mürebbiyenin etkisi olmaz. Kadın düşmanlığı etmedikleri sürece eşcinsellerle bir alıp veremediğim olamaz. Kaldı ki eşcinseller genellikle ince ruhlu, duyarlı, kırılgan, barışçı insanlardır. Aralarından büyük sanatçılar, önemli yazarlar çıkmıştır. Ama görüyorum ki karşımızda saldırgan, kavgacı, hakaret etmeyi savunma sanan bir kişi var. Daha acısı, eşcinselliği edebiyatçılığının kanıtı sayıyor.

– *Tulgar sizin için “Edebiyat dünyasında işi olmaz” da dedi.*

– Kimsenin desteğiyle ya da arka çıkmasıyla girmedim edebiyat dünyasına. Alnımın aklıyla, emeğimle kendimi var ettim. Kimse bana edebiyat dünyasında “iş” verme ya da işim olup olmadığına karar ver-

me yetkisinde değildir. Gündeme gelmek için “sansasyon” yaratma gereğini de şimdiye kadar hiç duymadım. 30 yıldır kendi köşeciğimde sessiz sakin üretmeyi sürdürüyorum. Tek cümlemin böyle “olay” yaratacağını bilseydim o cümleyi eder miydim hiç? Bu “olay”dan kazançlı çıkan Tulgar oldu. Ben o cümleyi etmeseydim, kimsenin o kitap üzerinde duracağı yoktu. Zaten kendisi de bu durumun farkında ki fotoğraflar aracılığıyla önceki kitabını da gündeme getirmeye çalışmış. Yok, kendisine yapacağım iyilik şimdilik bu kadar! Önceki kitabı için bir başkasının yanılıp kitabından söz etmesini beklemek zorunda. Ben kendisine edebiyatta ne işi olduğunu sormayacağım, hatta tam tersini söyleyeceğim: Edebiyatta daha çok işi var.

– *Eleştirmen, eleştirmeyeceği bir kitapla ilgili açıklama yapabilir mi peki?*

– Kitaplardan yalnızca değini düzleminde söz ediyorum. Söz konusu kitapla ilgili söylediğim de açıklama değil, kişisel bir yorumdu. Eleştireceğim kitabı en az üç kez okumak zorunda hissederim kendimi. Eleştirecek olsam o kitabı birkaç kez daha okumam gerekir ki, kendimi böyle cezaya layık göreyim.

Konu hakkında basında yer alan görüşlerin bazıları da şöyleydi:

Onur Baştürk/ *Hürriyet Kelebek* (12 Eylül 2009)

Bıktıranlar Feyza Hepçilingirler ve benzerleri

Çünkü gazeteci-yazar Ahmet Tulgar’ın *Birbirimize* adlı kitabının okuyamamış “edebiyat eleştirmeni” Feyza Hanım. Kitapta anlatılan “eşcinsel sevişmelere” alışık olmadığı için. (Oysa her şeyin bir ilki vardır!)

Bir duruma alışık ol ya da olma ne fark eder, görevini yapıp okuman lazım. Bu zamanda, bu çağdışı kafayla nasıl eleştirmenliktir bu...

Hıncal Uluç (Sabah, 26 Eylül 2009)

Yani haftalardır sürüyor... Ahmet Tulgar *Birbirimize* diye bir roman (Yok canım, öyle miymiş!) yazmış. *Cumhuriyet* *Kitap* eleştirmeni Feyza Hepçilingirler de “Eşcinsel sevişmeyi okumaya hazır değilim. Okumayacağım” demiş. Vay sen misin diyen... Bir kışık suda fırtına...

Efendim bir eleştirmen her kitabı okumak zorundaymış. Hatta, “okumamak sansür uygulamaktır” diyen dahi çıktı... Bunu diyenler insanı istemediği, hoşlanmadığı bir şeyi okumaya zorlamanın nasıl bir faşizm olduğunu hiç düşünmediler her halde. İnsan haklarına bakarsanız, hatta işkencedir, zorlama. Bir yazarın büyük bir içtenlikle düşündüklerini ve duygularını açıklamasından insan niye gocunur? Siz başka şeyler düşünebilirsiniz. Başka şeyler düşünmek için varsınız zaten... Feyza kardeşimiz, olumlu, olumsuz tek kelime etmemiş. “Böyle bir ilişkiyi okumaya hazır değilim” demiş... Alkışlayın... Okumuş gibi yapıp yerin dibine soksaydı, daha mı mutlu olacaktınız... İşte ben de hazır değilim... Niye değilim onun da bilmem. 20 yaşından beri, dünyanın en sert erotik romanlarını İngilizce asıllarından hem de, okudum, bizde yasak oldukları için... Hemen hepsinde, lezbiyen ilişkiler vardı. Yani kadın eşcinselliği... Beni hiç rahatsız etmedi. Ama hiçbirinde erkek eşcinselliği yoktu nedense...

Demek bu tür ilişkiyi yazmaya ve okumaya hazır insanlar dünyada pek yok...

Ülkemizde erotik kanallar var... Yumuşak (*soft core*) dediğimiz pornografi TV yayınlarına giriyor... Bu yayınlarda kadın eşcinselliği gırla... Ama erkek eşcinselliğinin iması dahi yok. Neden dersiniz Feyza'ya saldıranlar?.. Saldırırken Freudcülük oynayanlar da var. Homofobi ve de gizli homoseksüellik sebep olabilirmiş, çekinmeye ve hoşlanmaz görünmeye... (...) İki polisin eşcinsel ilişkileri ortaya çıktı. Birincisi hakkında soruşturma açıldı ve işten atıldı. İkincisi soruşturmayı beklemeden istifa etti. Feyza için kopan kıyamet polisler için kopmaz.

Pelin Batu (*Yeni Asır*, Özkan Binol'un röportajından)

Dünyada da o kadar çok faşizan ve toleranssız insan modeli var ki, artık bunlar beni şaşırtmıyor. Ahmet Tulgar'ın dediği gibi o zaman edebiyat tarihini çöpe atmak gerekiyor. Gerek Batı gerekse Doğu edebiyatında “eşcinsellik” inanılmaz bir temadır. Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* isimli eseri bir başyapıttır ve iki erkeğin tutkulu aşkını anlatır. Bu nedenle bu hanımın ismini bile telaffuz etmek gereksiz.

Bu kavga da böyle sürüp gitti... Kavganın üzerinden on yıl geçmiş, bilmem şu sıralar hatırlayan var mı?

Sonsöz

Türk edebiyatında kavgalar bu kadar mı? Değil tabii... Baksanıza en son yukarıdaki kavganın üzerinden bile on yıl geçmiş. Bu on yılda, kitaba gelir ya da gelmez kim bilir ne kadar kavga oldu... Bunlardan bazıları Facebook'ta bile gözüme ilişiveriyor. Pek çok alanda olduğu gibi, bu konuda da Türkiye insanının kimlik ve kişilik sorunu çıkıveriyor ortaya...

Benim kavga konulu bir kitabım daha var, bundan epeyce önce yazdığım. Onun adı *Türk Basınında Kalem Kavgaları / "Ben Senin Cemaziyelevvelini Bilirim"* idi. 1998 Şubatında yayımlandı. 2008'de ikinci baskı yaptı. Türkiye insanının kavgaya olan merak ve yatkınlığını o kitap üzerinden ölçmüştüm.

Sokaklarda bir meseleden dolayı yaka yakaya gelmiş insanlar görürsünüz. Karşılıklı yükselen seslerden, kulağınıza erişenin en yükseği, "Sen benim kim olduğumu biliyor musun?"dur. Öteki de cevap veriyordur: "Asıl sen benim kim olduğumu biliyor musun?"

Ağız dalaşıyla böyle başlayıp süregiden kavganın, işini gücünü bırakmış o kadar çok seyircisi oluşur ki, topluluk neredeyse bir korsan miting kalabalığına ulaşır. İşte bu tür kalabalıkların içinden her nasılsa öne çıkıp gazetecilik-yazarlık düzeyine çıkan insanlarımız da; bu tavrı ellerinin altındaki gazete, dergi ve kitap sayfalarında sürdürmeye başlarlar.

Ta 1950'lerin başından beri sergilemeye çalıştığım Türk edebiyatında kavgalarda yukarıda anlattığım yapıyı görmemek imkânsız. Çalışmadan haberdar olan kimi edebiyatçı yazar arkadaş ve dostlarım, "Ben de filan zamanda filan dergide filan-

cayla kavgaya tutuşmuştum, unutma ha..." hatırlatmasını yapıyorlardı.

Nâzım Hikmet'in 1935'te Peyami Safa ile yaptığı kavgayı, gürleşe benzeterek, "usûl"ünü şöyle açıklıyordu:

"...çünkü bu gürleşte... gerçekten sırtın yere geldi mi diye bakmazlar; en çok cakalı peşrev yapana, gürültü koparana hak verirler."

Galiba kendilerinin kavgalarının da mutlaka yazılmasını isteyenler, en çok da kopardıkları gürültünün herkesçe bilinmesini istiyorlar...

"Marifet iltifata tabi" imiş.

Bu kitap sevilirse, Türk edebiyatında kavganın başlangıcına, ta ilk yıllarına kadar uzanır, hepsini sereriz gözlerinizin önüne...

Kaynakça

KİTAP

- Abdülhak Şinasi Hisar, *Yahya Kemal'e Veda*, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1959.
- Burhan Günel, *Benzer Romanlar*, Kerem Yayınları, Ankara, Kasım 1986.
- Fethi Naci, *İnsan Tükenmez*, Yenilik Basımevi, 1956.
- Fethi Naci, *Denemeler I*, Destek Yayınevi, Ocak 2010.
- Feyza Hepçilingirler, *Tohumun Toprağa Düştüğü, (Kavuştuğu) Türkçe Günlükleri*, Everest Yayınları, Mart 2010.
- Hilmi Yavuz, *Ceviz Sandıktaki Anılar*, Can Yayınları, 3. Basım, 2002.
- Hilmi Yavuz, *Okuma Notları*, Simavi Yayınları, 1993.
- İsmet Bozdağ, *Kemal Tahir'in Sohbetleri*, Bilgi Yayınevi, Eylül 1980.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Hücum ve Polemik*, Büyük Doğu Yayınları, Eylül 1992.
- Orhan Kemal, *Önemli Not!*, (Yayına Hazırlayan: Işık Öğütçü), Everest Yayınları, Şubat 2007.
- Selim İleri, *Nam-ı Diğer Kaptan, Attilâ İlhan'ı Dinledim*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2002.
- Vedat Türkali, *Tüm Yazıları, Konuşmaları*
- Vedat Türkali, *Yanıtlar*, Cem Yayınevi, Haziran 1992.
- Vedat Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, Cem Yayınevi

GAZETELER**Akşam** Sanat-Edebiyat Sayfası, 21 Eylül 1953**Akşam** Sanat-Edebiyat Sayfası, 12 Ekim 1953**Akşam** 24 Eylül 2009**Cumhuriyet** 17 Temmuz 1987**Cumhuriyet** 10 Ekim 1987**Cumhuriyet** 70'nci Yıl Eki 29 Ekim 1993**Dünya Sanat Eki** 15 Eylül 1953**Dünya Sanat İlâvesi** 15 Ekim 1953**Dünya Sanat İlâvesi** 16 Aralık 1953**Haber Türk** 19 Eylül 2009**Hür Vatan Sanat Sayfası** 24 Ocak 1962**Hür Vatan Sanat Sayfası** 18 Şubat 1962**Hürriyet** 27 Eylül 2009**Hürriyet Kelebek** 12 Eylül 2009**Milliyet** 5 Aralık 1968**Milliyet** 14 Ekim 1969**Taraf** 4 Ekim 2009**Tercüman** 6 Ağustos 1959**Tercüman** 8 Ağustos 1959**Tercüman** 14 Ağustos 1959**Tercüman** 19 Ağustos 1959**Tercüman** 31 Ağustos 1959**Ulus** 25 Eylül 1953**Vatan** 12 Şubat 1962**Vatan** 28 Şubat 1962**DERGİLER****A** 15 Ocak 1956, Sayı: 1**A** 15 Mayıs 1956, Sayı: 5

A Aralık 1956
Birikim Temmuz 1975
Birikim Mart 1990
Büyük Doğu 14 Ağustos 1959
Büyük Doğu 28 Ağustos 1959
Büyük Doğu 4 Eylül 1959
Dost Şubat 1961, Sayı: 41, Cilt: 7
Dost Mart 1961
Dost Nisan 1961, Yeni dizi: 1
Dost Ağustos 1963
Dost Eylül 1963
Dost Ekim 1963
Dost Aralık 1963
Dost Ocak 1964, Sayı: 35
Dost Ocak 1968
Dönem Kasım 1963
Dönem Aralık 1963
Dönem Ocak 1964
2000'e Doğru 8 Nisan 1990
Esi Mayıs 1956
Evrensel Kültür Şubat 1994
Hisar Şubat 1968
Milliyet Sanat 14 Eylül 1973
Pazar Postası 1 Ocak 1956
Pazar Postası 8 Ocak 1956
Pazar Postası 15 Ocak 1956
Pazar Postası 19 Mayıs 1956
Pazar Postası 20 Mayıs 1956
Pazar Postası 10 Haziran 1956
Pazar Postası 26 Ağustos 1956

- Pazar Postası** 16 Aralık 1956
- Papirüs Kasım** 1968
- Türk Dili** 1 Ocak 1954
- Seçilmiş Hikâyeler** Ocak 1956
- Ufuklar** Ekim 1956, Yeni Seri, Sayı: 1 (17)
- Varlık**, 1 Aralık 1955, Sayı: 425
- Varlık** 15 Aralık 1955
- Varlık** 1 Ocak 1956, Sayı: 426
- Varlık** 1 Şubat 1956
- Varlık** 1 Haziran 1956, Sayı: 431
- Varlık** 15 Haziran 1956, Sayı: 432
- Varlık** 1 Temmuz 1956
- Yansıma** Nisan 1973
- Yazın** Kasım 1990
- Yeditepe** 1 Ağustos 1952, Sayı: 18
- Yeditepe** 15 Aralık 1952, Sayı: 27
- Yeditepe** 1 Şubat 1953, Sayı: 30
- Yeditepe** 1 Şubat 1954
- Yeditepe** Haziran 1960
- Yenilik** Ekim 1953
- Yenilik** Kasım 1953
- Yenilik** Temmuz 1957
- Yeni Dergi** Ekim 1965
- Yeni Dergi** Ocak 1966
- Yeni Dergi** Haziran 1969
- Yeni Dergi** Temmuz 1969
- Yeni Dergi** Temmuz 1973
- Yeni Ufuklar** Ağustos 1954, Sayı: 27, Cilt: 1
- Yeni Ufuklar** Eylül 1954
- Yeni Ufuklar** Aralık 1954
- Yeni Ufuklar** Kasım 1955, Sayı: 26 (42), Cilt: 4

- Yeni Ufuklar** Ocak 1956
Yeni Ufuklar Şubat 1956
Yeni Ufuklar Mart 1956
Yeni Ufuklar Eylül 1956
Yeni Ufuklar Nisan 1958
Yeni Ufuklar Ekim-Kasım 1960
Yeni Ufuklar Temmuz 1968
Yeni Ufuklar Haziran 1975, Sayı: 261
Yeni Ufuklar Temmuz 1975, Sayı: 262
Yeni Ufuklar Ağustos 1975, Sayı: 263
Yeni Ufuklar Eylül 1975
Yücel Kasım 1955, Sayı: 1
Yücel Aralık 1955, Sayı: 2
Yücel Ocak 1956, Sayı: 3
Yazko Edebiyat Şubat 1981, Sayı: 4
Yazko Edebiyat Mart 1981, Sayı: 5
Yazko Edebiyat Nisan 1981, Sayı: 6

**Türk edebiyat
tarihinde
kavgalar
kimi zaman
çocukça,
kimi zaman
sille tokat,
kimi zaman da
düşmana bile
söylenmeyecek
ağır sözlerle
yaşandı...**

Nâzım Hikmet 1935'te Peyami Safa ile yaptığı kavgayı, güreşe benzeterek, "usûl"ünü şöyle açıklıyordu: "...çünkü bu güreşte... gerçekten sırtın yere geldi mi diye bakmazlar; en çok cakalı peşrev yapana, gürültü koparana hak verirler."

Gerçekten böyle mi oldu bilinmez ama gazeteci yazar Emin Karaca 1950 yılından itibaren edebiyat camiasında yaşanan tartışmaları *"Bay Ataç Gocunmasın Hiç" / Türk Edebiyatında Unutulmayan Kavgalar* kitabında topladı.

Kimler yok ki bu tartışmaların içinde... Edebiyat dünyasının adlarını sıkça duyacağı Fethi Naci ve Vedat Günyol'la karşılaşılıyor okur ilkin... Sonra yılların kıdemli eleştirmeni Nurullah Ataç, *Varlık*'ın ve Varlık Yayınları'nın sahibi Yaşar Nabi, 1952 yılında girdiği eleştiri dünyasında tutarlılığını hiç kaybetmeyen Memet Fuat, ağır sövgülerle kapışan Peyami Safa ile Necip Fazıl, sataşmalarıyla ünlü Tahsin Yücel, ağır eleştirilere maruz kalan Kemal Tahir, hırçın kavgalarıyla tanınan Vedat Türkali, Enis Batur, Hilmi Yavuz ve daha pek çok isim sırayla arzı endam ediyorlar...

Eğlenceli olduğu kadar düşündürücü de bu tartışma ve kavgalar... Zira dikkatli okur, ülkemizdeki eleştiri kültürünün nereden nereye geldiğini de, bu tartışmaların toplumsal yansımalarını da mutlaka görecekler...

tavsiye edilen
KDV'siz
satış fiyatı

₺ 39

Sertifika no: 11940

ISBN 978-605-09-6819-4

DK
Doğan
Kitap